

Meri-Anna Hintsala, Esko Kähkönen & Teemu Pauha (toim.)

VERKKOA KOKEMASSA
HENGELLISYYS JA VUOROVAIKUTUS VERKKOYHTEISÖISSÄ

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Helsinki 2011

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA
B Raportteja 46

Julkaisija: Diakonia-ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Kuvatoimisto Vastavalo.fi / kuvaaja Antti Pulkkinen
Taitto: Roope Lipasti

ISBN 978-952-493-127-4 (nid.)

ISBN 978-952-493-128-1 (pdf)

ISSN: 1455-9927

Juvenes Print Oy
Tampere 2011

TIIVISTELMÄ

**Meri-Anna Hintsala,
Esko Kähkönen &
Teemu Pauha (toim.)**

**Verkkoa kokemassa.
Hengellisyys ja vuorovaikutus
verkkoyhteisöissä**

Helsinki:

Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2011

194 s.

Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja
B Raportteja 46

ISBN

978-952-493-127-4 (nid.)

ISSN

978-952-493-128-1 (pdf)

1455-9927

Artikkelikokoelmassa pohditaan ja esitellään evankelis-luterilaisen kirkon verkkotyötä, hankkeita ja työn sisältöjä eri näkökulmista, sekä toimijoiden kuvauksina että tutkimusartikkeleina. Käsittelyssä pyritään antamaan tilaa eri näkemyksille ja kokemuksille.

Kirja on jaettu neljään päälukuun. Ensimmäisen pääluvun (”Luomaan yhdessä”) artikkelit (*Kuuleeko kirkko mitä siitä sanotaan, Yhteisten merkitysten syntyminen lisää hyvinvointia, Netissä kirkon tunnelmaan*) johdattelevat kirjan teemaan ja pohtivat verkkotyön mahdollisuuksia hengellisen elämän ja yhteisöllisyyden uudistajana.

Toisessa pääluvussa (”Juurtuvat yhteisöt”) esitellään erityisesti lapsille ja nuorille aikuisille suunnattuja seurakunnallisia verkkoyhteisöjä ja -palveluita. Artikkelit käsittelevät tällä hetkellä ajankohtaisia toimintamuotoja: chat-päivystystä (*Chatissa sunnuntaina*), Lastenkirkkoa (*Lasten oma kirkko netissä*), nuorten aikuisten Urban Light -yhteisöä (*Urban Light nuorten aikuisten maailmassa*) sekä City-lehden verkkopalvelussa toimivaa Rakkauden ammatilliset -yhteisöä (*Tämä elämä -hankkeesta Rakkauden ammatillaisiin*).

Kolmannessa pääluvussa (”Luottamuksen versoja”) teemana on luottamus verkkoyhteisöissä. Näkökulmina ovat nuorten kohtaaminen (*Luottamuksen rakentuminen lasten ja nuorten verkkoyhteisöissä kirkon työssä*), Palveleva netti (*Nimettömänä ja luottamuksellisesti*) sekä kirkkoon liittyminen ja siitä eroaminen (*Kirkkoon sisään ja kirkosta ulos*). *Pappi verkossa* -artikkeli on henki-

lökohtainen kuvaus sosiaalisesta mediasta seurakuntapapin työssä.

Neljännessä pääluvussa ("Kasvuun saattamassa") pohditaan verkon pedagogisia mahdollisuuksia. Kahdessa artikkelissa tarkastellaan verkkotyötä työntekijän näkökulmasta: *Verkkohankkeet kirkon opetustehtävänä* analysoi kirkon verkkohankkeissa työskentelevien käsityksiä työnsä pedagogisesta luonteesta. *Rippikoulun opettajat sosiaalisen median kynnyksellä* käsittelee rippikoulunopettajien suhtautumista verkon hyödyntämiseen opetuksessa. *Poikaleiristä bittiyhteisöksi* -artikkeli tarjoaa esimerkin seurakunnallisesta nuorisotoiminnasta, jossa tietokoneharrastus on saanut keskeisen osan.

Asiasanat:

evankelis-luterilainen kirkko, hengellisyys, luottamus, seurakuntatyö, sosiaalinen media, verkkopedagogiikka, verkkoyhteisöt, yhteisöllisyys

Teemat:

Hyvinvointi ja terveys
Kansalaisyhteiskunta
Kirkko ja seurakunta

Julkaistu:

Painettuna ja Open Access-verkkójulkaisuna

Painetun julkaisun tilaukset:

Granum-verkkokirjakauppa <http://granum.uta.fi/>

Verkko-osoite:

http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/B_46_ISBN_9789524931281.pdf

ABSTRACT

**Meri-Anna Hintsala,
Esko Kähkönen &
Teemu Pauha (toim.)**

**Trying the Net.
Spirituality and Interaction in Web
Communities**

Helsinki:
194 p.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2011
Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja
B Raportteja 46

ISBN

978-952-493-127-4 (pbc)

ISSN

978-952-493-128-1 (pdf)

1455-9927

The collection of articles adopts various viewpoints presenting the online work, projects and different contents of online work within the Evangelical Lutheran Church, both as descriptions and as research articles. Different views and experiences are represented.

The book is divided into four main chapters. The articles in the first main chapter act as an introduction to the topic considering the possibilities of online work as a reformer of spiritual life and feeling of community.

The second main chapter presents parish web communities and services offered especially to children and young adults. The articles deal with topical activities, such as chat service, the Virtual Children's Church, the Urban Light community for young adults and the community Rakkaiden ammattilaiset (Professionals of love) in the web service of the City magazine.

In the third main chapter the theme is trust in the web communities. The focus is on meeting the adolescents, on a virtual support service called Palveleva netti (Serving net), as well as on becoming a member of the church or leaving it. One article is a personal description of the use of social media in the work of a parish priest.

The fourth main chapter considers the pedagogical possibilities of the Internet. In two articles work on the web is examined from the worker's viewpoint, the workers' conceptions of their work's pedagogical character are analyzed and the attitudes of confirmation training workers on utili-

zing the Internet in teaching are discussed. An example of parish youth activity where computers have a central role is also presented.

Keywords:

The Evangelical Lutheran Church,
Parish work, Spirituality, Web communities,
Social media, Online pedagogy,
Feeling of community, Trust.

Available:

Printed, Open Access

Order:

Granum <http://granum.uta.fi/>

Open access:

[http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/B_46_
ISBN_9789524931281.pdf](http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/B_46_ISBN_9789524931281.pdf)

SISÄLTÖ

Aluksi	9
I LUOMAAAN YHDESSÄ	11
<i>Jere Rinne</i>	
Yhteisten merkitysten syntyminen lisää hyvinvointia	11
<i>Terhi Paananen</i>	
Kuuleeko kirkko, mitä siitä sanotaan?	23
<i>Mari Leppänen ja Rebekka Naatus</i>	
Netissä kirkon tunnelmaan	39
II JUURTUVAT YHTEISÖT	53
<i>Maire Kuoppala ja Henna Hauta-aho</i>	
Tämä elämä -hankkeesta rakkauden ammattilaisiin	53
<i>Meri-Anna Hintsala</i>	
Chatissa sunnuntaina	67'
<i>Eija Harju</i>	
Lasten oma kirkko netissä	81
<i>Miikka Rosendahl</i>	
Urban Light nuorten aikuisten maailmassa	93
III LUOTTAMUKSEN VERSOJA	99
<i>Meri-Anna Hintsala ja Sami Ritokoski</i>	
Luottamuksen rakentuminen lasten ja nuorten verkkoyhteisöissä kirkon työssä	99
<i>Helena Samulin</i>	
Nimettömänä ja luottamuksellisesti	113
<i>Ilkka Kalmanlehto ja Ulla Oinonen</i>	
Kirkkoon sisään ja kirkosta ulos	129
<i>Hannu Majamäki, Terhi Paananen ja Ulla Oinonen</i>	
Pappi verkossa	141

IV KASVUUN SAATTELEMASSA	153
<i>Jussi Kosonen</i>	
Poikaleiristä bittiyhteisöksi	153
<i>Heikki Rusama</i>	
Rippikoulun opettajat sosiaalisen median kynnyksellä	159
<i>Esko Kähkönen</i>	
Verkkohankkeet kirkon opetustehtävänä	169
Kuvaliite	190
Toimituskunta ja kirjoittajat	194

ALUKSI

Artikkelikokoelmamme nimenä on ”Verkkoa kokemassa”. Keskiössä ovat erilaiset tavat kokea verkko ja työskennellä siellä. Artikkeleista välittyy ajatus kirkon ydinsanomien tukemisesta ja esillä pitämisestä ymmärrettävällä tavalla. Kirkon palvelujen erottuminen verkossa on haasteellista, ja vaikka tekniikka näyttää määrittelevän monissa palveluissa isoa osaa työstä, on se kuitenkin sivuroolissa. On tärkeää kysyä, murtaako ja muuttaako verkko hierarkioita ja toimintatapoja. Kirkon työtä verkossa voi tarkastella ihmisten välisenä yhteytenä tai organisatorisesti kirkon sosiaalisena mediana. Näkökulmanamme on ennen muuta ihmiset verkossa.

”Kirkon tulee olla siellä missä ihmisetkin ovat!” ”Verkko ei korvaa kohtaamista kasvokkain!” Muun muassa tällaisilla lausumilla on säästetty kirkon toimintaa verkossa ja läsnäoloa sosiaalisessa mediassa. Samoja lausumia voidaan käyttää moneen tarkoitukseen – sekä verkkotyön puolesta että sitä vastaan.

”Kuuleeko kirkko?” on yksi tämän kirjan kysymyksistä. Syksyyn 2010 osuneet massiiviset kirkosta eroamiset osoittavat kysymyksen ajankohtaisuuden. Jos ihmiset kokevat, ettei kirkko kuule, voisiko verkko vahvistaa kokemusta kuulluksi tulemisesta? Teoksessa on laaja luottamukseen liittyvä osio. Ilman luottamusta ei ole vuorovaikutusta eikä hengellisyyttä.

Kirjan alaotsikkona on ”Hengellisyys ja vuorovaikutus verkkoyhteisöissä”. Tavoitteena ei siis ole kirkon verkkotyön yleinen kuvaus, vaikka kirjan perusaineistoa ovatkin kuvaukset ja raportit, jotka liittyvät Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtakunnalliseen Hengellinen elämä verkossa -hankkokokonaisuuteen vuosina 2009–2011.

Emme ota kantaa verkkovuorovaikutuksen ja hengellisyyden laatuun emmekä yritä määritellä käsitteitä. Kirjamme pyrkii olemaan verkkokeskustelujen

kaltainen avoin, eloisa foorumi. Artikkelikokoelmassa on pyritty yhdistämään tietopuolinen ja tutkimuksellinen näkökulma käytännön toimijoiden kokemusmaailmaan ja hankekuvauksiin. Hanketoimijoiden kirjoitukset sa-noittavat kulttuurista ja kielellistä toimintaympäristöä. Kirjan kuvaliite ker-too toiminnasta ja ideoista mahdollisesti enemmän kuin monet sanat.

Kirja on syntynyt osana Diakonia-ammattikorkeakoulun kirkon alan tut-kimusohjelman työtä, yhteistyössä Kirkkohallituksen Hengellinen elämä verkossa-hankkeen kanssa. Erityiset kiitokset kuuluvat verkkohankkeis-sa aktiivisille kirjoittajille, jotka suostuivat toimituskunnan komentoon.

Helsingissä marraskuussa 2010

Meri-Anna Hintsala, Esko Käbkönen, Teemu Pauha

I LUOMAAN YHDESSÄ

Jere Rinne

YHTEISTEN MERKITYSTEN SYNTYMINEN LISÄÄ HYVINVOINTIA

Valtavan hypen taakse katsominen paljastaa, miksi sosiaalinen media on merkittävä muutosvoima. Ihmiset luovat ja välittävät sisältöä toisille ihmisille. Dialogi tekee tiedosta, ajatuksista ja arvoista yhteisöllisiä. Yhteisten merkitysten kasvu johtaa pieniin ja suuriin tekoihin sekä muutoksiin meitä ympäröivässä maailmassa. Yhdessä tekeminen ja mahdollisuudet vaikuttaa lisäävät merkittävästi onnea ja hyvinvointia.

1 ”Nomen est omen” (”Nimi on enne”, latinankielinen sananlasku)

Sosiaalinen media on uudissana suomen kielessä ja suora käänнос Yhdysvalloista lähteneestä social media -termistä. Käsite syntyi *Web 2.0:n* jatkoksi, kun tavoiteltiin uutta nostetta verkkoliiketoimintaan. Käänнос ei ole kuitenkaan aivan osunut idean ytimeen. Sana *sosiaalinen* on niin monitulkintainen, että sen merkitys tässä kontekstissa helposti katoaa. Kahden edellä mainitun termin käyttö ristiin aiheuttaa lisäksi kansainvälisiä sekaan-nuksia: sosiaalisen median sijasta termiä Web 2.0 käytetään yleisesti esimerkiksi Keski-Euroopassa.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisema Kielikello on ehdotanut *sosiaalisen median* tilalle termiä *yhteisöllinen media* (Kielikello 2009). Vaikka aloitetta seuranneissa verkkokeskusteluissa useat suomalaiset sosiaalisen median osaajat ampuivatkin yhteisöllisen median alas, niin henkilökohtaisesti taipuisin Kielikellon kantaan (mm. Sosiaalinen media vai yhteisöllinen media? 2009). Asiaa voi hahmottaa yksinkertaisella ajatusleikillä: jos kadulla olisi pysäyttänyt vielä muutama vuosi sitten satunnaisesti ihmisiä ja kysynyt joko sosiaalisen median tai yhteisöllisen median merkitystä,

niin jälkimmäisen kuvaukset olisivat osuneet varmasti lähemmäs sitä, mistä on kyse. Sosiaalinen media taas on helposti liitetty toimintaan, jolla on sosiaalialan funktioita. Käytän artikkelissa kuitenkin termiä sosiaalinen media, koska se on kieleen vakiintunut.

Jussi-Pekka Erkkola on gradussaan pohtinut käsiteanalyysien avulla sosiaalista mediaa ja tulkinnut tuloksia muun muassa seuraavasti:

Sosiaalinen media on teknologiasidonnainen ja rakenteinen prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla vertais- ja käyttötuotannon kautta. Samalla sosiaalinen media on jälkiteollinen ilmiö, jolla on tuotanto- ja jakelurakenteen muutoksen takia vaikutuksia yhteiskuntaan, talouteen ja kulttuuriin. (Erkkola 2008, 83.)

Vaikka lainaus on hiukan hankalasti tulkittava Erkkolan käyttämien tieteellisten käsitteiden vuoksi, on siinä monien muiden huomioiden lisäksi yksi aivan erityisen relevantti ja kiinnostava seikka: sosiaalinen media koskettaa meitä kaikkia välillisesti, vaikka jättäytyisimme tarkoituksella, osamattomuuttamme tai muusta syystä sen ulkopuolelle.

Sosiaalinen media on jatkuvasti pullistuva postmoderni ilmiö, joka vaikuttaa lopulta jollain tapaa lähes kaikkeen: yhteiskuntaan, talouteen ja kulttuuriin, mutta myös henkilökohtaisella tasolla ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, läheisyyteen ja lähimmäisyyteen. Lopulta se vaikuttaa myös kuvaan itsestä yhteisön ja yhteiskunnan osana. Sen vuoksi käsitteeseen ei vaihdu enää kielessä, vaan todennäköisesti kuolee pois. Se muuttuu tarpeettomaksi, kun internetin yhteisöllistä ja sosiaalista käyttöä ei tarvitse erikseen selittää, vaan sosiaalisuus internetissä ja kuuluminen useisiin yhteisöihin ovat täysin arkipäiväisiä tapoja toimia.

Kyse on ihmisten ja ryhmien välisestä jatkuvasta kommunikaatiosta, viestinnästä ja tiedon määrällisestä kasvamisesta eksponentiaalisesti samalla kun informaation jakelu muuttuu reaaliaikaiseksi. Se näkyy valtautumisena, kasvavina mahdollisuuksina vaikuttaa ja yhteisten merkitysten luomisena sekä uudenlaisten heimojen syntyminenä ilman maantieteellisiä rajoja.

Koko maailma muuntuu digitaaliseksi esitykseksi. Etäisyydet eivät merkitse mitään kun digitaalisesta infrastruktuurista kehittyy maailman kansojen viestintäalusta. Digitaalinen maailma on rajaton, eikä sille voida asettaa esteitä. Mikä tahansa asia – johon liittyy informaatioelementti – voidaan muuntaa yhä halvemmalla digitaaliseksi. (Alkuperäinen teksti on

julkaistu verkkolehdessä BW Online 2003; suomennos on lähteestä Oesch 2007, 80–81.)

Tärkeää on kuitenkin muistaa, että sosiaalinen media ei teknologiasidonnaisena prosessina ole mitään. Ihmiset luovat ja jakavat arvot, tiedot, sisällöt sekä yhä useammin jopa toisensa.

Filosofi Charles Taylorin teorian mukaan ihminen on itseään tulkitseva eläin. Ihmisen tai yhteisön identiteettiä ei ole olemassa ennen dialogisesti tapahtuvaa itsetulkintaa. Samoin käsityksemme hyvästä ovat sidoksissa elämänmuotoomme, kieleemme ja sosiaalisiin käytäntöihin. Teoriasta nousee mielenkiintoinen kysymys sosiaalisen median kontekstissa: miten identiteetti ja arvot rakentuvat, kun erilaisia peilejä on kuin järjettömän suuressa peilitalossa? (Taylor 1995, 30–33.)

2 ”Ihmisen idea on itsensä ilmaiseminen.” (Erik Alhman)

Periaatteessa jokaisella suomalaisella on mahdollisuus omien tuotostensa julkaisemiseen, verkkoympäristöjen muokkaamiseen ja personointiin. Omiin tuotosten julkaisemisella ja itselle merkityksellisten sisältöjen jakamisella on voimauttavia ja valtauttavia vaikutuksia ihmiseen (Kupianen & Sintonen 2009, 129).

Sosiaalinen media onkin viidessä vuodessa avannut aivan uuden maailman itsensä ilmaisemiselle verkossa. Alkuun narsistien paljasteluksi tuomitut blogit ovat niin kiinteä osa arkista mediamaisemaa, että niiden puuttuminen esimerkiksi organisaation viestinnästä saatetaan kokea salailuksi (Scoble & Israel 2008). Suosituimmissa blogeissa vierailee kymmeniä miljoonia ihmisiä kuu-kaudessa (eBizMBA 2010). Facebookiin on luotu käsittämättömät 500 miljoonaa profilia. Suomessakin käyttäjiä on lähes kaksi miljoonaa ja kasvavin käyttäjäryhmä on yli 65-vuotiaat. (Facebakers 2010.) Videopalvelu YouTuben ladataan joka minuutti 24 tuntia videota vuorokauden ympäri (Metekohy 2010). Suosituimmassa valokuvienjakopalvelussa, Flickrissä, on yli viisi miljardia kuvaa (Sutter 2010). Tämän vuosikymmenen alun suurimman artisti-ilmiön, Lady Gagan, viestittelyä seuraa mikroviestipalvelu Twitterissä yli kuusi miljoonaa ihmistä (Twitaholic 2010). Näiden lisäksi on kymmeniä tai satoja tuhansia palveluita, joissa kuka tahansa voi ilmaiseksi julkaista haluamaansa sisältöä – huikeita lukuja, joilla on paljon merkitystä. Suuri muutos viestien ja informaation määrässä on kuitenkin vasta alussa. Se, mihin tä-

mä kaikki johtaa, on vaikeasti ennustettavissa. Esimerkiksi YouTubea tai Facebookia ei vielä reilut viisi vuotta sitten ollut olemassakaan.

Luvuilla on helppoa luoda hypeä sosiaalisen median ympärille. Mutta yhden merkittävän seikan ne painavat usein unohduksiin; sosiaalisessa medias-
sa on lopulta aina kysymys ihmisistä. Omaa identiteettiä rakennetaan julki-
sesti ja omalle olemassaololle haetaan merkityksiä yhä enemmän näkymäl-
lä verkossa, luomalla oma verkkoidentiteetti. Puhutaan digitaalisesta jalan-
jäljestä – siitä, mitä sinusta jää näkyväksi verkkoon. Pitäisikö tästä kaikkes-
ta sitten huolestua? Ilmiöstä itsestään ei, koska sille ei voi kukaan mitään.
Se on meidän kaikkien vaikutuspiirin ulkopuolella, luotijuna ilman jarrua.
Sen pysäyttää vain samalla raiteella vastaan tuleva juna, tunnelin päättymis-
nen seinään tai sähkön loppuminen vaijereista. Samalla ehdottomasti kyl-
lä, meidän pitäisi huolestua, kaikilta niiltä osin, joihin voi vaikuttaa, sillä
hallitsemattomasti eteneminen johtaa yleensä tuhoisaan törmäykseen. Pi-
täisi siis rakentaa lisää raiteita ja kouluttaa ihmisiä ohjaamaan täysiä junia
turvallisemmin.

Ihmistä lähellä olevassa organisaatiossa, kuten seurakunnissa, tämä voi-
si näkyä monella tavalla. Alkuun pitäisi olla eniten huolissaan siitä, miten
saadaan luotua kaikille tasa-arvoinen mahdollisuus ilmaista itseään verkos-
sa tai toimia osana verkkoyhteisöä.

3 ”Motivaatio on sisäinen tuli” (Stephen R. Covey)

Marja-Liisa Viherä kuvasi jo yli kymmenen vuotta sitten väitöskirjassaan
osuvasti kolme tekijää, jotka määrittelevät, miten ihmiset omaksuvat uusia
välineitä ja toimintatapoja:

KUVA 1. Kansalaisen viestintävalmiudet käsittekompleksina

Ihmisellä täytyy olla pääsy välineisiin, jonkinlaiset perustaidot käyttää uusia koneita ja ohjelmistoja sekä tärkeimpänä motivaatio, syy käyttää niitä. Motivaation olisi parasta syntyä luonnollisesti omasta tarpeesta. Näyttää kuitenkin siltä, että pian se voi syntyä myös erilaisista pakoista, kun yhä suurempi osa mahdollisuuksista vaikuttaa ja käyttää palveluita siirtyy verkkoon. Pakko ei ole kuitenkaan pysyvän motivaation kannalta tehokas keino omaksua uusia toimintatapoja tai oppia uutta. (Viherä 1999, 41–47.)

Seurakuntien viestinnän ja koko taustalla olevan organisaation olisikin syytä miettiä, millä tuli saadaan syytettyä. Mikä olisi se motivoiva tekijä, joka kannustaisi ihmiset osallistumaan ja luomaan yhdessä? Aivan parhaassa tapauksessa asia voitaisiin kokea niin arvokkaaksi, että motivaatio osaamisen ja pääsyn hankkimiseksi ylittyisi mahdollisimman suurella joukolla ihmisiä.

Seurakunnat voisivat vielä rohkeammin rakentaa suvaitsevia hengellisiä tiloja ja yhteisöjä verkkoon – paikkoja, jotka aidosti lisäävät avointa viestintää ihmisten, ryhmien ja seurakunnan välillä. Seurakunnan palvelut ja apu olisivat lähellä, mutta ennen kaikkea tämä antaisi mahdollisuuden tavoittaa helposti ihmisiä sekä jakaa omaa elämäänsä heidän kanssaan. Pelkkä kommunikaation mahdollisuus ei kuitenkaan vielä riitä, vaan viestinnälle pitäisi luoda sellaisia tavoitteita, joilla muuttaa ympäröivää yhteiskuntaa paremmaksi ja onnellisemmaksi paikaksi elää. Seurakunnan tai muun ympäristön ylläpitäjätahon puolesta tämä vaatii rohkeutta, henkilöresursseja sekä korkeita viestinnällisiä taitoja ja erinomaista kykyä kuunnella.

Palveluita suunnitellessa tulisi kuitenkin muistaa, että niitä ei tehdä vain heille, jotka jo toimivat aktiivisesti verkossa, vaan myös heille, jotka ovat pahimmassa tapauksessa putoamassa sen ulkopuolelle. Sosiaalisen median huumassa rakennetuilla verkkoympäristöillä on usein yksi yhteinen tekijä; niitä tekevät sosiaalisessa mediassa aktiivisesti toimivat ihmiset toisille sosiaalisessa mediassa aktiivisesti toimiville ihmisille.

4 ”Sortoa esiintyy kun dialogi muuttuu monologiksi.”

(Augusto Boal)

Itsensä ilmaisu ja omien ajatusten julkaiseminen ei kuitenkaan ole mitään uutta. Ihminen on tehnyt kuvia kallioihin ainakin 35 000 vuotta. Puihin on raaputettu rakkaudentunnustuksia, yleisien vessojen seinät ovat olleet luovuuden purkautumisen kanavia vuosikymmeniä, yleisönosastoille on kirjoitettu ja radioihin soitettu välineiden alkuajoista asti. Olellisin muutos ei olekaan julkaisemisessa, vaan jakamisessa ja kuuntelemisessa. Sitä kautta syntyy yhteisiä asioita, ystävyyttä, dialogeja ja yhteisöllisyyttä.

Sosiaalinen media on monelta osin näyttänyt olevan voimakas väline yhdessä luotujen merkitysten ja yhdessä tekemisen käynnistämiseen. Hyvinä esimerkkeinä voi mainita Carrot Mob -toiminnan leviämisen, charity: water -organisaation tai Moldovan ”Twitter-vallankumouksen”. Yhteisiä tekijöitä edellä mainituissa esimerkeissä ovat arvojen, tavoitteiden ja merkitysten luominen sekä järjestäytyminen ja viestintä sosiaalisen median välinein, mutta myös toiminnan tapahtuminen ja tekeminen yhteisissä riveissä kosketusetäisyydellä toisistaan.

Carrotmob-ympäristöliike lähti liikkeelle San Franciscosta. Ideana on kilpailuttaa jonkin tietyn liikealan harjoittajia käyttämään osa tietyn päivän ekstravoitosta energiatehokkuuteen. Kun voittaja on selvillä, alkaa verkossa kuhina tapahtuman markkinoimiseksi. Ihmiset voivat osallistua haluamallaan työ- ja/tai rahapanoksella, ja tapahtumien houkuttelevuutta on usein lisätty tavanomaisesta poikkeavalla ohjelmalla. Aluksi täysin ilman virallista taustaorganisaatiota toimiva liike levisi idean keksijän tekemän videon välityksellä ympäri maailman ja nousi suosituksi tavaksi toimia ja järjestäytyä. Merkittäviä suosion edellytyksiä olivat hyvä ja hyvin esitetty idea, malli, jossa kaikki voittavat, ja mahdollisuus osallistua sellaisella panostuksella kuin itselle on mahdollista. Suomessa toiminta on tullut tutuksi Porkkanamafia-nimellä. (Carrotmob i.a.; Porkkanamafia i.a.)

Charity: water -organisaatio taas on käyttänyt sosiaalisen median välineitä hyvän asian markkinoimiseen ja toteuttamiseen. Tässä epätasa-arvoisessa maailmassa heillä on tärkeä sanoma. Puhtaan veden puuttuminen sadoilta miljoonilta ihmisiltä käynnisti kampanjan, jolla houkuteltiin syyskuussa syntyneitä ihmisiä lahjan sijasta pyytämään rahaa kaivojen ostamiseen. Tavoitteesta ja tavasta toimia tuli nopeasti yhteinen ja se on monella tasolla merkityksellinen osallistujille. (Charitywater i.a.)

Moldovan mielenosoituksissa taas järjestettiin kuuden ihmisen aloitteesta äkkitapahtuma (Flash Mob) vaalituloksen tultua julki. Viestintään käytettiin Twitteriä, blogeja ja tekstiviestejä. Paikalle ilmestyi arviolta 20 000 ihmistä. Taustalla toki oli jo yhteistä tuskaa, kyllästymistä ja huolta tilanteesta, joten itse merkityksellisyyttä ei tarvinnut luoda verkossa. Sosiaalisen median työkalut yhdistivät kuitenkin ihmiset toimimaan yhdessä, rakentamaan yhtenäisen opposition reaali maailmaan. Merkityksellistä onkin se, että toiminta ei jäänyt vain verkkoon vaan siirtyi kaduille. (Morzov 2009; Stack 2009.)

Monet ihmisen onnellisimmista hetkistä ovat silloin, kun hänellä on jotain mielekästä tekemistä yhdessä toisten kanssa (Bacon, Brophy, Mguni, Mulgan & Shandro 2010, 87–89). Erik Allardtin mukaan elämänlaatua parantaa toimivien sosiaalisten verkostojen suhde, johon on pääsy tarpeen ja halun mukaan. Hyvinvointi jakaantuu omistamiseen, rakastamiseen ja olemiseen. Omistaminen pitää sisällään tulot, asumisen, terveyden ja elintasoon liittyvät tekijät. Rakastuminen koostuu ihmissuhteista ja perheestä. Oleminen taas pitää sisällään itsensä toteuttamisen ja mahdollisuuden vaikuttaa

omaa elämänsä koskeviin päätöksiin. (Allardt 1993, 88 – 95.)

Tutkimustulosten varjossa huoli siitä, että tapaisimme pian vain virtuaalisesti ja vieraantuisimme aidoista ihmisten välisistä kontakteista, näyttääkin turhalta. Esimerkiksi kanadalainen sosiologi Barry Wellman on todennut, että sosiaalinen aktiivisuus verkossa lisää kasvokkain tapahtuvia tapauksia (Wellman & Gulia 1999, 12–14). Samaan lopputulokseen Suomessa on päätenyt Sami Myllyniemi (2009, 93, 122) nuoria tutkiessaan. Laajaa nettikontaktien määrää tärkeämpää on kasvokkain tapaaminen ja ystävyysuhteiden jatkuvuus.

Oman tutkimuksen aiheesta voi tehdä lukemalla suosittuja keskustelupalstoja, jotka ovat joko intressiyhteisöjä tai elämäntilanteeseen voimakkaasti kiinnittyviä. Yllättävän usein viestiketju esimerkiksi Vauva-lehden keskustelupalstalla päättyy siihen, että kiitellään, kuinka hauskaa oli tавata kasvokkain.

Sosiaalisen median yhä tärkeämpänä tehtävänä saattaakin olla toiminnan ja kohtaamisten käynnistäminen. Lopulta toisen ihmisen ihoa ei korvaakaan mikään, nauravat silmät ovatkin arvokkaampi viesti kuin hymiö ja halaus ”tykkää”-nappia syvempi ele.

5 ”Paha on hyvän poissaoloa” (Tuomas Akvinolainen)

Ihminen hahmottaa usein asiat uhkien kautta. Niin käy usein myös silloin, kun suunnitellaan sosiaalisen median käyttämistä. Maailma kuitenkin muuttuu paremmaksi vain näkemällä ja käyttämällä enemmän mahdollisuuksia hyvään kuin pahaan. Se ei kuitenkaan tarkoita silmien sulkemista pelottavissa kohdissa. Koska sosiaalisessa mediassa on kyse ihmisistä, siirtyy sen mukana myös kaikki inhimillinen paha. Ikävä kyllä, se myös siirtyy verkon ulkopuolelle. Terroristit käyttävät sosiaalisen median palveluita tehokkaasti viestintään ja oman agendansa markkinointiin, pedofilirenkait jakavat materiaaleja, rikolliset luovat kontakteja, koulusurmia ihannoidaan yhteisöissä ja huonon seuran löytäminen on ylipäättäen helpompaa kuin koskaan. Listaa voisi jatkaa vaikka kuinka pitkään.

Jokelan koulusurmat tuovat yhden piirteen esiin sosiaalisesta mediasta. Kun omana itsenä toimiminen ei syystä tai toisesta ole mielekäästä, on verkossa mahdollista luoda itselleen toinen minä. Analogisessa maailmassa, Jokelassa, kiusattu, yksinäinen ja monella tasolla sosiaalisesti eristäytynyt nuori

ri mies loi itselleen aivan toisenlaisen identiteetin verkossa. Tämän identiteetin kautta syntyi ihmissuhteita ja syytyi verkkorakkaus. Tunteena sitä ei kuitenkaan pidä vähätellä tai erotella ”oikeasta” rakkaudesta, sillä miksi se ei olisi aivan yhtä aito. Monien rakkaustarinoiden tavoin tälläkin oli surullinen loppu. Rakkauden kohde löysi toisen ja aloitti aivan yhtä julkisen suhteen verkossa tämän kanssa. Jokelan kouluampujan osaksi jäi olla uudenkin identiteetin kautta jätetty ja lopulta myös omassa verkkoyhteisössään kiusattu. (Sillantaus 2008.) En väitä, että tämä olisi määräävä tekijä koko tragediassa, mutta se kuvaa jälleen hyvin mistä sosiaalisessa mediassa lopulta on kyse: ihmisistä, tunteista ja vuorovaikutuksesta. Vaikka tekijä oikeutti tekonsa itselleen poliittisena terrorismina (Kiilakoski 2008, 28), vertaisryhmän ihannoitua tekoa kohtaan ja verkkoidentiteetin kokemia pettymyksiä ei voida väheksyä.

Verkkoyhteisöllisyys ja sisältöjen jako johtavat jatkuvasti järkyttäviin tekoihin. Sen lisäksi, että luodaan omia, tavoitteellisesti hyvää tarkoittavia palveluita, olisi syytä jatkuvasti miettiä, miten ainakin osa väärään suuntaan johdettavista poluista voitaisiin viitoittaa uudelleen.

6 ”Ihminen luo oman maailmansa sitä mukaa kuin elää.”

(Winston Churchill)

Menestys on tulevaisuuden rakentamista, ei sopeutumista vallitseviin olosuhteisiin. Sosiaalinen media on omalta osaltaan valtava mahdollisuus muuttaa maailmaa. Ihmisten välisen kommunikaation lisääntyminen lisää myös näkökulmia, laajentaa arvokäsityksiä ja luo uudenlaista yhteisöllisyyttä. Verkossa käynnistyneet prosessit siirtyvät usein muokkaamaan ympäristöämme ja elämäämme eri tasoilla, hyvässä ja pahassa.

Arvo- ja informaatiokaos on haaste. Ihmiset poimivat kuhunkin tilanteeseen sopivia elämäkatsomuksia ja arvoja. Pohjalla vaanii kuitenkin tyhjiö, johon uskonnotkin joutuvat vastaamaan. Paras vastaamaan on toinen ihminen, myös verkossa. Toistaiseksi se unohtuu liian monelta organisaatiolta sosiaalisessa mediassa. Luodaan komeat kehykset, mutta ei muisteta hankkia tärkeintä sisältöä, ihmistä kuuntelemaan.

Käynnissä oleva muutos on niin suuri, että se näyttää valheellisesti nopeatempoiselta kaaokselta. Todellinen muutos on kuitenkin niin suuri, että se tapahtuu hitaasti. Hitaus paljastuu jo siinä, että meillä on käytössämme

toistaiseksi edelleen samat vanhat menetelmät. Olemme vain siirtäneet ja kopioineet ne verkkoon. Lopulta tarjolla on valitettavan vähän uutta, vaikka voisimme kokeilla tehdä asioita aivan uudella tavalla.

Karjasillan seurakunnasta eläkkeelle jäänyt pastori Patrick Dickson peräänkuuluttaa Ylen uutisjutussa seurakuntaelämään lisää yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutteisuutta (YLE Oulu 2010). Sosiaalinen media voisi olla siihen yksi mahdollisuus, mutta ei vain siirtämällä vanhoja malleja verkkoon. Uusia toimintatapoja synnyttämällä voitaisiin luoda kiinnostavia virtuaaliseurakuntia, löytää ihmisten jumalikävyä ja vastata siihen, jakaa kokemuksia ja auttaa dialogin kautta ihmisiä ja yhteisöjä luomaan kristillisten arvojen mukaista identiteettiä itselleen. Mahdollisuus on olemassa, mutta sen käyttäminen vaatii vanhoiltakin instituutioilta valmiutta muuttaa rakenteitaan ja toimintatapojaan.

Muutoksessa kannattaa joka tapauksessa olla tiukasti mukana monella tasolla, sillä suurin kysymys yksilön ja organisaatioiden kannalta lopulta saattaa olla se, millaisena ja millaisella identiteetillä kohdataan muuttanut maailma. Vastauksien löytämiseksi on toimittava rohkeasti ja yhdessä muiden kanssa.

Lähteet

- Allardt, Erik 1993. *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research*. Kirjassa Martha C. Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 88–95.
- Bacon, Nicola; Brophy, Marcia; Mguni, Nina; Mulgan, Geoff & Shandro, Anna 2010. *The State of Happiness. Can Public Policy Shape People's Wellbeing and Resilience?* London: Young Foundation. Viitattu 23.10.2010. http://www.youngfoundation.org/files/images/wellbeing_happiness_Final__2_.pdf.
- BW Online 2003. Andy Grove: "We Can't Even Glimpse the Potential". Viitattu 13.12.2010. http://www.businessweek.com/magazine/content/03_34/b3846612.htm.
- Carrotmob i.a. Viitattu 23.10.2010. <http://carrotmob.org/>.
- Charity:waters i.a. Viitattu 23.10.2010. <http://www.charitywater.org/>.
- eBizMBA 2010. Top 15 Most Popular Blogs. Viitattu 23.10.2010 <http://www.ebizm-ba.com/articles/blogs>.
- Erkkola, Jussi-Pekka 2008. Sosiaalisen median käsitteestä. Taideteollinen korkeakoulu. Lopputyö. Viitattu 1.10.2010. http://users.jyu.fi/~juerkkol/sosmed_kasite_erkkola.pdf.
- Facebakers i.a. Countries on Facebook - Facebook Statistics Viitattu 23.10.2010. <http://www.facebakers.com/countries-with-facebook/>.
- Kielikello 2009. Sosiaalinen eli yhteisöllinen media. Viitattu 1.10.2010. http://www.kielikello.fi/index.php?s_term=sosiaalinen+media&s_type=keyword&mid=2&pid=9.
- Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara 2009. *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus*. Helsinki: Hakapaino.
- Kiilakoski, Tomi 2009. Viiltoja – analyysi kouluväkivallasta Jokelassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisu 28. Viitattu 2.10.2010. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisu/viiltoja.pdf>.
- Metekohy, Marc 2010. YouTube Statistics. Viitattu 23.10.2010. <http://www.viralblog.com/research/youtube-statistics/>.
- Myllyniemi, Sami 2009. Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisu 92. Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisu 40. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 20.10.2010. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoris/nuorisajaerjestejen_avustustoimikunta/jarjestoseminaari2009/Aika_vapaalla_-_Nuorten_vapaa-aikatutkimus_2009.pdf.
- Morzov, Evgeny 2009. Moldovas Twitter Revolution. Viitattu 6.10.2010. http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/04/07/moldovas_twitter_revolution.
- Oesch, Klaus 2007. Virtuaalinen voimaantumisen – tapaustutkimus ammattikasvatuksen oppimisympäristön toimintaedellytysten ja tietokäytäntöjen kehitysmahdollisuuksista vuoroaikutteisen tieto- ja viestintäteknologian näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja. Viitattu 1.10.2010. <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7092-9.pdf>.
- Porkkanamafia i.a. Viitattu 1.10.2010. <http://www.porkkanamafia.fi/>.
- Scoble, Robert & Israel, Shel 2008. *Blogit ja bisnes. Yritys 2.0*. Helsinki: Basam Books Oy.
- Sillantaus, Teppo 2008. Pekka-Eric Auvisen elämän viimeinen syksy. Viitattu 23.10.2010. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Pekka-Eric+Auvisen+elämän+viimeinen+syksy/1135241702685>.

- Sosiaalinen media vai yhteisöllinen media? 2009. Keskustelufoorumilla Sosiaalinen media oppimisen tukena 7.10.2009. Viitattu 26.10.2010. <http://sometu.ning.com/forum/topics/sosiaalinen-media-vai>.
- Stack, Graham 2009. 'Twitter revolution' Moldovan activist goes into hiding – woman fears arrest after Moldova protests force election recount. Viitattu 26.10.2010. <http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/15/moldova-activist-hiding-protests>.
- Sutter, John D. 2010. CNNTech. Viitattu 10.10.2010. http://articles.cnn.com/2010-09-20/tech/flickr.5.billion_1_photo-sharing-site-flickr-facebook?_s=PM:TECH.
- Taylor, Charles 1995. Autenttisuuden etiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Twitaholic i.a. The Twitaholic.com Top 100 Twitterholics based on Followers. Viitattu 26.10.2010. <http://twitaholic.com/>.
- Viherä, Marja-Liisa 1999. Ihminen tietoyhteiskunnassa – kansalaisten viestintävalmiudet kansalaisyhteiskunnan mahdollistajana. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, sarja A. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.
- Wellman, Barry & Gulia, Milena 1997. Net Surfers Don't Ride Alone: Virtual Communities as Communities. Viitattu 2.10.2010. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.28.4435&rep=rep1&type=pdf>.
- YLE Oulu 2010. Seurakuntaelämä kaipaisi yhteisöllisyyttä. Viitattu 6.10.2010. http://yle.fi/alueet/teksti/oulu/2010/09/seurakuntaelama_kaipaisi_yhteisollisyytta_2016492.html.

Terhi Paananen

KUULEEKO KIRKKO, MITÄ SIITÄ SANOTAAN?

Lisääntynyt vuorovaikutus on kirkolle uudistumisen mahdollisuus

Internet ja muun viestintäteknologian kehitys ovat peruuttamattomalla tavalla muuttaneet yhteiskuntaa ja ihmisten tapaa toimia. Internetin myötä kommunikaatio on muuttunut monisuuntaiseksi ja sen määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Keskustelufoorumeilla ja sosiaalisessa mediassa käydään paljon keskusteluja kirkosta ja uskosta. Niissä kirkko saa runsaasti palautetta.

Verkkokeskustelut tekevät näkyväksi sen, mikä on viime vuosina tullut ilmi myös arvotutkimuksissa ja nuorten aikuisten uskonnollisuutta käsittelevissä tutkimuksissa: kirkko ei tavoita varsinkaan nuoria jäseniään. Kuitenkin ihmisten uskonnolliset tarpeet ja toiveet ovat ennallaan. Näyttää siltä, että kirkon ja sen jäsenten välillä vallitsee viestinnällinen katkos. Riittäisikö kirkon uudistamiseksi perinpohjainen viestintäkultuurin uudistaminen?

1 Sosiaalinen media muuttaa viestintää

1.1 Muutoksen kynnyksellä

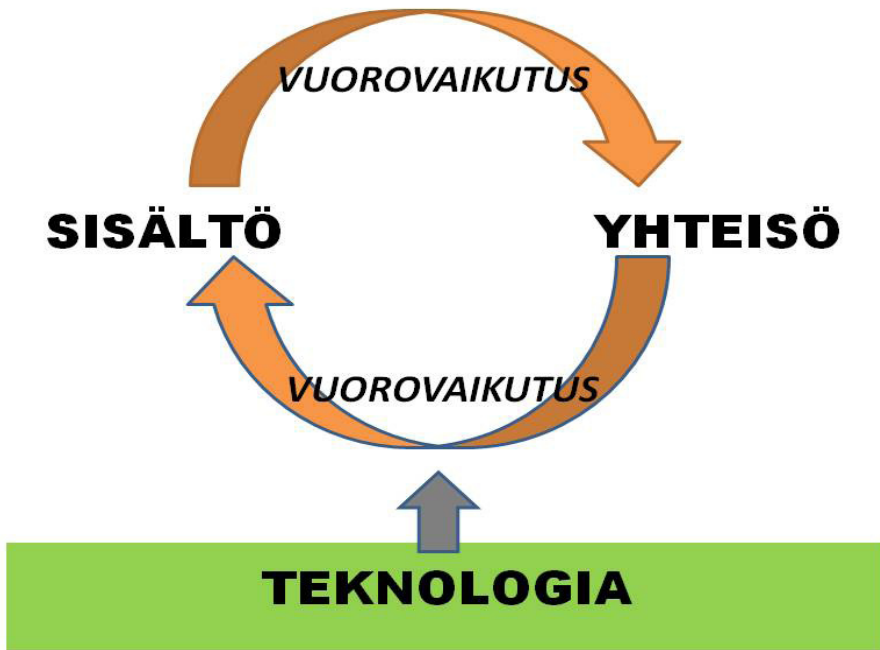
Facebook ja Twitter, IRC-Galleria ja Suomi24 ovat nopeasti tulleet suomalaisten tietoisuuteen. Ne ovat sosiaalisen median palveluja, joissa lähes puolet suomalaisista keskustelee asioista ja ilmiöistä. Keskustelu ei ole vain ääntä ja sanoja vaan nykyään kommunikoidaan tekstin, kuvien, videoiden ja äänitiedostojen avulla. Niitä kommentoidaan, arvioidaan ja jaetaan. Tätä kaikkea kutsutaan yhteisesti sosiaaliseksi mediaksi.

Usealla eri taholla vallitsee käsitys siitä, että länsimainen yhteiskunta on suuren murroksen keskellä juuri nyt. Tätä murrosta ei aiheuta mikään yksittäinen asia, vaan se johtuu siitä, että tavat, joilla ihmiset viestivät keskenään, ovat peruuttamattomasti muuttuneet. Tämä muutos koskee sekä työtä vapaa-aikaa ja sen ennakoitaan johtavan toisiin ja vielä ennalta arvaamattomiin muutoksiin. (Haikarainen 2002, 282–283; Puohiniemi 2006, 253, 268.)

1.2 Sosiaalinen media on keskustelua

Sosiaaliseen mediaan liitetään lukuisia ominaisuuksia, joista osa voi olla keskenään ristiriidassa. Näitä ovat muun muassa globaali ja lokaali, yhteisöllinen ja yksilöllinen sekä sisältökeskeinen ja suhdekeskeinen. (Erkkola 2008, 25.) Sosiaalinen media on keskustelumedia, toisin kuin perinteiset mediat, jotka kirkon saarnaperinteen tavoin ovat olleet pääsääntöisesti viestintää yhdeltä monelle. Sosiaalisessa mediassa teknologia mahdollistaa viestinnän reaaliaikaisesti monelta monelle. Sosiaalisesta mediasta puhuttaessa teknologialla tarkoitetaan tietokonetta, verkkoyhteyttä ja verkkopalvelua, teknistä alustaa, joiden välityksellä kommunikointi tulee mahdolliseksi. Keskustelu tai vuorovaikutus näkyy toisille sosiaalista mediaa käyttäville erilaisina sisältöinä, joita kommentoidaan ja jaetaan (ks. kuva 1). Keskusteluun osallistuvista ihmisistä syntyy yhteisöjä, jotka elävät keskustelemalla.

Yhteisö saattaa syntyä myös yhteisen mielenkiinnon ympärille ja vetää mukaan ihmisiä keskustelemaan. ”Kumpi oli ensin: keskustelu vai yhteisö?” on kuin kysymys ”kumpi oli ensin muna vai kana?” Karkeasti ottaen voidaan sanoa, että verkkoyhteisö on elävä niin kauan kuin siinä käydään keskustelua.

KUVA 1. Sosiaalisen median systeemi

1.3 Käyttäjälähtöisyys ja yhteisöllisyys

Sosiaalisen median luonteeseen kuuluu, että sen sisältö on käyttäjien spontaanisti itse tuottamaa. Sen vastakohtana voidaan pitää niin sanottua perinteistä mediaa, jossa jokin organisaatio päättää, mitä sisältöjä palveluihin tuotetaan ja kuka saa äänensä kuuluviin. Sosiaalisessa mediassa sisältöjen ympärille syntyy yhteisöjä. Erkkola jakaa yhteisöt toiminnallisiin ja symbolisiin. Toiminnallinen yhteisö edellyttää olemista samassa fyysisessä tilassa ja yhteistä toimintaa, jonka kautta yhteisö rakentuu. Symbolinen yhteisö viittaa yhteisöllisyyteen tunteina, jaettuina uskomuksina, aatteina sekä yhteisinä subjektiivisina kokemuksina. Yhteisön taustalla on yhteinen ajatusmaailma, ei toiminta. Verkkoyhteisöt saattavat olla puhtaasti symbolisia yhteisöjä. (Erkkola 2008, 77.)

Yhteisöllisyyttä pidetään yhtenä sosiaalisen median houkuttelevimmista piirteistä. Tutkijat eivät ole yksimielisiä yhteisön määritelmästä ja Erkkola löysikin tutkimuksessaan yli 90 erilaista määrittelyä yhteisölle. Yhteisöä on pidetty muun muassa ryhmänä, prosessina, sosiaalisena systeeminä ja yh-

teisten tarkoituksien jakamisena. Oikeastaan ainoa asia, josta tutkijat ovat yhteisöjä määritellesään samaa mieltä, on se, että yhteisöt koostuvat ihmisistä. Lisäksi ihmisten väliset keskinäiset suhteet sekä vuorovaikutus mainitaan useimmissa yhteisön määritelmässä (Erkkola 2008, 34). Martti Puohiniemi tulkitsee omassa arvotutkimusten analyysissään, että nimenomaan uusi viestintäteknikka luo mahdollisuuden ja siten synnyttää uutta yhteisöllisyyttä. Tämän uusyhteisöllisyyden hän näkee yhtenä merkittävimmistä kulttuuriamme uudistavista voimista juuri nyt (Puohiniemi 2006, 105). Yhteisöillä on voimaa vaikuttaa myös yhteiskunnallisiin asioihin.

Yhteisöissä käytävän kommunikaation tuloksena syntyy valtava määrä autenttista, käyttäjälähtöistä ja luokittelematonta tietoa. Moraaliset kysymykset ovat sellaisia, jotka synnyttävät verkossa erittäin paljon keskustelua. Näissä keskusteluissa kirjoitetaan paljon uskosta ja kirkosta, usein hyvin kriittiseen sävyyn. Nämä keskustelut eivät voi olla vaikuttamatta ihmisten käsitäisiin ja mielikuviin kirkosta.

2 Kirkko saa paljon palautetta keskustelufoorumeilla

Tavalliset kirkon jäsenet keskustelevat sosiaalisessa mediassa kirkosta ja asioista, jotka kirkko mieltää itselleen tärkeiksi ja ikään kuin omaan vaikutuspiiriinsä kuuluviksi. Ihmisten toimiessa ja keskustellessa sosiaalisen median eri palveluissa on havaittu, että keskusteluissa yhä uudestaan esiintyvät samat aiheet ja että laajat ihmisjoukot liittyvät samankaltaisiin yhteisöihin tai käyttävät samoja palveluja. Hengellinen elämä verkossa -hankkeessa on havaittu viisi kirkon kannalta mielenkiintoista teemaa tai trendiä, joihin kannattaisi kiinnittää huomiota. Nämä voivat olla uhkia tai mahdollisuuksia ja ne ovat ainakin osittain myös ristiriitaisia. Teemoja ovat

1. kirkkoon kuuluminen ja kirkosta eroaminen
2. seksuaalisuuteen ja parisuhteeseen liittyvät teemat
3. perheen ja läheisten ihmissuhteiden arvostus
4. yhteisöllisyys
5. voimakas hengellisyys, joka ei kanavoidu toimimattomana pidettyyn jumalanpalvelukseen.

Seuraavaksi tarkastelen lähemmin jokaista näistä teemoista tai trendeistä.

Ensinnäkin, kirkosta eroaminen on tehty verkossa erittäin helpoksi. Tampereen vapaa-ajattelijat pitävät yllä eroakirkosta.fi-palvelua ja tiedottavat päivittäin kirkosta edellisestä päivästä eronneiden määrän. Lehdistötiedotteet usein ylittävät uutiskynnyksen ja saavat aikaan kommenttitulvan keskustelupalstoilla. Siellä puolustellaan kiivaasti sekä eroamista että kirkkoon kuulumista. Näille palstoille kirjoitetuilla kommentteilla on merkitystä, kun ihmiset arvioivat omaa kirkkoon kuulumistaan (Petterson 2006, 72). Jatkuvat kiivaat keskustelut kirkon taloudenhoidosta liittyvät kirkosta eroamiseen ja siihen kuulumiseen. Niistä käy ilmi, että ihmisillä ei ole riittävää tietoa, mistä kirkko saa tulonsa, mihin rahat käytetään ja miten taloutta valvotaan. Taloudenhoitoon liittyy usein pohdintaa kirkon varsinaisesta tehtävästä ja auttamistyöstä.

Toiseksi, seksuaalisuuteen ja parisuhteeseen liittyvää keskustelua on käyty viime aikoina paljon kaikkialla mediassa. Tasa-arvoa ja naispappeutta koskeva keskustelu on periaatteessa eri asia kuin homoseksuaalisuutta, parisuhteiden siunaamista ja sukupuolineutraalia avioliittoa koskeva keskustelu, mutta usein media niputtaa ne yhteen. Sekä medioissa että verkkokeskusteluissa on näistä asioista esitetty paljon väärää tietoa. Sekä perinteisessä mediassa että sosiaalisessa mediassa kirkon hidas päätöksenteko ja reagointi homoseksuaalisuuteen ja tasa-arvoon liittyvissä asioissa tulkitaan tasa-arvon väheksymiseksi, naisten ja homoseksuaalien ihmisarvoa uskonnollisin perustein sortavaksi toiminnaksi. (ks. myös Mikkola 2006a, 204–206.) Tämä ja muut moraalikysymykset saavat uuden tieto- ja viestintäteknikan ansiosta huikkeen laajan julkisuuden (Puohiniemi 2006, 236) ja siten nekin voimakkaasti muovaavat ihmisten mielikuvia kirkosta.

Kolmanneksi, verkossa kirkon kannalta iloisena mahdollisuutena ei voi välttyä huomaamasta, että perhe ja läheiset ihmissuhteet ovat ehkä tämän ajan ihmisten suurin arvo. Sitä on mitattu myös arvotutkimuksissa ja havaittu sama, mikä heijastuu verkossa: on tapahtunut tilastollisestikin merkittävä asennemuutos työn, kotonaolon ja harrastusten suhteen. Niiden osuus, jotka pitävät kotonaoloa ja harrastuksia tärkeänä, on lisääntynyt niiden vähentyessä, jotka pitävät työn tekemistä erittäin tärkeänä (Puohiniemi 2006, 213). Muutos on tapahtunut kaikissa ikäluokissa, mutta ehkä selvimmin se näkyy pikkulapsiperhevaihetta elävien valinnoissa. Lasten ja perheen vuoksi nuoret aikuiset ovat valmiita tinkimään tuloistaan, elintasostaan ja ura-

suunnitelmistaan. Verkossa se näkyy pienten lasten vanhemmille suunnatuissa monissa verkkopalveluissa. Esimerkiksi viikolla 36/2010 TNS Metrix -mittauksessa kävijämäärällä mitattuna sadan suosituimman suomalaisen verkkosivun joukossa on neljä pienlapsiperheisiin erikoistunutta palvelua: Kaksplus, Vauva, Perhe.fi ja Helistin. Näissä palveluissa oli yhteensä yli 537 000 eri kävijää. Myös isovanhemmat tekevät valintoja, esimerkiksi opettelevat käyttämään sosiaalisen median palveluja, voidakseen olla yhteydessä lastenlapsiinsa päivittäin.

Neljänneksi, uusi viestintäteknologia on mahdollistanut uudenlaisen yhteisöllisyyden syntyminen. Ihmiset haluavat kuulua yhteisöihin – verkossa. Verkossa yhteisöön kuulumisessa on kysymys yhteisestä asiasta tai luottamuksesta, joka syntyy ihmisten välille. Verkossa yhteisöt organisoituvat vapaamuotoisesti ja spontaanisti jonkin kohteen ympärille (Puohiniemi 2006, 110). Esimerkiksi voidaan nostaa keväällä 2010 kahden karkotusuhan alaisena olleen isoäidin ympärille syntyneen yhteisöllisyyden. Isoäitien ympärille muodostui nopeasti kansanliike, joka järjesti pari mielenosoitusta ja sai viranomaiset ottamaan isoäitien oleskeluluvat uudelleen harkintaan. Asian hoiduttua yhteisö kuihtui pois.

Kirkko on aina pitänyt yhteisöllisyyttä yhtenä omista vahvuuksistaan, ja yhteisöllisyys mainitaan kirkon peruskirjoituksissa, uskontunnustuksissakin: ”...pyhän yhteisen seurakunnan, pyhän yhteyden...” Kirkko on ymmärtänyt yhteisöllisyyteen kuuluvan sitoutumisen. Uusyhteisöllisyys on usein hetkellistä mutta intensiivistä. Tämä haastaa kirkon keskusteluun seurakunnan olemuksesta ja merkityksestä. Entistä useammin kysellään, voisiko seurakuntayhteys toteutua lyhytkestoisesti, intensiivisesti ja hauskasti.

Viidenneksi, verkko paljastaa ihmisten suunnattoman hengellisen nälän. Lähes jokaisessa verkkopalvelussa käydään keskustelua hengellisistä asioista ja rukoussivuja on kaikkialla, missä käyttäjät itse pääsevät luomaan sivuja: Facebookissa, YouTubessa, IRC-Galleriassa ja harrastusten ympärille syntyneillä keskustelufoorumeilla. Kävijöitä riittää Ruotsin kirkon rukouspalveluun (svenskakyrkan.se/be) yli 80 eri maasta. Kirkon omilla hartaussivuilla on hiljaisimpinakin aikoina yli 200 kävijää päivässä. Vaikuttaa siltä, että rukous tietokoneen äärellä tuntuu ihan luontevalta. Vaikka kirkossakävijöiden määrä on vähentynyt, rukoileminen ja uskomisen eivät ole. Ihmisten rukoilemisaktiivisuus on säilynyt ennallaan ja löytää uuden uomansa nyt verkkoympäristössä. (Ketola 2006, 316; Niemelä 2006, 43, 44.)

Uskonnollinen etsintäkin alkaa usein tietokoneen äärellä. Kun ihminen tuntee uskonnollista levottomuutta, hän istahtaa tietokoneen ääreen, kirjoittaa hakukoneeseen hakusanan kuin pienen rukouksen, ja hakukone vastaa. Verkosta myös etsitään ja löydetään ravintoa hengelliseen kasvuun ja sanoja omalle rukoukselle. Myös verkkojumalanpalvelukset ovat väistämättä kohta täällä runsain määrin ja monimuotoisina. Niissä saatetaan kokea jopa voimakkaampaa yhteisöllisyyttä kuin perinteisissä jumalanpalveluksissa, koska verkossa ollaan avoimempia ja suurempia kuin kasvotusten on tapana olla. Spiritualiteetti, erityisesti luterilaisen tradition mukainen kristillinen spiritualiteetti, on kirkon ominta aluetta, sen olemassaolon ydintä. Se on myös sitä ainutlaatuista sisältöä, jota kukaan muu ei verkossa pidä esillä.

Verkkokeskustelut ovat tuoneet näkyväksi kirkossa jo vuosikausia pinnan alla kyteneen jumalanpalveluksen toimimattomuuden. Tämä on jo kirjattu myös kirkon nelivuotiskertomukseen:

Vaikka Jumalaan uskovien määrä onkin pysynyt suhteellisen vakaana, usko moniin kristillisiin perususkomuksiin on silti selvästi heikentynyt. [– –] Suomalaiset arvostavat evankelis-luterilaisen kirkon toimittamaa jumalanpalvelusta ja katsovat kirkon hoitaneen tämän tehtävän melko tai erittäin hyvin. Silti osallistuminen pääjumalanpalveluksiin on ollut pitkään laskusuunnassa. [– –] Monet kaipaavat jumalanpalveluksen aiempaa vahvempaa kiinnostumista yksilön omaan elämään. Eri ihmisryhmillä tämä kiinnostuminen tarkoittaa kuitenkin usein aivan eri asioita. (Monikasvoinen kirkko 2008, 383.)

Voimakas spiritualiteetin kaipaus ja toimimaton jumalanpalvelus olisi mahdollista nähdä kirkossa mahdollisuutena, ei uhkana.

Verkkotyössä on tehty erinäisiä kokeiluja. Lahdessa seurakuntien oppilastyön piirissä kehitetty Urban Light -toimintamalli on ollut toimiva. Miikka Rosendahl kuvaa tässä kirjassa olevassa artikkelissa sitä, kuinka sosiaalisen median kautta seurakunnan toimintaan kutsutut eivät melkein mahdu järjestettyihin Urban Light -iltoihin.

3 Organisaatiot uudistuvat itsestään

3.1 *Emergenssi on uuden kehkeytymistä*

Tämän artikkelin kirjoittaja sai aikoinaan yliopistossa koulutuksen, joka vastasi 1970-luvun tieteellisiä ihanteita. Sen jälkeen tieteellisessä ajattelussa on tapahtunut suuria muutoksia ja 1970-luvun tieteellisiä ihanteita voidaan sanoa reduktionistisiksi. Reduktionismi on tieteellinen käsitys, jonka mukaan jokainen kokonaisuus koostuu pienemmistä osista, ja kun kokonaisuus jaetaan pienempiin osiin, siitä saadaan tieteellistä tietoa. Reduktionismi ilmenee pyrkimyksenä ymmärtää ilmiöitä selvittämällä, mitkä syyt ovat vaikuttaneet niiden syntyyn. Se ilmeni historian tutkimuksessa syy-seuraussuhteiden painottamisena, psykologiassa syiden etsimisenä ja teologian puolella esimerkiksi eksegetiikassa tutkimuksen painottumisessa kielitieteellisiin detaljeihin suurten kokonaisuuksien sijasta. Tämä on toki kärjistyä.

Reduktionismi voi olla myös filosofinen positio, jossa ajatellaan, että mikään ei ole enempää kuin sen rakentavat osat. Näin voidaan sanoa esineistä, ilmiöistä, systeemeistä, teorioista ja merkityksistä.

Reduktionismin vastakohtana pidetään emergentismia. Muutosta alatasen (yksinkertaisista) säännöistä ylätasen (kompleksiseksi) kehittyneeksi järjestelmäksi alettiin kutsua emergenssiksi. Emergenssi-sanan pohjana on englannin kielen verbi ”to emerge”, joka tarkoittaa kehkeytymistä, jonkin uuden syntymistä tai esiin puhkeamista. Emergenssiin havahduttiin, kun huomattiin, että reduktionistinen ajattelu ei kykene selittämään kaikkia luonnonilmiöitä. Aluksi havainnot emergenssistä keskittyivät luonnontieteisiin, mutta nykypäivänä emergenssin käsitettä sovelletaan erityisesti yhteisöjen elinkaaren, muutoksen ja kehittymisen tutkimuksessa.

Esimerkkinä emergenssistä voidaan ajatella vettä. Reduktionistisesti ajatellen tiedämme, että vesi koostuu kahdesta kaasusta, hapesta ja vedystä. Näiden yhdistyessä syntyvä uusi aine sisältää ominaisuuksia, joita ei alun perin ollut kummallakaan alkuaineella, ja tämä havaitseminen alkaa jo siitä, että kahden kaasun yhdistelmä on neste. Samankaltainen ilmiö on havaittavissa fysiikassa, sosiologiassa, psykologiassa ja sosiaalipsykologiassa. Ihmisten yhteistyöstä tiedetään, että tiimityöllä saavutetaan enemmän kuin ihmisten yhteenlaskettu työpanos. Auton moottorin monet metalliosat yhdistettynä polttoaineeseen mahdollistavat liikkeen ja tavaroiden kuljettamisen paikasta toiseen. In-

ternet on teknisille ratkaisuille perustuva verkko, joka mahdollistaa, tai oikeastaan mullistaa, viestinnän ja yhteydenpidon.

Emergenssiksi kutsutaan myös ihmisten toiminnan järjestäytymistä itseorganisoituviksi, moninapaisiksi ja kompleksisiksi systeemeiksi. Organisaatioihin liittyvänä emergenssillä tarkoitetaan jonkin laadullisesti uuden rakenteen syntymistä, joka ei voi palata takaisin vanhaan. (Stähle & Kuosa 2009, 105.) Sosiaali- ja organisaatiotieteiden piirissä itseorganisoituminen on herättänyt viime vuosina runsaasti kiinnostusta. Sitä on tutkittu kollektiivisen älykkyyden kontekstissa ja tutkittavia asioita ovat olleet muun muassa organisaatioiden uudistuminen, bisnes-ekosysteemien muodostuminen ja innovaatiodemokratia. (Stähle & Kuosa 2009, 104.) Emergenssiä havaitaan myös suurten inhimillisten systeemien hajoamisprosesseissa. Meidän ajaltamme tuttu sellainen prosessi on kommunismin murtuminen ja vuosisadan takaa aateliston aseman romahtaminen. Vanha murtuu, kun uutta kehkeytyy.

3.2 Palaute uudistaa, viestintä ylläpitää organisaatiota

Itseorganisoituminen ja itseuudistuminen viittaavat kollektiiviseen toimintaan ja älykkyyteen, joka ilmenee enemmän yhteisön kuin yksilön toiminnassa samaan tapaan kuin niin sanottu parviäly eläinmaailmassa. Sosiaaliset yhteisöt luovat yhteistä tietoa ja osaamista, joka ylittää yksilöllisen tietotaidon rajat. On syntynyt historiallisesti uusi verkostojen rajapinnoissa tehtävä työn muoto, solmutyöskentely. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijät organisoivat työnsä, tavoitteensa ja toimintaperiaatteensa keskinäisessä yhteistyössä, ja että työltä puuttuu ennalta organisoitu keskus. Keskeistä tässä organisoitumisessa on intensiivinen vuorovaikutus, joka tekee mahdolliseksi kehittää kollektiivista tietämistä. (Stähle & Kuosa 2009, 105.) On jopa väitetty, että kaikki organisaatiot kehkeytyvät vuorovaikutuksesta.

Itseuudistuvan organisaation perustana on runsas informaation vaihto eli vilkas vuorovaikutus. Se tarkoittaa herkkyyttä palautteelle ja runsasta keskustelua. Vilkkaan vuorovaikutuksen takia organisaatiolla on luontainen kyky uudistaa itseään ja kopioida sisäisiä malleja mikrotasolta makrotasolle ja päinvastoin. Juuri runsas kommunikaatio on se, mistä systeemi ammentaa uudistukseen vaadittavan voiman. Sen toimimiseksi vuorovaikutuksen on täytettävä kaksi kriteeriä: sen on oltava epälineaarista ja perustuttava palautteeseen. Itseuudistumisessa on tärkeää myös huomata, että on olemassa aikaikkunoi-

ta, joiden käyttämättä jättäminen voi olla organisaation kannalta kohtalokasta. Organisaation elämässä on olemassa aikoja, jolloin voidaan tehdä uusia valintoja, mutta valintojen lopputulosta ei voida ennustaa ja valinnat ovat peruuttamattomia. (Stähle & Kuosa 2009, 106.)

Keskeistä kaikkien systeemien itseuudistumista tutkineiden teorioissa on havainto, että kommunikaatio on systeemin ylläpitävä voima. Tasapainoisessa julkisessa keskustelussa olisi paljon neutraaliksi luokiteltavaa informaatiota ja suunnilleen yhtä paljon positiivista ja kriittistä. Verkkokeskustelut paljastavat, että kirkko on ajautunut tai ajautumassa tilaan, jossa jäsenten toiveet ja ajatukset poikkeavat paljon virallisen organisaation itseymmärryksestä. Kun kirkolliskokous teki strategisen päätöksen verkkokeskusteluihin osallistumisesta ja verkkotyön aloittamisesta kirkossa, se samalla jo reagoi kirkosta käynnissä olevaan julkiseen keskusteluun. Hengellinen elämä verkossa -hankkeeseen kohdistettiin jo kirkolliskokouksen lähetekeskustelussa paljon toiveita maineenhallinnasta ja kriittisen palautteen kääntämisestä myönteiseksi.

Sosiaalisessa mediassa ja verkkokeskusteluissa käytävissä keskusteluissa kirkko liitetään hanakasti moraalikysymyksiin. Näin syntyy kuva kirkosta, joka on vanhanaikainen ja joustamaton, byrokraattinen ja suvaitsematon. Nuorilla aikuisilla, joista suuri osa on aktiivisia verkon palveluissa ja palstoilla, on vain vähän omakohtaista kokemusta kirkosta, jolloin median luoma kuva korostuu. Nuoret aikuiset ovat erityisen herkkiä kirkossa esiintyvälle kaksinaismoralismille. Puhutaan lähimmäisenrakkaudesta, mutta samalla kiistellään vähemmistöjen hyväksymisestä ja naisten asemasta. (Petterson 2006, 72.)

Suomen evankelis-luterilainen kirkko ei ole yksin näiden haasteiden keskellä vaan osa suurempaa kulttuurista murrosta. Kaikkialla länsimaisessa on siirrytty muutaman vuosikymmenen aikana agraari- ja teollisuusyhteiskunnasta informaatioyhteiskuntaan eivätkä kaikki rakenteet ole vielä ehtineet sopeutua muutokseen. Viestintäteknologia on kehittynyt valtavasti ja jokainen teknologinen innovaatio on lisännyt viestinnän määrää. Sosiaalisen median syntymisen myötä viestinnän määrä on räjähdysmäisesti kasvanut. Uusimmat teknologiset viestintäinnovaatiot tekevät mahdolliseksi sen, että viestintä ei ole vain eikä pääsääntöisesti organisaatiolta ihmisille vaan myös ihmiseltä toiselle ja ihmisiltä organisaatiolle. (Puhoniemi 2006, 149, 253.)

Kirkkojen elämässä koko tämä kulttuurin murros näkyy sekä kasvaneena palautteen määränä että tavallisten kristittyjen tyytymättömyytenä ja levottomuutena. Keskeistä saadussa palautteessa on, että perinteisten uskonnollisten toimintamallien ei enää koeta vastaavan tämän ajan ihmisten kysymyksiin. Samasta ilmiöstä on kysymys vapautuksen teologiasa ja kontekstuaalisen teologian nousussa, Taizé-liikkeessä ja evankelioivien liikkeiden innossa. Siihen kuuluvat myös uudenlaisten ja vaihtoehtoisten jumalanpalvelusten syntyminen ja toisenlaisten seurakuntarakenteiden kokeileminen.

3.3 Englannissa ja Yhdysvalloissa kehkeytyy uudenlaisia seurakuntia

Tässä murroksessa edelläkävijöinä näyttävät olevan USA:n ja Englannin kirkot. Näissä maissa on syntynyt uusia seurakuntia, jotka kuvaavat itseään emergenteiksi (emerging churches, emerging conversation tai emerging movement). Emergentit seurakunnat eivät ole yhtenäinen suuntaus tai liike eivätkä muodosta kirkkokuntaa, vaan enimmäkseen ne ovat pieniä itsenäisiä seurakuntia ja organisaatioita, jotka verkostoituvat keskenään. Emergenttien seurakuntien johtajat, papit ja teologit muodostavat löyhän verkoston, joka toimii verkossa, esim. Emerging leaders -Ning-yhteisö. Liike on sirpaloitunut ja ristiriitainen ja yhtä monimuotoinen kuin koko evankelikaalinen kristillisuus. (McKnight 2007.) Emergentit seurakunnat ovat pieni mutta äänekäs ryhmä, joka näyttää parhaiten puhuttelevan niitä nuoria aikuisia, joita vanhat kirkkokunnat eivät näytä tavoittavan.

Englannissa emergentejä seurakuntia yhdistää pyrkimys löytää kristilliselle uskolle tuore ilmaisu. ”Voimme valita perinteisen jumalanpalveluksen muodot silloin kun ne tuntuvat sopivilta, mutta samalla meidän tulee olla tietoisia siitä, että nämä muodot puhuttelevat parhaiten keskiluokkaisia keski-ikäisiä valkoihoisia ihmisiä, jotka arvostavat muka-klassista musiikkia”, kirjoittaa George Lings, The Church Army -organisaation tutkimuskeskuksen johtaja. Syninä uuden etsimiselle on mainittu se, että nuoret aikuiset eivät tunteneet sopivansa aikuisten kirkkoon ja perinteisten työmuotojen tavoitavuus oli heikentynyt. Samalla havaittiin, että 40 % Englannin ja Walesin asukkaista ei ollut koskaan käynyt kirkossa eikä heillä ollut mitään liittymäkohtaa kirkon elämään. Seurakunnan toimintaan osallistuvien kristittyjen elämässä sunnuntai tuntui olevan irrallaan muusta elämästä. (Lings i.a.)

Perinteinen seurakuntaelämä ei enää vain tuntunut viehättävästi vanhanaikaiselta vaan todellisuudessa se ei enää tavoittanut ihmisiä.

Keskeistä Englannin emergenteille seurakunnille näyttää olevan hengellisen elämän vaaliminen. Nämä seurakunnat ovat verkostoja, jotka eivät ole sidottuja ihmisten asuma-alueisiin. Ne kokoontuvat pienryhmissä, kahviloissa, ehkä jopa keskellä viikkoa. Nuorille on kokonaan omia seurakuntia. Niiden jäsenet kokevat kristityn kutsumukseksi tehdä hyvää omassa asuin-ympäristössään. (Lings 2009.) Internet on tärkeä väline sekä yhteisön rakentamisessa että viestinnässä.

Usein emergentit seurakunnat muodostuvat vanhojen kirkkokuntien ulkopuolelle. Joitakin on myös vanhojen kirkkokuntien sisällä. USA:ssa Denverin Coloradossa toimii luterilainen House for All Sinners and Saints -niminen emergentti seurakunta. Se toimii useassa toimipisteessä ja lainakirkossa. Verkkosivuillaan se mainostaa itseään näin: ”House for All is a liturgical, Christo-centric, social justice oriented, queer inclusive, incarnational, contemplative, irreverent, ancient - future church with a progressive but deeply rooted theological imagination” (”House for All on liturginen, Kristus-keskeinen, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen suuntautunut, queer-vastaanottavainen, inkarnatorinen, pohdiskelleva, epäkunnioittava, ikivanha ja tulevaisuusorientoitunut seurakunta, jolla on edistyksellinen mutta syvästä juurista nouseva teologinen mielikuvitus”). Koko seurakunta yhdessä yhden pastorin johdolla pyrkii löytämään mielekkäitä tapoja viettää jumalanpalvelusta. Uudenlaisiin jumalanpalveluksiin kuuluvat esimerkiksi Virsiä ja olutta -illat, teologiapubi (ettei tarvitse mennä baariin) ja polkupyörien siunaaminen (ekologinen näkökulma). (Houseforall i.a.) Saarnat, kuvia ja kertomuksia seurakunnasta löytyy myös pastorin ylläpitämästä blogista (Bolz-Weber i. a.).

Muissakin emergenteissa seurakunnissa pohditaan jumalanpalvelusta sekä etsitään uudenlaista ja luovaa jumalanpalveluselämää. Vanhojen jumalanpalvelusmuotojen rinnalle luodaan uusia kokemuksellisia ja aisteja puhuttelevia kokoontumisia. Kysellään, onko kirkossa oltava saarnatuoli, alttari ja suorat penkit. Jos seurakunta istuisi piirissä, olisiko sen teologiakin toisenlaista? Voisiko jumalanpalveluksen järjestää jotenkin toisinkin, vaikka niin kuin rippikoulun iltanuotion? Onko saarnan kuuleminen sunnuntaiaamun tärkein asia?

3.4 Keskustelu on kehkeytyvän seurakunnan ydin

Emergentsiä myös vastustetaan. Monien mielestä se on vain liberalismia tai liberaaliteologiaa puettuna uusiin vaatteisiin. Emergenttien seurakuntien jäsenille tärkeää ei ole lopputulos, johon päädytään, vaan keskustelu. Emergentit itse määrittelevät liikkeensä näin: Emergentit seurakunnat ovat yhteisöjä, jotka harjoittavat Jeesuksen seuraamista postmodernissa kulttuurissa. Tämä määritelmä näkyy seurakuntien harjoittamissa käytännön toimissa: pyritään (1) samastumaan Jeesuksen elämään, (2) muuttamaan maailmaa ja (3) osallistumaan oman asuinyhteisön elämään. Näistä kolmesta seuraa, että (4) osoitetaan vieraanvaraisuutta muukalaisille, (5) palvellaan anteliaasti, (6) osallistutaan tuottamiseen, (7) ollaan luotuina luovia, (8) johdetaan yhtenä ruumiina, ja (9) osallistutaan hengellisiin toimintoihin. (McKnight 2007.)

Tärkeää on keskusteleminen. Teologia määritellään jatkuvaksi keskusteluksi siitä totuudesta, jonka Jumala on ilmoittanut Kristuksessa Pyhän Hengen kautta, ja Jumalan pelastavasta toiminnasta kirkon kautta. Emergenttien seurakuntien teologia välttää julistamista. Sen sijaa se kutsuu keskustelemaan ja sanoo: ”Näin minä uskon, mutta saatan olla väärässä. Mitä sinä ajattelet? Keskustellaan.” Keskustelua käydään verkossa: blogeissa, keskustelupalstoilla, YouTube-videoilla, mesessä ja chateissa. Samassa hengessä järjestetään teologisia keskustelutilaisuuksia, joissa keskustellaan elävien ja kuolleiden kanssa. Kuolleilla tarkoitetaan vanhojen kirjojen kirjoittajia.

4 Uudenlainen teologinen keskustelu tulee suomalaisiin seurakuntiin

USA:n emergenteissä seurakunnissa käytävää teologista keskustelua vastaavia keskusteluja käydään myös Suomessa. Syyskuussa 2010 järjestetyssä Usko omilla teillään -seminaarissa pohdittiin sitä, miksi kirkko ei vastaa ihmisten uskonnollisiin kysymyksiin. Sosiaalisessa mediassa käydyistä keskusteluista syntyy yleiskuva, joka – karrikoiden ja kärjistäen – paljastaa, että kirkossa ja kirkkoon liittyvässä kommunikaatiossa on katkoja useilla tasoilla. Seurakuntalaiset ja työntekijät eivät ymmärrä toisiaan, papit ja muut seurakuntien työntekijät eivät ymmärrä toisiaan, tutkijat ja seurakuntapapit puhuvat toistensa ohi. Media tulkitsee väärin kirkon viestejä, kirkon vastuunkantajat eivät osaa lukea mediaa.

Keväällä 2010 Helsingin piispanvaalin yhteydessä seurakunnasta keskusteltiin asiantuntijaorganisaationa. Asiantuntijat oletettavasti puhuvat samaa kieltä toisten asiantuntijoiden kanssa. Keitä viime kädessä ovat ne seurakunta-asiantuntijat, jotka keskustelevat seurakunnan asioista? Kieli, jolla puhutaan, asettaa yhteisölle rajat.

Facebook, tämän hetken suurin media maailmassa, tarjoaa mahdollisuuden keskustella niiden kirkon työntekijöiden ja tutkijoiden kanssa, joiden panos kehittää kirkkoa. Sosiaalisessa mediassa teologisiin keskusteluihin osallistuvat niin maallikot, papit kuin tutkijatkin. Maallikot antavat suoraa palautetta kirkon työntekijöille siitä, että heidän ajatuksiaan ei kuunnella eikä arvosteta. He kritisoiivat kirkkoa siitä, että se on kuuntelevinaan palautetta, mutta jatkaa sitten toimintaansa kuten aina ennenkin. Seurakuntapapit antavat palautetta tutkijoille tutkimuksen keskittymistä epäolennaisiin yksityiskohtiin.

Yksimielisyys näyttää vallitsevan siitä, että vastatakse seurakunnan ja seurakuntalaisten tarpeita, teologian ja kirkon on otettava huomioon ihmisten kokemukset, kohtalo ja kärsimykset ja kommunikoidava tavallisella kielellä, jota kaikki ymmärtävät. Teologisten käsitteiden ja asiantuntijuuden taakse piiloutuvaa kirkkoa moititaan etäiseksi ja valtaa käyttäväksi.

Seurakuntien rakennemuutos myös vauhdittaa teologisen keskustelun tulemistä seurakuntien arkeen, pois teologien työhuoneiden eristyksestä. Rakennemuutos pakottaa seurakunnat miettimään toimintansa ja rakenteiden perusteita, ja se edellyttää teologista keskustelua.

Teologian tekeminen on lakannut olemasta vain oppineiden yksinoikeus, vaan siitä on tulossa (ja ehkä jo tullut) seurakuntalaisten vaatimuksesta tapa tehdä työtä kirkossa.

5 Olisiko nyt keskustelevan ja kuuntelevan kirkon aika?

Sosiaalisessa mediassa palaute kirkolle on pääsääntöisesti negatiivista. Negatiivisen palautteen takana on usein kuitenkin positiivinen odotus ja pettymys. Mitä kirkolta sitten oikeastaan odotetaan? Näyttää siltä, että suuri osa toiveista ja palautteesta kohdistuu juuri kirkon viestintään. Tutkimuksissa, verkon keskustelufoorumeilla ja sosiaalisen median kautta välittyy toiveita, että kirkon työntekijät kuuntelisivat enemmän, ottaisivat palautteen vakavammin ja olisivat läsnä keskusteluissa sekä toimituksissa. Toivotaan myös,

että kirkko näkyisi enemmän mediassa, ottaisi kantaa oikeudenmukaisuuden puolesta rohkeammin ja että tilaisuuksissa puhuttaisiin koskettavasti ja kohti, ihmisten kielellä ja ymmärrettävästi. Tärkeänä pidetään myös sitä, että kaikki saisivat osallistua keskusteluun kirkosta, sen opista ja käytännöistä (Laiho 2006, 112–114; Majamäki 2006, 335; Petterson 2006, 71; Siltala 2006, 161).

Ihmisten toiveissa kirkko on läheinen, lähempänä kansalaisjärjestöä kuin julkishallinnollista organisaatiota. Siksi verkon keskusteluissa niin kovasti vierastetaan ja arvostellaan kirkon byrokraattisuutta. Yksinkertaistaen voitaisiin ehkä jopa sanoa, että kirkossa tarvitaan juuri nyt ennen kaikkea viestintäkulttuurin muutosta. Tämän uudistuksen tulisi koskea niin työntekijöiden henkilökohtaista viestintää kuin kirkon hallintoa, niin mediaa kuin jumalanpalvelustakin.

Kommunikaatio on systeemin tai organisaation keskeinen voimavara ja perusedellytys sen itseuudistumisprosessissa. Stähle ja Kuosa totesivat artikkelissaan, että uudistumisen perusedellytys on mahdollisimman runsas kommunikaatio ja keskinäinen palaute. Sitä edistää parhaiten verkostoitunut organisaatorakenne ja henkilöstö, joka kestää epävarmuutta ja ristiriitoja. Mekaanisesti toimiva, ylhäältä säädely, ainoastaan tuotantotehokkuuteen tähtäävä organisaatio on tämän vastakohta: joutuessaan paineen alle se hajoaa. Itseuudistuminen edellyttää johdolta herkkyyttä ja rohkeutta tarttua asioihin oikeaan aikaan. (Stähle & Kuosa 2009, 112.) Tälläkin alueella kirkolla olisi kehittymisen varaa.

Verkossa käydyt keskustelut asetettuna teoriataustaa ja maailmanlaajoja kehitystrendejä vasten avaavat kirkolle monia haasteita, mutta yksi näyttäisi nousevan ylitse muiden: pitäisi kuulla seurakuntalaisten ääntä paremmin. Kirkko on kyllä taitava kertomaan, saarnaamaan ja tiedottamaan ja yksilötasolla on myös loistavia kuuntelijoita. Nyt olisi kysyttävä, miten kirkko voisi kehittyä keskusteleväksi ja kuuntelevaksi organisaatioksi, ja kehitettävä kanavia, joilla palaute saatetaan kirkon päättäjien tietoon.

Uudistumisen välttämättömyys on jo tiedostettu kirkon hallinnossa. Vanhoista rakenteista kiinni pitäminen todennäköisesti johtaisi kirkon särkymiseen sirpaleiseksi mosaiikiksi. Tämä suunta on jo näkyvissä; keskelläämme elää useita erilaisia jumalanpalvelusyhteisöjä, verkostoseurakuntia ja kodeissa kokoontuvia seurakuntia, ja Luther-säätiö ottaa yhä uusia askelia kohti oman kirkon muodostamista.

Lähteet

- Bolz-Weber, Nadia. i. a. Sarcastic Lutheran. Viitattu 26.10.2010. <http://www.sarcas-ticlutheran.typepad.com>.
- Erkkola, Jussi-Pekka 2008. Sosiaalisen median käsitteestä. Taideteollinen korkeakoulu. Lopputyö. Viitattu 1.10.2010. http://users.jyu.fi/~juerkkol/sosmed_kasite_erkkola.pdf.
- Haikarainen, Raine 2002. Informaatiosta kommunikaatioon – ekumeeninen keskustelu viestinnästä 1948–2000. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 234. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- House for All i.a. Welcome to the House for All – Sinners and Saints. Viitattu 9.11.2010. <http://houseforall.org/>.
- Ketola, Kimmo 2006. Kaupunkien uusi henkisyys. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) *Urbaani usko – nuoret aikuiset usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 305–316.
- Laiho, Satu 2006. ”Autuaita ovat murheelliset; he saavat lohtutuksen”? – nuoret aikuiset ja hautustoimitus. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) *Urbaani usko – nuoret aikuiset usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 104–117.
- Lings, George i. a. ”What is ’Emerging Church?’” Viitattu 26.10.2010. <http://www.emergingchurch.info/reflection/georgelings/index.htm>.
- Majamäki, Hannu 2006. Nuoret aikuiset ja kirkko – mahdollinen yhtälö? Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) *Urbaani usko – nuoret aikuiset usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 332–341.
- McKnight, Scot 2007. *Five Streams of the Emerging Church*. Viitattu 26.10.2010. <http://www.christianitytoday.com/ct/2007/february/11.35.html>.
- Niemelä, Kati 2006. Nuorten aikuisten suhde kirkkoon. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) *Urbaani usko – nuoret aikuiset usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 43–46.
- Mikkola, Teija 2006b. Jäsenyyden rajalla – Mikä kirkossa vieraannuttaa? Mikä vetoaa? Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) *Urbaani usko – nuoret aikuiset usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 192–249.
- Monikasvoinen kirkko 2008. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2004–2007. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 103. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Petterson, Juha 2006. Papisto, nuoret aikuiset ja kirkko. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) *Urbaani usko – nuoret aikuiset usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 66–83.
- Puohiniemi, Martti 2006. Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Vantaa: Limor.
- Siltala, Johanna 2006. Kallion nuorten aikuisten parisuhdekäsitykset ja toiveet kirkon parisuhdetyölle. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) *Urbaani usko – nuoret aikuiset usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 148–162.
- Stähle, Pirjo & Kuosa, Tuomo 2009. Systemien itseuudistuminen – uutta ymmärrystä kollektiivien kehittämiseen. *Aikuiskasvatus* 2, 104–115.

Mari Leppänen ja Rebekka Naatus

NETISSÄ KIRKON TUNNELMAAN

Oulun ja Liedon jumalanpalvelukset verkossa

Artikkeli käsittelee Liedon seurakunnan ja Oulun tuomiokirkkoseurakunnan verkkopalveluita, joiden kautta tarjotaan mahdollisuus osallistua jumalanpalveluksiin ja muihin kirkon tilaisuuksiin suorassa internetlähetyksessä. Hankkeiden tavoitteena on olemassa olevan hengellisen sisällön välittäminen uudella tavalla. Verkkolähetykset kutsuvat uudella tavalla jumalanpalvelusyhteyteen ja luovat yhden mahdollisuuden pyhän kohtaamiseen verkossa. Lieto on 14 000 asukkaan seurakunta Varsinais-Suomessa Turun läheisyydessä. Oulun tuomiokirkkoseurakunta on yksi Oulun seurakunnista. Pohjois-Suomessa sijaitsevassa Oulussa on neljä luterilaista seurakuntaa, jotka muodostavat yhdessä noin 111 900 jäsenen seurakuntayhtymän. Oulussa hanke on aloitettu vuoden 2008 adventtina ja Liedossa pääsiäisenä vuonna 2009.

1 Netissä kirkon tunnelmaan

Tämän artikkelin materiaali koostuu kahdesta nettikirkkohankkeesta. Vaikka hankkeet on toteutettu erilaisilla mittakaavoilla, erilaisissa seurakunnissa ja eri puolilla Suomea, niissä on myös paljon yhteistä. Tavoitteet ja pohja-ajatus ovat samankaltaisia: hankkeet pyrkivät tuomaan jo olemassa olevaa toimintaa uusiin viestintävälineisiin ja viestintätapoihin. Samoin yhteistä on se, että uusien toimintatapojen toteuttamisen halutaan olevan seurakunnan kannalta yksinkertaista ja käyttäjien kannalta luontevaa siten, että mukaan pääseminen tapahtuu itseohjautuvasti ilman harjoittelun ja ohjeistuksen tarvetta.

Pyrimme tässä artikkelissa keskittymään käytännön kuvaamisen lisäksi ennen kaikkea nettikirkkotoiminnan periaatteelliseen ja toiminnalliseen puoleen. Haluamme kuvata toiminta-ajatuksen kirkon tavoitteiden ja kulttuurin viitekehyyksessä keskittymättä siihen, millä tavalla eri yksityiskohdat olisi syytä toteuttaa.

Tämän artikkelin tavoitteena on myös kannustaa seurakuntia kokeilemaan erilaisia yhteisyyden ja kohtaamisen mahdollisuuksia ennakkoluulottomasti seurakunnan ja koko kirkon perustoiminta-ajatukset ja -tavoitteet huomioiden. Kirkollisessa ja hengellisessä toiminnassa sisältö ratkaisee, mutta väline voi palvella joskus paremmin, kun uskalletaan irrottautua perinteisestä ja totutusta toimintakulttuurista. Uuteen toteuttamistapaan siirtyminen ei välttämättä ole iso askel käytännössä. Suurempia askeleita otetaan mielikuvissa ja asenteissa.

Toivomme, että tämä artikkeli lisää tahtoa ja intoa muutokseen ja kehityksen seuraamiseen. Mikään ei muutu, jos mitään ei tehdä. Virheiden pelkääminen on turhaa, koska suurin virhe on kehityksestä kieltäytyminen. Kirkkomme on aina ollut uudistuksen ja muutoksen kirkko. Sitä voimme toteuttaa myös siten, että arvostamme perinnettämme niin paljon, että uskallamme avata myös kaikkein keskeisimpiä tradition osiamme uusille viestintäkanaville. Tällaisiksi voidaan nähdä jumalanpalvelukset, ja vieläpä ennen kaikkea sunnuntain päiväjumalanpalvelukset.

1.1 Liedon seurakunta ja KirkkoTV

KirkkoTV on Liedon seurakunnan verkkopalvelu, jonka kautta voi katsoa Liedon kirkon jumalanpalveluksia ja muita kirkkotilaisuuksia suorana lähetyksenä tai arkistosta. Lähetykseen voi osallistua kaikkialta maailmasta ilman kirjautumista. Tavoitteena on ollut kehittää seurakunnan verkkopalveluja ja saada niihin hengellisiä sisältöjä. Jumalanpalvelusten välittäminen verkossa on seurakunnan ydintoiminnon jakamista uudennlaisin keinoin.

Liedossa lähtöolettamuksena oli, että tekniikan on oltava yksinkertaista. Jumalanpalvelusten nettilähetyksen tavoitteena on ollut, että netin kautta pääsee ”kirkon takapenkkiin”, osalliseksi, tunnelmaan ja kohtaamaan pyhää. Liedon kokoisessa seurakunnassa ei ole ollut mahdollisuutta kiinnittää ihmisiä lähetyksen toteuttamiseen, joten lähetyksen tallentaminen on suntion vastuulla. Kirkossa on yksi web-kamera, ja kuvakulma on koko ajan sama. Keskiäikainen kivi-

kirkko asetti oman rajoitteensa kameran sijoitteluun. Kamera on sijoitettu urkuparven alle. Hallintatyökalun avulla säädellään sitä, mitkä lähetyksistä ovat näkyvissä, ja luodaan erilaisia kategorioita, kuten esimerkiksi lasten ja nuorten kirkot, erityismessut tai vaikkapa pääsiäisen ajan kirkkotilaisuudet. Hallintatyökalussa on myös mahdollista editoida lähetyksiä ja luoda sivuille saarna-arkisto. Tekniikka on toiminut moitteettomasti ja lähetysten visuaalinen jälki on hyvä.

KirkkoTV:n kautta lähetetään sunnuntain ja muiden pyhäpäivien jumalanpalvelukset ja kirkkotilaisuudet. Verkon kautta on mahdollista osallistua jumalanpalveluselämään kirkkovuoden ympäri. KirkkoTV:n lähetykset eivät ole erityismessuja, vaan osa seurakunnan normaalia jumalanpalveluselämää, jossa näkyy koko jumalanpalvelusten kirjo. Konsertteja ei KirkkoTV:n kautta toistaiseksi välitetä. Kirkkollisia toimituksia kuten kasteita, häitä ja hautajaisia ei lähetetä yksityisyyden suojan vuoksi. Seurakuntalaisilta tulee kuitenkin toistuvasti pyyntöjä kirkollisten toimitusten lähettämisestä ja tallentamisesta, mutta toistaiseksi tällaiseen ei ole kuitenkaan ryhdytty. Myös jumalanpalvelustallenteista tulee pyyntöjä. Yksi haluaisi säilyttää muistona tallenteen jumalanpalveluksesta, jossa on rukoiltu oman läheisen puolesta, toinen taas kirkkohetken, joka syystä tai toisesta on koskettanut.

KirkkoTV:tä on uudistettu saadun palautteen pohjalta esimerkiksi siten, että sivuston kautta voi lähettää esirukouspyynnön, osallistua kolehtiin sekä kutsua ystäviään mukaan nettijumalanpalvelukseen. KirkkoTV:n sivuilta löytyy kirkkovieraskirja, jossa voi antaa palautetta ja kertoa muutoin jumalanpalveluskemuksista.

Jumalanpalvelusten nettilähetykset eivät pitäydy seurakuntarajojen sisällä. KirkkoTV:tä katsotaan eri puolilta maailmaa: Amerikasta, Aasiasta, Euroopasta, Länsi-Afrikasta ja Australiasta. Suomessa eniten katsojia on Turun ympäristössä sekä pääkaupunkiseudulla, mutta onpa verkkojumalanpalveluksiin osallistuttu myös Utsjoelta.

1.2 Oulun tuomiokirkkoseurakunta ja Virtuaalikirkko

Virtuaalikirkko on portaali, jonka kautta kirkon tapahtumat välitetään suorana internetlähetyksenä kaikkien katsottaviksi. Virtuaalikirkon taustalla on yksinkertainen ajatus siitä, että seurakuntalaisten pitäisi saada mahdollisimman vaittomasti ja laajasti osallistua seurakunnan toimintaan ja tapahtumiin siten, että he voisivat kokea olevansa tervetulleita.

Lähetyspaikaksi on valittu Oulun tuomiokirkko, joka on keskeinen ja tunnettu rakennus Oulussa sekä hyvin laajalla alueella koko Pohjois-Suomessa. Se on myös Oulun hiippakunnan pääkirkko. Lähetystyötä on seurattu kymmenistä maista.

Hanke alkoi kuukauden pilottijaksolla, jonka aikana Virtuaalikirkossa lähetettiin neljä tilaisuutta Oulun tuomiokirkosta. Tilaisuuksista yksi oli Kauneimmat joululaulut ja kolme muuta oli messuja tai sanajumalanpalveluksia. Alussa lähetystyössä oli koko ajan käytössä reaaliaikainen chat. Keskustelua valvottiin moderoinnin avulla siten, että asiattomia viestejä ja keskustelijoita oli mahdollista poistaa palvelusta. Moderointi tarkoitti käytännössä sitä, että yksi työntekijä vastaili kysymyksiin, seurasi keskustelua ja kuvasi tilaisuuden etenemistä chat-keskustelussa.

Vähitellen on vakiintunut tavaksi, että Oulun tuomiokirkosta lähetetään Virtuaalikirkkoon kuukausittain vähintään neljä tapahtumaa tai tilaisuutta. Jokaisena sunnuntaina lähetetään joko sanajumalanpalvelus tai messu. Lisäksi mukaan otetaan valikoidusti muutamia musiikki- tai muita erityistapahtumia. Jumalanpalveluslähetykset ovat Virtuaalikirkon keskeistä materiaalia, ja kaikki muu täydentää Virtuaalikirkon sisältöä.

Tuomiokirkon tapahtumien ja tilaisuuksien lisäksi Virtuaalikirkkoon lähetetään keskustelutilaisuuksia, haastatteluja ja konsertteja. Osa lähetystyöstä on tehty muualla kuin tuomiokirkossa. Lähetystyötä tallennetaan myös arkistoon, jolloin ne ovat myöhemmin katseltavissa. Osa lähetystyöstä toteutetaan suoraan ainoastaan arkistoon. Virtuaalikirkon lähetystyö on teknisesti ja visuaalisesti toimivaa. Kameroita on käytössä neljä, joten pitkänkin lähetystyön aikana voidaan kuvakulmia vaihdella riittävästi.

2 Mitä opimme?

Sekä Virtuaalikirkon että KirkkoTV:n käyttöä tutkitaan reaaliaikaisesti teknisten kävijärekistereiden avulla. Muunlaista selvitystä on saatu palautteen ja käyttökokemusten muodossa. Liedossa järjestettiin myös internetsivujen käyttäjäkysely syksyllä 2009. Se antoi palautetta KirkkoTV:n käytöstä sekä kehitysideoita (Kause 2009). Seurakuntien internetsivujen käyttäjätutkimuksessa kolmannes vapaasta sanallisesta palautteesta koski jumalanpalvelusten verkkolähetystyötä. Ne olivat myös yleisin positiivisen palautteen aihe vapaassa palautteessa.

Tyypillistä tämänkaltaisille verkkopalveluille on se, että ne eivät ohjautu perinteisten seurakuntarajojen mukaan. Sekä KirkkoTV:llä että Virtuaalikirjolla on paljon katsojia myös muualla kuin oman seurakunnan tai seurakuntayhtymän alueella. Verkkolähetyksistä ovat hyötynneet esimerkiksi ulkomailla asuvat suomalaiset sekä erilaisissa laitoksissa asuvat, vanhat ja liikuntaesteiset ihmiset. Verkkolähetyksen kautta on päässyt osallistumaan oman tutun kirkon tunnelmaan tai vastaavasti suomalaiseen kirkolliseen elämään ja kirkkovuoden kierto. Jumalanpalvelusten verkkolähetykset ovat mahdollistaneet esimerkiksi jouluun liittyvien kristillisten rituaalien tuomisen sinne, missä ne eivät ole muuten saatavilla.

Virtuaalikirjolle on muodostunut vakiintunutta käyttäjäkuntaa, mutta se saa ajoittain paljon myös uusia ja kertaluontoisia kävijöitä. Näin on tapahtunut muun muassa keskustelutilaisuuden videokoosteiden ja passioiden kaltaisten suurten musiikkiteosten myötä. Tavallisissa sunnuntaijumalanpalveluksissa nettikävijöitä on satoja, suurissa konserteissa tuhansia. Lähetyksiin lähetetään kutsuja perinteisten kanavien, kuten seurakunnallisten ilmoitusten, kotisivujen ja mainosten kautta, mutta myös esimerkiksi Facebookin välityksellä.

Myös Liedossa vastaanotto on ollut myönteinen. KirkkoTV:n kautta jumalanpalveluksiin osallistuu verkon kautta vakiintunut verkkoseurakunta. Lähetyksiä katsotaan myös viikolla, mikä lisää osallistujien määrää.

Ilmassa on ensimmäisten vuosien aikana ollut niin pelkoa kuin innostustakin. Jumalanpalvelusten nettilähetykset eivät ole vaikuttaneet laskevasti kirkkosakävijöiden määrään kuten pelättiin, vaan tuoneet jumalanpalvelusten yhteyteen uudenlaisen verkkoseurakunnan, joka on haaste koko jumalanpalveluselämälle. Ensimmäisen puolen vuoden aikana myös kirkkosakävijöiden määrät kasvoivat. Erityisesti messuissa kävi enemmän ihmisiä, kun taas sanajumalanpalvelusten ja iltakirkkojen kävijämäärät pysyivät lähes ennallaan. Kirkossa kävijöiden määrän kasvuun voi olla useita syitä. Ei kuitenkaan näytä siltä, että jumalanpalvelusten verkkolähetykset olisivat ainakaan vähentäneet kirkossa kävijöiden määrää.

2.1 Haaste jumalanpalveluselämälle

Jumalanpalvelusten verkkolähetykset ovat uudenlainen haaste myös jumalanpalvelusten toimittajille. Perinteisesti jumalanpalvelus on mielletty inti-

miksi tilaisuudeksi, jossa ovat osallisina fyysisesti läsnä olevat seurakuntalaiset. Jumalanpalvelusten radiolähetykset esimerkiksi paikallisiin hoito- ja hoivaitoksiin ovat jakaneet jumalanpalveluskokemuksen laajemmalle (mutta edelleen rajatulle) seurakunnalle. TV- ja radiojumalanpalveluksia taas valmistellaan tietoisina siitä, että osallistujina on tällöin laajempi seurakuntalaisten joukko. Jumalanpalvelusten verkkolähetykset murtaavat perinteisen lähestymistavan kokonaan; nyt jumalanpalveluksiin voi osallistua kuka vain ja missä vain, kunhan pääsee verkkoon.

Työntekijöiden keskuudessa verkkolähetykset ovatkin herättäneet monenlaisia tunteita ahdistuksesta innostukseen. Vaikka jumalanpalvelus on aina lähtökohtaisesti julkinen tilaisuus, johon voi osallistua kuka vain, verkkolähetykset asettavat työntekijöille aivan uudenlaisia paineita. Liedossa jumalanpalvelusten verkkolähetyksistä oli keskusteltu viestintätyöryhmässä jo pitkään. Viestintästrategiaa laadittaessa tavoitteeksi asetettiin jumalanpalvelusten välittäminen seurakuntalaisille uudenlaisin keinoin. Työntekijät olivat tietoisia jumalanpalvelusten toimintatavan muutoksesta, mutta perusteelliset keskustelut käytiin viestintätyöryhmässä, johon myös seurakunnan kirkkoherra kuului.

Osa työntekijöistä tunsu, ettei asiaa pohjustettu riittävästi. Yksi papeista koki asian seuraavasti:

Toimittajan näkökulmasta nettikirkkoa ei pohjustettu etukäteen juuri lainkaan. Pidän sitä kuitenkin pääasiassa hyvän asiana. Yleensä kirkossa pohditaan kaikkea liikaa ja toimitaan aivan liian hitaasti. Ymmärrän silti hyvin, että esimerkiksi kanttoreille nettikirkko voi olla hyvin kuormittava. Kanttorin rooli on jumalanpalveluksessa kuitenkin paljaampi ja vaativampi kuin papin.

Verkko ei välitä hyvilläkään laitteilla esimerkiksi urkumusiikin eri sävyjä sellaisina, kuin ne kirkossa ovat. Nettilähetyksissä on siedettävä niin kuvan kuin äänenlaatuakin koskevia teknisiä rajoituksia.

Myöskään se, että esimerkiksi Liedossa jumalanpalveluksia lähetetään yhdestä kirkosta joka pyhä, ei helpota työntekijöiden painetta. Työntekijöitä onkin koulutettava verkkolähetyksiä varten. Myös keskustelu ja kokemusten jakaminen on erityisesti alussa tarpeellista. Vähitellen lähetyksiin totutaan ja työtehtävä arkistuu ja normalisoituu.

Muutammat työntekijöistä kokivat, että työtehtävään motivoituu eri tavalla, kun tietää ja tunnistaa myös verkkolähetyksen mukanaan tuomat haasteet. ”Nettikirkon kautta tavoitetaan kokonaan uusia ihmisiä. Erityisesti olen kokenut saarnan valmistelussa uudenlaisia haasteita. Miten onnistun tavoittamaan ihmisen koneen äärellä?” pohti yksi Liedon seurakunnan papeista. ”Se mikä koskettaa kirkkoon tulijoita, koskettaa myös netin kautta osallistuvaa”, pohti kolmas työntekijä.

Kuten edellä käy ilmi, jumalanpalvelusten toimittajien suhde verkkolähetyksiin vaihtelee. Yhtä auttaa se, kun verkkoseurakunta konkretisoituu mielessä. Osallistujaan voi tällöin suhtautua samoin kuin kirkonpenkissä istuvaan seurakuntalaiseen. Toiset toimittajista taas kokevat, että jumalanpalvelusta on helpompi toimittaa, kun ei tiedä keitä netin ääressä mahdollisesti on. Yksi Liedon seurakunnan papeista kuvailee, miten hänelle verkkoseurakunta on täysin hahmoton: ”En ajattele sitä ollenkaan jumalanpalvelusta toimittaessani.” Tämä pappi koki tällaisen lähestymistavan helpottavana: ”Jos ajattelisin asiaa, se ei helpottaisi jumalanpalveluksen toimittamista, vaan vaikeuttaisi sitä.”

Oulussa jumalanpalvelusten toimittajat tottuivat hyvin nopeasti siihen, että toimitukset näkyvät myös verkossa. Pian kokemus oli sellainen, että lähetystä tuskin tunnuttiin muistavankaan. Tähän voi vaikuttaa sekin, että Oulun hiippakunnan pääkirkkona tuomiokirkko on myös muilla tavoin usein eräänlaisena aitiopaikkana, jossa käy paljon esimerkiksi turisteja ja muita vierailijoita.

Onko verkkoseurakunta sitten erilainen kun kirkossa oleva seurakuntalaisten joukko? Tuleeko heidät huomioida eri tavalla? Tai miten heitä ylipäätään huomioidaan? Palautteen perusteella voidaan sanoa, että verkkojumalanpalvelukset tavoittavat sellaisia ihmisiä, joita kirkkotila ei ehkä vuosiin tavoittaisi. Kun jumalanpalvelusten verkkolähetykset lisääntyvät, on tähän asiaan paneuduttava myös koulutuksen kautta.

Niin Liedossa kuin Oulussakin on saatu paljon hyvää palautetta jumalanpalvelusten nettilähetyksistä. Monelle pyhän kohtaaminen netissä on luontevaa ja osallisuus, joka verkkolähetyksen kautta syntyy, on merkittävä. Palautteessa on kerrottu, miten kynnyksellä tulla kirkkoon on näiden lähetysten kautta madaltunut, mutta tietoa kirkkojen kävijämäärien kasvusta on vaikea todentaa, koska lähetyksen seuraajat tulevat eri puolelta Suomea, myös ulkomailta.

Vieraalta tai oudolta tuntuvaan kirkkoon on helpompi kurkistaa ikään kuin vaivihkaa. Nettijumalanpalvelusten kautta jumalanpalveluksen tavat tulevat tutuksi ja aikaisemmin vieras voi muuttua tutuksi ja turvalliseksi. On myös erilainen kokemus osallistua jumalanpalvelukseen kotoa käsin, jolloin kirkkotilan tunnelma ja koti yhdistyvät.

Palautteen perusteella on pidetty myös siitä, että jumalanpalvelusten verkkolähetysten kautta pääsee osalliseksi tavalliseen koruttomaankin jumalanpalveluselämään, siihen mihin kirkkosalissa on totuttu. On luontevaa pohdita, millä tavalla tässä viestintämuodossa toteutuu ihmisten yleinen kiinnostus ja uteliaisuus ”tavallisen elämän” seuraamiseen. Nettilähetyksessä pääsee ikään kuin kurkistamaan ikkunasta siihen toimintaan, mikä muutenkin tapahtuisi – toimintaan, jota ei ole erityisesti minulle suunnattu, kunhan on vain avattu väylä katsoa, jos siltä tuntuu. Voi olla kuin karpäsenä katossa seuraamassa tapahtumia.

Nettilähetyshankkeet ovat tuoneet kenties yllättävälläkin tavalla esille sen, että myös perinteiset kirkolliset toimintamuodot voivat uusilla välineillä saada uusia kohderyhmiä ja herättää laajasti kiinnostusta. Hankkeet ovat osoittaneet, että vaikka jumalanpalvelusten osallistujamäärät ovat pitkään olleet laskussa, uusien keinoin tämän kehityksen suuntaa on myös mahdollista pyrkiä muuttamaan.

2.2 Kirkkokansa keskustelee

Nettikeskustelu on yksi kiinnostavimmista kysymyksistä verkkojumalanpalveluksiin liittyen. Virtuaalikirkon lähetysten yhteydessä kokeiltiin chattia, joka oli kaikkien lähetysten aikana avoin ja reaaliaikainen. Yksi moderaattori valvoi keskustelua. Tällainen avoin chat alkoi kuitenkin pikkuhiljaa tuoda keskusteluun mukaan sävyjä, jotka eivät liittyneet lähetysten sisältöön vaan olivat eräänlaista yleispalautetta kirkkoliselle toiminnalle. Avoimesta, kirjautumattomien keskustelijoiden viestien lähetyksestä päätettiin luopua. Chat muokattiin sellaiseksi, että vain kirjautuneet käyttäjät pääsivät mukaan keskusteluun. Tällöin keskustelu tyrehtyi hyvin vähäiseksi.

Chat on palautettu Virtuaalikirkossa avoimeksi, mutta käyttökatkon jälkeen sitä käytetään tällä hetkellä lähinnä tiedotuskanavana. Pohdinnassa ovat tällä hetkellä erilaiset kehittämistavat. Toistaiseksi muutoksia ei taloudellisista syistä ole vielä toteutettu. Hanke on osoittanut selvästi, että rea-

liaikainen matalan kynnyksen sosiaalinen tila on helpommin sanottu kuin tehty. Se on tavoitteena tarpeellinen ja ehdottomasti sellainen, joka toimissaan luo todellista ja palkitsevaa toimintakulttuuria. Ongelmaksi saattaa kuitenkin muodostua se, että avoin kulttuuri on aina altis myös muulle kuin tarkoituksenmukaiselle käytölle. Kaikkea keskustelua ei ole tarpeen käydä kaikkialla ja erilaiselle uskonnolliselle keskustelulle on omat tilansa ja väylänsä. Tämä haaste ei kuitenkaan saisi lopettaa esimerkiksi reaaliaikaisen keskustelukulttuuriin käytännöllistä, temaattista ja teknistä kehittämistä.

Myös Liedossa on pohdittu chatin mahdollisuutta, mutta toistaiseksi on tyydytty vieraskirjaan. Kirkkovieraskirja mahdollistaa kommunikoinnin, joskaan ei reaaliaikaista keskustelua. Vastaavanlainen vieraskirja on käytössä Liedon seurakunnan nuorten sivuilla ja siellä se toimii monipuolisena tiedotus- ja vuorovaikutuskanavana. Ajatuksena on, että vieraskirjan kautta voi kertoa olevansa mukana, antaa palautetta ja kertoa ylipäättään kokemuksista. KirkkoTV:n kautta voi myös jättää esirukouspyynnön. Palvelu on ollut käytössä aikaisemmin seurakunnan pääsivuilla, mutta nyt mahdollisuus on lisätty suoraan KirkkoTV:n sivuille. Esirukouspyynnöt otetaan huomioon aina seuraavan pyhän yhteisessä esirukouksessa. Verkon kautta tulee viikoittain 5–15 rukouspyyntöä. Lisäksi KirkkoTV:n yhteyteen toivottiin mahdollisuutta osallistua kolehtiin. Sivulle on nyt linkitetty mahdollisuus lahjoittaa verkkopankin kautta sekä Kirkon Ulkomaanavun että Suomen Lähetysseuran kohteisiin. KirkkoTV:n lähetyksiin on lisätty myös mahdollisuus kutsua ystäviä mukaan osallistumaan nettijumalanpalveluksiin esimerkiksi Facebookin, Twitterin tai sähköpostin avulla. KirkkoTV:n vieraskirjassa tai rukouspyyntöpalvelussa ei ole esiintynyt häiriköintiä.

Chat-keskustelun käyttökokeilu Oulussa toi selvästi esille, että ihmisillä on tarve kokea kuuluvansa joukkoon. Virtuaalikirkon lähetystä seuraamaan tulleet tervehtivät muita mukana olevia ja näin osoittivat olevansa mukana yhteisessä tapahtumassa. Se, että saa vastaukseksi muutaman vastatervehdyksen, on merkki siitä, että on tullut vastaanotetuksi yhteiseen tilaan. Oli myös keskustelijoita, jotka eivät tervehdyksen ja hyvästelyn lisäksi muulla tavoin osallistuneet keskusteluun. Ne riittivät tuomaan tunteen mukanaolosta ja kokemuksen jakamisesta.

2.3 Miten kohtaamme verkossa?

Jumalanpalvelusten verkkolähetykset ovat hengellisten sisältöjen välittämisen näkökulmasta katsottuna hyvin pelkistettyjä. Niiden tavoitteena on yksinkertaisesti tarjota sisältö sellaisenaan ja mahdollistaa mahdollisimman avoin ja luonnollinen tapa ottaa kantaa ja osallistua hengelliseen toimintaan ja viestintään.

Osallistumisen intensiteetin tason vapaa vaihtelu, mielipiteenilmauksien vapaus, kommunikointitavat ja se, että omaa persoonaansa voi avata vain sen verran kuin tahtoo, ovat jumalanpalvelusten nettilähetysten keskeisiä etuja kasvotusten kohtaamiseen verrattuna.

Uskonnon harjoittaminen on henkilökohtainen asia. Monille suomalaisille hengelliset kysymykset ovat yksityisiä ja herkkiä, jopa sellaisia, jotka halutaan pitää salassa. Näyttää siltä, että usealle on helpompi osallistua jumalanpalvelukseen verkossa, silloin kun kukaan ei näe. Toinen valitsee verkkojumalanpalveluksen käytännön syiden vuoksi. Esimerkiksi suurten musiikkiteosten, kuten passioiden, äärelle pysähtyminen lasten kanssa voi olla helpompaa verkkolähetyksessä. Saadun palautteen perusteella voi sanoa, että yhteisöllisyyden kokemus toteutuu myös verkon kautta osallistuttaessa.

Nettikirkossa käydään usein piipahtamassa. Nettikävijä tulee kirkkoon, osallistuu hetken ja jatkaa taas matkaa johonkin toiseen tilaan. Luterilaiseen kirkkoperinteeseen tällainen piipahtaminen ei kuulu. On hyve tulla kirkkoon hyvissä ajoin ja istua siellä loppuun saakka. Monissa kristillisissä kirkoissa tällainen piipahtaminen kirkossa kuuluu yleisesti hyväksytyihin tapoihin. Kirkkotilassa käydään kauppareissulla tai työmatkalla, rukoillaan hetki ja taas jatketaan matkaa. Nettijumalanpalvelukset tuovat suomalaisen luterilaiseen perinteeseen tällaisen uudenlaisen piirteen, johon kansainvälistyvät ihmiset ovat jo matkaillessaan tutustuneet.

Monelle suomalaiselle kirkossa kävijälle osallistuminen ehtoolliselle on merkittävä osa jumalanpalvelusta. Verkkojumalanpalveluksista tämä yhteys jää luonnollisesti puuttumaan. Moni haluaa tulla kirkkoon myös kirkkotilan vuoksi. Pyhän kosketusta on koettu erityisesti pyhissä paikoissa, jollaiseksi kirkkotila onkin koettu. Tällainen tilakokemus on mahdotonta verkon kautta. Verkko tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden toisenlaiselle kohtaamiselle ja tilan kokemukselle, ja näiden kokemusten arvottamista on mielestämme syytä välttää. Myös verkossa on pyhiä tiloja, pyhiä hetkiä, pyhiä tunnelmia.

Kaikista suomalaisista yli 80 prosenttia käyttää internetiä päivittäin. Käytötavat eivät ole sidoksissa ihmisen ikään, vaan esimerkiksi internet-radion kuuntelua tai internet-television katselua harrasti 47 prosenttia kaikista suomalaisista internetin käyttäjistä vuonna 2009 (Tilastokeskus 2009). Myös omat hankkeemme ovat osoittaneet, että verkosta on turha puhua enää nuorten tai nuorten aikuisten asiana. Verkkojumalanpalvelusten käyttäjäpalaute osoittaa, että nettilähetyksiin osallistuu eri-ikäisiä ihmisiä.

Kirkkohallituksen esiin nostama keskustelu (Kuvan ja äänen välittäminen kirkollisista tilaisuuksista) yksityisyyden suojan huomioimisesta puhututti myös Liedossa ja Oulussa. Onko jumalanpalvelukseen osallistuminen yksityistä uskonnon harjoittamista? Saako Kauneimmissa joululauluissa valokuvata? Mikä on yksityistä ja mikä taas yleistä? Liedossa ja Oulussa jumalanpalvelusten nettilähetyksistä on tiedotettu laajasti. Ilmoitukset kirkon ovissa kertovat, että jumalanpalvelus lähetetään suorana lähetyksenä seurakunnan verkkosivuilla ja se on katsottavissa siellä muutaman viikon ajan. Kerromme saman asian aina myös kirkollisissa ilmoituksissamme. Liedossa seurakuntas sihteeri kysyy omaisilta tai toimituksen varaajilta, saako nimen lukea kirkossa ja samalla hän kertoo, että jumalanpalveluksen voi katsoa netissä sivuillamme. Toimituskeskustelujen yhteydessä myös papit kertovat esimerkiksi kastettavan lapsen vanhemmille, että seuraavassa jumalanpalveluksessa rukoillaan kastetun lapsen puolesta, ja että perheellä on mahdollisuus osallistua jumalanpalvelukseen myös verkon kautta. Näin myös kaukana asuvat kummit tai isovanhemmat voivat osallistua yhteiseen rukoukseen.

2.4 Jumalanpalveluksia kehittämään

Kristillisessä kirkossa jumalanpalvelus, rukous ja ehtoollinen ovat tapoja ylläpitää yhteyttä sekä Jumalaan että muihin ihmisiin. Jumalanpalveluksen sanotaan olevan kirkon toiminnan ydin. Jumalanpalvelusten kehittäminen on myös keskeinen asia kirkon uudessa strategiassa ”Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2015”. Strategia linjaa: ”Huolehdimme siitä, että seurakuntien jumalanpalveluselämä on monipuolista, luontevaa ja sisältää inhimillistä lämpöä ja hengellistä syvyyttä.”

Jumalanpalvelusten verkkolähetykset ovat pakottaneet sekä Liedossa että Oulussa pysähtymään jumalanpalvelusten äärelle. Verkkojumalanpalvelusten

toimittamiseen osallistuneet papit kokevat, että tällaiselle olisi tarvetta vielä enemmän. Miten voisimme kehittää jumalanpalveluksia? Entä kouluttaa jumalanpalvelusten toimittajia? Miten vapaaehtoiset näkyvät jumalanpalveluselämässä? Kuinka jumalanpalveluksissa tulee huomioida kasvava verkko-seurakunta? Miten verkon kautta koetaan hengellistä syvyyttä?

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon uskontulkintana on:

Jumalanpalvelus ilmentää Jumalan läsnäoloa, konkreettista ja todellista yhteyttä Jumalan ja kokoontuneen seurakunnan välillä. Molemmat sekä saavat että antavat. Jumala antaa meille lahjojaan, siunauksensa, oman itsensä. Saarna ja ehtoollisen vietto ovat tämän Jumalan kohtaamisen keskeisiä muotoja. Seurakunta vastaa tähän Jumalan toimintaan kiittämällä, ylistämällä, rukoilemalla ja uskonsa tunnustamalla. Jumalanpalveluksessa kaikki ovat osallistujia. Osallistuminen liittää meidät yhteen toisten kristittyjen kanssa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i. a.)

Miten tämä osallisuus toteutuu verkossa? Voiko osallisuutta kokea etäältä?

Kristittyjen yhteisiä kokoontumisia on aina ohjannut Matteuksen evankeliumin kohta: ”Siellä missä kaksi tai kolme on koolla minun nimessäni, siellä minä olen heidän keskellään.” (Matt. 18:20). Verkko ei ole tämän käsityksen ulkopuolella. Pyhän kokemisen rajat eivät ole yksiselitteisiä. Verkossa kohdattava pyhän kokemus tulee sinne joko välillisesti tai välittömästi toisten ihmisten kautta. Jumalanpalvelus on yhteinen kokoontuminen myös silloin, kun tunne Jumalan läsnäolosta välittyy verkon avulla.

Verkko on tila, paikka. Siellä avataan uusia sivuja, kuljetaan paikasta toiseen. Kirkkotila avautuu uusista näkökulmista, kun sitä katsoo kameran kautta. Samalla tavalla kuin tuttu ihminen, myös kirkkotila voi paljastaa itsestään eri puolia verkkolähetyksen kautta. Kuvattu lähetys kiinnittää erityisellä tavalla huomion myös esimerkiksi liikkumiseen alttarilla ja tapan olla kirkossa. Puhe ja laulu kuulostavat erilaiselta verkkolähetyksessä kuin paikan päällä.

Ei ole yhdentekevää, minkälaista kuvaa tai millaisia kokemuksia ja merkityksiä välitetään verkon kautta seurakunnasta ja sen jumalanpalveluselä-

mästä, jota pidetään kirkon toiminnan ytimenä. Jumalanpalveluksia kehitetään koko ajan niin seurakunta- kuin kokonaiskirkonkin tasolla. Kuitenkin monien kehityshankkeiden keskellä jumalanpalvelus helposti jää jalkoihin. Se kun on totuttu ja turvallinen tapahtuma, jonka ajatellaan toteutuvan myös ilman erityistä paneutumista. Tästä itsetyytyväisyydestä olisi tarpeen päästä eroon.

3 Katse tulevaisuuteen

Verkko ja ennen kaikkea sosiaalinen media on otettava huomioon suunniteltaessa kirkon toimintaa ja pohdittaessa jäsenten mahdollisuuksia toteuttaa ja elää todeksi hengellistä elämää. Ennen kaikkea kyse on strategisista valinnoista. Pienimuotoisia hankkeita voi toteuttaa kokeiluluonteisesti, esimerkiksi intranetin tasolla, mutta laajemmat ja toimintakulttuurisia syvällisesti muuttavat hankkeet ja kokeilut on syytä tehdä huolellisen suunnittelun pohjalta. Esimerkiksi erilaisia sosiaalisen median palveluita on tällä hetkellä toiminnassa satoja. Ei ole tietenkään viisasta syöksyä kokeilemaan kaikenlaisia palveluita vain niiden innostavuuden vuoksi.

Strategisia valintoja ei kuitenkaan voida tehdä toiminnallisella tasolla. Ellei paikallisseurakuntien, seurakuntayhtymien ja kirkon ylin johto ole perillä siitä, millaista strategiaa se haluaa tehdä myös verkkoympäristössä, on viestinnällisten ja verkkoon liittyvien suunnitelmien teko vaikeaa.

Jumalanpalvelusten verkkolähetysten kehittämiseen on paneuduttava ja panostettava edelleen. Jumalanpalvelusten lähetysten tulisi olla seurakuntien peruspalveluja, niin kuin verkkosivut tänä päivänä ovat. Verkkolähetysten toteuttaminen on teknisesti helppoa ja kokonaisuuteen nähden edullista. Jumalanpalveluksen, kirkon elämän sydämen, jakaminen uusien keinoin lienee yksi kirkon elinehdoista? Kaikkea ei kuitenkaan ole viisasta tehdä jokaisessa seurakunnassa, vaan verkkotyöhön tarvitaan koko kirkkoa koskevaa suunnittelua ja koordinoitua. Esimerkiksi keskustelualusta jumalanpalvelusten yhteydessä ja aikana voisi hyvin olla koko kirkon yhteinen.

Pyhä on alkuaan merkinnyt jotakin salaperäistä ja varoen lähestyttävää, pelkoa herättävää mutta samalla puoleensa vetävää (Palva 2006, 313–314). Verkko ja sen mahdollisuudet ovat kirkolle samanlainen salaisuus. Ennen kaikkea se on kutsuva ja kiehtova todellisuus, jonne kirkon on entistäkin rohkeammin uskaltauduttava.

Lähteet

- Kause, Vesa 2009. Seurakuntien internet-sivujen käyttäjätutkimus 2009. Tutkimusraportti. Suomen OnlineTutkimus Oy.
- Kuvan ja äänen välittäminen kirkollisista tilaisuuksista. Kirkkohallituksen yleiskirje nro 42/2009. Viitattu 26.10.2010. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D367055469F2C7B5C22577110026F889/\\$FILE/2009-42.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D367055469F2C7B5C22577110026F889/$FILE/2009-42.pdf).
- Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2015. Viitattu 26.10.2010. http://www.evl.fi/seurakuntarakenne/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i. a. Jumalanpalvelus ja usko. Viitattu 26.10.2010. <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/4B42009D2FCEDF7FC22574BE0022A837?openDocument&yp=y&lang=FI>.
- Tilastokeskus 2009. Tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2009. Viitattu 10.11.2010. <http://www.stat.fi/til/sutivi/2009/index.html>.
- Palva, Heikki 2006. Raamatun tietosanasto. Korkeakoski: Data Universum Oy.

II JUURTUVAT YHTEISÖT

Maire Kuoppala ja Henna Hauta-aho

TÄMÄ ELÄMÄ -HANKKEESTA RAKKAUDEN AMMATTILAISIIN

Ensiaskelaita kirkon verkkotyössä

Tässä artikkelissa tarkastelemme kirkon ensiaskelia työtapojen etsimiseksi sosiaalisessa mediassa. Esittelemme toteutumattoman Tämä elämä -hankkeen, jossa lähdettiin kartoittamaan kirkon omaa vuorovaikutuksellisen verkkopalvelun rakentamista, ja prosessin, jonka myötä lähdettiin pilotoimaan verkkotyötä kirkon ulkopuolisessa verkkopalvelussa. Käymme läpi hankkeiden taustoja ja sisältöjä sekä esittelemme niistä saatua kokemusta. Artikkelissa käymme läpi asioita, joita on hyvä ottaa huomioon kirkon verkkopalveluita suunniteltaessa. Artikkelissa käsitellään myös verkkotyön vaikutuksia seurakuntien työntekijöiden työnkuvaan koko organisaatiossa.

1 Tämä elämä – keskustelualusta nuorille aikuisille

1.1 Verkkopalvelun lähtökohdat ja tavoitteet

Seurakunnat kohtaavat toimintansa kautta murto-osan nuorten aikuisten kohderyhmään kuuluvista jäsenistään. Kirkko on myös näkynyt vain vähän nuorten aikuisten käyttämissä medioissa. Seurakuntien lapsi- ja perhetyö tavoittaa hyvin varsinkin nuoria äitejä, mutta perheettömille nuorille aikuisille, erityisesti miehille, seurakunnilla on usein vain vähän mielekäs-
tä tarjottavaa. Kilpailu tämän ryhmän ajankäytöstä on kovaa, eikä nuorilla aikuisilla useinkaan ole aikaa eikä kiinnostusta lähteä mukaan säännölliseen toimintaan. Suuri osa seurakuntien toiminnasta on suunnattu lapsille ja nuorille, ja aikuisille tarjotut toimintamuodot kokoavat usein pienen, va-

kiintuneen ydinjoukon. Tälle joukolle toiminta on tärkeää ja merkityksellistä, mutta mikäli seurakunta haluaa palvella sitä jäsenten enemmistöä, jota nykyiset toimenpiteet eivät tavoita, on käytäntöjä uudistettava. Mahdollisuuksia kohtaamiseen tulee toiminnan sijaan etsiä nuorten aikuisten todellisista tarpeista ja sosiaalisista viitekehyksistä.

Nuorista aikuisista puhuttaessa on hyvä muistaa, ettei kyse ole yhtenäisestä ryhmästä, vaan elämäntilanteet ryhmän sisällä ovat hyvin vaihtelevia. Osa nuorista aikuisista on vasta itsenäistymässä lapsuudenkodista toisten pohtiessa vanhemmuuden roolia omia lapsia kasvattaessaan. Monelle elämänekumppanin löytäminen on ajankohtaista, toisille eheytyminen päättyneestä parisuhteesta. Eri elämäntilanteet edellyttävät erilaista kohtaamista eri foorumeilla. Monelle kirkon työntekijälle ja päättäjälle on haaste nähdä ja kohdata nuoret aikuiset omana itsenään – ei suurena kirkosta eroavana massana.

Moni nuori aikuinen toteuttaa suuren osan sosiaalisesta kanssakäymisestään verkon kautta. Erilaiset verkkoyhteisöt kokoavat satojatuhansia nuoria ja nuoria aikuisia päivittäin. Yhteisöllisyys verkossa voi toteutua monien erilaisten teknisten ratkaisujen kautta. Keskustelupalstat, yhteisöpalvelut, chatkanavat, kuva- ja videogalleriat sekä virtuaalihatellit ovat esimerkkejä erilaisista tavoista jakaa ajatuksia ja kokemuksia verkon kautta.

Verkossa tapahtuva kohtaaminen ei sulje pois kasvokkain kohtaamista eikä ole sen kilpailija. Nämä kaksi yhteisöllisyyden muotoa tulisi pikemmin nähdä toisiaan ruokkivina ja vahvistavina. Verkossa syntynyt yhteisö voi tavata toisiaan myös fyysisesti tai tapaamisesta syntynyt verkosto voi jatkaa keskustelua virtuaalisesti. Verkkoympäristö tarjoaa yhteisöllisyyden kokemisen mahdollisuuden myös niille, jotka eivät pysty osallistumaan seurakunnan järjestämään toimintaan pitkien välimatkojen tai kiireisen elämäntilanteen vuoksi tai jotka kokevat, että fyysiseen tapaamiseen mukaan menemisen kynns on liian suuri.

Verkkoyhteisö mahdollistaa monta eritasoisista osallistumisen muotoa. Tyypillisen keskustelupalstan lukijoista neljä viidesosaa käy vain lukemassa viestejä ja seuraamassa yhteisön keskustelua osallistumatta siihen itse. Aktiivisesti keskustelua ylläpitävä joukko on tyypillisesti kooltaan vain muutama prosentti käyttäjäkunnasta. Kaikki käyttäjät ovat kuitenkin lähtökohtaisesti tasa-arvoisia ja heillä on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua keskusteluun riippumatta fyysisestä sijainnista, luonteesta tai ulkoisesta olemuksesta.

Verkkoympäristössä kirkon on mahdollista löytää linkkejä niiden jäsentensä elämään, joilla ei tällä hetkellä ole luontevia yhtymäkohtia paikallisseurakuntaansa. Hyvin suunnitellulla ja toimivalla verkkopalvelulla on mahdollista viedä viestiä kirkosta avoimena ja ajassa elävänä instituutiona sekä kertoa kirkon nuorille aikuisille suunnatuista palveluista. Avoimen ja vapaan keskustelun kautta kirkko myös saa arvokasta tietoa jäsentensä ajatusmaailmasta ja arvoista.

Yhteisöllisyys verkossa on ajasta ja paikasta riippumatonta ja usein anonyymia. Se on luonteeltaan käyttäjälähtöistä ja ennustamatonta, mikä johtaa myös siihen, ettei yhteisöllisyyttä voi luoda tai synnyttää ylhäältä päin. Sille voidaan kuitenkin luoda edellytyksiä erilaisilla teknisillä ja sisällöllisillä ratkaisuilla. Interaktiivista toimintaa voi jossain määrin ohjailta moderoinnin ja keskusteluvirikkeiden avulla, mutta toiminnan sisältö ja merkitys syntyvät kuitenkin lopulta käyttäjien omaehtoisen aktiivisuuden kautta.

Kirkon vuorovaikutteisia verkkopalveluita suunniteltaessa tavoitteena on ollut kehittää toimintatapoja dialogiin nuorten aikuisten kohderyhmän kanssa. Kirkko ja kristillisuus halutaan tuoda esille luontevana osana normaalin nuoren aikuisen elämää. Verkkoläsnäolon kautta halutaan vahvistaa positiivista kuvaa kirkosta, seurakunnista ja niiden työntekijöistä sekä edistää avointa ja toista kunnioittavaa keskustelua arvoista, hengellisyydestä, nuorten aikuisten elämän kysymyksistä ja uskoon liittyvistä teemoista.

1.2 Tämä elämä -hankkeen rakentuminen ja sisältö

Nuorille aikuisille suunnatun sivuston tavoitteita pohdittiin Nuori aikuinen -projektin puitteissa kirkkohallituksessa ja Kirkkopalveluissa. Projektin yhdeksi tehtäväksi valittiin toimintatapojen kehittäminen dialogiin nuorten aikuisten kanssa. Tärkeäksi toimenpiteeksi määriteltiin vuonna 2007 interaktiivisen ja nuorekkaan verkkopalvelun kehittäminen. Tarkempi konseptisuunnittelu toteutettiin yhteistyössä Frantic Median kanssa. Lähtökohtana oli rakentaa jatkuvasti kehittyvä palvelu, jonka toivottiin tuovan käyttökokemuksia laajemminkin kirkon verkkopalvelujen kehittämistyön pohjaksi.

Palvelun konseptin määrittelyn jälkeen kirkkohallituksessa tehtiin selvitys verkkopalvelun toteuttamiseksi vaadittavista henkilöstö- ja taloudellisista resursseista, hankkeen omistajuudesta ja hallinnoinnista. Kirkkohallitus kutsui koolle laajan joukon seurakuntien ja kristillisten järjestöjen edustajia

arvioimaan palvelusuunnitelmaa ja sen vaatimia resursseja.

Sivuston sisältö pohjautuisi ajatustenvaihtoon ja siihen, että käyttäjät tuottavat sisältöä palveluun. Palveluun tuotaisiin kuitenkin myös toimitettua sisältöä, joka rohkaisee keskusteluun ja mahdollistaa käyttäjille monentyyppisen osallistumisen. Toimitetun sisällön painotuksista ja sisällöistä vastaisi päätoimittaja/koordinaattori.

Kokonaisuudessa pyrittiin käyttämään monenlaisia medioita ja luomaan useita erilaisia mahdollisuuksia osallistua muutenkin kuin tekstiä kirjoittamalla ja lukemalla. Tällaisia keinoja olisivat esimerkiksi mahdollisuus jakaa kuvia, ääntä ja videomateriaalia, identiteettikysymysten pohdintaan rohkaisevat testit sekä kilpailut ja kyselyt, joissa viljellään myös huumoria. Palveluun tuotavasta toimitetusta sisällöstä tehtäisiin erillisiä sopimuksia kristillisten medioiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Palvelussa nostettaisiin esille myös muussa mediassa ja laajemmin yhteiskunnassa käytävää keskustelua.

TAULUKKO 1. Suunnitelma palvelun sisällöiksi

- 1) teemoitettu, valtakunnallinen keskustelufoorumi ja sitä palvelevaa virikemateriaalia
- 2) mahdollisuus muodostaa pienempiä, avoimia ja suljettuja yhteisöjä
- 3) mahdollisuus yksityis keskusteluun sekä toisten käyttäjien että työntekijän kanssa
- 4) runsaasti mahdollisuuksia käyttäjien omaan sisällöntuotantoon ja osallistumiseen (keskustelua, blogeja, kalenteri, kilpailuja, testejä, yhteisöllistä tekstin tuottamista, kuvien ja videoiden jakamista ym.)
- 5) verkkoon sopivalla tavalla toteutettua hartausmateriaalia
- 6) yhteyksiä muihin verkkomateriaaleihin ja -palveluihin, erityisesti muihin kirkon interaktiivisiin palveluihin

Käyttäjän näkökulmasta palvelu antaisi laadukkaan ja luotettavan alustan keskustelulle erilaisista nuoren aikuisen elämäntilanteeseen liittyvistä teemoista. Se vahvistaisi kristillistä identiteettiä ja kirkon jäsenyyttä laadukkaan, pohdintaan haastavan keskustelun ja muun osallistumisen kautta. Palvelu tarjoaisi mahdollisuuden sekä vertaiskeskusteluun että kirkon edustajien kohtaamiseen ja lisäksi mielekkäitä vapaaehtoistehtäviä, esimerkiksi mahdollisuuden osallistua palvelun yhteisölliseen rakentamiseen. Se sisältäisi mahdollisuuksia osallistua kirkon, paikallisseurakunnan ja järjestöjen toimintaan ja löytää niistä tietoa. Lisäksi palvelu välittäisi kuvaa kirkosta ajassa elävänä, moniarvoisena ja avoimena yhteisönä. Seurakunnille ja kristillisille järjestöille palvelu tarjoaisi toimivan työvälineen nuorten aikuisten kohtaamiseen uudella tavalla.

Nuorten aikuisten tavoittaminen ja seurakuntien mukaan lähteminen nähtiin isoina markkinointihaasteina. Palvelulla haluttiin tavoittaa ensisijaisesti niitä nuoria aikuisia, joilla ei tällä hetkellä ole kiinteää suhdetta seurakuntaan, koska katsottiin, ettei tätä kohderyhmää voida tavoittaa pelkästään kirkon ja seurakuntien tiedotustoimintojen kautta. Jotta tavoiteltu käyttäjäryhmä saataisiin tietoiseksi ja kiinnostumaan palvelun käytöstä, olisi lanseerauksen yhteydessä varauduttava laajaan markkinointikampanjaan sekä jatkuvaan, pienimuotoisempaan markkinointiin. Markkinoinnissa tulisi hyödyntää vahvasti internet- ja ulkomainontaa sekä nuorten aikuisten suosimia medioita.

Markkinointikampanjan rahoittamisessa kaavailtiin yhteistyömallia, jossa markkinointimateriaali tuotetaan keskitetysti, mutta sen levittämisestä ja paikallisten kampanjoiden järjestämisestä vastaisivat ensisijaisesti seurakunnat ja seurakuntayhtymät. Myös palvelun markkinointi seurakunnille olisi suunniteltava ja toteutettava hyvin. Palvelun elinvoimaisuus perustuisi seurakuntien sitoutumiseen sen ylläpitoon, kehittämiseen ja hyödyntämiseen jokapäiväisen työn välineenä.

1.3 Mitä hanke olisi vaatinut toteutuakseen?

Verkkopalvelun omistajaksi esitettiin kirkkohallituksen toiminnallista osastoa. Hanke olisi osa Hengellinen elämä verkossa -hankekokonaisuutta. Interaktiivisten verkkohankkeiden ohjausryhmänä toimisi evl.fi.-johtoryhmä. Riittäviksi resursseiksi arviointiin noin 250 000 € palvelun rakentamiseen ja markkinointiin sekä kaksi päätoimista työntekijää (päätoimittaja ja toimistosihiteeri). Kirkon eri ammattikunnista katsottiin tarvittavan 35 seurakunnan työntekijää osa-aikaisesti työskentelemään verkossa. Lisäksi palvelu olisi tarjonnut kaikille kirkon työntekijöille mahdollisuuden käyttää palvelua työvälineenä sekä käyttäjille mahdollisuuden osallistua palvelun ylläpitoon vapaaehtoisena.

Palvelussa toimivien työntekijöiden ja vapaaehtoisten koulutus ajateltiin järjestää Hengellinen elämä verkossa -koulutushankkeen puitteissa. Haluttiin selvittää, minkä tyyppistä koulutusta hankkeen puitteissa olisi järjestettävä, ja täyttääkö se kaikki tämän hankkeen koulutustarpeet, vai onko hankkeen osana järjestettävä myös omaa työntekijä- ja vapaaehtois-koulutusta.

Perusteellisen suunnittelun jälkeen Tämä elämä -palvelun toteutukseen ei kuitenkaan lähdetty. Ensisijainen syy tähän oli se, että vasta palvelun kon-

septoinnin jälkeen voitiin tarkemmin määritellä, millaisia työntekijä- ja sisällöntuotannollisia resursseja se vaatisi toimiakseen. Työntekijäresurssien tarve tällaisen palvelun ylläpitämiseen ja kehittämiseen ovat varsin suuret. Todettiin, että kirkon organisaatio ei riittävän nopeasti pystyisi vastaamaan tähän tarpeeseen. Tämä elämä -palvelun suunnittelu oli yksi merkittävä syy lähtöä edistämään verkkotyötä kirkossa ja järjestämään uudelleen työntekijäresursseja. Palvelun lanseeraaminen ja riittävän kävijämäärän saaminen olisi vaatinut huomattavia markkinointiresursseja, koska kohderyhmää ei tavoiteta tehokkaasti kirkon perinteisten viestintämenetelmien kautta.

2 Kohti käyttäjälähtöistä nuorten aikuisten verkkopalvelua

2.1 Resurssit ja työn organisointi

Resurssien saaminen ja riittävyys ovat jokaisen hankkeen kohtaamia haasteita. Todellinen käsitys tarvittavista resursseista ilmenee usein vasta, kun hanketta on jo valmisteltu ja osittain toteutettu. Tämä elämä -hankkeen osalta kirkolla oli tahtoa resursoida taustatyön tekemistä, mutta tehtävän laajuuden ja vaativuuden selvittyä siihen ei oltu vielä valmiita lähtemään. Tilan raivaaminen jollekin uudelle vanhaa karsimalla vie aikaa, ja perinteitä vaalivassa kirkossa uudistuminen on usein hidasta.

Vaikka Tämä elämä -verkkopalvelu ei toteutunut, konseptisuunnittelun tuottamaa tietoa ja osaamista on voitu hyödyntää Hengellinen elämä verkossa -hankkeessa. Perusteellisen pohjatyon jälkeen kirkolla oli prosessoitua tietoa, jonka pohjalta lähtöä rakentamaan uusia käytäntöjä myös verkossa. Lähdettiin tarkastelemaan sitä, millaisia vaikutuksia ja haasteita verkkotyön vakavasti ottaminen merkitsee kirkolle ja sen työntekijöille.

Verkko haastaa kirkon järjestelmänä uudelleenlaiseen yhteistyöhön. Kun toimitaan verkossa, ei voi tietää, että palvelee juuri oman seurakunnan jäsentä. Tämä on haaste kirkolle, koska Suomessa sen organisaatio on vahvasti alueellisesti jaettu. Verkossa tehtävä työ on enenevässä määrin osa kirkon perustyötä. Toisin kuin aikaisemmin, se ei ole enää tiedottajien tai viestinnän työntekijöiden työskätkä vaan oleellinen osa hengellistä työtä ja koskettaa kaikkia seurakuntien työaloja. Tämä joudutaan ottamaan huomioon työnjaossa, työn suunnittelussa, työn resursoinnissa ja koulutuksessa. Joudutaan sopimaan selkeästi siitä, miten seurakunta ja sen työntekijät toimivat verkos-

sa, ja tekemään tietoisia ratkaisuja työn resursoinnista. Verkko uutena toimintaympäristönä haastaa seurakunnat selvittämään, miten voidaan löytää resursseja ihmisten kohtaamiseen siellä, missä he ovat.

Seurakunnat ovat avainasemassa verkkotyön kehittämisessä. Oleellista on, että toiminta verkossa nähdään seurakunnissa merkityksellisenä ja niissä varataan siihen työntekijäresursseja. Seurakuntien toimintamuotoja joudutaan arvioimaan kriittisesti ja toimimattomia työtapoja täytyy karsia, jos haasteeseen halutaan vastata. Vähenevillä resursseilla ei voida vastata muuttuneeseen todellisuuteen, ellei jostakin vanhasta karsita. Resurssien varaaminen verkkotyöhön vaatii kirkon yhteisen tehtävän näkemistä.

Verkkotyö haastaa myös työntekijän roolin uudelleenajatteluun. Verkossa kohdattava seurakunta ei ole paikallisesti tai alueellisesti rajattu. Perinteiset auktoriteettiroolit eivät päde, arvostus ja asema on ansaittava. Työntekijä on läsnä yhtenä osanottajana muiden joukossa. Verkossa viesti ei kulje hallitusti ihmiseltä toiselle, vaan yhteinen todellisuus rakentuu verkostomaisesti. Verkkokeskusteluissa työntekijä ottaa oman ammattitaitonsa pohjalta perustellusti kantaa esitettyihin väitteisiin. Pyrkimyksenä on ruokkia ja suunnata keskustelua. Satunnainen osallistuminen verkkotyöhön ei ole tehokasta. Mielekäs osallistuminen vaatii sitoutumista ja keskittymistä tiettyihin valittuihin yhteisöihin ja keskusteluihin. Verkkotyötä on tehtävä sovitusti osana työtä. Se tuo esille uudenlaisen haasteen rajata omaa työtään. Verkossa työskentelevä työntekijä tarvitsee jaksakseen esimiehen ja työyhteisön tuen. Häneltä vaaditaan palautteen vastaanottokykyä ja nopeaa reagointikykyä.

Arvioitaessa verkkotyötä tarvitaan ajan tasalla olevat arviointikriteerit ja mittarit. Esimerkiksi vanha tapa tilastoida ei anna riittäviä tietoja verkkotyön seuraamiselle ja kehittämiselle. Työalarajojen ylittyminen haastaa etsimään yhteistyön ja arvioinnin työkaluja. Seurakuntarajojen ylittäminen vaatii näkemään laajempia kokonaisuuksia ohi oman paikallisen maantieteellisen sijainnin. Reaaliaikaisuus verkossa on iso mahdollisuus ja haaste. Toimiessaan se lisää tavoitettavuutta. Haasteena on resurssien riittävyys, työn organisointi ja oikea kohdentaminen. Keskeiseksi nousee yhteistyön koordinointi ja päällekkäisyyksien välttäminen. Oleellista on pohtia, miten rajallisilla resursseilla vastataan rajattomiin tarpeisiin.

2.2 *Kirkon läsnäolo verkossa*

Aikuisten oikea, todellinen läsnäolo verkossa tuo kirkolle näkyvyyttä. Se on positiivinen asia. Ihmisten arjessa mukana eläminen tarkoittaa nykyisin myös verkkoyhteisöissä oloa ja siellä toimimista. Helppo tavoitettavuus on tämän päivän sana. 24/7-aukioloaika on tavoiteltava lähtökohta ja täysin mahdollista myös kirkolle. Mahdollisuus vuorovaikutukseen kirkosta etäällä olevien kanssa on keskeinen peruste verkkoyhteisöissä toimimiselle. Kirkolle on hyväksi saada näkyvyyttä, joka luo positiivista kuvaa kirkosta ja seurakunnan työntekijöistä. Parhaimmillaan verkkoyhteisöt mahdollistavat mielekkäitä ja uusia vapaaehtoistehtäviä myös maallikoille.

Verkko tarjoaa tänä päivänä helpon ja luontevan mahdollisuuden yhteyteen. Kirkkoa ja sen edustamia asioita on mahdollista netissä lähestyä anonyymisti, itselle sopivana aikana ja helposti vaikka omasta kodista. Suomessa, kuten yleensäkin länsimaissa, nettiyhteydet ovat laadukkaat ja lähes jokaisen käytettävissä. Suomessa on väkilukuun suhteutettuna kolmanneksi eniten IP-osoitteita maailmassa. Tosin suomalaisten käyttämät nettiyhteydet ovat yhteysnopeuksissa tilastollisesti vertailtaessa kansainvälisesti hitaita (Masalin 2010).

Ihmisillä on myös aikaisempaa enemmän mahdollisuuksia eriateiseen anonyymiyteen. Yksilöt voivat palvelun asettamien (usein hyvin väljien) rajoitusten puitteissa itsenäisesti säädellä sitä, mitä itsestään kertovat. Kirkon näkökulmasta tämä madaltaa yhteydenottokynnystä. Tarvittaessa kirkkoon saa yhteyden naamaansa näyttämättä. Verkkoyhteisö voi olla hyvä vaihtoehto tai täydentävä tapa kokea seurakuntayhteyttä.

Toisaalta ihmiset myös hakevat ja luovat omaa identiteettiään verkossa määrittelemällä itseään esimerkiksi kuvien, kirjoitusten, verkostojen ja kiinnostusten kohteiden avulla. Hengellisyyttä koskevat keskustelut ovat osaa tätä prosessia, ja kirkko on mukana yhtenä keskustelukumppanina.

Paikasta ja muista fyysisistä rajoitteista vapaa verkkoyhteisö on kirkolle loistava mahdollisuus jäsentensä kohtaamiseen, heidän ajatusmaailmaansa tutustumiseen ja vuorovaikutukseen heille luonnollisessa ja arkisessa ympäristössä. Verkkoläsnäolon vahvistumisen kautta kirkko voi tavoittaa ja palvella paremmin nuorten aikuisten kohderyhmää, jolla on hyvin vähän luontevia yhteyksiä kirkkoon. Verkkopalvelut voivat tarjota nuorten aikuisten elämäntapaan sopivan muodon olla seurakuntayhteydessä sekä foorumin

kysyä, keskustella ja toimia kirkossa. Samalla seurakunnat saavat välineitä niiden jäsentensä tavoittamiseen, jotka eivät osallistu järjestettyyn toimintaan. Nuorten aikuisten tuoma toiminnallinen panos vahvistaa kirkkoa ja sen sanoman leviämistä, ja kirkon työtä kehittävä keskustelu auttaa kirkkoa pysymään ajassa. Verkkoympäristössä kirkko voi toimia edelläkävijänä turvallisen ja ihmisen henkistä ja hengellistä kasvua tukevan verkkoyhteisöllisyyden rakentamisessa.

2.3 Kohtaaminen ja hengellisyys verkossa

Verkkoympäristö tarjoaa mahdollisuuksia ja uusia, jatkuvasti kehittyviä tapoja hyvään ja syvälliseen vuorovaikutukseen. Keskusteluhyteys syntyy verkossa usein nopeammin kuin perinteisessä kasvokkain kohtaamisessa. Aitojen ja luontevien kontaktien luominen on helppoa. Työskentely verkossa on pääsääntöisesti tehokasta työaikaa ja aitoa ihmisten kohtaamista. Yksilön näkökulmasta verkko tarjoaa helpon, jäsenlähtöisen ja ”turvallisen” yhteyden kirkkoon.

Oman uskonnollisen identiteetin etsimisessä, rakentamisessa ja ylläpitämisessä on tärkeää saada mahdollisuus kysymysten ja kritiikin esittämiseen sekä purkamiseen. Verkko tarjoaa tähän loistavan toimintaympäristön ja työkalut. Tasa-arvoinen ja avoin keskustelu arvoista, elämästä, yhteiskunnasta, uskosta ja uskonnosta ovat luontevia ja yleisiä teemoja keskusteluissa. Kirkolle on tärkeää olla keskusteluissa mukana ”haistelemassa ilmastoa”. Mitä ja miten meistä ja uskosta puhutaan? Mitkä ovat ihmisten kysymykset ja elämän kipukohdat? Tieto jäsenten arvoista ja ajattelusta on arvokasta jokaiselle toimivalle organisaatiolle.

Yhteisen kielen löytäminen verkkotyössä on ensiarvoisen tärkeää. Ohi ja yli puhumista on vältettävä. Kirkolla on haasteena uudistaa omaa kieltään ja termistöään kaanaan kielestä yleistajuiseksi kieleksi. Ennen kaikkea on kuultava ja nähtävä seurakuntalaisten kysymykset ja lähdettävä tasa-arvoiseen keskusteluun.

3 Hengellinen työ kirkon ulkopuolisessa verkkoyhteisössä

3.1 ”Jokainen voi olla rakkauden ammattilainen”

Kun lähdettiin selvittämään mahdollisuutta perustaa kirkon oma vuorovaikutuksellisen verkkopalvelu, lähdettiin pohtimaan myös mahdollisuuksia toimia kirkon ulkopuolisissa palveluissa. Todettiin, että olisi järkevää kokeilla verkkotyötä, ja siinä päästäisiin helpommin liikkeelle menemällä palveluun, jossa ihmiset jo ovat ja jonka ylläpitämiseen, markkinoimiseen ja kehittämiseen kirkon ei tarvitsisi sitoutua ja käyttää resursseja. Hengellinen elämä verkossa -hankkeessa lähdettiin kokeilemaan yhteistyötä kirkon ulkopuolisissa verkkoyhteisöissä. Hankkeessa pyritään vuorovaikutuksen lisäämiseen, hengellisen elämän tukemiseen, jäsenyyden vahvistamiseen ja ihmisten kohtaamiseen verkossa. Yhteistyötä pilotoitiin City-lehteä julkaisevan Citypress Oy:n verkkopalvelussa. City.fi-palveluun perustettiin kirkon verkkoyhteisö, joka aloitti toimintansa marraskuussa 2008. Samalla kartoitettiin yhteistyömahdollisuuksia eri kohderyhmien käyttämissä verkkoyhteisöissä. Citypress Oy:n kanssa tehtyä yhteistyösopimusta on sittemmin jatkettu vuoden 2010 loppuun saakka.

Verkkopalvelu City.fi:ssä toimiva Rakkauden ammattilaiset on ensimmäinen yhteisö, jossa on organisoidusti kokeiltu hengellistä työtä kirkon ulkopuolisessa verkkoyhteisössä. Kokeilun tavoitteena on ollut tuoda kirkolle näkyvyyttä nuorten aikuisten mediassa kiinnostavalla ja positiivisella tavalla ja löytää tapoja tehdä hengellistä työtä verkossa. Mukana yhteistyössä ovat olleet Helsingin, Espoon, Vantaan, Kuopion, Oulun, Tampereen, Turun ja Seinäjoen seurakunnat sekä Kirkkopalvelut.

Aluksi City.fi-verkkopalveluun perustettiin kirkon verkkoyhteisö Rakkaus ja suhteet -teema-alueelle ja keskustelut oli suunniteltu käytäväksi yhteisössä. Tämä osoittautui kuitenkin käytettävyyden kannalta liian vaivalloiseksi. Cityn käyttäjät ovat tottuneet keskustelemaan yleisellä keskustelualueella eri teema-alueiden alla. Niinpä myös Rakkauden ammattilaiset -yhteisölle perustettiin parin kuukauden kokeilun jälkeen oma alue Cityn keskustelufoorumille. Käyttäjät löysivätkin keskustelualueen tämän jälkeen erittäin hyvin ja haastoivat yhteisön työntekijöitä keskusteluun.

Uskonto ja kirkko ovat osoittautuneet suosituiksi keskusteluaiheiksi: Rakkauden ammattilaiset -keskustelualueelle on tullut vuosien 2009–2010 ai-

kana yli 30 000 viestiä. Keskusteluja on luettu yli 850 000 kertaa. Paljon on keskusteltu muun muassa kirkon asemasta yhteiskunnassa, uskonnollisuudesta, papin työstä, ihmissuhteista, etiikasta ja jumalanpalveluksesta. Tärkeää on ollut myös työntekijöiden osallistuminen muihin keskusteluihin, papin rooliin liittyvien ennakkoluulojen purkaminen ja tutuksi tuleminen. Yhteisön neljän papin kirjoittamia blogeja oli vuoden 2009 aikana luettu noin 14 000 kertaa. Työntekijät ovat kirjoittaneet ensimmäisen vuoden aikana yhteensä yli 10 000 viestiä keskusteluihin. Vuorovaikutus on johtanut myös yksityisviestikeskusteluihin ja pidempiin sielunhoidollisiin suhteisiin, myös tapaamisiin kasvotusten.

Rakkauden ammattilaisissa työskentelee parikymmentä seurakuntien työntekijää. Heidän joukossaan on muun muassa pappeja, perheneuvojia ja nuorisotyöntekijöitä. Hankkeeseen osallistuvat seurakuntayhtymien työntekijät ovat päässeet ensimmäisten joukossa kouluttautumaan verkossa tehtävään hengelliseen työhön, johon tulevana vuosina koulutetaan suuri osa kirkon työntekijöistä. Yhteistyöseurakunnat ovat antaneet hankkeeseen työntekijäresursseja, pitäneet työtä esillä oman paikkakunnan alueella ja kustantaneet työntekijöiden työhön liittyviä matkakustannuksia.

3.2 Mahdollisuus vuorovaikutukseen ja yhteyden rakentumiseen

City.fi-verkkopalvelu on erittäin haasteellinen toimintaympäristö kirkolle. Palvelu tavoittaa viikoittain noin 170 000 nuorta aikuista. Valtaosa käyttäjistä tulee suurimmista kaupungeista. Suurin osa käyttäjistä suhtautuu kirkkoon kriittisesti. Joukossa on paljon kirkosta eronneita ja jäseniä, joiden suhde kirkkoon on etäinen. Kirkko näkyy tämän kohderyhmän elämässä hyvin vähän.

Kirkon verkkoyhteisön kautta kirkkoa, sen edustamia arvoja ja sanomaa halutaan tuoda esille positiivisella ja kohderyhmän huomioon ottavalla tavalla. Yhteisö voi tarjota käyttäjille myös mahdollisuuden kirkkoon liittyvien negatiivisten kokemusten läpikäymiseen ja uudenlaisen suhteen muodostumiseen. Työ on vaativaa, mutta hyvin motivoivaa ja hauskaakin. Vuoden 2010 alussa tehdyn työntekijäkyselyn mukaan 86,4 % työntekijöistä on kokenut vuorovaikutuksen verkkopalvelussa pääasiassa positiivisena. Työ verkkoyhteisössä vaatii paneutumista, persoonan peliin laittamista, aktiivisuutta ja keskeneräisyyden sietämistä. Työn kautta on saatu aitoja ja mer-

kityksellisiä kontakteja ja parhaimmillaan se on hyvin tehokasta työaika. Verkkokeskusteluissa voi paneutua suoraan asiaan ja myös aroista asioista on helpompi puhua kuin kasvotusten. Kynnys keskusteluun yhteisössä on ollut matala ja tavoitettavuus hyvä. Keskusteluissa pääsee syvällekin, ja osallistuessaan keskusteluun voi palvella samalla monia, koska keskusteluja luetaan paljon. Työ on hyvin itsenäistä ja sitä on osattava rajata itse. Työtä ovat tukeneet sekä työntekijöiden kokoontumisissa että verkossa käydyt vertaiskeskustelut. Myös toisten tavasta tehdä työtä ja ottaa osaa keskusteluun on opittu paljon.

Verkkotyöhön tulevat työntekijät voivat olla eri työaloilta. Esimerkiksi nuorisotyöntekijä, nuorten aikuisten pappi, perhetyön pappi, oppilaitospappi tai perheneuvoja voi tulla osaksi moniammatillista tiimiä. Työ ei vaadi erityisiä teknisiä taitoja vaan oleellista on hengellisen työn osaaminen. Työntekijöiltä on toivottu motivaatiota tehdä kirkon työtä verkossa, halua ja osaamista kohdata nuoria aikuisia, rohkeutta, avoimuutta, intoa ja huumorintajua.

Tulevaisuudessa verkossa tehtävä työ tulee olemaan enenevässä määrin osa kirkon perustyötä. Seurakunnissa olisi tärkeää lähteä kartoittamaan, miten siihen voidaan saada tarvittavia henkilöstöresursseja. Jotta palvelussa voi tuoda kirkkoa positiivisesti esiin, tarvitaan motivoituneita ja idearikkaita seurakuntien työntekijöitä. Työtä on voitava tehdä työajalla ja muuta työtä pystyttävä rajaamaan.

Verkkokeskusteluihin osallistuminen vaatii paneutumista. Työhön on vaikea päästä sisälle ja tehokkuus kärsii, jos se on hyvin satunnaista. Keskusteluun osallistuvien työ ei voi olla sidottu tiukkoihin työaikoihin; työ painottuu iltaan ja myös viikonloput ovat aktiivisia. Omasta työyhteisöstä on tärkeää saada tukea ja kannustusta työhön verkossa. Erityistyöntekijöiden, etenkin oppilaitospappien, osuutta keskusteluun osallistuvissa työntekijöissä voisi lisätä. Työntekijät ovat kokeneet, että nettityöskentely on hyvin luonteva väline työssä nuorten aikuisten parissa.

Lähteet

Masalin, Teemu 2010. Suomi internetin käytön kärjessä, mutta jäljessä yhteysnopeuksissa – Suomalaisten laajakaistat Euroopan hitaiden joukossa. Viitattu 2.10.2010. http://www.tietokone.fi/uutiset/suomi_internetin_kayton_karjessa_mutta_jaljes-sa_yhteysnopeuksissa/.

Meri-Anna Hintsala

CHATISSA SUNNUNTAINA

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyön uusi ulottuvuus verkossa

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyötä tehdään nuorten suosimassa yhteisöpalvelussa IRC-Galleriassa sunnuntai-iltaisain. Kirkon nuorisotyö-yhteisössä järjestetään chatteja, reaaliaikaisia verkkokeskustelutilaisuuksia, joihin ovat tervetulleita 14–18-vuotiaat nuoret pohtimaan ja keskustelemaan uskonnollisista ja hengellisistä asioista. Sosiaalisen median uudenlainen toimintaympäristö mahdollistaa uudenlaisia työmuotoja nuortenkin parissa. Sosiaaliselle medialle tyypillisellä tavalla toiminta on käyttäjälähtöistä ja työn merkityksellisyys määrittyy käyttäjän kokemuksesta käsin. Chattityö on sekä nuorisotyötä että verkkoauttamista ja sielunhoitoa. Chatin ohjaajina toimivat papit ja nuorisotyön ohjaajat tekevät kirkon työtä tunnetuksi kohtaamalla ja olemalla läsnä nuorten elämäntodellisuudessa. Chateissa keskustellaan uskoon, hengellisyyteen ja kirkkoon liittyvistä asioista nuorten näkökulmasta sekä mahdollistetaan henkilökohtainen kontakti nuoren ja kirkon työntekijän välillä. Jäsenyyden vahvistaminen ja seurakuntayhteyden toteutuminen mahdollistuvat verkon kautta, kun kirkko on siellä läsnä. Chattityössä on kiinnostavia piirteitä nuorisotyötä ajatellen: chatin käyttäjinä pojat ovat hyvin aktiivisia ja tavoitettut nuoret eivät usein ole muussa kirkon nuorisotyössä mukana. Artikkelissa valotetaan haasteita, joita uudenlainen nuorisotyön muoto tuo kirkon nuorisotyölle, ja mitä mahdollisuuksia uusi toimintaympäristö avaa. Verkkonuorisotyö on osa muuta nuorisotyötä. Nuorten elämän ollessa yhä enemmän internetin sosiaalisissa verkostoissa myös kirkon on oltava siellä jäsentänsä lähellä. Verkkonuorisotyö vaatii rohkeaa työn uudelleen määrittelyä ja suunnan tarkistusta, mutta tarjoaa nuorisotyölle sellaisia mahdollisuuksia, joita ei voi ohittaa.

1 Johdanto: Miksi verkkonuurisotyötä?

Sosiaalinen media on osa nuorten elämäntodellisuutta. Kuvat, videot, chatit, blogit ja muu sosiaalisen median yhteisöllinen elämä kulkevat nuoren mukana taskussa minne hän meneekään. Helppokäyttöisen ja halventuneen tekniikan myötä internet on läsnä jokaisen nuoren elämässä tavalla tai toisella: Tilastokeskuksen (2009) mukaan 16–24-vuotiaista nuorisista 98 % käyttää internetiä viikoittain. Siellä, missä on nuoria, on myös elämää ja kysymyksiä.

Nuorten tuen tarve on kasvanut viime vuosina voimakkaasti ja tähän tarpeeseen on kyettävä vastaamaan nuoren elämään sopivalla ja luontevalla tavalla. Verkon käyttö nuoren elämän vahvana osana on haastanut nuorten parissa tehtävän työn niin ammatillisesta, rakenteellisesta kuin hengellisestäkin näkökulmasta. Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategia 2010 antaa suuntaa:

Lapsella ja nuorella on oikeus elää uskoaan todeksi ikävaiheelleen ominaisella tavalla. Erilaiset kehitysvaiheet, ajattelun piirteet ja uuden omaksumiseen liittyvät tekijät tulee ottaa huomioon ja rakentaa tilanteet osallistujia arvostavasti. Jotta visio toteutuisi, seurakunnan on löydettävä riittävästi kosketuspintaa lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä elämään. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyön on aktiivisesti etsittävä näitä kosketuspintoja. (Kirkkohallitus 2010)

Sosiaalinen media tuo Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyöllekin lisähaasteita. Perinteiset toimintatavat kirkon piirissä ovat saattaneet olla auktoriteeteista käsin ohjautuvia ja suuntautua organisaatiossa ylhäältä alaspäin. Sosiaalinen media taas on ympäristö, jossa kaikki sisältö syntyy ja muodostuu alhaalta, käyttäjästä käsin. Valvonnasta, kontrollista ja julistamisesta siirrytään läsnäoloon ja kommunikaatioon. Saarnaamisesta ja opettamisesta siirrytään rinnalla kulkemiseen. Verkko ei ole pelkästään väline vaan myös tila, jossa toimitaan ja eletään. Sosiaalisen median käytön yleistymisen ja sen vaikutus muuttaa merkittävästi ihmisten elämäntodellisuutta ja tapaa toimia.

Verkkoelämän olennaisena osana aiemmin pidetty anonyymius eli nimetömyys on menettänyt merkitystään verkon kantavana voimana. Verkkoelämä on osa arkielämää, jossa sosiaaliset suhteet ovat paljolti samoja kuin kasvotusten. Sosiaalinen media onkin siten enemmän verkostojen kuin verkostoitumisen paikka (Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 93). Erityisesti nuorilla verkon käyttäjillä verkkokontaktit ovat tiiviisti linkittyneet

reaalielämään. Valmiita sosiaalisia verkostoja ylläpidetään internetissä. (Lehtinen 2007, 88–91.) Verkko ja sosiaalinen media ovat nuorelle vahvasti myös vertaistuen paikkoja (Talja 2009).

Sosiaalisia verkostoja luodaan ja ylläpidetään erilaisissa sosiaalisen median palveluissa. Yhtenä Suomen suurimmista yhteisöpalveluista IRC-Galleria on nuorten elämässä läsnä. IRC-Gallerian tietojen mukaan palvelu tavoittaa 70 % suomalaisista 15–24-vuotiaista nuorista kuukausittain. IRC-Galleriassa on noin 500 000 rekisteröitynyttä käyttäjää. Käyttäjät voivat keskustella, jakaa kuvia, kirjoittaa blogia, liittyä yhteisöihin ja ilmentää identiteettiään oman profiilinsa avulla. Vuonna 2009 IRC-Galleriaan lisättiin 18 miljoonaa kuvaa ja kirjoitettiin 16 miljoonaa blogimerkintää (Varjonen 2010). Käyttäjällä on oma profiili, josta löytyy tunnistettava kuva henkilöstä, sekä joitakin perustietoja kiinnostuksen kohteista ja ajatuksista. Ystäviä ja sosiaalisia verkostoja paljastamalla sekä yhteisöihin ja ryhmiin liittymällä nuoret ilmaisevat, keitä he ovat. Sosiaalisessa mediassa ystävät toimivat sekä vuorovaikutuksen toisena osapuolena että yleisönä, joka määrittää katu-uskottavuuden (Boyd 2007). Oman profiilin muodostamista ja käyttäytymistä verkossa määrittävät vahvasti ystävät ja heidän kanssaan jaettu sosiaalinen todellisuus niin verkossa kuin kasvokkainkin.

IRC-Galleriassa on marraskuusta 2009 asti toiminut Kirkon nuorisotyö -yhteisö. Yhteisössä on sunnuntai-iltaisain kello 18–21 avoinna virtuaalinen nuortenilta, Church@. Chatissa ohjaajina toimivat kirkon virassa olevat nuorisotyönohjaajat ja papit, joita on koulutettu sosiaalisessa mediassa tehtävään työhön Hengellinen elämä verkossa -hankkeessa. Chatissa on mahdollista keskustella kirkon työntekijöiden ja muiden nuorten kanssa yhteisesti uskosta, elämästä, kirkosta ja muista nuoren elämään liittyvistä asioista. Chatissa tehtävä työ on sekä nuorisotyötä että verkkoauttamista ja sielunhoitoa. Verkkoauttamisen lisäksi keskustelut voivat toimia seurakuntayhteyden lujittajina. Mahdollisuuksien mukaan ohjaajat ohjaavat nuoria ottamaan yhteyttä kotiseurakuntaansa ja rohkaisevat mukaan muuhunkin toimintaan. Chateissa tehdään kirkon työtä tunnetuksi; keskustellaan kirkossakäyntikokemuksista, rippikouluista ja kuullaan nuorten ajatuksia seurakunnan toiminnasta. Jo kirkon läsnäolo IRC-Galleriassa on viesti siitä, että nuorten ääntä halutaan kuulla ja ottaa se todesta. Seuraavassa esittelen chatissa tehtävää työtä. Artikkelissa esitetyt luvut ja prosenttiosuudet perustuvat ohjaajien tekemään raportointiin.

2 Chatin toiminta

Kirkon nuorisotyö -yhteisön chat tarjoaa nuorille tilan keskustella uskosta ja hengellisyydestä. Kullekin sunnuntai-illalle on teema, joka auttaa tarttumaan keskusteluun. Teeman tehtävä on pitää keskustelu tarpeen tulleen asiassa, vaikka chatit ovat avoimia kaikelle keskustelulle. Teemoja pyydetään nuorilta itseltään säännöllisesti, jotta aiheet ovat heitä koskettavia ja kiinnostavia. Chatin teemoina ovat olleet esimerkiksi kuolema, Raamattu, isostoiminta ja gospel. Illan teema on tarttumapinta, joka voi johdattaa myös muuhun keskusteluun uskosta, uskonnosta ja kirkosta. Tällaisia suosittuja keskustelunaiheita ovat muun muassa olleet Jumalan olemassaolo, kirkkoon kuulumisen tai siitä eroaminen, kirkossa käyminen, rippikoulukokemukset, seksuaalisuus ja suvaitsemattomuus. Säännöllisesti chatissa nousee esille myös yksittäisen nuoren avun tarve henkilökohtaisten keskustelujen kautta.

Keskusteluilmapiiri on pyritty luomaan avoimeksi ja keskustelua virittäväksi. Työntekijän roolina keskusteluissa on olla rinnalla kulkijana ja turvallisenä aikuisena. Nuorten verkkoyhteisöt ovat nuorten omaa aluetta. He tuntevat yhteisön säännöt ja valvovat niitä niin toisten nuorten kuin aikuistenkin puolesta. Aikuiset toimivat nuorten verkkoyhteisössä vastuullisina aikuisina, mutta kuitenkin kunnioittaen nuorten tapaa toimia.

Church@ on suunnattu 14–18-vuotiaille nuorille. Ikärajoiksi on valikoitunut edellinen ikäryhmä siitä syystä, että he ovat rippikouluun juuri meneviä tai sen juuri käyneitä. Rippikoulun käymisen, sen suunnittelun tai pohdinnan aika on muutenkin oman identiteetin hakemisen ja työstämisen aikaa. Nuori pohtii omaa elämäänsä ja suhdettaan kirkkoon ja uskoon juuri rippikoulun kynnyksellä ja sen jälkeen. Chateissa saatetaan pohtia myös rippikoulun korvaavia mahdollisuuksia. Rippikoulun käyneille chat on sopiva paikka pohtia rippikoulussa nousseita kysymyksiä ja jatkaa niistä keskustelua vertaisseurassa. Vaikka chat ei virallisesti ole osa rippikoulutyötä, se toimii sitä täydentävänä työmuotona.

Rippikoulun ohella täysi-ikään tuleminen ja vastuu omasta elämästä ja rahankäytöstä nostavat kysymyksiä kirkkoon kuulumisesta, liittymisestä ja eroamisesta. Merkille pantavaa on ollut se, että chatissa käyvät nuoret kuuluvat usein joukkoon, joka on hyvin heikosti kirkkoon sitoutunut. He saattavat kuulua kirkkoon, mutta eivät aktiivisesti ole toiminnassa mukana.

Chatin rooli keskustelupaikkana näiden kysymysten kanssa painiskeleville on merkittävä niin vertaistuen kuin asiantiedon saamisenkin kannalta.

Sunnuntai-ilta valittiin chat-illaksi siitä syystä, että se on aktiivista verkossa olemisen aikaa. Viikonloppu perheen ja kaverien kanssa on takana ja kouluviikko edessä. Sunnuntai on viikon taitekohta ja myös kristillisen perinteen mukaisesti pyhä päivä. Kirkon läsnäolo sunnuntaina on luontevaa sekä symbolisesti rikasta ja tuo chatille oman merkityksellisyyden. Käytännön näkökulmasta sunnuntai on hyvä päivä chatin järjestämiseen, sillä silloin IRC-Galleriassa ei toimi muita ammatillisia nuorisotyötahoja chattien merkeissä. Arki-iltaisain saattaa olla useitakin muiden toimijoiden chatteja samanaikaisesti, mikä vähentää kävijämääriä yksittäisissä yhteisöissä. Kirkon työntekijöillä sunnuntai on usein työpäivä ja sopii verkotyöhön siitäkkin syystä, ettei se vaadi erityisjärjestelyjä.

2.1 Hyvä keskusteluilmapiiri vaatii valvontaa

Chatissa toimivat ohjaajat ovat työssä nuoria varten. Heidät koulutetaan käyttämään chattia osana omaa työtään. Chat-ohjaamisen yksi perusasioista on hyvän keskusteluilmapiirin luominen chatiin siten, että jokaisella on tilaa. Chattiin ovat tervetulleita niin uhmakkaat kirkkoon kriittisesti suhtautuvat kuin kirkon toiminnassa vahvasti mukana olevat nuoret. Eri tavalla kirkkoon suhtautuvien nuorten keskustelussa on kuitenkin haasteensa, sillä keskustelussa on oltava tilaa erilaisille näkökulmille ketään syyllistämättä tai tuomitsematta. Nuorten tapa puhua herkistä ja vaikeista asioista voi alkuun olla hyökkäävää tai provosoivaa ja ohjaajalta vaaditaan kykyä nähdä ja tunnistaa nuorten käyttäytymistä ja tarkoitusperiä.

Hyvä keskusteluilmapiiri vaatii valvontaa ja keskustelun tarkkailua eli moderointia. Chatissa kaikki keskustelu on sallittua, kunhan kunnioitetaan toisen mielipidettä eikä loukata ketään. Kullakin chat-kerralla yksi ohjaajista toimii moderaattorina. Hänen tehtäviinsä kuuluu keskustelun seuraaminen ja siihen puuttuminen tarvittaessa. Keskustelussa häiriköintiä voi olla turhan tekstin vuodattaminen keskustelun sekaan eli floodaaminen. Häiriköintiä voi olla myös erityisen aggressiivinen käytös, kuten toisen keskustelijan haukkuminen, syytely tai loukkaaminen. Yli 70 % ohjaajista oli kohdannut chateissa provokatiivista tai ärsyttävää käyttäytymistä. Provokaatio kohdistui useimmiten kirkkoon instituutiona tai uskontoon, ei niinkään henkilöihin.

Ärsyttäminen saattoi kohdistua ohjaajaan tai toiseen nuoreen, mutta useimmiten se liittyi uskonkysymyksiin tai kirkkoon. Chateissa esiintyi myös melko paljon kiroilua, minkä voidaan ajatella kuuluvan nuorten katukieleen. Kiusaamista chateissa oli kohdannut 19 % ohjaajista ja haukkumista 38 % ohjaajista. Moderaattorin tehtävänä on puuttua häiriköintiin huomauttamalla ensin yksityisesti. Mikäli se ei auta, moderaattori voi poistaa häirikön chatista. Lähtökohta keskustelulle on se, että jokaisella tulee olla tilaa mieliteollensa siten, että antaa tilaa myös muille. Chatin toiminnan kautta nuoret oppivat myös käyttäytymistä sekä vastuunottoa sanoistaan.

Kirkon chateissa esiintyvät häiriökäyttäytymisen muodot ovat tuttuja muillekin chatteja järjestäville tahoille (Talja 2009, 43). Nuorten tapa kommunikoida verkossa on usein hyökkäävä, ja katu-uskottavuutta hankitaan muiden nuorten silmissä kritisoimalla tai muulla äänekkäällä tavalla. Nuoret hakevat huomiota, ja kun se täytyy tehdä kirjoittamalla, tulee provokaatiosta yleistä. Provokatiivinen tapa tulla mukaan keskusteluun on usein myös merkki siitä, että nuori on kiinnostunut, mutta ei halua osoittaa kiinnostustaan liian näkyvästi. Hyökkäävä tai provosoiva sisääntulo on pääteltävissä kiinnostuksen ilmaukseksi, kun provosoiva nuori lähtee keskusteluun aktiivisesti mukaan ja tuloksena on antoisa ja syvällinenkin keskustelu. Häiriökäyttäytymisestä raportoidut korkeat luvut ovat tulkittavissa osittain nuorten normaaliksi tavaksi toimia.

Häiriökäyttäytymiseen on puututtava, sillä se heikentää muiden keskustelijoiden mielekkyyttä osallistua keskusteluun. Syy häiriökäyttäytymiseen voidaan löytää väljästä anonymitetistä, seurausten vähyydestä tai puutteellisesta valvonnasta. (Talja 2009, 53.) Church@:in sääntöjen mukaan asiointia voi kritisoida, ja niihin liittyen voi osoittaa vahvojakin tunteita, mutta toista ihmistä on kunnioitettava. Kaikkeen häiriökäyttäytymiseen, joka kohdistuu ohjaajaan tai toiseen keskustelijaan, pitää puuttua. Häiriökäyttäytymisen vähentämisessä katse on suunnattava moniin asioihin. Teeman on hyvä olla sellainen, että se vastaa kävijöiden toiveita ja odotuksia. Liian lapsellinen tai vaikea aihe turhauttaa, mikä lisää häiriökäyttäytymistä. Chatin ilmeen on hyvä olla kiinnostava ja nuoren elämään soveltuva, jolloin sääntöjen ensikokemus on positiivinen ja houkutteleva. Ohjaajien jaksamiseen on kiinnitettävä huomiota, ja heille tarjotaan jatkokoulutusmahdollisuuksia työn ohessa.

2.2 Chat-ohjaajat

Ohjaajilta vaaditaan verkkotyössä erityisosaamista. Toimintavalmiudet sosiaalisessa mediassa ovat ensiarvoisen tärkeitä. Työssä tarvitaan toimiva verkko-yhteys, tietokone ja mikrofonit sekä kuulokkeet ohjaajien välistä yhteydenpitoa varten. Teknisten apuvälineiden lisäksi ohjaajan tulee ymmärtää sosiaalisen median perusolemusta. Sosiaalinen media on käyttäjälähtöistä ja sisällön määrittävät käyttäjät itse. Sisältö syntyy vuorovaikutuksessa toisten käyttäjien kanssa ja sisällön merkityksellisyys määrittää käyttäjälle tuotettu hyöty ja huvi. Sisällön merkityksellisyttä ei määritä siis jokin ulkoinen taho tai auktoriteetti, eikä merkityksellinen ja mielekäs sisältö välttämättä ole yleisesti vaikuttavaa tai vakuuttavaa. Työn aikana ohjaaja tarvitsee mahdollisuuden muiden ohjaajien väliseen yhteydenpitoon ja kokemusten jakamiseen.

Ohjaajat ovat ennen chat-ohjaamisen aloittamista osallistuneet peruskoulutukseen. Peruskoulutuksen tarkoituksena on valmistaa kirkon nuorisotyön ammattilaiset kohtaamaan verkkotyön eteen tuomat haasteet. Sosiaaliseen mediaan perehtymisen lisäksi koulutus tarjoaa välineitä verkossa tehtävään sielunhoitoon ja verkkoauttamiseen. Verkossa kohdattavat kysymykset ja tilanteet voivat olla hyvinkin raskaita ja kuormittavia myös työntekijälle. Elämän rosoisuus ja pimeä puoli näkyvät verkossa ehkä jopa selvemmin kuin kasvotusten kohdattaessa juuri verkon matalan kynnyksen vuoksi. Ohjaajat ovat tilanteissa usein yksin ja joutuvat tekemään päätöksiä nuoren auttamisen ja ohjaamisen suhteen hyvinkin nopeasti. Chatissa tilannetta on pyritty helpottamaan takaamalla ohjaajille reaaliaikainen yhteydenpito chatin aikana muihin ohjaajiin.

Yhteydenpito hoidetaan internet-puhelinpalvelu Skypen avulla. Illan moderaattori aloittaa puhelun kaikkien vuorossa olevien ohjaajien kanssa hie-man ennen chatin avaamista siitä syystä, että voidaan tarkistaa jokaisen ohjaajan laitteiden toiminta, teeman käsittelyyn liittyvät ajatukset ja kuulumi-set yhteishengen luomiseksi. Ohjaajaryhmä on yhteistyötiimi, jolta saa tukea eteen tulleissa tilanteissa ja päätöksissä ja joka hoitaa keskustelun kulun mahdollisimman luontevalla tavalla. Ohjaajat työskentelevät sunnuntai-il-taisin 95-prosenttisesti kodeistaan käsin ympäri Suomea ja siitä syystä yh-teydenpito verkon yli on välttämätöntä. Keskimäärin chatissa on vuorossa yhtä aikaa viisi ohjaajaa.

Chatin jälkeen ohjaajat pitävät purkukeskustelun illan tapahtumista sekä täyttävät raportointilomakkeen keskustelujen tilastoinnin ja mahdollista tutkimusta ja kehittämistä varten. Chattien aikaisen yhteydenpidon lisäksi ohjaajille tarjotaan jatkokoulutuksia, joissa on mahdollisuus syventää osaamistaan verkkotyössä. Lisäksi heille järjestetään virkistys- ja suunnittelupäiviä, joissa voi jakaa kokemuksiaan ja verkostoitua muiden verkkotyötä tekevien kanssa.

Ohjaajien toiminnassa esiintyneet ongelmat liittyvät useimmiten teknisiin tai rakenteellisiin kysymyksiin. Verkossa tehtävä työ on riippuvaista tekniikan toimivuudesta. Internet-yhteys, tietokoneen toiminnan sujuvuus, Skype-yhteyden toimivuus ja IRC-Gallerian verkkosivujen kunto ovat edellytyksiä onnistuneelle chatille. Jos yhdellä ohjaajalla verkkoyhteys tai tekniikka ei ole kunnossa, muiden taukovuorot muuttuvat ja chatin toiminta häiriintyy. Kolmituntisessa chatissa ohjaajien sopiva määrä ja mahdollisuus taukoihin ovat merkittäviä seikkoja työssä jaksamisen kannalta. Chat-illan kulku on rakennettu siten, että puolen tunnin keskustelujakson jälkeen on vartin tauko kullakin ohjaajalla erikseen. Tekniikassa ilmenevät ongelmat vaikuttavat chattien kulkuun siten, että taukoja jää puuttuvien ohjaajien vuoksi pitämättä, ja mahdollisuutta levähdykseen nopeatempoisessa keskustelussa ei samalla tavalla ole.

Chat-ohjaajiksi aikovat sitoutuvat noudattamaan IRC-Gallerian yleisiä sääntöjä kuten esiintymään omalla kuvallaan. IRC-Galleriassa on yleisesti ottaen kiellettyä levittää mitään uskonnollista tai poliittista ideologiaa. Kirkon nuorisotyöntekijöiden on mahdollista toimia IRC-Galleriassa kuitenkin omassa yhteisössään nuoren aloitteesta. Kirkon nuorisotyö-yhteisö on IRC-Galleriassa niitä nuoria varten, joita uskonnolliset kysymykset kiinnostavat ja askarruttavat, ja he omalla aloitteellaan osallistuvat yhteisön toimintaan. Kirkon nuorisotyö on vahvasti ammatillista nuorisotyötä, jota tekee julkisoikeudellinen toimija. Kirkon työntekijä toimii IRC-Galleriassa kin virkavastuullaan.

2.3 Verkkoauttamista ja sielunhoitoa

Julkisen keskustelun lisäksi chatissa on mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun ohjaajan kanssa. Henkilökohtaiset keskustelut aloitetaan aina nuoren toimesta. Henkilökohtaiset keskustelut käsittelevät usein samo-

ja aiheita kuin julkisessa chatissakin, mutta mukana on usein myös nuoren omia yksityisiä kokemuksia ja elämäntilanteita, joista hän haluaa jutella. Aiheet ovat koskettaneet niin perheväkivaltaa kuin itsetuhoisia ajatuksia, niin koulukiusaamista kuin erityisen hyvin onnistunutta isänpäivää. Ohjaajien merkitys näissä keskusteluissa on suuri, ja niille pyritään aina chatissa löytämään tilaa.

Lähes kaikki ohjaajat (95 %) ovat käyneet chateissa myös henkilökohtaisia keskusteluja yksityisviesteillä. Yhdellä ohjaajalla on illan aikana keskimäärin 1–2 yksityistä keskustelua, joiden kesto vaihtelee tavallisesti 10 minuutista 40 minuuttiin. Keskimääräinen yksityinen keskustelu kestää 20 minuuttia. Joskus keskustelut saattavat jatkua tai laajeta siten, että niitä jatketaan chatin jälkeen nuorten ja ohjaajien omilla profiileilla tai muussa palveluksessa, kuten Facebookissa tai Messengerissä.

Verkossa on helppo ottaa yhteys aikuiseen auttajaan. Kynnys avun pyytämiseen on matala, kun omaa nimeä tai asuinpaikkaa ei tarvitse kertoa. Usein lähtökohtana keskustelulle voi olla toive anonyymiudesta. Chatissa apua tarvitsevat ohjataan tarpeen tullen muun avun piiriin. IRC-Gallerian moniammatillinen yhteistyö poliisin, terveydenhoitajan, sosiaalitoimen ja kaupungin nuorisotoimen välillä turvaa nuoren parhaan mahdollisen avunsaannin verkossa, ja tätä yhteistyötä mahdollisuuksien mukaan myös kehitetään. Nuoria on ohjattu myös Palvelevaan puhelimeen, Palvelevaan nettiin ja paikallisen seurakunnan piiriin.

3 Church@:in tavoittavuus

IRC-Galleriassa tehtävää työtä dokumentoidaan ja siitä kerätään kokemuksia. Työntekijät sitoutuvat täyttämään jokaisen vuoron jälkeen raportointilomakkeen, johon he kirjaavat illan aikana tapahtuneet asiat, yllätykset ja keskustelujen aiheet. Dokumentointi on tärkeää siitä syystä, että työtä Kirkon nuorisotyö-yhteisössä voitaisiin kehittää jatkossa tehokkaasti. Chatti-työstä kerätään aineistoa mahdollisia tulevia tutkimuksia varten myös siten, että jokainen chat-ilta tallennetaan sähköiseen arkistoon. Seuraavassa esitetyt luvut ja määrät pohjautuvat näihin ohjaajien tekemiin raportointeihin, sekä IRC-Gallerialta saatuihin yhteisötilastoihin.

Yhden chat-illan aikana chatissa keskustelelee keskimäärin 82 nuorta. Tyttöjä keskustelijoista on 35 % ja poikia 65 %. Ohjaajia paikalla on keski-

määrin viisi. Keskusteluille tyypillistä on, että keskustelijoita on huomattavasti vähemmän kuin seuraajia. Osa nuorista hyötty valitsemastaan seuraajan roolista. (Talja 2009, 28.) Chatissa käydyt keskustelut ovat siis melkoisen näkyviä, sillä usein seuraajia on monikertainen määrä keskustelijoihin verrattuna. Esimerkkinä mainittakoon chat, jossa vieraana oli arkkipiispaehdokas Kari Mäkinen keskustelemassa nuorten kanssa. Kyseisessä chatissa keskustelijoita oli 77 kun keskustelua seurasi yhteisössä 460 sisäänkirjautunutta käyttäjää. Seuraajia oli siis keskustelijoihin verrattuna kuusinkertainen määrä.

Kirkon nuorisotyö -yhteisön chateissa huomionarvoista on ollut se, että keskustelijoista 65 % on poikia tai nuoria miehiä. Havainto on mielenkiintoinen, sillä muussa kirkon nuorisotyössä koko kirkon tasolla suurin osa toimintaan osallistuneista on tyttöjä. Esimerkiksi vuoden 2009 rippikoulujen isosina olleista yli 16-vuotiaista nuorista kaksi kolmasosaa oli tyttöjä (Kontio 2010). Tulos herättää kysymyksen siitä, mikä saa juuri pojat osallistumaan kirkon nuorisotyöhön verkossa. Tilastokeskuksen mukaan verkon käyttäjinä tytöt ja pojat ovat yhtä aktiivisia, verkkoa käyttää 99 % 15–19-vuotiaista tytöistä ja pojista (Tilastokeskus 2007). Muissa tutkimuksissa on todettu, että IRC-Gallerian chatteja käyttävät erityisesti tytöt. Mannerheimin lastensuojeluliiton chateissa käyttäjistä 62 % on ollut tyttöjä, mikä vastaa muutakin IRC-Galleriassa todennettua sukupuolijakaumaa. (Talja 2009, 34.) Church@:in ja muiden IRC-Galleriassa toimivien chattien erot sukupuolijakaumassa suuntaavat katseen juuri miehen uskonnollisuuteen. Onko niin, että suomalaisen nuorenkin miehen uskonnollinen pohdinta ja kysymykset ovat sosiaalisesti mahdottomia esittää? Verkko tarjoaa nuorelle miehelle hyvän paikan käydä tätä pohdintaa menettämättä kasvojaan kaveripiirissä tai muussa sosiaalisessa ympäristössä.

Syitä poikien suuremmalle Church@:iin osallistumiselle voi olla monia. Joissakin tutkimuksissa on todettu, että miehet käyttävät verkossa toimivia vertaispalveluita useammin kuin naiset. Sosiaalisena ympäristönä verkko on otollisempi paikka nostaa esille henkilökohtaisia tunteita ja ajatuksia, kun keskustelua suojaa väljä anonymiteetti. (White & Dorman 2001, 702.) Katu-uskottavuus on myös mahdollisesti helpompi saavuttaa verkossa, sillä nuoren ei tarvitse mennä seurakunnan tiloihin tai toimipisteeseen, vaan hän voi yhdellä klikkauksella liittyä mukaan keskusteluun. Tämä ei suoraan selitä poikien suurempaa osallistumisprosenttia, mutta voi antaa näkökulmaa

poikien suuremmalle aktiivisuudelle. Kävijämäärää seurataan jatkuvasti ja ajan mittaan on mahdollista tehdä pitemmälle meneviä johtopäätöksiä, kun nähdään kuinka kävijämäärät ja sukupuolijako toteutuvat jatkossa.

Chateissa tavoitetaan myös paljon nuoria, jotka eivät kuulu kirkkoon tai eivät osallistu mihinkään muuhun seurakuntien toimintaan. Tällaisen nuoren kirkon chatiin osallistuminen kertoo siitä, että osallistuminen on helppoa ja kysymisen kynnyks on matalalla. Nuorilla voi myös uskonnollisesta vakaumuksestaan riippumatta olla tarve keskusteluun uskonnollisista ja hengellisistä aiheista, joita hän elämässään kohtaa.

4 Verkkonuorisotyön tulevaisuuden näkymiä kirkossa

Verkkonuorisotyön ja perinteisen nuorisotyön rajapinta ohenee koko ajan. Kun verkossa elettyä elämä täydentää kaverisuhteita, tuo lisäulottuvuuksia koulutyöhön sekä mahdollistaa harrastustoiminnan ja oman elämän jakamisen muiden nuorten kanssa, nuorisotyöltä kysytään myös joustavuutta. Verkkonuorisotyö ei voi olla oma erillinen saarekkeensa, vaan täydentävä työmuoto muun nuorisotoiminnan ohessa. Chat-ohjaamista tekevät ne kirkon nuorisotyön ammattilaiset, jotka osaavat työalansa ja ovat kiinnostuneita nuorten voinnista ja elämäntodellisuudesta. Sosiaalinen media tuo lisäulottuvuuksia niin varhaisnuorisotyöhön, rippikoulutyöhön, erityisnuorisotyöhön, isostoimintaan kuin nuorten aikuisten kohtaamiseenkin.

Isostoiminnan mahdollisuudet verkossa ovat kirkon kannalta mittavat. Isokset ovat suurin vapaaehtoisryhmä kirkossa. Vuonna 2009 isoskoulutuksen kävi yli 26 000 nuorta, joista yli 17 000 toimi isosena rippikouluissa (Kontio 2009). Isosia voitaisiin hyödyntää verkossa kirkon omissa palveluissa, kuten IRC-Gallerian Kirkon nuorisotyö -yhteisössä apuohjaajina. Mannerheimin lastensuojeluliitto on omassa toiminnassaan vienyt tukioppilastoimintansa myös verkkoon Verkkotukioppilas-hankkeessa. Verkkotukioppilaat, Verkk@rit toimivat MLL:n chatissa vertaisohjaajina nuorille. Vertaisohjaamisessa ajatuksena on, että nuoret tarjoavat toisilleen ennaltaehkäisevää vertaistukea. Nuorten toisilleen tarjoama vertaistuki on uskottavaa ja madalta entisestään kynnystä puhua elämän pulmista ja huolista.

Isosten rooli rippikoulun ympärille muodostuvissa leiri-yhteisöissä olisi hyvä kartoittaa ja osallistumista tutkia. Isostoiminnan lisäksi kirkon piirissä tehdään erityisnuorisotyötä ja etsivää nuorisotyötä. Vastaavaa voitaisiin teh-

dä verkossa: mennä sinne, missä nuoret viettävät aikaansa ja iltojaan. Valta-kunnallisen nuorisotyön kehittämisen piirissä on todettu moniammatillisten verkostojen mahdollisuudet. Verkkoon tarvitaan nuorisotyötä eri aloilta tulevaisuudessa niin, että apu ja tuki on löydettävissä vuoden ympäri kaikkina vuorokauden aikoina. Verkon käyttö tuskin ainakaan vähenee ja tämä lisää nuorten tuen tarvetta verkossa. Hengellinen tuki sielunhoitona ja läsnäolo nuorten elämässä joustavasti on kirkossa mahdollista joustavan työ-aikakäsityksen ja massiivisten työntekijäresurssien ansiosta. Verkkotyöhön mukaan lähteminen vaatii rohkeutta ja uuden suunnan ennakkoluulotonta näkemistä. Haasteita on, mutta myös sitäkin enemmän mahdollisuuksia.

Lähteet

- Boyd, Danah 2007. Why Youth (Heart) Social Network Sites: The Role of Networked Publics in Teenage Social Life. Viitattu 22.10.2010. <http://www.danah.org/papers/WhyYouthHeart.pdf>.
- Kirkkohallitus 2010. Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio ja strategia 2010. Viitattu 22.10.2010. http://www.evl.fi/pdf/lapsi_ja_nuorisotyon_strategia04.pdf.
- Kontio, Helena 2010. Henkilökohtainen tiedonanto 25.3.
- Lehtinen, Vilma 2007. Maintaining and Extending Social Networks in IRC-galleria. University of Helsinki. Faculty of social sciences. Master's thesis. Viitattu 22.10.2010. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/7282/maintain.pdf?sequence=1>.
- Noppiari, Elina; Uusitalo, Niina; Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki 2008. ”Mä oon nyt online!” – lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A104. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Talja, Juho 2009. IRC-Gallerian chatit nuorten keskinäisen vertaistuen välineinä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 22.10.2010. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6820/Talja_Juho.pdf?sequence=1.
- Tilastokeskus 2007. Käyttänyt internetiä kolmen kuukauden aikana keväällä 2007, prosenttia 15-74 -vuotiaista ikäryhmän ja sukupuolen mukaan. Viitattu 22.10.2010. http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2007/sutivi_2007_2007-09-28_kuv_005.html.
- Tilastokeskus 2009. Internetin käytön useus iän mukaan, osuus internetiä viimeisten kolmen kuukauden aikana käyttäneistä. Viitattu 22.10.2010. http://www.tilastokeskus.fi/til/sutivi/2009/sutivi_2009_2009-09-08_kuv_002.html.
- Varjonen, Heini 2010. Nuoret IRC-Galleriassa. Esitys kirkon nuorisotyönohjaajien koulutuspäivässä 25.3.2010. Esitys kirjoittajan hallussa.
- White, Marsha & Dorman, Steve M. 2001. Receiving social support online: implications for health education. Health education research 16 (6), 693–707. Viitattu 22.10.2010. <http://her.oxfordjournals.org/cgi/reprint/16/6/693>.

Eija Harju

LASTEN OMA KIRKKO NETISSÄ

Lastenkirkko.fi on virtuaalinen toimintaympäristö esi- ja alakouluikäisille. Se on syntynyt evankelisluterilaisten seurakuntien yhteistyönä. Kristillisenä, lapsille suunnattuna toimintaympäristönä Lastenkirkko.fi on ainutlaatuinen Euroopassa.

Lastenkirkko avattiin 13.1.2009. Projektista vastaa Vantaan seurakuntayhtymä. Se on toteuttanut palvelun yhteistuotantona Espoon, Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymien, Seurakuntien Lapsityön Keskus ry:n ja PTK – poikien ja tyttöjen keskuksen kanssa. Lastenkirkko.fi on osa Hengellinen elämä verkossa -hankekokonaisuutta. Sivuston grafikasta ja teknisestä toteutuksesta vastaa Hexagon IT.

Seurakuntien viestintäyksiköiden hankkeena alkunsa saaneesta palvelusta on tullut väline seurakuntien lapsi- ja varhaisnuorisotyöhön. Syyskuussa 2010 lastenkirkkoon oli rekisteröitynyt noin 33 000 käyttäjää. Interaktiiviselle pelisivustolle rekisteröityneet käyttäjät luovat itselleen oman hahmon, avatarin. Sivustolla lapset voivat tutustua itsenäisesti kristinuskoon ja mielenkiintoisiin tiloihin, katsoa videoita, kuunnella musiikkia, pelata pelejä, tavata ystäviä ja viettää aikaa. Sivuilla julkaistaan lasten omia kuvia, piirustuksia sekä rukouksia. Käyttäjät kommunikoiivat keskenään hymiöillä ja valmiilla lauseilla. Pienemät lapset voivat liikkua lastenkirkossa vanhempiensa opastamana. Sivustolta löytyy myös aikuisille tarkoitettuja media- ja varhaiskasvatuksen aineistoja.

Lastenkirkon aikuiset ovat koulutettuja seurakuntien lapsi- ja nuorisotyöntekijöitä. Helmikuussa 2010 he saivat käyttöönsä oman virtuaalisen aikuis-hahmon ja uusia vapaamman vuorovaikutuksen mahdollistavia työkaluja. Niiden avulla työntekijät ovat pitäneet lastenkirkossa reaaliaikaisia kerho- ja hartaushetkiä. Vuoden 2010 aikana on koulutettu uusia työntekijöitä tilaisuuksien pitäjiksi. He ovat myös opetelleet tuottamaan sisältöä lastenkirkkoon.

1 Mikä on Lastenkirkko.fi?

1.1 Projektin taustaa

Antero Harjun (2010a) mukaan ideaa virtuaalisesta lapsille suunnatus-
ta kirkosta on kehitelty aktiivisesti ainakin vuodesta 2006 lähtien. Pää-
kaupunkiseudun seurakuntien verkkotoimittajatideoivat virtuaalista kirkko-
tilaa yhdessä Munir Bakiehin kanssa syksyllä 2006 Helsingin seurakuntien
verkkotoimittajien seminaarissa (Harju 2010a). Vuoden 2007 alusta pääkau-
punkiseudun seurakuntien viestintäyksiköt ryhtyivät yhdessä, Vantaan seura-
kuntien johdolla, työstämään lastenkirkkoa eteenpäin. Mukaan liittyivät pi-
an myös muut hankkeessa olevat suuret seurakuntayhtymät. Vantaan seura-
kuntien viestintä varasi lastenkirkko.fi-verkkotunnuksen viestintävirastosta
30.5.2007 (Viestintävirasto i.a.).

Ensimmäinen lastenkirkon sisällöntuotannon seminaari pidettiin Vantaan
seurakuntien Kuntokallion kurssikeskuksessa toukokuussa 2008. Siihen osal-
listui hankkeessa mukana olevia kasvatuksen ja viestinnän asiantuntijoita se-
kä teknisenä asiantuntijana Munir Bakieh Hexagon IT:stä. Ensimmäistä las-
tenkirkon kokeiluversiota mukana olevat yhteistyötahot pääsivät arvioimaan
lokakuun lopussa 2008. (Harju 2008b.)

Verkkopalvelun ovat rakentaneet Espoon, Helsingin, Oulun, Tampereen, Tu-
run ja Kaarinan sekä Vantaan seurakuntayhtymät. Suunnittelussa ovat muka-
na Seurakuntien Lapsityön Keskus sekä Poikien ja Tyttöjen Keskus. Mukana
olevien seurakuntien lisäksi projektia ovat rahoittaneet kirkkohallituksen Hen-
gellinen elämä verkossa -hanke sekä kirkon mediasäätio. (Harju 2010b, 1.)

Toimintakertomuksen 2009 mukaan hanke on toteutettu mukana olevien
seurakuntayhtymien viestintäpäälliköiden tai viestintäjohtajan päätöksillä.
Projektin vetäjänä on toiminut Vantaan seurakuntien viestintä. Tietoverk-
kotoimittaja Antero Harju on luotsannut projektia läheisessä yhteistyössä
Hexagon IT:n kanssa. Viestintäpäällikkö Aila Alarotu on neuvotellut seura-
kuntayhtymien välisestä kustannusten jaosta. (Harju 2010b, 1.)

Lastenkirkon graafisesta suunnittelusta ja teknisestä toteutuksesta vastaa
Hexagon IT Oy (Harju 2010b, 1). Palvelu on rakennettu Zope-sovelluspal-
velimen ja Plone-sisällönhallintajärjestelmän päälle. Niiden päällä pyörivä
virtuaalimaailma on Hexagon IT:n oma Flash-sovellus (Hexagon IT i.a.).

Hanketta kehittää ja koordinoi moniammatillinen ohjausryhmä. Sen pu-

heenjohtaja on Hans Tuominen ja sihteeri Helka Pärssinen (Harju, 2010a). Lastenkirkko on ensimmäinen verkkohanke, jossa suuret seurakuntayhtymät ovat yhdistäneet sekä taloudellisia että henkilöresurssejaan. Projektissa on rikottu monin tavoin totuttuja organisaatorajoja. Suurten seurakuntayhtymien viestintäpäälliköillä on ollut merkittävä rooli uutta luovan yhteistyön edistäjinä.

1.2 Lastenkirkon chat-palvelun häiriköinti sai aikaan julkista keskustelua lasten oikeuksista

Lastenkirkko julkistettiin Tampereella Kirkon lapsi- ja nuorisotyöntekijöiden neuvottelupäivien aikana 13.1.2009. Samalla avattiin sivuston reaaliaikainen chat-keskustelu. Aluksi aikuisen valvoman chat-päivystyksen suunniteltiin olevan avoinna maanantaisin kello 15–17. Chatissa lapset olisivat voineet keskustella keskenään tai aikuisen kanssa. Vanhemmille lastenkirkkoa markkinoitiin turvallisena verkkosivustona, jonka ääreen pieninkin lapsen saattoi jättää puuhastelemaan itsekseen (Kirkon tiedotuskeskus 2009a).

Palvelun julkistamispäivänä verkkokeskustelun valvojina toimi useita kirkon työntekijöitä sekä palvelun teknisiä ylläpitäjiä. Heti avaamisen jälkeen sivustolle kirjautui muutamia aikuisia, jotka alkoivat häiritä keskustelua alatyylisillä viesteillä ja nimimerkeillä. Keskustelun valvojat huomauttivat häiriköille useasti heidän kirjoittamiensa kirkkovastaisten, seksuaalisesti ja rasisisesti hyökkäävien viestien sopimattomuudesta lapsille suunnattuun palveluun. Ylläpidon viesteillä ei ollut kuitenkaan mitään vaikutusta. Lastenkirkon ohjausryhmä päätti sulkea lastenkirkon vapaan juttelumahdollisuuden noin puolitoista tuntia palvelun avaamisen jälkeen. Chat-keskustelua yritettiin pitää auki vielä 14.1. ja 19.1.2009, mutta häiriköinti jatkui yhä. Tuon jälkeen lastenkirkon ohjausryhmä päätti sulkea avoimen juttelumahdollisuuden toistaiseksi. Vantaan seurakunnat jättivät asianomistajana tammiukuun lopussa 2009 Vantaan poliisille tutkintapyynnön, joka koski virtuaalisen lastenkirkon chat-palvelun häirintää. Kirkon tiedotuskeskuksen haastatteleman viestintäpäällikkö Aila Alarodun mukaan sivuston ylläpitäjät halusivat selvittää, miten lastensuojelu- ja uskonnonvapauslakia tapauksessa tulkitaan. Sivuston ylläpitäjien mukaan häiriköinnissä oli kyse lasten seksuaalisesta häirinnästä ja uskonrauhan rikkomisesta. (Kirkon tiedotuskeskus 2009b.)

1.3 Runsaasti julkisuutta mediassa

Lastenkirkon ohjausryhmän jäsen, Espoon seurakuntien kasvatustyön pastori Hanna Pulkkinen lähetti lapsiasianvaltuutettu Maria Kaisa Aulalle huolestuneen viestin. Pulkkinen koki häiriköinnin lapsen oikeuksien sopimuksen rikkomisena (Pulkkinen, 2009). Aula kommentoi Lastenkirkon häiriköintiä muun muassa Vantaan Sanomissa (Rinne 2009) ja Kotimaa-lehdessä (Rusama 2009) julkaistuissa artikkeleissa. Tutkintapyynnön tekemistä Aula piti aiheellisena. Lastenkirkkoon kohdistunut häiriköinti sai internetissä aikaan runsaasti keskustelua eri verkkofoorumeilla. Mielenpiteissä otettiin kantaa sekä kirkon puolesta että vastaan. Osa kommentoijista koki, että lastenkirkon avulla kirkko tyrkytti uskoa lapsille. Keskustelua aiheesta käytiin tammi-helmikuussa 2009 runsaasti muun muassa Helsingin Sanomien keskustelupalstalla (Helsingin Sanomat 2009).

Monet lehdet ottivat kantaa sekä häiriköintiin ja keskustelualueilla aiheen ympärillä käytyihin keskusteluihin. Espoon seurakuntayhtymän viestintäpäällikkö, päätoimittaja Simo Repo (2009) totesi Essen pääkirjoituksessa lastenkirkon häiriköinnin olevan ilmentymä yleistyneestä uskonnonvastaisesta toiminnasta. Helsingin Sanomien päätoimittaja Antti Blåfield piti 17.1.2009 julkaistussa pääkirjoituksessaan kirkon herättämiä aggressioita mielenkiintoisena ilmiönä. Hänen mielestään verkko on myös opettanut ihmisiä käyttäytymään nimimerkin suojissa tavalla, mikä ei olisi kasvokkain mahdollista. ”Tuskin pidettäisiin kovin hyvänä käytöksenä, että joukko aikuisia potkaisisi pyhäkoulun oven auki ja ryhtyisi lapsiryhmän edessä räyhäämään”. (Blåfield 2009.)

Esitutinnan jälkeen poliisi lopetti lasten nettikirkon häiriköinnin tutkimisen, sillä rikosepäilyihin ei ollut riittävästi aihetta (Vantaan poliisi 2009b). Lastenkirkon ohjausryhmän arvion mukaan chat-keskustelun häirinnän synnyttämä laaja julkisuus toi sivustolle paljon näkyvyyttä mediassa. Kielteisestä asiasta huolimatta julkisuus kääntyi suurimmaksi osaksi myönteiseksi, sillä palvelun tekijät puolustivat lasten oikeuksia internetissä. (Harju 2010b, 4.)

Palvelun vuorovaikutusta lisäävä rajoitettu juttelumahdollisuus eli prechat otettiin lastenkirkossa käyttöön kesällä 2009. Siitä uutisoitiin Kirkon tiedotuskeskuksen kautta elokuussa 2009. Käyttäjät voivat palvelussa keskustella toistensa kanssa valmiiden lauseiden avulla. Käyttöön tuli myös lisää hymioitä. (Kirkon tiedotuskeskus 2009c.)

2 Seurakuntatyötä verkossa

2.1 Mitä lastenkirkossa voi tehdä?

Vuorovaikutteisessa virtuaalisessa toimintaympäristössä lapset voivat tutustua itsenäisesti kristinuskon ydinkohtiin ja mielenkiintoisiin tiloihin, kokeilla erilaisia toimintoja, katsoa videoita, pelata pelejä, tavata ystäviä ja viettää aikaa. Lastenkirkosta löytyy kuvaa, ääntä ja videoita. Sivustolla voi kuunnella lasten virsiä ja hengellisiä lauluja erilaisina sovituksina. Lapset löytävät sivuilta Raamatun kertomukset ja muut tekstit sekä teksti- että ääniversioina. Tampereen Kirkkosanomissa haastatellun Antero Harjun mukaan lastenkirkkoa voivat käyttää nekin lapset, jotka eivät vielä osaa lukea (Kettunen 2009).

Lastenkirkossa voi tutustua kasteeseen, eri kirkoissa oleviin oikeisiin alttaritauluihin ja soittaa itse urkuja tai kirkonkelloja. Kirkkotilassa lapset voivat saada papilta siunauksen, sytyttää kynttilän sekä osallistua rukouksiin. Kirkon kryptassa voi pelata pelejä, piirtää, katsella videoita ja kuunnella hengellistä musiikkia jukeboxista. Hautausmaalla lapset voivat sytyttää haudalle kynttilän ja asettaa sille kukkakimpun. Pihalta, keskeltä talvista maisemaa löytyy seimi. Toiseen paikkaan ulkoalueelle on kätkeyty pääsiäismuna yllätyksineen. Lastenkirkon julkaisema joulukalenteri 2009 osoittautui erittäin suosituksi. Päivittäin sen luukkuja kävi availemassa noin 2 000 kävijää. Joulukalenterin jokaisen luukun takaa löytyi jokin peli tai video. Peleissä oli väritystehtäviä, mäenlaskua, yhdistämistehtäviä, lumihiihtaleiden nappaamista ja palapelejä. Ratkomaan pääsi myös sokkeloa ja numerotehtäviä, ja joissakin peleissä saattoi valita eri vaikeustasoja. Videoissa seikkaili Hertta Kirkonrotta. Seitsemosaisessa sarjassa Hertan hahmoa esitti lastenohjaaja Krisse Elo. (Kirkon tiedotuskeskus, 2009d.)

Lastenkirkon uusi toimintapaikka on pyhäkouluhuone. Puuhun rakennetussa majassa lapset voivat osallistua aikuisten pitämiin reaaliaikaisiin, vuorovaikutteisiin kerho- ja hartaushetkiin. Sivuston käyttäjät voivat myös lähettää lastenkirkkoon omia piirroksiaan, digikuviaan sekä rukouksiaan. Moderoinnin eli ennakkotarkastuksen jälkeen lasten tuottamat aineistot julkaistaan muun muassa pyhäkouluhuoneen seinätauluilla.

Lastenkirkossa toimivat aikuiset ovat koulutettuja seurakuntien lapsi-, varhaisnuoriso- ja nuorisotyön ohjaajia. Käyttäjiksi on niin ikään

koulutettu pappeja ja kristillisten järjestöjen työntekijöitä. Helmi-kuussa 2010 valmistuneen pyhäkouluhuoneen ja aikuishahmolle kehiteltyjen vuorovaikutteisten työvälineiden tavoitteena on tukea seurakuntien pyhäkoulutyötä sekä perheiden kristillistä kasvatusta.

2.2 Juttelua hymiöillä ja pre-chatilla

Lastenkirkossa kävijät ovat vuorovaikutuksessa keskenään sekä hymiöillä että ylläpitäjien luomien valmiiden lauseiden eli pre-chatin avulla. Nämä ominaisuudet ovat käytössä jokaisessa lastenkirkon tilassa.

Virtuaalitalaisuuksia pitävillä aikuisilla on vuorovaikutuksessa apunaan vapaan juttelun mahdollistava chat-työkalu. Virtuaalitalaisuustyökaluilla aikuishahmot pystyvät kommunikoimaan muiden käyttäjien kanssa joko mikrofooniin puhuen tai tekstiä kirjoittaen. Lisäksi tilaisuuden pitäjä voi elävöittää kerho- ja hartaushetkiä muun muassa videoilla, musiikilla, tekstitettyllä karaokella, piirtämällä itse reaaliaikaisesti ja näyttämällä valokuvia. Ylläpito-oikeudet sivustolle saanut työntekijä pystyy niin ikään luomaan räätälöidyn pre-chat-sanaston jokaista pitämäänsä tilaisuutta varten. Sanasto on käytössä vain siinä tilassa, jossa tilaisuus kulloinkin pidetään. Erityissanasto korvautuu yleisellä pre-chatilla tilaisuuden päättyessä.

Ensimmäinen hartaus lastenkirkon kirkkosalissa pidettiin pääsiäispäivänä 4.4.2010. Puoli tuntia kestäneeseen, aikuishahmon vetämään tilaisuuteen osallistui noin 40 hahmoa. Hartauden piti pastori Hans Tuominen. (Lastenkirkko i.a.) Siitä lähtien hartauksia ja kerhohetkiä on pidetty lastenkirkossa liki viikoittain. Tilaisuuksien pitäminen lastenkirkossa vaatii hyvää valmistautumista ja selkeää käsikirjoitusta, jonka mukaan virtuaalitalaisuuden toteutuksessa edetään. Tekstit, videot ja muu tilaisuuden aikana käytettävä materiaali tallennetaan sivuille etukäteen. Tilaisuutta pitäessään ohjaajan on ilmaistava itseään selkeästi sekä puheella että ohjeita kirjoittaessaan. Lisäksi tilaisuuden pitämistä on harjoiteltava ennakolta. (Lastenkirkon ohjausryhmä 2010.)

Hans Tuomisen kokemuksen mukaan lapset lähtivät pääsiäishartauden aikana heti mukaan vuorovaikutteisiin kyselyihin ja liikkumiseen. Hän on todennut, että tietyn kaavan mukaan pidetty kirkkohetki tuntui hyvältä. Tilaisuuden aikana tärkeintä on kommunikointi osallistujien kanssa. Toiminnallisten hartaus- ja kerhohetkien aikana kirkkotilassa liikkuminen on myös väline yhteisöllisyyden luomiseen sekä keino mielipiteiden esittämiseen. (Lastenkirkon ohjausryhmä 2010.)

2.3 Säännölliset kerhohetket lisääntyvät

Lastenkirkon pyhäkoulumajassa kahdesti viikossa pidettävät kerhohetket alkoivat lokakuussa 2010. Niistä vastaavat Espoonlahden seurakunnan lapsi- ja varhaisnuorisotyöntekijät. Samalla työntekijät testaavat kokonaan uusia toimintatapoja. Sama kerhohetki pidetään virtuaalisen tilaisuuden aikana Espoonlahteen kokoontuneille iltapäiväkerholaisille. Lisäksi kerhotilan somisteissa tullaan käyttämään samankaltaisia elementtejä kuin virtuaalisessa pyhäkoulumajassa. (Malme 2010.) Kirkkosalissa hartauksia on vuonna 2010 järjestetty pääsiäisen lisäksi muun muassa koulujen alkamisen aikoihin. Hartauksia kirkossa toteutetaan myös mikkelinpäivänä, pyhäinpäivänä sekä ensimmäisenä adventtina. Lastenkirkon jumalanpalveluksista ohjausryhmä on todennut, että niiden toteutuksessa olennaisia elementtejä ovat rukous ja siunaus, pyhän kohtaaminen, hauskuus sekä toiminnallisuus. (Lastenkirkon ohjausryhmä 2010.)

Käyttäjiltä tulleen palautteen mukaan tähän mennessä järjestetyt kerho- ja hartaushetket on koettu mielekkäiksi:

”Hei! Oli kivaa olla lasten hartauksessa ja tulla mukaan uudestaan. Haluaisin, että siellä luettaisiin Isä meidän rukous ja lauluna olisi suojelusenkeli.” (Palaute 2010d.)

”Heippa! Täällä on aina kivaa. On kiva laittaa kynttilöitä ja kertoa näitä mielipiteitä. Tapaamiset ovat tosi kivoja! Kiitos siitä ajasta, jota käytätte tapaamisiin!” (Palaute 2010f.)

2.4 Palvelu vaatii rekisteröitymisen

Lastenkirkkoon pääsee sisään luomalla palveluun rekisteröitymisen yhteydessä itselleen oman hahmon eli avatarin. Siten jokainen hahmo on aina yhdistettävissä oikeaan ihmiseen. Rekisteröityessään käyttäjä keksii itselleen nimimerkin, jolla hänet tunnistetaan palvelussa. Käyttäjätunnus näkyy hahmon yhteydessä, kun kävijä liikkuu lastenkirkossa. Hahmoa luodessaan käyttäjä valitsee itselleen mieluisan vaatetuksen, kengät ja hiustyylin. Omaa tyyliään on mahdollista muuttaa aina niin halutessaan. Rekisteröityessään kävijä ilmoittaa sähköpostiosoitteensa. Tämä on pakollinen tieto, sillä vahvistusviesti rekisteröitymisestä lähetetään sähköpostitse. Vahvistusviestissä on linkki, jota napsauttamalla käyttäjä vahvistaa rekis-

teröitymisensä. Käyttäjä tarvitsee myös salasanan kirjautuessaan palveluun omalla hahmollaan. Syyskuun puoliväliin 2010 mennessä palveluun oli rekisteröitynyt noin 33 000 käyttäjää.

Pienemmät lapset voivat seikkailla lastenkirkossa yhdessä vanhempien kanssa. Lastenkirkkoon on myös tuotettu vanhemmille, varhaiskasvattajille ja opettajille suunnattua aineistoa media- ja varhaiskasvatuksesta sekä kirkopedagogiikasta. Osioon on niin ikään koottu tietoturvallisuuslinkkejä.

2.5 Tulevaisuuden hahmotelmia

Lastenkirkon ohjausryhmän puheenjohtaja Hans Tuomisen (Tuominen 2010) sekä palvelun teknisen toteuttajan (Hexagon IT 2009) mukaan lapsille tarkoitettuna kirkollisena virtuaalitulana Lastenkirkko.fi on ainutlaatuinen kristillinen toimintaympäristö. Lastenkirkkoa on markkinoitu vanhemmille ja kasvatuksen ammattilaisille messuilla ja tapahtumien yhteydessä. Vuonna 2010 lastenkirkkoa on esitelty edellisvuoden tapaan muun muassa Educa- ja Lapsimessuilla Helsingissä sekä European Christian Internet Conferencessa Ruotsissa. Tuominen (2010) kertoo blogissaan, että lastenkirkko herätti laajaa kiinnostusta kasvatuksen alan ammattilaisille helmikuussa 2010 Pariisissa järjestetyssä The European Conference on Christian Education -konferenssissa. Hänen mukaansa Suomea pidettiin edelläkävijänä virtuaalisen ympäristön yhdistämisessä kristilliseen kasvatukseen ja hengelliseen elämään (Tuominen 2010). Kesällä 2010 Lastenkirkko.fi noteerattiin näyttävästi Hollannissa ilmestyvässä protestanttisen kirkon jäsenille suunnatussa Elkkwartaal-lehdessä (Leker 2009, 1, 28).

”Mä oon nyt online!” -tutkimuksessa (Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 78) todetaan, että jaettu käyttökokemus voi syntyä kokonaan pelitodellisuudessa. Tutkimukseen osallistuneet 5–14-vuotiaat kertoivat näkevänsä ja tapaavansa ystäviään online-nettipelien kautta. Verbivallinnat kertovat siitä, että verkkopeleissä pelaajat tulevat todellisiksi toisilleen hahmoja liikutellessaan tai kirjoittaessaan kommentteja toisten nähtäville. Lasten ja nuorten pelatessa hoidetaan samalla sosiaalisia suhteita.

Tutkimuksessa havaittiin, että lasten ja nuorten mediamaailmaan liittyy runsaasti aktiivista tekemistä. Lapset myös kaipaavat käyttämiinsä palveluihin jatkuvasti uusia ominaisuuksia, jotta mielenkiinto verkkosivustoon pysyy yllä. (Noppari ym. 2008, 79.)

Myös lastenkirkon käyttäjät toivovat lastenkirkkoon uutta tekemistä:

*”Lastenkirkossa on mukavaa, mutta tekemistä pelejä ja paikkoja, joita voi tutkia on liian vähän. Niitä pitäisi saada lisää.” (Palau-
te 2010e.)*

”Mä oon nyt online!” -tutkimukseen osallistuneet viisivuotiaat lapset osa-
sivat ottaa kuvia digikameralla, tallensivat niitä sekä käyttivät tietokoneen
piirros- ja tekstinkäsittelyohjelmia. Kaikki lasten tekemä ei päädy julkais-
tavaksi, mutta kynnyks julkaista itse tuotettua materiaalia on matala. (Nop-
pari ym. 98–100.) Tutkimuksen tulokset ovat yksi näkökulma siitä, mihin
suuntaan lastenkirkkoa tulisi kehittää. Sähköpostitse ylläpidolle saapuneis-
sa palautteissa lapset ovat toivoneet eniten vuorovaikutteisuuden lisäämis-
tä ja avoimen juttelumahdollisuuden saamista lastenkirkkoon. Palautteiden
mukaan lastenkirkosta pidetään:

*”Moi kirkon väki! On kiva kun on lasten kirkko. Mun kamu puhu
tästä melkein koko ajan. Mä päätin käydä tääl tääl on paljon kivaa!
Kiitos ystävyiden!” (Palaute 2010b.)*

”Ihan kiva paikka, mutta vois pystyy kirjottaa ite viestit ja olla enemmän
tapaamisia” (Palaute 2010c) on yleinen toive monelta käyttäjältä. Kirjallisen
vuorovaikutuksen rajoittamisellekin löytyy silti käyttäjiltä ymmärrystä:

*”Hei täällä on ihan sika siisti! Olisi kivaa jos voisi kirjottaa. Ei tuu
ikinä tylsää paitsi silloin kun ei oo ketään jonka kanssa voi jutella:)
ihan mitä vain haluaa! Paitsi rumia lauseita ei näytettäisi.” (Palau-
te 2010a.)*

Vuorovaikutteisuuden lisääminen palvelun turvallisuudesta tinkimättä on
iso haaste. Ratkaisuja ja erilaisia yhteistyömahdollisuuksia tähän etsitään aki-
tiivisesti. Kevästä 2010 lähtien lastenkirkon käyttäjillä on ollut mahdol-
lisuus kirjoitella toisilleen sekä Lastenkirkon Kaapokki-hahmolle Jiipeene-
tin keskustelupalstalla. Keskusteluun voivat osallistua palveluun rekisteröi-
tyneet käyttäjät. (Jiipeenetti.fi i.a.) Vanhemmille on alettu tarjota vertais-
tukea pelimaailman ymmärtämiseen yhteistyössä Peliraati.fi-sivuston kans-
sa. Sivustoa ylläpitävät PTK ja sen yhteistyö- ja asiantuntijatahot. (Peliraati
i.a.) Lisäksi Lastenkirkkoa markkinoidaan myös pienten lasten vanhemmil-
le suunnatulla Helistin.fi-sivustolla syyskuussa 2010 avautuneessa Kirkko
lähelläsi -osiossa. (Helistin i.a.)

Lastenkirkon ohjausryhmä on määritellyt vuoden 2010 kehityssuunni-
telmat ja vuoden 2011 kehityslinjat Hengellinen työ verkossa -johtoryh-

mälle maaliskuussa 2010 jättämässään hakemuksessa. Helmikuussa 2010 valmistuivat käytännön seurakuntatyön välineiksi aikuishahmo, aikuishahmon vuorovaikutustyökalut ja pyhäkouluhuone. Niiden avulla toteutetaan reaaliaikaisia hartauksia ja pyhäkouluhetkiä. Niiden käyttöön koulutetaan sekä seurakuntien työntekijöitä että virtuaalisesta toimintaympäristöstä innostuneita vapaaehtoisia pyhäkoulun ohjaajia sekä järjestöjen toimijoita. Vuoden 2010 aikana joulukalenteriin toteutetaan muutamia uusia videoita ja pieniä pelejä. Uusia videoita tuotetaan videoseinälle ja uutta musiikkia urkuihin ja jukeboxiin. Lisäksi pyhäkouluhuoneen alttarille suunnitellaan pelimäistä toteutusta.

Syyskuussa 2010 Hvittorpin kurssikeskuksessa järjestetyssä työpajassa muun muassa lastenohjaajat ja varhaisnuorisotyön ohjaajat opettelivat käyttämään virtuaalitalaisuuden työkaluja sekä pitämään tilaisuuksia lastenkirkossa. Lisäksi heitä perehdytettiin kuvakerrontaan ja videoiden käsikirjoittamiseen. Työntekijöitä opastettiin myös erilaisten teknisten välineiden ja editointiohjelmien käytössä. (Lastenkirkon workshop 2010.) Samansisällöistä, tekemiseen painottuvaa koulutusta tullaan jatkamaan myös tulevaisuudessa (Seurakuntien Lapsityön Keskus i.a.).

Hartauksien ja kerhohetkien pitämisestä vuonna 2010 saatujen kokemusten perusteella arvioidaan palvelun jatkokehitys. Lähivuosien kehityssuunnitelmat laaditaan uusien vuorovaikutteisten ominaisuuksien käytöstä saatujen kokemusten pohjalta. (Tuominen + lastenkirkon ohjausryhmä 2010.)

Lähteet

- Blåfield, Antti 2009. Lapsilta pääsy kielletty. Helsingin Sanomat 17.1.
- Harju, Antero 2008a. Henkilökohtainen tiedonanto 8.4.
- Harju, Antero 2008b. Henkilökohtainen tiedonanto 31.10.
- Harju, Antero 2010a. Henkilökohtainen tiedonanto 3.4.
- Harju, Antero 2010b. Lastenkirkon toimintakertomus 2009. Vantaan seurakunnat. Viestintä.
- Helistin i.a. Kirkko lähelläsi. Viitattu 8.10.2010. <http://www.helistin.fi/kirkko-lahel-lasi/>.
- Helsingin Sanomat 2009. HS.fi-keskustelufoorumilla 13.–14.1. Viitattu 3.4.2010. <http://www.hs.fi/keskustelu/thread.jspa?threadID=164168&messageID=2872412�>.
- Hexagon IT i.a. Referenssit. Viitattu 8.10.2010. <http://www.hexagonit.fi/referenssit/lasten-kirkko>.
- Jiipeenetti.fi i.a. Etusivu. Viitattu 8.10.2010. http://jiipeenetti.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=197&Itemid=75.
- Kettunen, Asta 2009. Lastenkirkko tukee kristillistä kasvatutusta. Tampereen Kirkkosanomien 14.1., 8.
- Kirkon tiedotuskeskus 2009a. Tiedote 13.1.
- Kirkon tiedotuskeskus 2009b. Tiedote 30.1.
- Kirkon tiedotuskeskus 2009c. Tiedote 24.8.
- Kirkon tiedotuskeskus 2009d. Tiedote 30.11.
- Lastenkirkko.i.a. Hartaus lastenkirkossa. Viitattu 4.4.2010. <http://lastenkirkko.fi/>.
- Lastenkirkon ohjausryhmä 2010. Muistio 8.4.
- Lastenkirkon workshop 2010. Ohjelma Hvittorpissa 13.–14.9.
- Leker, Daan 2009. Virtuele kinderkerk in Finland. Elkkwartaal 1.6., 28.
- Malme, Juhana 2010. Henkilökohtainen tiedonanto 14.9.
- Noppiari, Elina; Uusitalo, Niina; Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki 2008. ”Mä oon nyt online!” – lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A104. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Palaute 2010a. Henkilökohtainen tiedonanto 12.5.
- Palaute 2010b. Henkilökohtainen tiedonanto 23.5.
- Palaute 2010c. Henkilökohtainen tiedonanto 27.5.
- Palaute 2010d. Henkilökohtainen tiedonanto 1.6.
- Palaute 2010e. Henkilökohtainen tiedonanto 5.6.
- Palaute 2010f. Henkilökohtainen tiedonanto 21.6.
- Peliraati.i.a. Peliraati - mikä se on? Viitattu 8.10.2010. http://www.peliraati.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=32.
- Pulkkinen, Hanna 2009. Henkilökohtainen tiedonanto 20.1.
- Repo, Simo 2009. Kohti uskonnottomuuspakkoa? Seurakuntalehti Esse 29.1., 2.
- Rinne, Jorma 2009. Aula korostaa vanhempien vastuuta nettitodellisuudessa. Vantaan Sanomat 7.2.
- Rusama, Heikki 2009. Lapsiasianvaltuutettu puolustaa lasten verkkokirkkoa. Kotimaa 5.2.
- Seurakuntien Lapsityön Keskus i.a. Koulutuskalenteri. Viitattu 8.10.2010. http://www.evl-slk.fi/koulutus/koulutushaku/lastenkirkko.fi-_tyopaja.218.html.

- Tuominen, Hans 2010. Lastenkirkko Pariisissa. Blogissa 28.2. Viitattu 8.10. http://hanstuominen.net/index.php?option=com_content&view=article&id=90:lastenkirkko-pariisissa&catid=13:blogi.
- Tuominen, Hans + lastenkirkon ohjausryhmä 2010. Anomus hengellinen elämä verkossa -hankkeen johtoryhmälle 15.3.
- Vantaan poliisi 2009a. Tutkintapyyntöasiakirja 30.1.
- Vantaan poliisi 2009b. Esitutinnan päätökset 16.3.
- Viestintävirasto.i.a. Fi-verkkotunnuspalvelu. Viitattu 8.10.2010. <https://domain.ficora.fi/fidomain/aca.aspx>.

Miikka Rosendahl

URBAN LIGHT NUORTEN AIKUISTEN MAAILMASSA

Lahden seurakuntayhtymän uusi toimintakonsepti nuorille aikuisille on rakennettu herättämään mielenkiintoa. Puolentoista vuoden ajan Urban Light on saanut vaikuttaa satojen nuorten aikuisten elämään. Urban Light on nuorten aikuisten hybridiyhteisö, jossa yhdistyvät verkossa ja kasvokkain tapahtuva toiminta. Nuorten aikuisten maailmassa voidaan molempien vuorovaikutustapojen vahvuuksia käyttäen tarjota toiminnassa mukana oleville erittäin dynaaminen ja mielenkiintoinen tapa olla mukana seurakunnan toiminnassa. Urban Lightin toiminta-ajatuksena on tarjota tämän päivän nuorelle aikuiselle paikka kasvaa ja etsiä elämän tarkoitusta yhdessä muiden samanlaisessa elämäntilanteessa olevien kanssa.

1 Urban Light ensi kertaa Suomessa

Kirkolla on 2000-luvulla ollut merkittäviä haasteita nuorten aikuisten kohderyhmän tavoittamisessa. Internetin valtavirtaistumisen kautta huomattava osa nuorempien sukupolvien kommunikaatiosta on siirtynyt verkkoon. Tämä on vähentänyt perinteisen kasvokkain kohtaamisen määrää päivittäisessä kanssakäymisessä. Vuonna 2010 on päästy todistamaan, kuinka sosiaalinen media on Facebook-sivuston myötä siirtynyt Google-hakupalvelun ohi johtavaan asemaan päivittäisten sivustokäyntien kilpailussa. Sosiaalisen median sekä verkkopalveluiden vallankumous on tuonut tarvittavan tiedon helposti ja nopeasti kaikkien saataville. Yhä useampi nuori aikuinen käyttää sosiaalista mediaa sekä muita verkkopalveluita useita tunteja päivässä verkostoitumiseen ja sosiaalisten suhteiden hoitamiseen.

Ennen kuin Urban Light -hankkeeseen oli kirjoitettu ensimmäistäkään koodiriviä, joukko lahtelaisia nuoria aikuisia oli alkanut kaivata uutta, mielenkiintoista, yllättävää, tavoitettavaa ja rakentavaa toimintaa. Tilaisuus sellaiseen tuli 7.10.2008, kun kaksi projektin avainhenkilöä tapasi toisensa ensimmäistä kertaa Vapaudenkatu kuudessa, Lahden seurakuntayhtymän toimitilan aulassa, jakaen saman näyn ja unelman nuorten aikuisten tavoittamisesta.

Jo parin kuukauden päästä näyttävät siniset julisteet koristivat seurakuntien seinä. Julisteiden yläreunaa koristi kirjoitus: ”Urban Light – First Time in Finland”. Heti alusta alkaen oli päätetty, että tähän projektiin joko lähdetään täydellä vauhdilla tai ei lähdetä ollenkaan. Kellon lyödessä 19.00 olivat odotukset korkealla koko Urban Light -järjestelijätiimissä. Löytävätkö ihmiset paikalle? Onko mainostettu tarpeeksi?

Tuntia myöhemmin suurimpana huolenaiheena oli se, miten kaikki tulijat mahtuvat sisään toimitilan aulaan. Ensimmäisessä illassa laskettiin olleen noin 120 eri kävijää. Menestystarinasta innostuneena Urban Light otettiin Lahden seurakuntayhtymän oppilaitostyön vakio-ohjelmistoon. Tapah-tumia päätettiin alkaa järjestämään kerran kuukaudessa vuoden 2009 alusta alkaen.

2 Urban Light -verkkopalvelu

2.1 Hengellinen elämä verkossa -yhteistyö

Keväällä 2009 Urban Light -toimijat pääsivät Lahden seurakuntayhtymän oppilaitostyön kontaktien kautta tutustumaan Hengellinen elämä verkossa -hankkeeseen, mikä oli todella hieno mahdollisuus rakentaa projektille toimiva verkkosivusto. Urban Light haki huomattavaa tukea verkkopalvelun rakentamiseen, jonka oli määrä toimia pilottihankkeena nuorille aikuisille.

Hengellinen elämä verkossa -hankkeen vauhdittamana Urban Lightissa alettiin suunnitella verkkopalvelua tämän päivän kiireisen elämän keskellä elävälle nuorelle aikuiselle. Mikäli olisi mahdollista luoda palvelu kyseiselle kohderyhmälle, se olisi varmasti sovellettavissa myös muille ikäpolville. Ohjelmistoalan yrittäjänä tunsin olevani kotikentälläni päästessäni suunnittelemaan, millaisen verkkopalvelukokonaisuuden Urban Light tarvitsisi pystyäkseen tarjoamaan yhtä aikaa sekä tavoittavan että rakentavan palveluiden ver-

koston. Heti verkkopalvelun ensiaskelilla päätettiin, että erityisesti tulotaisiin panostamaan sosiaaliseen mediaan, vahvaan sisältöön, ajassa elämiseen sekä hybridiyhteisön rakentamiseen. Oli päästävä kohderyhmän luokse.

2.2 Ajassa eläminen

Urban Light -verkkopalvelusta haluttiin luoda dynaaminen linkitys Facebook-palveluun, jota voitaisiin kutsua tämän päivän toriksi, paikaksi, jossa nuoret aikuiset viettävät suuren osan vapaa-ajastaan. Haasteena ei siis ollut kohderyhmän paikallistaminen vaan oikeanlainen lähestymistapa, jotta Urban Light pystyisi luonnollisella ja mielenkiintoisella tavalla olemaan esillä Facebook-palvelussa.

Urban Light käyttää Facebook-palvelua pääasiallisena markkinointikanavana, mikä on mahdollistanut printtimainonnan lopettamisen kokonaisuudessaan. Uutta sisältöä pyritään tuomaan sivustolle päivittäin, jotta sivusto saataisiin pidettyä mielenkiintoisena. Kun sivustolle lisätään uutta materiaalia ja sitä aktiivisesti mainostetaan Facebook-kanavalla, on sivustokäyntien määrä lähes kaksinkertainen verrattuna normaaliin päivään.

Vuonna 2010 on Urban Light -hankkeessa alettu vielä voimakkaammin ymmärtää sosiaalisen median mahdollisuuksia tavoittaa urbaaneja nuoria aikuisia. Tämän seurauksena Urban Light -verkkopalveluun rakennetaan uutta, vieläkin saumattomampaa ratkaisua kahdensuuntaiseen tiedon siirtämiseen Facebook-, Twitter-, sekä Youtube-palveluista. Tämän niin sanotun dynaamisen linkin ominaisuudet takaavat käyttäjälle erittäin miellyttävän käyttökokemuksen sekä mahdollistavat tiedon nopean jakamisen kaikkien omaan verkostoon kuuluvien kanssa.

2.3 Urban Light -toimijat

Urban Light -projekti toimii yhden osa-aikaisen työntekijän, vapaaehtoisten sekä työvoimatoimiston ja oppilaitosten harjoitteluita suorittavien nuorten aikuisten voimalla. Harjoittelijoista on muodostunut niin sanottu Urban-tiimi, joka vastaa pitkälti tapahtumien järjestämisestä sekä verkkopalvelun sisällön tuottamisesta yhdessä vapaaehtoisten kanssa. Jopa viiden samanaikaisen harjoittelijan työpanos on ollut sisällön tuottamisessa erittäin merkittävää. Urban-tiimi on vastannut blogien kirjoittamisesta, keskuste-

lupalstalla aktiivisesti keskustelemisesta, päivittäisen raamatunkohdan etsimisestä, haastatteluvideoiden nauhoittamisesta ja työstämisestä sekä Facebook-markkinoinnista. Tällainen työmäärä olisi aivan liian iso tehtävä yhdelle palkatulle työntekijälle.

Urban Light -toimintatiimi ei ole kaikista asioista samaa mieltä, mutta se on löytänyt yhteisen tavoitteensa: olla edesauttamassa nuorten aikuisten tavoittamista sekä tarjota modernin ja turvallisen ympäristön toisten kohtaamiseen, Jumalan etsimiseen ja elämän suurten kysymysten yhdessä pohtimiseen.

2.4 Eteenpäin kohti uusia aluevaltauksia

Urban Light -konseptin visioon kuuluu vahva mukana oleminen elämän eri vaiheissa. Tällä hetkellä tarjotaan materiaalia opiskelijoille, työssäkäyville ja työttömille. Tämän lisäksi naisille on avattu oma palvelunsa, Urban Ladies, josta löytyy kannustavaa palautetta naisena elämiseen, tuoreille äideille oma palstansa sekä sinkuille osio, jossa he voivat kysyä Urban Guylta miesnäkökulmaa heitä askarruttaviin kysymyksiin. Syksyllä 2010 palveluiden joukkoon liittyy Urban Soldier tarjoamaan rakentavaa materiaalia armeijassa aikaansa viettäville sotilaille, 2in1-sivusto auttamaan parisuhteissa eläviä ymmärtämään paremmin toisiaan sekä Urban Men tarjoamaan miehille sekä virtuaalista että fyysistä vahvistumista.

Urban Light on myös näkyvästi monikulttuurinen yhteisö. Kansainväliset opiskelijat ovat tasavertaisina toimimassa yhteisön rakentamiseksi. Blogissaan vietnamilainen Kim kertoi, että ilman Urban Lightia hän ei olisi koskaan voinut kotiutua kylmään ja kaukaiseen maahan. Monikulttuurisuus on Urban Lightin rikkaus ja voimavara.

Urban Light -konseptia rakennetaan samanaikaisesti verkkoon ja kasvotusten toteutuvaan toimintaan. Molempien kokonaisuuksien on tuettava toisiaan. Urban Lightin tavoitteena on yhteisön jäsenten hengellisen elämän rikastaminen uusien seurakuntainnovaatioiden avulla. Omien alasivustojen luominen opetussarjoille mahdollistaisi käyttäjille aiheeseen tutustumisen jo viikkoa ennen varsinaisen sarjan alkamista. Keskustelut saarnan aiheesta jo ennen kuin kyseistä puhetta on pidetty antavat puhujalle mahdollisuuden käyttää keskusteluista nousseita teemoja puheessaan. Itse opetustilaisuuden aikana voitaisiin osallistujille mahdollistaa yhteinen chat-keskus-

telu kotikoneelta tai älypuhelimien kautta. Tämä mahdollistaisi reaaliaikaisen kysymisen vaikeaksi koetusta asiasta.

Urban Light -toimijat eivät halua olla vain seuraamassa vaan näyttämässä suuntaa. Mikäli aikoo toimia suunnannäyttäjänä 2010-luvulla, on hyväksyttävä ajan luoma hektisyyden ilmapiiri. Peruslähtökohtana on tuottaa dynaaminen, näyttävä ja helposti lähestyttävä kokonaisuus. Dynaamisuus korostaa ”epäonnistumisen” sijaan ”kehittymistä”. Täytyy olla valmis kokeilemaan ja hautaamaan omin käsin luotuja rakenteita, jotta on tilaa uusille tuoreille toimintatavoille. Urban Light -hankkeessa katsottiin heti alusta alkaen, ettei mikään tämän päivän kiihkeärytymisessä maailmassa ole ikuista. Jo vuoden 2010 alussa vietettiin ensimmäisen toimintamuodon hautajaisia. Löytääkseen toimivan ja lähestyttävän toimintamuodon on ymmärrettävä, että ensimmäinen toimintamalli luodaan tiedon ja palautteen keräämiseen, jotta voidaan luoda toinen versio. Urban Light rakentaa kaiken toimintansa ohjelmistoalalle tutulle ideologialle tuotteiden versioinnista. Kun uusi päivitys verkkopalveluun tai kasvotusten toteutettavaan toimintaan julkaistaan, on jo saman tien aloitettava uuden version kehittäminen.

Ajankohtaisina tavoitteina on pohtia palvelun levittämistä muualle Suomeen sekä rakentaa verkkoalusta, joka mahdollistaisi sisällön jakamisen Urban Lightin ja sen yhteistyökumppanien kesken. Puolentoista vuoden ajan rajusti eteenpäin mennyt Urban Light -juna ei siis ole hidastanut vauhtia vaan puskee eteenpäin kohti uusia aluevaltauksia.

III LUOTTAMUKSEN VERSOJA

Meri-Anna Hintsala ja Sami Ritokoski

LUOTTAMUKSEN RAKENTUMINEN LASTEN JA NUORTEN VERKKOYHTEISÖISSÄ KIRKON TYÖSSÄ

Verkko pitää sisällään kaikki elämän tasot. Nuori tarvitsee rinnalleen luotettavia ja kuuntelevia aikuisia myös verkossa. Kohtaamiset ja keskustelut kirkon työntekijän kanssa verkkoyhteisöissä perustuvat luottamukselle, joka rakennetaan pitkäkestoisella ja johdonmukaisella toiminnalla. Luottamus rakentuu verkossa hieman toisin kuin kasvotusten tapahtuvassa kohtaamisessa. Tässä artikkelissa pohdimme kirkon työn näkökulmasta luottamusta ja turvallisuuden tunteen rakentumista verkkoyhteisöissä. Erilaisissa verkkopalveluissa on löydetty tekijöitä, jotka ovat mahdollistaneet luottamuksen rakentumisen ja hyvän vuorovaikutuksen syntymisen. Avaamme näitä tekijöitä ja pohdimme, miten kirkon työntekijä voisi rakentaa luottamukseen perustuvaa suhdetta lapseen ja nuoreen verkossa.

1 Luottamus verkkoyhteisöissä

Luottamus on sosiaalisen vuorovaikutuksen kulmakivi. Niin verkossa kuin kasvotustenkin tapahtuvassa toiminnassa kaikki päätökset toimia ja puhua perustuvat ihmisen tietoiseen tai tiedostamattomaan arvioon luottamuksen laadusta ja määrystä. Kasvotusten luottamus rakentuu hieman eri tavoin kuin verkkoelämässä. Tämän artikkelin tarkoituksena on antaa eväitä luottamuksen pohdintaan ja rakentamiseen kirkon työssä verkossa lasten ja nuorten parissa. Suomen perustuslain mukaan alle 18-vuotias on lapsi, ja siksi puhumme lasten ja nuorten kohtaamisesta. Luottamus ei ole itsestäänselvyys eikä synny auktoriteetin kautta. Se tulee hankkia ja rakentaa unohtamatta sitä, että luottamusta on helpompi rikkoa kuin rakentaa (Luhmann 1979, 42–43).

Luottamuksella on erilaisia merkityksiä. Voidaan puhua ihmisten luottamuksesta toisia ihmisiä kohtaan (trust) tai ihmisten luottavaisuudesta (confidence) erilaisia instituutioita kohtaan. Luottamus viriää parhaiten siellä, missä on luottavaisuutta. (Ilmonen 2000, 29.) Jos ihmisen takana on luotettava instituutio, häntä helpommin pidetään luotettavana henkilönä. Suomalaisessa yhteiskunnassa ihmiset ovat tottuneet pitämään luotettavina esimerkiksi poliisia ja puolustusvoimia. Samoin kirkko on perinteisesti koettu luottamusta herättäväksi toimijaksi, vaikka ihmisten suhteessa kirkkoon onkin tapahtunut ohentumista. (Monikasvoinen kirkko 2008, 47; Pulkkinen 2002, 48–49, 166–167, 233–234; Tiedebarometri 2004.) Verkossa luottamusta syntyy verkolle ominaisten tekijöiden kannattelemana, mutta luottamus pitää ikään kuin todentaa verkon ulkopuolisessa todellisuudessa. Kirkon toimija verkossa onkin luotettavuudessa sidoksissa siihen kuvaan, joka ihmisellä on kirkosta.

Verkko teknisenä alustana rakentuu vuorovaikutukselle, jossa luottamus syntyy mielekkäiden ja yhdessä jaettujen sisältöjen kautta. Vuoden 2009 Nuorisobarometrin mukaan aktiivisilla nuorilla verkkokäyttäjillä on muita heikompi sosiaalinen luottamus (Myllyniemi 2009b, 131). Verkossa toimittaessa tiedostetaan varovaisuus ja irrallisuus, eikä sieltä ensisijaisesti haeta turvallisuutta vaan seikkailua. Nuoret ovat verkossa kuitenkin asioineen usein yksin. Lapset ja nuoret tarvitsevat vanhempiensa rinnalle muita luotettavia ja kuuntelevia aikuisia, joiden kanssa keskustellessaan he voivat rakentaa omaa identiteettiään ja arvomaailmaansa. (Pulkkinen 2002, 48, 171.) Luottamukseen perustuvan vuorovaikutussuhteen rakentaminen verkossa vaatii työntekijältä toimintaympäristön tuntemusta ja luottamuksen rakentamisen perusosaamista.

Luottamuksen on havaittu perustuvan vapaaehtoisuuteen, ja sen funktiona on vähentää sosiaalisiin suhteisiin liittyvää satunnaisuutta. Luottamusteoreetikko Niklas Luhmann listaa neljä tekijää, joiden avulla luottamus on mahdollista:

1. Luottamuksen prosessi edellyttää molemminpuolista sitoutumista, ja sitä voidaan koetella vain, jos molemmat osapuolet osallistuvat prosessiin: ensin luottaja ja sitten luottamuksen kohde.
2. Osapuolten on tunnettava tilanne samoin ja tiedettävä, että toinen tietää tilanteen samoin. Täten luottamuksen rakentaminen riippuu helposti tulkittavista tilanteista ja kommunikation mahdollisuudesta.

3. Toisten luottamusta ei voi vaatia, luottamuksen voi vain tarjota ja hyväksyä.
4. Luottamus täytyy ansaita. (Luhmann 1979, 42–43, 62 sit. Jalava 2006, 22.)

Luottamuksen tunteen syntymiseen vaikuttavat yksilön ihmiskäsitys ja maailmankuva. Yksi ajattelee, että ihmisiin voi yleensä luottaa, kun taas toisen mielestä ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen. Samalla kuitenkin henkilön luotettavuus on sekoitus hyväntahtoisuutta, aktiivisuutta, sosiaalisuutta, kyvykkyyttä ja mainetta. (Aalto & Uusisaari 2009, 119.)

Verkossa tekniikka mahdollistaa sellaisen yhteydenpidon, joka on nuorille ja lapsille olennainen ja luonteva osa elämää. Verkko jatkaa ja täydentää ihmissuhteita. Useimmiten suomalaiset nuoret pitävät verkon kautta yhteyttä niihin ystäviin, joiden kanssa ollaan tekemisissä myös esimerkiksi koulussa. Kolmella neljästä kuvagallerioita käyttävästä 12–18-vuotiaasta nuoresta on kuitenkin myös nettituttuja. Suomalaiset nuoret luottavat nettituttujen rehellisyyteen eivätkä koe todellisen persoonansa esille tuomista ongelmaksi. Monissa muissa maissa yhteisöissä toimitaan mieluummin anonyymisti, virtuaalisen hahmon suojissa. (Kangas, Lundvall & Sintonen 2008, 4, 8.)

Sami Myllyniemen lasten ja nuorten vapaa-ajan viettoa koskevassa tutkimuksessa kysyttiin 10–14-vuotiailta lapsilta ja nuorilta, keiden kanssa he keskustelevat vaikeista asioista (Myllyniemi 2009a, 61). Vastauksien prosenttijakauma on esitetty taulukossa 1.

TAULUKKO 1. 10–14-vuotiaiden kysymykseen ”Keiden kanssa keskustele vaikeista asioista” antamien vastausten jakauma (Myllyniemi 2009a, 61).

Vanhempien	87 %
Ystävän	60 %
Jonkun muun läheisen aikuisen	7 %
Opettajan	7 %
Nettitutun	6 %
Sisarusten	3 %
Terveydenhoitajan / koulukuraattorin	3 %
Nuorisotyöntekijän	3 %
Ei kenenkään	2 %
Tyttö-/poikaystävän	1 %
Harrastuskaverin	1 %
Psykologin	1 %
Ei osaa sanoa	1 %

Tässä yhteydessä kiintoisaa on huomata nettitutun sijoittuminen listalla heti ”jonkun muun läheisen aikuisen” ja opettajan perään. Internet tarjoaa kanavan arkaluontoisten tai vaikeiden asioiden käsittelyyn nettituttavapiirin lisäksi myös ammattikasvattajien kanssa. Esimerkiksi Habbossa toimivassa Netari-nettinuorisotilassa työskentelee ammattitaitoisia nuoriso-ohjaajia. (Aalto & Uusisaari 2009, 92; Kangas ym. 2008, 9; Myllyniemi 2009a, 61.) Myös seurakuntien työntekijät ja koulutetut vapaaehtoiset ovat aktivoituneet internetissä, ja heitä on koulutettu toimimaan verkkomaailmassa. Tästä ovat esimerkkeinä muun muassa IRC-Galleriassa oleva Kirkon nuorisotyö -yhteisö, Palveleva netti sekä Nettipappi-sivusto.

Internet sielunhoidon välineenä tavoittaa myös ne nuoret avuntarvitsijat, jotka muutoin ovat olleet vaarassa jäädä kirkon auttamistyön ulkopuolelle. Palvelevan netin, kirkon sielunhoidon verkkopalvelun, käyttäjien keski-ikä on 31,8 vuotta. (Nummenheimo 2010, 1, 28.) IRC-Gallerian Kirkon nuorisotyö -yhteisössä käyttäjistä lähes 70 % on poikia. He eivät useimmiten ole minkään muun seurakunnan toimintamuodon piirissä. On havaittu, että kynnys kertoa vaikeista asioista on verkossa matalampi kuin puhelimesa tai kasvotusten. Lisäksi netissä kirjoitettava viesti on helpompi jäsennel-

lä loogiseen muotoon; koska aikarajoitusta ei ole, harkinta-aikaa jää enemmän. Samoin työntekijällä on aikaa miettiä palautetta tarkemmin. Viestinnässä voi syntyä pitkiäkin viestiketjuja asiakkaan ja työntekijän välille. Nuoret ja lapsiperheet ottavat mieluummin yhteyttä verkon välityksellä, kun taas vanhemmat ihmiset käyttävät mieluiten puhelinta yhteydenottoon sielunhoidollisissa tilanteissa. (Nummenheimo 2010, 13.)

Verkossa luottamuksen syntymiseen tarvitaan pitkäkestoista ja johdonmukaista toimintaa. Kun viestintä perustuu lähinnä kirjoitetulle tekstille, sen vivahteet ja eri foorumien kulttuuriset pelisäännöt on hyvä tuntea. Luottamus syntyy sopeutumisesta yhteisiin pelisääntöihin ja sitoutumisesta noudattamaan niitä. Verkkopalveluiden ja keskusteluforumien säännöt ovat samat kaikille, eikä aikuisuus anna nuorten yhteisössä etuasemaa millekään toiminnalle. Luottamus nuorten silmissä syntyy sen toiminnan kautta, jota aikuiset yhteisössä harrastavat, ei sosiaalisen statuksen tai virankaan kautta.

2 Turvallisuuden kokeminen verkossa

Yleisesti on havaittu, että ihmisten välinen luottamus heijastuu turvallisuuden kokemiseen. Miten kirkon työntekijät, myös kirkko-instituution edustajina, voivat näyttäytyä verkossa kuuntelevina aikuisina, joiden toiminta herättää luottamusta ja joiden kohtaaminen tuntuu turvalliselta? Miten he toimivat verkossa aikuisina, joiden kanssa keskustellessa lapset ja nuoret voivat rakentaa omaa identiteettiään ja arvomaailmaansa? Erilaisissa verkkopalveluissa on löydetty tekijöitä, jotka ovat mahdollistaneet luottamuksen rakentumisen ja hyvän vuorovaikutuksen syntymisen.

Verkkopalvelu sääntöineen ja teknisine ratkaisuineen luo toiminnalle puitteet, joissa toimitaan. Jos sivut ovat tunnetut ja laadukkaat ja ylläpito toimii aktiivisesti esimerkiksi häiriköiden poistamiseksi, herättää se omalta osaltaan luottamusta ja turvaa. Turvallisuuden tunnetta voi tuoda myös se, että yhteisössä on käyttäjille tarkoitettu ilmiantomahdollisuus epäilyttävän sisällön sattuessa eteen. Käyttäjien vertaisvalvonta on merkittävä turvallisuutta tuova piirre. (Aalto & Uusisaari 2009, 120.)

On monia sosiaalisen median palveluita, joissa luotettavuuden takaavat vain toiset käyttäjät. Ihmiset myyvät ja ostavat käytettyä tavaraa huutokaupan tapaan. Eniten tarjoava saa ostaa tuotteen. Tarkkaan ajateltuna tuntuu varomattomalta, että ihmiset ostavat kalliinkin tuotteen näkemättä si-

tä ja lähettävät rahat etukäteen myyjän tilille ja sen jälkeen luottavat, että tuote saapuu perille. Mistä syystä? Nettihuutokaupoissa ei toimi poliisia tai muutakaan auktoriteettia eikä ylläpito valvo toimintoja, vaan käyttäjät valvovat toisiaan. Näin muutkin sosiaalisen median palvelut toimivat: mikäli käyttäjä ei sitoudu palvelun sääntöihin tai rikkoo niitä, hän joutuu palvelusta ulos. Tällainen sosiaalinen syrjäyttäminen toimii tehokkaana keinona väärinkäyttäjien toiminnan estämiseksi. Luottamus tuntematonta toimijaa kohtaan karttuu onnistuneiden vuorovaikutustilanteiden kautta ja sosiaalinen vuorovaikutus syvenee.

Turvallisen ryhmän piirteiksi on todettu muun muassa hyväksyntä, mahdollisuus olla oma itsensä ja ilmaista mielipiteitään sekä toisten mielipiteiden kunnioittaminen. Jo kiusaamisen puuttuminen vaikuttaa positiivisesti ja on hyvä lähtökohta ryhmän jäsenten turvallisuuden kokemiselle. Turvallisessa ryhmässä on myös tilaa luovuudelle ja kokeilemiselle, jopa epäonnistumiselle. Turvattoman ryhmän perustuntomerkkejä ovat pelko ja häpeä. Turvattomassa ryhmässä ei koeta hyväksyntää eikä luottamusta. Rohkeus ja luovuus lamaantuvat, samoin omien ajatusten ja tunteiden ilmaisu. (Aalto 2000, 15–24.) Toimiva ja tasa-arvoinen vuorovaikutus edesauttaa hyväksytyksi tulemisen kokemista (Hintsala 2007, 92). Tasa-arvoinen toiminta edellyttää, että ryhmässä ei ole selkeää johtajaa, vaan toiminta perustuu yhteiselle vuorovaikutukselle. Hyväksytyksi tuleminen taas lisää yksilön luottamusta ryhmää kohtaan. Hyväksytyksi tulemisen kokemuksia lisäävät myös ryhmäläisten solidaarisuus toisiaan kohtaan sekä viesteihin reagoiminen, mikä merkitsee kuuntelua.

Hyväksytyksi tulemiseen vaikuttavat osaltaan myös toisten verkon käyttäjien asenteet ja kommentit. Monet lapset ja nuoret hakevat niin verkossa kuin fyysisissäkin yhteisöissä hyväksyntää, omaa paikkaa ja joskus myös meriittejä tai arvostettua asemaa. Onko verkkoyhteisössä hyväksyntää, tilaa olla oma itsensä ja ilmaista omia mielipiteitään? Onko tilaa kokeilemiselle ja luovuudelle vai tyrmentäänkö ne? Myös verkossa voidaan kiusata tai savustaa ulos ryhmästä, aivan niin kuin muussakin elämässä. Tämä kaikki vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen. Osaamattomuuden tunne voi syntyä silloin, jos yksilö ei koe kykenevänsä keskustelemaan tai kommentoimaan uskottavasti tai tuottamaan sisältöjä nettiin samalla tavoin kuin jotkut toiset edistyneemmät ja osaavammat. Arvottomuuden kokemus voi syntyä nuorelle kommentoinnin puuttuessa tai negatiivista palautetta saataessa. Myös tieto-

teknisten taitojen puute voi vahvistaa epävarmuutta. Waltherin (1994) mukaan taitavammat tietotekniikan osaajat kykenivät muihin verrattuina muodostamaan nopeammin ihmissuhteita ja heidän viestinsä sisälsivät enemmän sosioemotionaalisia piirteitä. On todettu, että luottamusta lisäävät kirjoitetun tekstin ulkoasu, toisen henkilön avoimuus omista asioistaan sekä yhteinen kokemuspiiri (Silvennoinen 2008, 6, 56).

Turvallisuuden kokeminen internetissä on subjektiivinen kokemus. Turvallisuuden tunne voi olla joskus myös kuviteltua. Ympäristössä, jossa toisia ihmisiä ei näe, saattaa kertoa henkilökohtaisia asioita, jotka eivät julkiseen verkkoon kuulu. Kynnys asioiden purkamiseen voi joskus olla liiankin matala. On todettu, että kasvokkain kokoontuvien ryhmien jäsenet voivat kokea ryhmän turvallisuuden hyvin eri tavoin ja yksilöllisesti. Henkilö kokee yliturvallisuutta silloin, kun hänellä on voimakas turvallisuuden tunne, vaikka sille ei realistisesti arvioituna voitaisikaan nähdä olevan paljon edellytyksiä. Henkilö siis kokee ryhmän turvallisemmaksi kuin se todellisuudessa on. Aliturvallisuutta kokiessaan yksilö kokee olonsa turvattomaksi, vaikka hänen minuutensa ei olisi lainkaan uhattuna. (Aalto 2000, 15.) Esimerkiksi nopeasti ryhmäytyvä leiriryhmä saattaa joissakin tapauksissa olla esimerkki tilanteesta, jossa ryhmän jäsen voi kokea yliturvallisuutta eli ryhmän turvallisemmaksi kuin se ryhmän jäsenten keskinäiseen tuntemiseen suhteutettuna on. Henkilö siis saattaa kokea ryhmän turvallisemmaksi ja sallivammaksi kuin jotkut muut ryhmän jäsenet. Myös yksilön subjektiivinen aliturvallisuuden kokemus on mahdollinen, vaikka häntä ympäröivät ihmiset pyrkisivät omalla toiminnallaan kaikin tavoin viestittämään hyväksyntää ja mahdollisuutta olla oma itsensä. Aikuisen läsnäoloa ja mediakasvatusta tarvitaan verkkoon, jotta lapsi ja nuori osaa tunnistaa turvallisen ja turvattoman paikan keskustella ja jakaa henkilökohtaisiakin ongelmiaan.

On huomattu, että rekisteröityminen esimerkiksi pelialustoille omalla nimellä ja sähköpostiosoitteella tuo luottamusta ja turvallisuutta (Paananen 2010). Toisaalta anonyymisti eli nimettömästi toimiminen lisää mahdollisuuksia valita erilaisia toimintatapoja sosiaalisissa verkkoyhteisöissä. Anonymiteetin määritellään olevan tila, jossa kommunikoiija vastaanottaa viestin henkilöltä, joka on tuntematon ja yksilöimätön (Anonymous 1998, 387; Silvennoinen 2008, 16). Thurlowin, Lengelin ja Tomicin (2004, 62) mukaan anonyymiydessä on eri asteita. Anonymiteetti voi olla osittaista, täydellistä tai sitä ei ole ollenkaan. Anonymiteettiä ei esiinny lainkaan tilanteis-

sa, joissa ollaan vuorovaikutuksessa entuudestaan tuttujen ihmisten kanssa. Osittain anonyymiä vuorovaikutusta voi tapahtua esimerkiksi sähköpostin kirjoittelun muodossa. Aikuisten työasioissa tai nuorten koulu- tai harrastusasioissa viestin vastaanottajasta ei välttämättä tiedetä muuta kuin nimi ja asema. Täydellinen anonymiteetti tarkoittaa sitä, ettei henkilöstä tiedetä mitään. (Silvennoinen 2008, 17; Thurlow ym. 2004, 62.)

Tietokonevälitteiset ihmissuhteet perustuvat muiden ihmisten välisten suhteiden tavoin kuuteen ulottuvuuteen. Näitä ulottuvuuksia ovat anonymiteetti, identiteetti, luottamus, tunteet, sitoutuminen ja vastavuoroisuus. Silloin kun on kyse anonyymista viestinnästä, anonymiteetti vaikuttaa ja lyö leimansa kaikkiin muihin viiteen suhteen ulottuvuuteen: identiteetin esille tuomiseen, luottamuksen syntymiseen, tunteiden ilmaisemiseen, sitoutumiseen ja vastavuoroisuuteen. (Silvennoinen 2008, 8–9.) Omine lainalaisuuksineen anonymiteetti tekee tietokonevälitteisestä vuorovaikutuksesta erityistä.

On esitetty, että internetin käytön yleistyessä erilaisten verkkokeskustelualueiden synnyn mahdollisti nimenomaan anonyymius. Anonymiteetti tarjoaa helpotuksia esimerkiksi ujoille ihmisille sekä niille, joiden keskusteluaihe on erityisen arkaluontoinen. (Niemelä 2008, 9–10.) Sielunhoidon alueella on huomattu, että mahdollisuus ottaa anonyymina yhteyttä esimerkiksi Palvelemaan puhelimeen tai lehden sielunhoitopalstalle on toiminut henkilön oman tuskan ensimmäisenä sanoitusyrityksenä ja sitä kautta auttanut myös avun etsimisessä. (Kettunen 1998, 153.) Merkitystä voi olla myös sillä, jos sielunhoitaja toimii anonyymisti. Verkkokeskusteluissa saatetaan päästä henkilökohtaisten asioiden äärelle huomattavasti nopeammin ja rohkeammin kuin reaali maailman kanssakäymisissä. Nimettömänä, oman nettipersoonan nimissä, esiintyminen voi madaltaa kynnystä kipeistäkin asioista kirjoittamiseen, ilman että esimerkiksi tutut tunnistavat. Verkkoidentiteetin suojissa toimiminen onkin verkossa tavanomaista. Se rakentuu toisenlaisilla perusteilla kuin internetin ulkopuolisen todellisuuden identiteetti. (Viherä 2006, 3.) Verkkoidentiteetti muodostuu siitä, millainen henkilö esittää olevansa ja millainen hän osoittaa olevansa. Tiettyä tyyliä ja imagoa voi tavoitella, mutta todellinen kuva henkilöstä piirtyy kuitenkin sosiaalisessa kanssakäymisessä, aivan niin kuin verkon ulkopuolisessa elämässäkin. (Aalto & Uusisaari 2009, 114, 129.)

Kettunen on todennut, että toisinaan ihmiset hakeutuvat anonyymisti auttajan luo ripittäytymään, jottei heidän tarvitsisi pelätä ja hävetä menneisyyttään (Kettunen 1998, 226–227). Henkilöllä on mahdollisuus turvallisesti ja pel-

käämättä ottaa yhteyttä auttajaan ja samalla hän voi suojella läheisiään. Henkilö kykenee aitoon ja rehelliseen itsensä ilmaisemiseen, mutta kuitenkin hän tekee sen nimettömänä tai nimimerkin takana. Tutkimusten mukaan vaikuttaa siltä, että anonyymiteetillä voi olla jopa päinvastaisilta tuntuvia vaikutuksia: toisaalta sillä voi olla luottamusta vähentäviä ja epävarmuutta tuottavia vaikutuksia, toisaalta se voi helpottaa omana itsenään hyväksytyksi tulemistä, mikä puolestaan saa aikaan rehellisyyttä. (Silvennoinen 2008, 25.)

Silloin kun verkkosuhde perustuu vain verkossa tapahtuneeseen tutustumiseen, kasvoton viestintä antaa myös mahdollisuuden minimoida esimerkiksi ulkonäköön liittyvien rajoitteiden ja ennakkoluulojen vaikutusta ja päästä mukaan keskusteluihin ikään kuin ”puhtaalta pöydältä”. Suuri osa tiedoista, joita kaipaamme ryhmän toisesta jäsenestä, täytyy verkossa usein päätellä rivien välistä. Samoin kuin perinteisessä kirjeripissä puuttumaan jäävät ruumiin kieli, ilmeet, äänenpainot ja eleet. Väärinkäsitysten ja loukkaantumisten vaara on olemassa, sillä viestinnän sävyt ja painotukset ovat niukempia. Kehon kieli tekisi ilmaisusta rikkaampaa. (Aalto & Uusisaari 2009, 30, 68; Joensuu 2007, 26–27, 29, 45; Kettunen 1998, 158.) Tilannetta on tosin muuttanut web-kameroiden käyttö ja videoiden lisääntyminen blogeissa ja muussa sosiaalisen median toiminnassa.

Nuoret keskustelevat sosiaalisessa mediassa paljon muun muassa ihmissuhteista. Uusia läheisiäkin ihmissuhteita solmitaan verkossa ja muualla syntyneitä suhteita hoidetaan siellä. Verkkoihmissuhteiden katkeaminen voi olla hyvin äkkinäistä, näppäimen painalluksella tapahtuvaa. Tämä vaikuttaa turvallisuuden kokemiseen. Kyse voi olla erilaisten verkkotuttavuuksien katkeamisen lisäksi myös verkon ulkopuolisen maailman suhteiden, esimerkiksi seurustelusuhteiden, katkaisemisesta verkon välityksellä.

3 Luotettavaksi kirkon työntekijäksi

Verkon käyttäjien tunteeseen hyväksytyksi tulemisesta vaikuttavat muiden käyttäjien lisäksi myös verkossa työskentelevät työntekijät. Kaikki lapset ja nuoret eivät hakeudu verkkoon hakeakseen sieltä ensisijaisesti turvallisuutta. He ovat siellä muista syistä, esimerkiksi viihtymässä, hakemassa jännitystä tai hauskuutta ja niin edelleen. (Paananen 2010.) Lapset ja nuoret kaipaavat verkossa vertaisryhmäkohtaamisten lisäksi kuitenkin myös aikuisten tukea ja kohtaamista. Kirkon kasvatustyössä työskentelevälle keskeistä on

työn kohtaamisen ulottuvuus (Ritokoski 2010, 113). Tämä kohtaaminen on laajentunut verkkoon. Kyse myös verkossa on siitä, että persoona haluaa tulla kohdatuksi, huomatuksi ja arvostetuksi.

Kirkon työntekijöille on tilaa ja tarvetta verkkomaailmassa nimenomaan vertaisena. Aikuisen rooli on olla kuuntelija ja vierellä ohjaava, ei ylhäältäpäin neuvova ja moralisoiva. Monipuolisen verkon käytön taitavat lapset jäävät kotona liian usein erilaisten mediasisältöjen keskelle ilman tukea. Kaikki vanhemmat eivät pysy tekniikan ja vuorovaikutuksellisen median nopeasti kehittyvässä tahdissa.

Moni kirkon työntekijä kohtaa seurakuntansa nuoria Facebookin ja Messengerin kautta sielunhoidon ja keskustelun merkeissä. Yhteydenottajat saattavat olla esimerkiksi heidän entisiä tuttujaan seurakunnan toiminnasta. Tuttuus mahdollistaa yhteydenoton myös verkon kautta. Kynnys siihen on matala. Näiden tuttujen kohtaamisten rinnalla tapahtuu kuitenkin myös ennestään tuntemattomien kohtaamista. Kriisin tullen hakeudutaan tuttuun ja turvalliseen ympäristöön, myös tutun ja turvallisen ammattihenkilön kohtaamiseen. (Majamäki 2010.)

Sillä, että työntekijä esiintyy omalla kuvallaan, omalla nimellään ja ilmaisee avoimesti yhteisön, josta tulee, on myös merkitystä turvallisuuden ja luotettavuuden näkökulmasta. IRC-Galleria on esimerkiksi panostanut nuorisotyöntekijöiden näkyvyyteen ja läsnäolon nostamiseen siten, että nuorisotyöntekijä ilmoittautuu ylläpidolle ja saa siten ylläpidon hyväksynnän. Tämä lisää luotettavuutta. Myös se, että työntekijä on läsnä verkossa niinä kellonaikoina kuin on luvannut, herättää luottamusta, poissaolo epävarmuutta. (Paananen 2010.)

Artikkelin alussa lähdettiin liikkeelle luottamuksen käsitteestä. Luottamus on tukeutumista siihen, että toinen osapuoli ei tuota pettymystä. Luottamus on sidottu odotuksiin. Luottamus on sosiaalista pääomaa, joka syntyy vuorovaikutuksessa. Työntekijän luotettavuuden tuntuisuus ja luotettavuus ovat yhteydessä kohtaamisen taitoon sekä kiinnostukseen lapsen ja nuoren asioista. Kirkon ja sen työntekijöiden on tärkeää olla kiinnostuneita nuorten elämästä. Ohjaajat ovat aikuisia kanssakulkijoita, jotka kunnioittavat jokaisen elämää ja kokemuksia. Verkossa tapahtuva kohtaaminen on luonteeltaan niin sanottua matalan kynnyksen kohtaamista: juttelua ja yhdessä ihmettelyä. Verkossa keskustelujen suhteet rakentuvat vähitellen kommunikaation edetessä, ja molemminpuolisen luottamuksen saavuttaminen edellyttää tutustumisvaihetta (Nummenheimo 2010, 72).

Nuoret ovat herkkiä omalle elämänpiirilleen ja siksi nuorten elämän tuntemus ja aito kuuntelu ovat avaimia rehelliseen ja luontevaan kohtaamiseen. Usein se, että aikuinen työntekijä on valmis kysymään ja näin ilmaisemaan tietämättömyytensä, on väylä luottamukseen: jos nuori saa tilaisuuden ”opastaa” työntekijää nuorten elämäkysymyksiin tai vaikkapa harrastuksiin liittyvissä asioissa, se voi olla nuorelle hyvä ja voimaannuttava kokemus ja samalla tehdä työntekijästä nuoren silmissä inhimillisen. Kirkon chat-ohjaajat ovat tarvittaessa käytettävissä myös sielunhoitoon, mutta chatissa ei pyritä pitkiin hoitosuhteisiin. Jos esimerkiksi IRC-Galleriassa nuoret tavoittelevat kuvilla ainakin omien kavereidensa huomiota, niin kirkon työntekijän rooli tässä huomion keruun kulttuurissa lienee juuri niiden kohtaamista ja huomaamista, joita muut eivät huomaa.

Verkkoyhteisön jäsenen maine muodostuu yhteisöön kertyvästä toimintahistoriasta. Maine on mielikuva käyttäjästä ja hänen tekemisistään; sen muut kertovat eteenpäin. (Aalto & Uusisaari 2009, 114, 123.) Lapset ja nuoret saattavat seurata verkossa pitkään työntekijän edesottamuksia ja tapaa toimia verkossa: he seuraavat, mitä työntekijä kertoo ja miten hän reagoi muiden viesteihin. Millainen on työntekijän tyyli toimia ja onko se johdonmukainen? Kun työntekijä esimerkiksi Nettipappi-sivustolla kirjoittaa vastaus- ta yhdelle kysyjälle, kirjoittaa hän samalla myös usealle muulle, jotka lukevat viestejä myöhemmin nimettömästi viestiarkistosta. Tällöin myös muut sivustolla vierailevat saattavat saada kirjoittelusta tukea itsellensä, mutta samalla myös muodostavat kuvaa nettipapin luotettavuudesta ja turvallisuudesta.

Ihmiset odottavat kirkon työntekijöiltä valmiutta keskustella elämän ja kuoleman kysymyksistä. Ihmiset kaipaavat kirkon työntekijöiltä ja kirkolta verkossa puhetta Jumalasta, kuolemasta, syntymästä, elämän tarkoituksesta. Verkossa on paljon uskonnollista puhetta ja puhetta uskonnosta ja uskosta. (Majamäki 2010.) Kirkon työntekijäksi itsensä ilmaiseva saa siis hyvin todennäköisesti haasteita ja kutsuja keskustella näistä teemoista. Tämä on juuri sitä verkossa työskentelevän kirkon työntekijän erityisaluetta, vaikka tietenkin keskusteluihin sisältyy koko elämän kirjo ja mitään siitä ei voi pitää vähemmän arvokkaana, onhan nuorisotyöntekijä tottunut työssään kokonaisvaltaiseen lasten ja nuorten kohtaamiseen. Kirkon työntekijä voi verkossa omalla toiminnallaan viestittää lapsille ja nuorille hyväksyntää, joka kumpuaa evankeliumista.

Lähteet

- Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Ryttylä: My Generation.
- Aalto, Tuija & Uusisaari, Marylka Yoe 2009. Nettiälmää. Sosiaalisen median maailmat. Helsinki: BTJ Kustannus.
- Anonymous 1998. To Reveal or Not to Reveal: A Theoretical Model of Anonymous Communication. *Communication Theory* 8, 381–407.
- Hintsala, Meri-Anna 2007. Mammalstat – voimaantumisen vanhoillislestadiolaisten äitien internetyhteisöissä. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Käytännöllisen teologian laitos. Kirkkososiologian pro gradu -työ.
- Ilmonen, Kaj 2000. Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jalava, Janne 2006. Trust as a Decision. The Problems and Functions of Trust in Luhmannian Systems Theory. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Joensuu, Mika 2007. Nuorten internet-yhteisöt ja niiden merkitys nuorisotyön kannalta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Lohjan kampus. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kangas, Sonja; Lundvall, Anniina & Sintonen, Sara 2008. Lasten ja nuorten media- maailma pähkinänkuoressa. Viitattu 22.10.2010. http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=22170&name=DLFE-4803.pdf&title=Lasten.
- Kettunen, Paavo 1998. Suomalainen rippi. Helsinki: Kirjapaja.
- Luhmann, Niklas 1979. Trust & Power. Chichester: Wiley.
- Majamäki, Hannu 2010. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. Luento Hengellinen työ verkossa -koulutuksessa 28.4.
- Monikasvoinen kirkko 2008. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2004–2007. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 103. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Viitattu 22.10.2010. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Monikasvoinen%20kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Monikasvoinen%20kirkko.pdf).
- Myllyniemi, Sami 2009a. Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 92. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 40. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 20.10.2010. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisojaerjestoejen_avustustoimikunta/jarjestoseminaari2009/Aika_vapaalla_-_Nuorten_vapaa-aikatutkimus_2009.pdf.
- Myllyniemi, Sami 2009b. Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 20.10.2010. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf.
- Niemelä, Katja 2008. Äitien yhteisöllisyys verkossa. Jyväskylän yliopisto. Tietojenkäsittelytieteiden laitos. Tietojärjestelmätieteen kandidaatintutkielma. Viitattu 18.8.2010. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/21807/Katja.Niemel%C3%A4.pdf?sequence=1>.
- Nummenheimo, Sirpa 2010. Palveleva netti – Virtuaalilähimmäinen. Itä-Suomen yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Läntinen teologia. Pro gradu -työ. Viitattu 16.6. 2010. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20100017/urn_nbn_urn:nbn:fi:uef-20100017.pdf.

- Paananen, Terhi 2010. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. Luento Hengellinen työ verkossa -koulutuksessa 28.4.
- Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ritokoski, Sami 2010. Työ, jolla on tulevaisuus. Seurakunnallisen varhaisnuorisotyön ydin ja haasteet työntekijöiden kuvaamina. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu- ja A tutkimuksia 28. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.6. 2010. http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/A_28_ISBN_9789524931090.pdf.
- Silvennoinen, Marjo 2008. Ihmissuhteet internetissä – ohikiitäviä kohtaamisia vai todellisia ystäviä? Jyväskylän yliopisto. Tietojenkäsittelytieteen pro gradu -työ. Viitattu 16.8.2010. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18919/URN_NBN_fi_jyu-200808275685.pdf?sequence=1.
- Tiedebarometri 2004. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteelliseen tekniseen kehitykseen. Viitattu 22.10.2010. http://www.sci.fi/-yhdys/tb2/luku_311.htm.
- Thurlow, Crispin, Lengel, Laura & Tomic, Alice 2004. Computer Mediated Communication: Social Interaction and the Internet. London: Sage Publications.
- Viherä, Marja-Liisa 2006. Yksityisyys, luottamus ja turvallisuus verkoissa. Luoti-artikkeli 2. Viitattu 22.10.2010. http://www.lvm.fi/fileserver/2_2006.pdf.
- Walther, Joseph B. 1994. Interpersonal Effects in Computer-Mediated Interaction: A Meta-Analysis of Social and Antisocial Communication. *Communication Research* 21, 460–487.

Helena Samulin

NIMETTÖMÄNÄ JA LUOTTAMUKSELLISESTI

Palveleva netti

Palveleva netti on evankelis-luterilaisen kirkon ylläpitämä verkkoauttamispalvelu, joka pyrkii antamaan tukea henkilökohtaisissa ongelmatilanteissa. Voit lähettää sinne nimettömänä ja luottamuksellisesti viestin, jossa voit kertoa mieltäsi painavista asioista. Vastaajat ovat tehtävään koulutettuja vapaaehtoisia maallikoita, eivät ammattiauttajia. Myös he toimivat nimettömästi. Palvelevan netin käyttö on maksutonta. Viestiä vastataan viiden päivän kuluessa.

Yllä oleva lainaus on Palvelevan netin etusivulta osoitteesta evl.fi/palveleva-netti. Palveleva netti on kirkon Palvelevan puhelimen sisartyömuoto, joka toimii samoilla periaatteilla ja samalla työvoimalla valtakunnallisesti. Nimettömyys, luottamuksellisuus, asiakkaan kunnioittaminen ja vapaaehtoisuus ovat näiden palvelujen olennaisia sisältöjä. Perustaessaan Palvelevan puhelimen kirkko otti käyttöön teknisen välineen ihmisten auttamisessa. Palvelevan netin perustaminen merkitsi jälleen uuden työkalun käyttöönottoa. Keskeistä näissä toimintamuodoissa ei kuitenkaan ole väline, vaan ihminen, lähimmäinen, joka kulkee kappaleen matkaa toisen rinnalla, kun tällä on vaikeaa. Palvelevassa puhelimesta ja netissä monet vapaaehtoiset ovat löytäneet oman paikkansa seurakunnassa, oman tapansa palvella kirkkoa ja lähimmäistä. Palvelevan netin toiminta on sielunhoidollista kirjeenvaihtoa vapaaehtoisvoimin.

1 Kirkon verkkoauttamisen taustaa

1.1 Kehittyvä verkkoauttaminen

Kun puhelin keksittiin, sitä käytettiin aluksi todennäköisesti pääasiassa tietojen ja asioiden välittämiseen, sellaiseen välttämättömään viestintään, jo-

ka helpotti arkipäivän elämää. Jossain vaiheessa huomattiin, että puhelimen luoma yhteys kahden ihmisen välille voi olla myös auttava, hoitava ja parantava. Näin saivat alkunsa auttavat puhelimet. Samantapainen kehitys lienee tapahtunut myös internetissä. Aluksi web-sivut toimivat pääasiassa tiedon etsimisen ympäristönä. Sähköpostin kautta tapahtuva viestien vaihto helpotti asioiden hoitoa ensiksi työelämässä, sitten myös ihmisten yksityisessä elämässä. Vähitellen verkon käyttötarkoitukset laajenivat. Verkko viestintävälineenä arkipäiväistyi, ja henkilökohtainen viestintä lisääntyi. Ennen pitkää siitäkin syntyi uusi väline erilaisille auttamispalveluille.

Internetin käyttö tuli osaksi arkipäivää ensiksi yliopistoissa. Siksi on luonnollista, että myös organisoitunut verkkoauttaminen alkoi opiskelijamaailmassa. Opiskelijoiden tukikeskus Nyyti ry aloitti Virtuaaliolkapää-nimisen sähköpostipäivystyksen jo vuonna 1997 (Tschokkinen 2000, 9). Myös Suomen Mielenterveysseuran Tukinet-palvelu aloitti jo vuonna 2000 (Suonpää i. a.) ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten netti vuonna 2002 (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i. a.). Ei kirkkokaan asiassa kovin paljon hidastellut. Osa korkeakoulupapeista oli tehnyt sielunhoitotyötä sähköpostin välityksellä jo internetin syntyajoista lähtien. Toiminta alkoi tavallaan itsestään, kun heille alkoi tulla sielunhoidolliseksi tulkittavia viestejä opiskelijoilta ja oppilaitosten henkilökunnalta. Tästä syystä kirkon korkeakoulutyön piirissä suunniteltiin jo vuosituhannen alussa valtakunnallisen verkkoauttamispalvelun aloittamista. Suunnitelmasta kuitenkin luovuttiin, koska tietoturvaa ei pidetty riittävänä. Samalla havaittiin, että kävijämäärä kirkon verkkosivuilla oli lyhyessä ajassa lisääntynyt. Tästä syystä tehtävään ei rohjettu ryhtyä sillä työvoimalla, joka olisi ollut käytettävissä. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtakunnallinen verkkoauttamispalvelu, 3.)

Verkkoauttamista aloittivat myös suurimmat seurakuntayhtymät ja muutamamat kirkolliset järjestöt avaamalla verkkosivuilleen sielunhoidollisia palveluja ja kysymys-vastauspalveluita. Useissa seurakunnissa on ollut jo vuosia ”nettipappeja”. Yhteydenotto heihin tapahtuu useimmiten verkossa täytettävällä lomakkeella, joka ohjautuu auttavan papin sähköpostiin. Myös vastaukset lähetetään sähköpostilla. Palvelut ovat olleet yleensä paikallisia ja perustuneet papin omaan kiinnostukseen ja aktiivisuuteen. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtakunnallinen verkkoauttamispalvelu, 6.) Tällä hetkellä nettipappipalvelua kehitetään ja se pyritään organisoimaan valtakunnalliseksi. Sähköpostin käytön yleistymisen ja arkipäiväistymisen seuraukse-

na pappeihin ja muihin seurakuntien työntekijöihin otetaan yhä enemmän yhteyttä verkon kautta. Osa yhteydenotoista käsittelee aiheita, jotka ovat luonteeltaan selkeästi sielunhoidollisia.

1.2 Palveleva puhelin innoittajana

Palveleva puhelin on evankelis-luterilaisten seurakuntien ylläpitämä auttava puhelin, jossa kuka tahansa voi kertoa mieltä painavia asioita ja purkaa taakkaansa. Nimettömyys ja luottamuksellisuus ovat tärkeimpiä periaatteita. Soittajan ei tarvitse kertoa nimeään, ja myös vastaajat toimivat nimettömästi. Palveleva puhelin tarjoaa yhteyden toiseen ihmiseen, joka kuuntelee ja pyrkii ymmärtämään. Soittaja ja hänen asiansa otetaan vakavasti. Palvelevan puhelimen päivystäjä ei ole ammattiauttaja, vaan lähimmäinen, joka auttaa soittajaa kuuntelemalla ja keskustelemalla. Hän kulkee kappaleen matkaa soittajan rinnalla tämän yksinäisyydessä tai muussa vaikeassa tilanteessa. Päivystäjä ovat tehtävään valittuja ja koulutettuja vapaaehtoisia tai kirkon työntekijöitä, jotka ovat sitoutuneet vaitiolovelvollisuuteen. Jotta luottamuksellisuus ja nimettömyys voitaisiin varmistaa, Palvelevassa puhelimesta käytetään ainoastaan sellaisia puhelinlaitteita, joissa ei voi tunnistaa soittajan puhelinnumeroa.

Kun kirkon Palveleva puhelin aloitti toimintansa vuonna 1964, se oli moderni auttamismuoto, joka otti rohkeasti ja ennakkoluulottomasti käyttöönsä teknisen välineen, puhelimen. Toisaalta sen nähtiin edustavan kirkon vanhaa rippiperinnettä. Palvelun uutisoinnissa esiintyikin ilmaus ”suurkaupungin rippituoli”. (Samulin 2007, 11.) Alussa uuteen työmuotoon suhtauduttiin myös ennakkoluuloisesti ja epäiltiin, voiko sielunhoitoa harjoittaa puhelimitse (Samulin 2007, 50). Toiminta kuitenkin vakiintui nopeasti ja saavutti kaikkien tahojen luottamuksen.

Monissa maissa puhelinauttajaorganisaatiot ottivat verkkoauttamisen puhelinauttamisen rinnalle heti, kun se oli teknisesti mahdollista. Myös Palvelevan puhelimen piirissä ruvettiin pohtimaan uuden välineen, internetin, käyttöönottoa. Palvelevan puhelimen periaatteet ja toimintakäytännöt antoivat luontevan lähtökohdan palvelun laajentamiselle myös verkkoon. Nimettömyys, vaitiolovelvollisuus ja tekninen toimintaympäristö olivat vanhastaan tuttuja asioita. Internetissä viestin lähettäminen ei ole sidottu tiettyyn kellonaikaan. Se ei myöskään katkea puhelimesta kuuluvaan varattu-

ääneen, vaan asiakas voi olla varma siitä, että hänelle vastataan luvatus ajan kuluessa. Palvelua suunniteltaessa mielessä olivat myös sellaiset mahdolliset käyttäjäryhmät, jotka eivät soita Palvelemaan puhelimeen. Näitä ovat esimerkiksi puherajoitteiset ja sosiaalisesti estyneet sekä ne ihmiset, joille on helpompaa ilmaista itseään kirjoittamalla kuin puhumalla. Yhdeksi käyttäjäryhmäksi odotettiin ulkosuomalaisia, joille verkon arveltiin olevan helppo ja nopea väline henkilökohtaisen avun saamiseksi omalla äidinkielellä. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtakunnallinen verkkoauttamispalvelu, 9.)

Vuoden 2003 aikana kirkkohallituksessa tehtiin perusteellinen selvitys verkkoauttamisen tarpeesta ja mahdollisuuksista kirkon piirissä. Vuoden lopulla kirkkohallituksen täysistunto teki päätöksen Palvelemaan puhelimeen rinnastettavan verkkoauttamispalvelun perustamisesta. (Kirkkohallituksen täysistunnon pöytäkirja 12/2003, 19 §.) Samaan aikaan oli valmistella myös kirkon uusi evl.fi-kansalaisportaali, jonka yhdeksi erityisalueeksi suunniteltiin verkkoauttamista. Palvelevan puhelimen kenttäväki järjesti uudelle palvelulle nimikilpailun, jonka voitti ehdotus Palveleva netti. Tällä nimellä haluttiin tuoda esille Palvelevan puhelimen ja Palvelevan netin yhteenkuuluvuutta ja yhteisiä toimintaperiaatteita. Pienen empimisen jälkeen myös kirkkohallituksen virastokollegio hyväksyi uuden nimen (Kirkkohallituksen virastokollegion pöytäkirja 36/2004, 542 §).

2 Periaatteet

2.1 Huomiota tietosuojaan

Verkkoauttamistoiminnassa käsitellään yksityishenkilöiden arkaluontoisia viestejä. Tietojen on pysyttävä ehdottomasti salaisina, eikä asiakkaan henkilöllisyys saa paljastua. Erityisesti kirkon toimintaan kuuluu vahva luottamuksellisuus. Kirkon verkkoauttamispalvelua rakennettaessa otettiin huomioon useita tietoturvaan liittyviä näkökohtia, jotka koskevat niin tekniikkaa, ohjelmia ja laitteita kuin palvelun toteuttamistakin. Verkkoauttamisen teknisenä toimintaympäristönä on internet. Sähköpostia palvelussa ei käytetä, vaan asiakas jättää viestinsä selainta käyttäen henkilöille, jotka vastaavat siihen myöhemmin. Vastauspalvelu ei siis ole ajantasaista toimintaa niin kuin Palvelevassa puhelimessa. Pikemminkin se muistuttaa kirjeenvaihtoa, jossa

kirjeen ja vastauksen välillä kuluu aina muutama päivä. Viestien ja vastausten taltioiminen ainakin joksikin aikaa asettaa tietojärjestelmälle erityisvaatimuksia luottamuksellisuuden ja yksityisyyden suojaamiseksi.

Palvelusuunnitelmasta pyydettiin esiselvitysvaiheessa tietosuojavaltuutetun lausunto. Siinä kiinnitettiin huomiota muun muassa siihen, että palvelu on suunniteltu toteutettavaksi anonymisti. Asiakkailta ei kerätä mitään sellaista tietoa, jolla heidät voitaisiin tunnistaa. Näin ollen palvelussa ei tarvitsisi soveltaa henkilötietolain säännöksiä. Vaikka asiakkaita ohjattaisiinkin tarkasti toimimaan anonymisti, jotkut saattavat siitä huolimatta esimerkiksi kirjoittaa viestiin nimensä tai muita sellaisia tietoja, joista heidät voitaisiin tunnistaa. Tällöin asiakkaiden tiedoista muodostuu henkilötietolain tarkoittama henkilörekkisteri, ja palvelussa täytyy olla nähtävillä lain 10 §:n tarkoittama rekisteriseloste. Asiakkaita tulee myös informoida heidän henkilötietojensa käsittelystä henkilötietolain 24 §:n mukaisesti. Henkilötietojen säilytysajan tulee olla määritelty ja se ei saa olla pidempi kuin mitä toiminnan kannalta on perusteltua. Viestien säilymisaika onkin vain kaksi kuukautta, minkä jälkeen viestit katoavat ja niiden mukana myös asiakkaan mahdollisesti antamat henkilötiedot.

2.2 Kirkon omat salassapitosäännöt

Kirkon työntekijöillä on kirkkolakiin perustuva salassapitovelvollisuus, joka koskee sielunhoito- ja diakoniatyön asiakassuhteissa esille tulleita asioita. Pappien ja lehtorien rippisalaisuus on tässä suhteessa kaikkein ehdottomin. He eivät vapaudu vaitiolovelvollisuudestaan edes asianomaisten suostumuksella. Muu työntekijä kuin pappi tai lehtori voi asiakkaan luvalla ilmaista sielunhoidossa esille tulleen asian esimerkiksi työtoverilleen, jos tämä on asiakkaan tilanteen kannalta tarpeellista.

Vaitiolovelvollisuus koskee myös sellaisia vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka toimivat seurakunnan toimeksiannosta. Tällaisia ovat esimerkiksi Palvelevan puhelimen päivystäjät, diakonian lähimmäispalvelutyötä tekevät ja rippikoululeirien isokset. (Kirkon työntekijän vaitiolovelvollisuus, 7, 47.) Myös verkkoauttamispalvelun työntekijät kuuluvat tähän joukkoon. Vaitiolovelvollisuuden konkretisoimiseksi Palvelevan puhelimen ja netin piirissä on tapana, että vapaaehtoiset päivystäjät allekirjoittavat kirjallisen vaitiolositoumuksen. Se sitoo heitä vielä senkin jälkeen, kun he ovat lopettaneet toimintansa palvelun piirissä.

2.3 Eettiset periaatteet

Verkkoauttamisessa noudatetaan soveltuvin osin samoja eettisiä periaatteita kuin Palvelevassa puhelimessa, jonka toimintaa ohjaavat IFOTES-liiton (International Federation of Telephone Emergency Services) kansainväliset normit ja eettinen peruskirja sekä Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettisten periaatteiden neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Keskeisimpiä periaatteita näissä molemmissa ovat luottamuksellisuus, nimettömyys ja asiakkaan kunnioittaminen. Kun yhteydenottajana on lapsi, on erityisesti hänen etunsa otettava huomioon. Päivystäjien huolellista valintaa sekä jatkuvaan koulutukseen ja työnohjaukseen osallistumista korostetaan. IFOTES-liiton periaatteiden mukaan auttavat puhelimet eivät ota maksua palveluistaan. Puhelinauttamisen eettisissä periaatteissa todetaan, että toiminta ei saa tuottaa taloudellista voittoa ylläpitäjyhteisölle. Asiakkaan kunnioittamisella tarkoitetaan sitä, että keskustelussa lähdetään liikkeelle asiakkaan tuomista aiheista ja niihin suhtaudutaan vakavasti. Yhteydenottajan itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja tuetaan.

Vapaaehtoisen puhelinauttamisen eettisten periaatteiden neuvottelukunta perustettiin vuonna 1994 puhelinauttamistyötä tekevien järjestöjen yhteistyönä valvomaan vapaaehtoistyönä toteutettavan puhelinauttamisen laatua. Neuvottelukuntaan kuuluu ei-kaupallisia puhelin- ja verkkoauttamisjärjestöjä sekä tietosuojavaltuutetun toimisto. Puheenjohtajuutta ja käytännön asioita hoitavat vuorotellen kaksi vuotta kerrallaan kolme suurinta palveluntuottajaa, Suomen Mielenterveysseura, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja kirkon Palveleva puhelin. Eettisiin periaatteisiin on sitoutunut yli 20 palveluntuottajaa. Periaatteet uusittiin vuonna 2006 koskemaan puhelinauttamisen lisäksi myös verkkoauttamista. (Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettisten periaatteiden neuvottelukunta i. a.)

3 Kuinka Palveleva netti toimii

3.1 Asiakkaan näkökulma

Palvelevassa netissä keskustellaan autettavan henkilökohtaista elämäntilannetta koskevista kysymyksistä, ja auttaminen voi tapahtua joko yhdellä tai useammalla viestin vaihdolla. Kun mahdollinen palvelun käyttäjä tulee palvelun aloitus-

sivulle, hän löytää sieltä lyhyen kuvauksen palvelusta ja rekisteröitymisohjeen. Jotta hän voisi käyttää palvelua, hänen on luotava itselleen vähintään kuuden merkin pituinen käyttäjätunnus sekä salasana. Aloitussivulta löytyy myös linkki rekisteröitymislomakkeeseen sekä sivulle, jossa on tarkempaa tietoa palvelusta ja sen käyttämisestä sekä viesteihin vastaajista, päivystäjäistä. Lisäksi aloitussivulla on linkit tietosuojaselosteeseen, palautelomakkeeseen sekä Palvelevan puhelimen verkkosivuille. Rekisteröitymislomakkeessa pyydettäviä pakollisia tietoja ovat ainoastaan asiakkaan itsensä luoma nimimerkki ja salasana. Näiden lisäksi hän voi kertoa vapaaehtoisesti ikänsä, sukupuolensa, siviilisäätynsä tai elämisen muotonsa sekä kotimaakuntansa. Näitä tietoja käytetään palvelusta tehtäviin tilastoihin ja raportteihin, joilla on merkitystä palvelun kehittämässä ja tiedottamisessa. Tietosuojaselosteessa kerrotaan, mihin pyydetävät tiedot tallennetaan, kuka ne näkee ja mihin vapaaehtoisia tietoja käytetään.

Kun asiakas on kirjautunut järjestelmään, hän on siirtynyt suojattuun HTTPS-yhteyteen. Siellä hän voi kirjoittaa viestinsä ja lähettää sen palveluun vastattavaksi. SSL-suojaus takaa sen, ettei kirjoitettavaa tekstiä voida lukea työaseman ja palvelimen välillä. Sähköpostia ei palvelussa käytetä, joten asiakkaan sähköpostiosoite tai puhelinnumero ei missään vaiheessa tule esille. Asiakkaille luvataan vastata viiden vuorokauden, ruotsinkielisessä palvelussa seitsemän vuorokauden kuluessa. Jos palvelussa on ruuhkaa niin, että luvattua vastausaikaa ei voida taata, asiakkaalle kerrotaan tästä ja häntä kehoitetaan ottamaan yhteyttä myöhemmin. Tällaisessa tilanteessa viestin lähettäminen ei ole edes mahdollista. Kun asiakas kirjautuu ulos järjestelmästä, hänet ohjataan sivulle, jossa on ohjeet välimuistin tyhjentämiseksi. Ulos kirjaututtaessa nollataan myös palvelun tarvitsemat evästeet. Jotta asiakas pääsisi lukemaan saamaansa vastausta, hänen on kirjaututtava jälleen palveluun käyttäjätunnuksellaan ja salasanallaan. Asiakkaalla on mahdollisuus ainoastaan viiden viestin ja vastauksen pituiseen keskusteluun. Luonnollisesti hän voi halutessaan alkaa uuden keskustelun samoilla tunnuksilla.

Asiakkaat voivat myös antaa Palvelevasta netistä palautetta erityisen lomakkeen välityksellä. Palautteet menevät ylläpitäjien sähköpostiosoitteisiin. Myös palautteen antaminen tapahtuu ensisijaisesti anonyymisti. Jos palautteen antaja haluaa mahdollisiin kysymyksiinsä vastauksen, hänen on annettava sähköpostiosoitteensa.

3.2 Vastaajan eli päivystäjän näkökulma

Palvelevan netin päivystystoiminnasta vastaa kymmenkunta Palvelevan puhelimen toimipistettä, joiden kesken on luotu toimiva vuorottelujärjestelmä. Toisin kuin Palvelevassa puhelimesta, joka päivystää myös illalla ja yöllä, verkkoauttamisessa viesteihin vastaaminen voi rajoittua päiväsaikaan. Päivystäjät voivat siis tulla työskentelemään heille parhaiten sopivina aikoina. Viesteihin vastaaminen tapahtuu siihen tarkoitettuun toimitilassa ja nimetyillä koneilla. Niiden sijaintia ei kerrota asiakkaille eikä muuallekaan julkisuuteen. Tämä on käytäntönä myös Palvelevan puhelimen toiminnassa. Viesteihin ei vastata kotikoneelta.

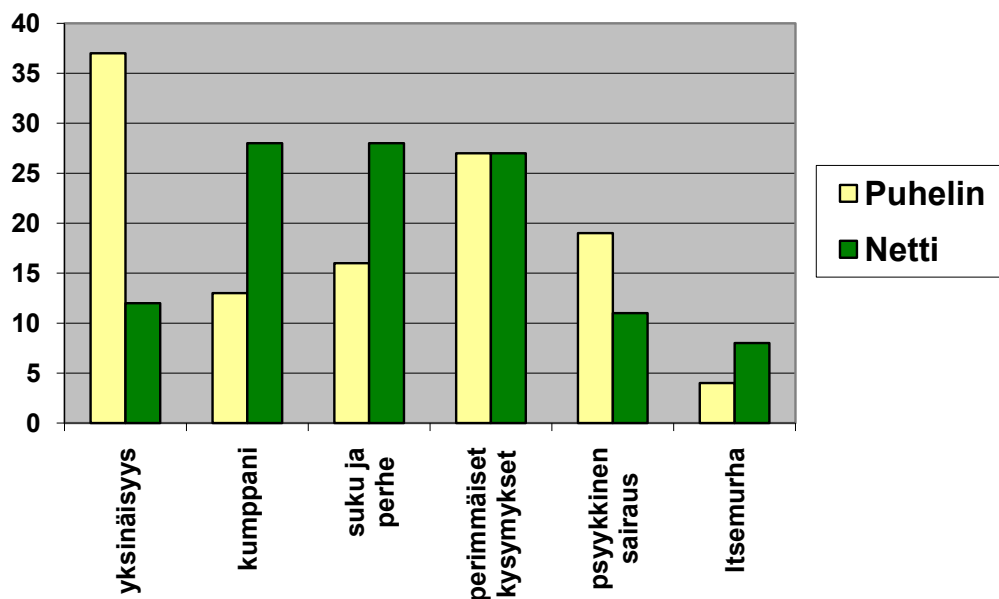
Myös päivystäjät toimivat nimettömästi. Heilläkin on käyttäjätunnus ja salasana, jonka he saavat oman paikkakuntansa vastaavalta työntekijältä. Kun päivystäjä kirjautuu järjestelmään, hän saa vastattavakseen vanhimman jonossa olevan viestin. Kysymykset ja vastaukset ovat henkilökohtaisia. Niitä ei panna julkisesti näkyviin. Käytyjä keskusteluja ei myöskään arkistoida pysyvästi, vaan ne häviävät järjestelmästä kahden kuukauden kuluttua. Joitakin viestejä ja niihin annettuja vastauksia saatetaan käyttää Palvelevaa nettiä koskevissa tutkimuksissa. Niitä voidaan myös muokata käytettäväksi Palvelevan netin vastaajien koulutuksessa. Tätä ennen viesteistä poistetaan kaikki sellainen tieto, jonka perusteella lähettäjä voitaisiin tunnistaa. Sen aikaa, kun niitä tarvitaan, ne säilytetään lukitussa paikassa ja tuhoataan käytön jälkeen heti silppurilla tai polttamalla. Nimettömyys ja luottamuksellisuus ovat Palvelevan netin olennaisia periaatteita.

4 Kokemuksia viiden vuoden ajalta

4.1 Tilastotietoa

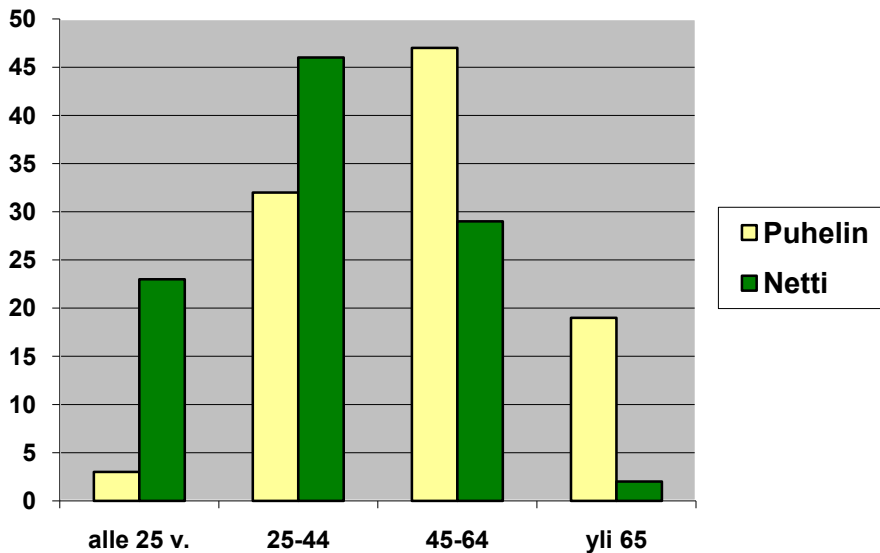
Palvelevan netin toiminta alkoi kesällä 2005. Kuluneiden viiden vuoden aikana on vastattu noin viiteen tuhanteen yksittäiseen viestiin. Samoin kuin Palvelevasta puhelimesta myös Palvelevasta netistä kerätään vuosittain tilastoyhteenveto. Päivystäjät kirjaavat ylös keskusteluissa esiin tulleita aihepiirejä tukkimiehen kirjanpidon tapaan. Mitään raportteja tai asiakaskertomuksia käydyistä keskusteluista ei kirjoiteta. Jo Palvelevan netin toiminnan alkuvaiheessa tehtiin mielenkiintoinen huomio, kun verrattiin puhelimen ja netin tilastoja: Palvelevan puhelimen ja netin asiakaskunta ja heidän ker-

tomansa asiat eroavat toisistaan (ks. kuvio 1). Puhelimessa korostuu yksinäisyys, joka on jatkunut ehkä jo hyvinkin pitkään. Monien soittajien elämäntilanteessa ei tapahdu kovin paljon muutoksia. Heille on tärkeää, että puhelimella voi saada yhteyden toiseen ihmiseen, joka kulkee rinnalla kapaleen matkaa. Netissä taas tulee esille enemmän konkreettisia kriisitilanteita, joihin saattaa liittyä vaikeita avioliitto- ja parisuhdekysymyksiä, taloudellisia vaikeuksia ja akuutteja psyykkisiä ongelmia. Palvelevassa netissä etsitäänkin usein ratkaisuja monimutkaisiin ongelmatilanteisiin. Vastajat ohjaavat asiakkaita myös ammattivun piiriin useammin kuin Palvelevassa puhelimessa.

KUVIO 1. Keskeisimmät keskustelun aiheet prosentteina Palvelevassa puhelimessa ja netissä v. 2009.

Suuri osa Palvelevan netin asiakkaista elää joko perheessä tai parisuhteessa ja on mukana työelämässä. Näissä asioissa Palvelevan netin asiakaskunta eroaa Palvelevan puhelimen soittajista, jotka ovat keskimäärin iäkkäämpiä (ks. kuvio 2), elävät yksin eivätkä ole enää työelämässä mukana. Palvelevaa nettiä ei kuitenkaan ole markkinoitu millekään tietylle ikä- tai muulle ryhmälle. Asiakasprofiilit niin netissä kuin puhelimessakin ovat muotoutuneet itsestään.

KUVIO 2. Asiakkaiden ikä prosentteina Palvelevassa puhelimessa ja netissä v. 2009.

Yhteistä Palvelevalle puhelimelle ja netille on se, että molemmissa käsitellään hyvin paljon niin sanottuja perimmäisiä kysymyksiä. Tämä aihepiiri tulee esille tavalla tai toisella yli neljäsosassa käytyjä keskusteluja tai lähetettyjä viestejä. Uskonnollisten ja elämäntarkastuksellisten aiheiden esiintymistiheydessä ei palvelujen välillä ole juurikaan eroa. Palveleva puhelin tunnetaan vanhastaan kirkon palveluna. Palvelevan netin etusivulla kerrotaan selkeästi, että kyseessä on kirkon ylläpitämä verkkoauttamispalvelu. Siksi on luonnollista, että näiden palvelujen puoleen käännetään silloin, kun halutaan pohtia teologisia tai hengellisiä kysymyksiä, koetaan syyllisyyttä tai toivotaan esirukousta.

4.2 Tutkimustietoa

Palvelevasta netistä ei ole vielä tehty kovin paljon tutkimusta. Sirpa Nummenheimon pro gradu -tutkimus ”Palveleva netti – virtuaalilähimmäinen” valmistui keväällä 2010. Sen aineistona on sata kesäkuukausina 2009 Palvelevaan nettiin lähetettyä viestiketjun avausviestiä. Tutkimuksen päämenetelmänä käytettiin laadullista sisällönanalyysiä, johon liitettiin kielellinen tarkastelu. Tarkasteluvälin asiakkaista 47 % oli naisia, 11 % miehiä ja 42 %

niitä, joiden sukupuolta ei voitu viestin perusteella määritellä. Kirjoittajien ikä vaihteli 15–63 vuoden välillä. Suhteellisesti eniten heitä sijoittui ikävä-
lille 25–35 vuotta. Tutkija havaitsi, että viestien aiheet jakautuivat voimak-
kaasti, ja monissa viesteissä käsiteltiin useampaa kuin yhtä teemaa. Palvele-
van netin vuositilastoissa tämä ei käy ilmi, koska niissä kartoitetaan vain eri
teemojen esiintymistiheyttä. Tutkitut viestit olivat ongelmakeskeisiä. Niis-
sä pohdittiin joko omia tai lähipiirin vaikeuksia. Aineiston perusteella tut-
kija ryhmitteli ongelmat seuraavasti: ihmissuhteisiin liittyvät ongelmat (48
%), psyykkiset häiriöt (24 %), eksistentiaaliset kysymykset (17 %), talou-
delliset vaikeudet (8 %), kehityskriisit (8 %), seksuaalisuus (6 %) ja itsemur-
ha (4 %). Viestien lähettäjät ottivat yhteyttä Palvelemaan nettiin kysyäkseen
käytännön neuvoja ongelmiinsa tai purkaakseen ahdistustaan. Tutkijan mu-
kaan tutkimus osoittaa, että Palveleva netti on saavuttanut ainakin osan sii-
tä nuoresta ikäluokasta, jonka kirkko on ollut vaarassa menettää. Työmuo-
tona se on otettu hyvin vastaan ja tavoittaa entistä laajemman väestöosan.
(Nummenheimo 2010, 20–21, 27–28, 30, 68, 74.)

Tarkastellessaan viestien kieltä tutkija huomasi, että esimerkiksi asiakkaan
esittäytymisessä ja taustatietojen antamisessa oli puutteita, jotka vaikeuttivat
päivystäjien työtä. Yleisesti viestien kieli oli melko rikasta. Metaforia käy-
tettiin rikastuttamaan ilmaisua ja kuvaamaan abstrakteja tunnetasoja. Toi-
ve vastauksen saamisesta näkyi viesteistä joko suoraan tai epäsuorasti. Myös
suostuttelua käytettiin, jotta vastaanottajassa heräisi myötätunto. (Num-
menheimo 2010, 72–73.)

Jatkossa Palvelevan netin toimintaa olisi hyödyllistä tutkia muistakin nä-
kökulmista. Asiakkaiden avausviestit eivät vielä kerro mitään siitä, millä ta-
valla palvelu on heitä auttanut. Jotta tällaista tietoa saataisiin, tutkimuskoh-
teeksi pitäisi ottaa koko keskustelu, sekä asiakkaan viestit että päivystäjien
niihin antamat vastaukset. Sirpa Nummenheimo toteaa lopuksi, että päi-
vystäjän työn tarkastelu sielunhoidollisesta näkökulmasta olisi antoisa jat-
kotutkimuskohde, ja olisi myös hyödyllistä selvittää, millaisia ajatuksia työ
on päivystäjissä itsessään herättänyt. (Nummenheimo 2010, 74.)

5 Miten Palveleva netti auttaa?

5.1 Auttamisen rajat

Valtaosa Palvelevan netin vastaajista toimii myös Palvelevan puhelimen päivystäjänä tai on ainakin alun perin toiminut. He ovat saaneet ensiksi Palvelevan puhelimen päivystäjän peruskoulutuksen puhelintyötä varten. Nettityöskentelyä varten he ovat saaneet lisäkoulutusta, jossa on perehdytty netin erityiskysymyksiin, muun muassa verkkokirjoittamiseen. Kun verrataan auttamistilannetta, jossa keskustellaan kasvokkain, ja auttamistilannetta puhelimesta tai netissä, voidaan nähdä kaikki kolme auttamismuotoa samalla jatkumolla: Kasvokkain keskusteltaessa auttaja voi käyttää apunaan sekä kuulo- että näköaistia. Puhelintyöskentelyssä näköaisti jää pois, ja päätelmät on tehtävä pelkästään kuullun perusteella. Nettityöskentelyssä kuuloaistikin jää pois, ja käytettävissä on vain kirjoitettu teksti. Puhelimesta voi vielä tehdä tarkentavia kysymyksiä ja varmistaa, että on ymmärtänyt oikein soittajan kertomat asiat. Netissä päivystäjä joutuu tekemään johtopäätöksiä sen materiaalin perusteella, mitä asiakas on lyhyeen viestiinsä kirjoittanut. Väärin ymmärtämisen mahdollisuutta ei voi täysin sulkea pois.

Palvelevan puhelimen päivystäjät ovat tottuneet siihen, että puhelimesta viestintäkanava on kapeampi kuin kasvokkain keskusteltaessa. Siksi monet heistä ovat kyenneet siirtymään luontevasti nettityöhön, jossa kanava on vielä kapeampi. Päivystäminen Palvelevassa netissä onkin auttanut monia puhelinpäivystäjiä löytämään itsestään jotakin uutta: he ovat todenneet, että nettiauttaminen ja itsensä ilmaiseminen kirjallisesti on heille ominainen tapa tehdä työtä. Toisaalta joku on nettiauttamista kokeiltuaan huomannut, että puhelintyö sopii hänelle paremmin.

Palvelevan netin asiakas voi ensimmäisen viestinsä jälkeen kirjoittaa vielä neljä jatkoviestiä siten, että viesteistä ja niihin annetuista vastauksista muodostuu viiden viestin ketju. Toiminnan alkuvaiheessa pyrittiin siihen, että sama vastaaja voisi vastata asiakkaan kaikkiin viesteihin. Tätä monet päivystäjät myös halusivat. Ajan mittaan tämä kuitenkin osoittautui hankalaksi järjestää. Vapaaehtoiset päivystäjät ovat varautuneet vastaamaan viesteihin tietynä päivinä, ja jatkoviestejä saattoi tulla sellaiseen aikaan, jolloin he eivät olleet tavoitettavissa. Niinpä siirryttiin käytäntöön, että jatkoviestiin vastaa vuorossa oleva päivystäjä. Samoin tapahtuu myös Palvelevassa puhelimesta.

Kummassakaan palvelussa ei pyritä pysyvään asiakassuhteeseen yhteydenottajan ja päivystäjän välillä. Asiakkaan näkökulmasta saattaisi olla hyväkin, että hänen kanssaan jatkaisi sellainen henkilö, jonka kanssa hän on kokenut yhteyden syntyvän. Vapaaehtoistyöntekijät ovat kuitenkin sitoutuneet vain tiettyyn työpanokseen, jonka puitteissa tämä ei ole mahdollista. Jos asiakas näyttää tarvitsevan pitkäaikaisempaa apua, Palvelevan netin tarjoaman lähimmäisavun jälkeen päivystäjät ohjaavat heitä saamaan ammattiapua.

5.2 Viestiin vastaaminen

Palvelevassa puhelimessa pyritään tarjoamaan soittajalle yhteys toiseen ihmiseen. Päivystäjän tärkein työväline on kuuntelu. IFOTES-liiton normien mukaan päivystäjä pyrkii antamaan soittajalle huolenpitoa ja mahdollisuuden purkaa tunnetilaansa. Päivystäjien peruskoulutuksessa opetellaan erilaisten harjoitusten välityksellä eläytymään soittajan tilanteeseen ja käymään auttavaa keskustelua. Mitä sitten on auttava keskustelu netissä? Miten kirjoitetun tekstin välityksellä voi ilmaista empatiaa, kun käytettävissä ei ole ystävällisiä ilmeitä tai nyökkäyksiä eikä myötätuntoisia äännähdyksiä?

Kun päivystäjä ryhtyy vastaamaan asiakkaan viestiin, hän tietää, että hänellä on käytettävissään vain tämä yksi vastausmahdollisuus. Tilanne on siten hänelle varsin vaativa. Hän miettii, miten hänen tulisi toimia, jotta hän pystyisi auttamaan parhaalla mahdollisella tavalla. Vastaajan on hyvä olla tietoinen siitä, että asiakkaan saama apu ei ole kiinni pelkästään vastaajan onnistumisesta. Ennen kuin viesti on tullut Palvelemaan nettiin ja päivystäjä on sen lukenut, on jo tapahtunut merkittäviä asioita. Asiakas on pohtinut omaa tilannettaan ja saattanut ajatuksensa tekstin muotoon toisen henkilön luettavaksi. Kirjoitusprosessi on auttanut häntä jäsentämään omaa ongelmaansa tai asiaansa. Tekstin muotoon saattaminen antaa omalle ongelmalle etäisyyttä. Näin jo kirjoittaminen omista asioista sinänsä auttaa. Tämän ovat huomanneet monet sellaiset ihmiset, joilla on tapana purkaa tuntojaan päiväkirjan lehdille.

Viestiin vastaamisen voi jakaa esimerkiksi kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa vastaaja lukee viestin ja koettaa ymmärtää sitä. Hän voi kysyä mielessään, mitä asiakas haluaa viestillään sanoa. Samalla hän kuulostelee, mitä viesti hänessä itsessään herättää. Vastaajan omat kokemukset saattavat vaikuttaa viestin tulkintaan. Seuraavaksi vastaaja voi tehdä luetteloa

niistä asioista, joita vastaukseen tulee. Hän voi pohtia, mikä on vastauksen tavoite. Millä tavalla tätä asiakasta voi netin välityksellä auttaa? Mitä hän toivoo asiakkaan tekevän, kun tämä on lukenut vastauksen? Kolmas vaihe on varsinaisen vastauksen kirjoittaminen suunnitelman pohjalta. Teksti kannattaa tarkistaa useampaan kertaan ja muokata sitä, jotta mahdollisimmat hyvät sanamuodot löytyisivät. On hyvä, jos tekstin voi lukea kaksi henkilöä, ennen kuin se lähetetään asiakkaalle. Tällä voidaan vähentää vastaajan omien kokemusten vaikutusta asiakkaan tilanteen tulkintaan sekä varmistaa, että teksti on ymmärrettävää. Vastauksesta tulisi välittyä asiakkaalle vastaajan myönteinen suhtautuminen ja huolenpito. Yhteydenotosta kiitetään ja käytetään myönteisiä ja kannustavia ilmauksia: ”On hyvä, että olet ryhtynyt selvittämään tilannettasi.” ”Olet todella joutunut kokemaan viime aikoina vaikeita asioita.” ”Kaiken kokemasi jälkeen voi vain ihmetellä, että jaksat vielä käydä töissä.”

Päivystäjien koulutustilaisuuksissa voidaan viesteihin vastaamista harjoitella pareittain tai pienissä ryhmissä. Tällä tavalla päivystäjät huomaavat, että samaan viestiin voi vastata monella eri tavalla, ja vastaukset ovat silti yhtä hyviä. Ei ole yhtä ainoaa tapaa käydä auttavaa keskustelua Palvelevassa puhelimesta eikä myöskään yhtä ainoaa tapaa vastata nettiviestiin.

6 Sielunhoidollista kirjeenvaihtoa vapaaehtoisvoimin

Palvelevan puhelimen toiminta alkoi seurakuntien työntekijöiden voimin. Tehtävän katsottiin sopivan myös sellaisille maallikoille, joilla oli riittävä pätevyys ja vaitiolovelvollisuus. Vähitellen huomattiin, että tämä työ ei ole ammatillista auttamista, vaan ennen kaikkea kuuntelemista ja asiakkaan ja päivystäjän välistä tasavertaista keskustelua. (Samulin 2007, 57, 58, 81.) Päivystäjä on lähimmäinen, joka kulkee kappaleen matkaa soittajan rinnalla kuuntelijana ja keskustelukumppanina. Jotta päivystäjät voisivat tehdä tätä, he tarvitsevat koulutusta päästäkseen alkuun sekä jatkuvaa ohjausta, jatkokoulutusta ja tukea jaksakseen tehtävässään.

Vapaaehtoistoiminta on tällä hetkellä kirkossamme erityisen huomion kohteena. Kirkkohallitus käynnisti vuonna 2009 nelivuotisen projektin vapaaehtoistoiminnan kehittämistä varten. Sen keskeisenä tavoitteena on Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö 2015 -asiakirjan strategisten suuntaviivojen mukaisesti päästä pois työntekijäkeskeisestä ajattelutavasta ja luoda seu-

rakuntalaisille mielekkäitä toimintamahdollisuuksia. Palvelevan puhelimen piirissä näitä periaatteita on noudatettu jo vuosikymmenien ajan ja Palvelevan netin piirissä alusta alkaen. Vuosien mittaan vapaaehtoisten osuus päivystäjäjoukossa on lisääntynyt. Nykyisin heitä on noin kaksi kolmasosaa Palvelevan puhelimen päivystäjistä ja valtaosa nettipäivystäjistä (Kirkon perheasiain yksikkö, 37–38).

Tällä hetkellä verkkoauttamisessakin etsitään ja löydetään uusia toimintatapoja. Verkon maailmassa näyttää vallitsevan kova kiire; kaiken pitäisi tapahtua heti. Reaaliaikaisuus on monien odotus ja vaatimus. Palvelevassa netissäkin on huomattu, että yhteydenottajat eivät aina jaksa paneutua palvelun edellyttämään rekisteröitymiseen. Niinpä he siirtyvät sellaisille keskustelupalstoille, joihin pääsee nopeammin sisälle, joissa pääsee esittämään asiansa heti ja joissa saa niihin kommentitkin heti. Palvelevassa netissä on pohdittu sitä, pitäisikö senkin muuttua ja kehittää toimintaansa vastaamaan paremmin asiakkaiden odotuksia. Palveleva netti on kuitenkin saanut paljon myönteistä palautetta toiminnastaan. Vaikka vastaajat eivät ole ammattiauttajia, heitä on kiitetty siitä, että he ovat paneutuneet asiakkaan tilanteeseen. He ovat onnistuneet osoittamaan empatiaa kirjoitetun tekstin välityksellä. He ovat myös osanneet olla antamatta suoria neuvoja ja ohjeita ja ovat luottaneet ihmisen omaan selviytymiseen ja kykyyn löytää oma tiensä. Palvelevan netin toiminta on ”sielunhoidollista kirjeenvaihtoa”. Idea ei ole uusi, vaan se on elänyt kirkon koko historian ajan aina apostoleista alkaen. Kiihkeärytymisessä verkkomaailmassa Palveleva netti edustaa eräänlaista ”hitauden kulttuuria”, joten nykyinen toimintatapa tulee todennäköisesti säilymään yhtenä kanavana kirkon verkkotoiminnan moninaisuudessa.

Lähteet

- Kirkkohallituksen täysistunnon pöytäkirja 12/2003, 16.12.2003.
Kirkkohallituksen virastokollegion pöytäkirja 36/2004, 4.11.2004.
Kirkon perheasiain yksikkö. Toimintakertomus 2009. Viitattu 3.11.2010. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4F9DBC6F05DFE174C22576CD002F6E9D/\\$FILE/Perheasioiden_toimintakertomus_2009.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4F9DBC6F05DFE174C22576CD002F6E9D/$FILE/Perheasioiden_toimintakertomus_2009.pdf).
Kirkon työntekijän vaihtoluovutus. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2002:2.
Mannerheimin Lastensuojeluliitto i. a. Lasten ja nuorten puhelin ja netti. Viitattu 26.10.2010. <http://www.mll.fi/nuorille/lnpn/>.
Nummenheimo, Sirpa 2010. Palveleva netti – virtuaalilähimmäinen. Itä-Suomen yliopisto. Läntisen teologian laitos. Käytännöllisen teologian pro gradu -työ.
Samulin, Helena 2007. Suurkaupungin rippituoli – palvelevan puhelimen synty ja toiminnan alkaminen. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos. Käytännöllisen teologian sivulaudatututkielma.
Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtakunnallinen verkkoauttamispalvelu. Esiselvitys. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2003:10.
Suonpää, Eeva i. a. Info. Viitattu 26.10.2010. <https://www.tukinet.net/info.tmpl>.
Tschokkinen, Salla 2000. Sähköpostiauttajan opas. Helsinki: Nyyti.
Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettisten periaatteiden neuvottelukunta i. a. Mikä on PuhEet? Viitattu 26.10.2010. <http://www.puheet.net>.

Ilkka Kalmanlehto ja Ulla Oinonen

KIRKKOON SISÄÄN JA KIRKOSTA ULOS

Kirkkoon liittyminen ja eroaminen verkossa

*Pettyessään yksilö haluaa mielipiteensä näkyviin ja vaikuttaa asioihin. Ainoa-
na keinona vaikuttaa kirkon kannanottoihin ja linjoihin nähdään usein kir-
kosta eroaminen. Miten asian voisi kääntää niin, että parhaiten kirkkoon voi
vaikuttaa jäsenenä? Yhteisön muuttuminen vaikeutuu, jos kaikki eri mieltä ole-
vat jäsenet poistuvat. Verkossa kirkon on mahdollista ottaa osaa tähän pohdin-
taan ja vastata ihmisten kysymyksiin sekä palvelun tarpeisiin. Verkkosivuilla voi
myös antaa mahdollisuuden vaikuttaa asioihin ennen eroamista, korjata vää-
riä käsityksiä ja kertoa, miksi kirkkoon kannattaisikin kuulua. Uskonnollinen
keskustelu on usein vaikeaa ja kirkon keskustelunavaus mielletään usein kään-
nyttämiseksi. Artikkelin avaa näkökulman tähän keskustelunavaukseen kirkon
omien palvelujen eroakirkosta.info:n sekä liitykirkkoon.fi:n kautta.*

1 Kirkosta erotaan – kiinnostaako ketään?

1.1 Google ja kirkosta eroaminen

Googlesta on tullut väline, jonka kautta ensimmäisenä lähdetään etsi-
mään vastausta kysymyksiin. Ihmiset hakevat Googlesta sopivaa pal-
velua myös kirkosta eroamiseen. Tämä käy yksinkertaisesti sanaparilla ”eroa
kirkosta”. Eroakirkosta.fi-sivusto nousee ensimmäiseksi listalle ja sivuston
käyttöaste onkin korkea. Ihmiset eroavat kirkosta netissä sen helppouden
vuoksi. Kati Niemelä on selvittänyt kirkosta eroamisen syytä tutkimukses-
saan Vieraantunut vai pettynyt? – Kirkosta eroamisen syyt Suomen evan-
gelis-luterilaisessa kirkossa. Niemelän (2006, 216) tutkimusaineiston kirjeis-

sä kirkosta eroamisen syynä mainittiin yleisimmin tekijöitä, jotka liittyivät uskonnollisiin ja katsomuksellisiin kysymyksiin. Kirkosta eroamisessa ei siis useinkaan ole kyse päätöksestä, joka tehdään kevein perustein ja pohtimatta asiaa. Olisi siis aivan olennaista, että pohtiessaan suhdettaan kirkkoon saisi eteensä monta näkökulmaa. Vapaa-ajattelijoiden sivut eroakirkosta.fi tarjoavat vain yhden näkökulman.

Niemelä toteaa tutkimuksessaan, että nuoret aikuiset eroavat ennen kaikkea siksi, etteivät voi sitoutua kirkon sanomaan, ja kokevat, ettei kirkolla ole heille merkitystä. Vanhemmat ihmiset eroavat usein siksi, että kirkko tuottaa heille pettymyksiä. Nuorilla aikuisilla kirkosta eroaminen vaatii erityisen ulkoisen kimmokkeen, kuten ärtymyksen kirkon kannanottoon. Lisäksi kirkosta erotaan usein sen vuoksi, että kirkko koetaan liian suvaitsemattomaksi, konservatiiviseksi ja epätasa-arvoiseksi. Yhä useampi kirkosta eroaminen on protesti ja kannanotto kirkon päätöksiä tai linjavalintoja kohtaan. Kirkosta etäänntyneet arvostavat kuitenkin kirkon auttamistyötä heikoimmassa asemassa olevien parissa. (Niemelä 2006, 221–223, 229.)

Tärkeää olisi, että ennen kirkosta eroamista olisi mahdollisuus havaita, että median luomasta kirkon julkisuuskuvasta huolimatta kirkko on moniääninen ja sen työntekijät ottavat todesta myös eriävät mielipiteet ja kaikenlaiset tunteet. Kirkon tulisi osoittaa, että sitä kiinnostavat sen jäsenet ja heidän syynsä kirkosta eroamiseen. Googlen kautta olisi tärkeää tarjota ihmisille myös jotain muuta kuin eroakirkosta.fi-sivujen materiaali; Googletta ei aikaisemmin löytynyt kirkon tarjoamaa materiaalia, kun ihminen näppäili hakukoneeseen sanat: ”eroa kirkosta”.

Eroakirkosta.info-palvelun perustamisen idea lähti sivun nimestä, ja jo puoli vuotta myöhemmin sivustoa alettiin rakentaa. Sivustoa perustamassa oli Tampereen seurakuntayhtymästä pieni työryhmä, johon kuului projektityöntekijä, muutama maallikko ja teologi sekä yksi palkattu tekninen osaaja. Aloittamisen jälkeen sivustot olivat kahdessa kuukaudessa valmiit. Sivuston perustamisen mahdollisti se, että eroakirkosta.info-verkkotunnus oli vapaa ja päätöksenteko mahdollisimman kevyttä. Palvelu voitiin rakentaa Tampereen seurakuntayhtymän johtoryhmän päätöksellä.

Uuden palvelun perustamiseen tarvitaan aina ehdottomasti johdon tuki. Johdon täytyy olla myös riskinoton takana. Nettimaailma on julkista. On siis sanomattakin selvää, että arvostelua tulee ja että epäonnistuminen on aina mahdollista. Nettipalvelua on hyvin vaikea rakentaa täysin varmal-

le pohjalle, varsinkin kun lähdetään liikkeelle varsin ristiriitaisella nimellä. Reaktioita ja palvelun käyttöastetta ei voi myös koskaan ennustaa. Riskinotto kannattaa, mikäli on määritelty se, mihin palvelu voi antaa ratkaisun ja mihin kysymyksiin se voi toiminnallaan antaa vastauksen. Eroakirkosta.info-nimen valinnassa eräs olennainen tekijä oli se, että otettiin asia esille sen oikealla nimellä, eikä pyritty vaikenemalla peittämään tosiasioita. Tällaisen sivuston perustaminen oli kirkon askel kohti avoimempaa keskustelua.

1.2 Eroakirkosta.info suuren yleisön tietoisuuteen

Palvelun avauksen yhteydessä ei erillistä markkinointia tarvittu, sillä kirkosta eroaminen kiinnostaa mediaa. Eroakirkosta.info:n julkistamisen arvattiin olevan valtakunnallinen uutinen, joten palvelun avauksesta tiedotettiin ennakoon kirkon johdolle ja avainhenkilöille. Aihe nostettiin lehdistössä melko näyttävästi esille. Jonkin verran aavisteltiin, että kiinnostusta olisi, mutta silti huomion määrä yllätti.

Kirkosta eroaminen on erittäin haastava teema kirkolle. Lehdistö otsikoi ja nostaa esille sen, minkä haastattelusta haluavat. Kirkkoon kuulumisen ja siitä eroaminen sekä keskustelu aiheesta herättävät erityisesti tunteita. Ison organisaation ja yksilön mielenilmauksen suhde on erittäin kiinnostavaa. Iltalehti antoi aiheita käsittelevälle uutiselle otsikoksi ”Kirkko perusti eroakirkosta.info -sivuston”. Uutisen alaotsikkoina olivat ”Kirkko on ottanut käyttöön uuden keinon taistelussa kirkosta eroamista vastaan”, ”Vapaa-ajattelijat nyreissään” ja ”Sivustoa on pidetty pelinavauksena”. Vapaa-ajattelijoiden kommentteista nostettiin esille nyreys plagioinnista ja siitä, ettei etusivulla näy, että kyse on kirkon sivuista. Näitä seikkoja puolustettiin tuomalla esiin, että taustatiedoissa kirkko tulee selkeästi esille ja samankaltaisuuden tavoittelu myös myönnettiin. (Iltalehti 2008a.)

Helsingin Sanomat otsikoi aiheen: ”Kirkko perusti oman eroa kirkosta -sivuston”. Helsingin Sanomat näki sivuston keinona taistelussa kirkosta eroamista vastaan ja antoi tilaa sekä vapaa-ajattelijoiden että kirkon edustajien kommentteille. Artikkelissa nousi esille myös se, ettei sivujen ensisijainen tarkoitus ole käännäyttää. (Helsingin Sanomat 2008.)

Ateistien ja kirkon vastakkainasettelun korostaminen lehdistössä näyttää olevan yleinen tapa. Eroakirkosta.info-nimisen palvelun perustamisessa oli otettava se riski, että vapaa-ajattelijoidenkin mielipide nos-

tettaisiin esiin ja vastakkainasettelua korostettaisiin. Kirkko joutuu tietenkin kohtaamaan tällaisia palveluita perustaessaan kummankin ääri-laidan kritiikin – sivusto nähdään joko käännytyksenä tai petytään siihen, etteivät Jeesus, armo ja evankeliumi nouse tarpeeksi esiin sivuilla.

Mediahuomio toi näkyvyyttä sekä kirkolle että vapaa-ajattelijoille. Uutisiin nousi heti myös se, että eroakirkosta.info:n avauksen jälkeen eroamisluvut olivat parina päivänä kolminkertaiset normaaliin nähden (Iltalehti 2008b). Tällainen on varsin arvattavaa. Asian esille nostaminen herättää reaktioita puolin ja toisin ja eroamisesta on muodostunut tapa osoittaa mielipiteensä.

Lehtien keskustelupalstoilla sekä muun muassa Usko, toivo, rakkaus -sivulla aihe herätti keskustelua. Kirkon sivuja pidettiin hienona vastauksena vapaa-ajattelijoiden sivuille. Sivuja kuvattiin asiallisina ja niille toivottiin lukuja kirkosta eronneiden määristä. Keskustelua herätti sivujen samankaltaisuus eroakirkosta.fi-sivujen kanssa ja tämän epäiltiin herättävän kritiikkiä. Keskustelu laajeni nettikeskusteluissa tyypilliseen tapaan aihepiiriltään käsittelemään uskoa ja uskomista Jumalaan laajemminkin. (eroakirkosta.info 2008.)

Kriittinenkin keskustelu kirkosta, jäsenyydestä, liittymisestä, eroamisesta ja uskosta raivaa tietä avoimeen keskusteluun. Jokainen on oikeutettu mielipiteeseensä ja instituutioiden on kuunneltava myös ääniä, jotka tulevat niiden johdon ulkopuolelta. Uudistukset eivät lähde ainoastaan instituution omista päättävistä elimistä, vaan kokoava ja muuttava voima nousee myös yksilöistä, jotka löytävät yhteisen voiman jakamalla mielipiteitä. Mielipiteet tulevat verkossa näkyvämmiksi kuin ennen, eikä kasvavaa tyytymättömyyttä voi olla huomioimatta.

1.3 Mitä sivuston perustamisella on saatu aikaan?

Eroakirkosta.info-linkki nousi maaliskuussa 2010 kolmanneksi Googlen haun listalle. Kirkosta eroamista pohtiva napsauttaa siis helposti katsomaan myös näitä sivuja. Vuonna 2009 sivustolla oli Google Analyticsin mukaan 16 027 käyntiä, joista 14 124 oli absoluuttisia yksilöityjä käyntejä. Sivun näyttökertoja oli 67 162 ja uusia kävijöitä oli 87,07 %. Keskimäärin sivustolla vietettiin aikaa kaksi minuuttia ja 31 sekuntia.

Vuonna 2009 kirkosta erosi 41 255 henkilöä. Eronneiden määrä jaettuna päiväkohtaisesti oli 112 ihmistä. Eroakirkosta.infossa vieraillee päivittäin noin 50–70 kävijää. On siis mahdollista, että puolet eroajista pohtii vielä hetken asi-

aa, joten jotakin hyvin olennaista on saavutettu. Vuonna 2008 kirkosta erosi 52 203 ihmistä. Eroamislukujen vähenemiseen vaikuttaa moni asia, mutta myös sivuston perustaminen sijoittuu tämän muutoksen aikavälille. Ennen vuotta 2009 eroamisluvut ovat aina nousseet edelliseen vuoteen verrattuna.

Palvelu toimii vähällä resursoinnilla, mutta interaktiivisuuden lisääminen voisi auttaa tunteiden kanavoimista positiiviseksi voimaksi. Palvelu on saavuttanut vakiokäyttäjäjoukon, mutta sivustolla vietettyyn aikaan olisi mahdollista saada vielä lisää minuitteja.

1.4 Palautteissa kuuluu kansan ääni

Eroakirkosta.info-sivuilla on mahdollista antaa palautetta. Osassa palautteesta näkyy, että sivusto vastaa oikeisiin kysymyksiin:

Ajatuksia herättävät sivut. Otan vielä aikalisän ja mietin eroamista tarkemmin. (eroakirkosta.info i.a.)

Eroakirkosta.info on mukana kirkosta eroamista pohtivan arjessa, siinä hetkessä, kun harkitaan, näppäilläänkö henkilötunnus vapaa-ajattelijoiden palveluun ja erotaan kirkosta. Tärkeää on siis tavoittaa yksilö, mutta myös herätellä kirkkoa pohtimaan asiaa. Tämä palvelu voi myös johtaa siihen, että kirkossa käsitellään entistä aktiivisemmin kirkosta eroamiseen johtavia syitä. Yksi palvelu ei pysty vastaamaan kaikkiin kysymyksiin, sillä kirkosta eroamiseen vaikuttaa hyvin moni erilainen asia, mutta palvelun idea on ainakin palautteen perusteella ymmärretty.

Pakko antaa sen verran palautetta, että ihana asia, kun seurakunnan aloitteesta teette tämmöisiä sivuja, joilla on neutraalia tietoa ja perusteluja. Ensin eksyin vapaa-ajattelijoiden eroakirkosta.fi sivulle, joka sai minut raivostumaan kaikella ehdottomuudellaan. Kirkosta eroavienkaan kun ei tarvitse muuttua mitenkään kirkon vastaiseksi. Itse tuen aikeistani huolimatta mielelläni kirkon sosiaalipalveluja ja ulkomaanapua ja yhteiskunnallista avunantoa. Tulin tästä sivusta taas hyvälle tuulelle, kiitos siitä :) (eroakirkosta.info i.a.)

Negatiivisiakin palautteita tulee. Pohdittavaksi jää, miksi tunteet ovat niin voimakkaita. Miksi halutaan toivottaa kirkko tai sen työntekijät helvettiin? Kirkon kannalta on tärkeää, että tunteet saadaan purkaa. Pettymys johtaa usein kirkosta eroamiseen. Palautteista voi lukea myös syitä siihen, että kirkosta erotaan.

Syynä eroon voi olla esim., että henkilö kokee kirkon työntekijöiden puheissaan ja teoissaan toimivan Raamatun ja Jeesuksen oppeja vastaan. Myös nuorisoa kosiskelevat kampanjat koetaan monien taholta epämiellyttäväiksi, vaikka on toisaalta ymmärrettävää, että kirkko tarvitsee lisää tuloja, kun asiakkaat vähenevät. (eroakirkosta.info i.a.)

Kun kirkko sotkeentuu valtiovallan tekemiin käännytyspäätöksiin en halua olla rahoittamassa kirkon toimintaa. (eroakirkosta.info i.a.)

Kirkon erilaisiin palveluihin tulee hyvin samanlinjaista palautetta. Kirkko herättää tunteita ja kansalaisilla on mielipiteitä siitä, kuinka kirkon tulisi toimia. Tällaisen voiman kääntäminen tahdoksi vaikuttaa kirkon suuntaan olisi suuri mahdollisuus. Kuluttajat ovat tottuneet äänestämään jaloillaan. Tuote jätetään ostamatta tai yhteisöstä erotaan.

Palautteen antamisen lisäksi sivuilla voi kysyä mitä tahansa uskoon ja kirkkoon liittyvää. Tampereen seurakunnan papit vastaavat kysymyksiin ja kysyjän luvalla kysymys ja vastaus julkaistaan sivuilla. Kysymysten aiheet tuovat esille tarpeen keskustella uskosta, elämästä, Raamatusta, oikeasta ja väärästä – hengellisestä elämästä.

Eroakirkosta.info-sivuilla on myös kyselyitä, joissa vierailija voi ilmaista mielipiteensä. Kysyttävät kysymykset nousevat aiheista, jotka mediassa ovat usein pinnalla. Taulukossa 1 on esitetty muutamia esimerkkejä sivustolla kysytyistä kysymyksistä.

TAULUKKO 1. Esimerkkejä eroakirkosta.info-sivustolla toteutetuista kyselyistä (eroakirkosta.info i.a.)

Pitääkö kirkon hyväksyä erilaisuutta nykyistä enemmän?		
Nykyinen linja on hyvä	8%	
Kyllä	68%	
Ei	24%	
Ääniä yhteensä: 959		
Pitääkö kirkon ottaa voimakkaammin kantaa yhteiskunnassa?		
Ei	58%	
Kyllä	36%	
En osaa sanoa	6%	
Ääniä yhteensä: 879		

Vastaukset osoittavat sen, että kirkon kompastuskivenä on suvaitsevaisuuden puute. Kirkon toivotaan myös harkitsevan liian jyrkkiä kannanottoja yhteiskunnallisiin asioihin. Uskonto on edelleen suomalaisille yksityinen asia, erillään muusta elämästä.

Kirkon rahankäyttöä koskeva kysely tukee Kati Niemelän tutkimuksen havaintoa yhteiskunnallisen työn tärkeydestä, kun sivuston kohderyhmänä ovat juuri kirkosta etäällä olevat. Taulukossa 2 on kuvattu kysymykseen ”Jakautuvatko eurot mielestäsi oikein? Mihin rahaa tulisi ensisijaisesti laittaa?” annettujen vastauksien jakaumaa. Taulukosta nousee esiin yhteiskunnan vähäosaisten auttamisen tärkeys.

TAULUKKO 2. Eroakirkosta.info-käyttäjien näkemyksiä kirkon varainkäytön priorisoinnista (eroakirkosta.info i.a.)

Kirkon omaisuuden kasvattamiseen	6%	
Lähetystyöhön	7%	
Kirkon omaisuuden eettiseen hoitoon	2%	
Leiritoimintaan	6%	
Vanhusten auttamiseen	17%	
Yhteiskunnan vähäosaisten auttamiseen	49%	
Kansainväliseen auttamiseen	7%	
Kirkon ja yhteiskunnan yhteistoimintaan	5%	
Henkilökunnan koulutukseen	1%	
Ääniä yhteensä: 1683		

Kyselyt kanavoivat tarvetta tuoda mielipide kuuluviin muutenkin kuin kirkosta eroamalla. Niistä saatava tieto on mielenkiintoista siinä suhteessa, että se antaa tietoa siitä yleensä kirkkokriittisestä näkökulmasta, joka sivuston kohderyhmällä on. Huolimatta siitä, perustuvatko kirkosta eroajan pettymykset faktoihin vai mielikuviin, tunteet ovat aitoja. Mikäli eroamista harkitseva on pettynyt työntekijöihin, kirkon kannanottoihin tai omaan jumalasuhteeseen, tulisi kirkon ja sen työntekijöiden ottaa nämä tunteet tosissaan. Eroakirkosta.info vastaa suoraan ja kiertelemättä näihin kysymyksiin kirkollisveroista

tai suhtautumisesta vähemmistöihin, naispappeuteen ja tosiuskovaisuuteen.

Eroakirkosta.info tarkoitus on herättää kirkosta eroamista mieltä ajattelemaan itse. On tärkeää, että eroaja saa ennen päätöstään asiaan myös toisen näkökulman. Kritiikkiin täytyy vastata samalla älyllisellä kirjoitustyyllillä, jotta sivusto keskustelisi samalla kielellä eroajan kanssa. Sivustolla on otettava esille ne kysymykset, jotka yhä uudestaan nousevat esille mediasa sekä eroakirkosta.fi-sivuilla. Monelle kirkosta eroaminen on juuri älyllisen pohdinnan tulos; he kokevat, etteivät heidän omat arvonsa kohtaa kirkon kanssa. Kirkosta eroajaa tuskin pystyttäisiin tavoittamaan perinteisellä hengellisellä kielellä. Eroakirkosta.info vastaa pohdintaan antamalla mahdollisuuden kysyä ja kertomalla rehellisesti muun muassa kirkon rahankäytöstä. Juuri kyselevät henkilöt, nuoret aikuiset ja keski-ikäiset, ovat eroakirkosta.info kohderyhmä.

Eroakirkosta.info on keskittynyt vastaamaan kysymyksiin, joita kirkosta eroavilla on. Haasteena tulevaisuudessa on, miten sivusto tukisi vielä enemmän kirkkoon liittymistä. Palautteet, kyselytulokset ja kysymykset ovat myös valtava materiaali, josta voitaisiin hyötyä vielä paremmin kokonaiskirkon osalta. Koko materiaali olisi käytävä systemaattisesti läpi, jotta niistä voitaisiin tehdä johtopäätöksiä. Mistä voimakkaat tunteet, reaktiot ja mielipiteet nousevat, jos nuorten aikuisten tärkeimpiä syitä kirkosta eroamiseen on se, että kirkolla ei ole merkitystä? Pystytäänkö niitä kanavoimaan jotenkin rakentavaksi voimaksi?

2 Kirkkoon voi liittyä netissä – liittykö kukaan?

2.1 Kirkon jäseneksi helposti verkossa

Kirkosta voi erota helposti verkossa; eroakirkosta.fi-palvelussa se onnistuu yhdellä lomakkeella. Myös liittymisen odotetaan olevan mahdollista sähköisellä lomakkeella, ja liitykirkkoon.fi perustettiin kirkkohallituksessa vastaamaan tähän tarpeeseen.

Seurakunnilla on jo aiemmin ollut liittymisen mahdollistavia verkkopalveluita ja kirkkoon on voinut liittyä myös kirkkoherranvirastossa tai yhtymän keskusrekisterissä. Kirkkoherranvirastojen aukioloaika rajoittaa kuitenkin liittymistä niiden kautta. Usein liittymistä saattaa hankaloittaa myös se, että liittyjä ei edes tiedä, mihin seurakuntaan hänen tulisi olla yhteydessä.

Valtakunnallisessa liitykirkkoon.fi-palvelussa ei tarvitse tietää seurakuntaa, johon tulee liittyä, eikä seurakuntien tarvitse rakentaa omaa sähköistä lomaketta. Valtakunnallinen kirkkoonliittymislomake on kansalaisille ymmärrettävämpi kuin liittyminen seurakuntaan. Käsitteellisesti puhutaan kirkkoon liittymisestä eikä seurakuntaan liittymisestä.

Tällaisen palvelun kehittämisessä erityisen haastavaa on, että kaikki tietoturvaan liittyvät vaateet tulee täyttää. Kirkkoon liittymistä säätelee myös kirkkolaki. Palvelun kehitys vaatii tarkan suunnittelun konseptisuunnitteluun, huolella rakennetun tekniikan sekä tarkan lakipykälien tarkastelun ja tulkinnan. Myös mahdolliset väärinkäytökset täytyy ottaa huomioon.

Ennen valtakunnallisen jäsentietojärjestelmän käyttöönottoa ei ole mahdollista toteuttaa kokonaan sähköistä ja valtakunnallista liittymisprosessia. Liittyjä täyttää ja lähettää lomakkeen netissä, minkä jälkeen seurakunta ottaa häneen yhteyttä ja varmistaa asian kirjallisesti. Lomakkeita ei lähetetä missään vaiheessa sähköpostitse tietoturvan ja henkilötietosuojan takia. Lomakkeita ei myöskään säilytetä tietokannassa. (Kallioinen & Korpiaho 2008.)

2.2 Yleisöreaktio liitykirkkoon.fi-palvelua kohtaan

Liitykirkkoon.fi on löydetty hyvin, vaikka massiivista markkinointikampanjaa ei olekaan lanseerattu. Palvelu avattiin kesäkuussa 2009, ja vielä saman vuoden aikana palveluun lähetti liittymislomakkeen 2 779 henkilöä. Vuodenvaihde vaikuttaa olennaisesti myös liittymisten määriin. Liittymisen kannattaa hoitaa vuoden alussa, sillä kirkollisveroa peritään vasta seuraavan vuoden alusta. Maaliskuussa 2010 lomakkeen lähetti 1 776 kirkon jäseneksi haluavaa.

Palvelun viestinnässä ei ole lähdetty taistelemaan liittymislukujen uutisoinnilla eroamislukuja vastaan. Median puolelta yleisin kysymys on kuitenkin ollut se, onko palvelu perustettu vastaiskuksi eroakirkosta.fi-palvelulle. Palvelu kiinnosti mediaa jo ennen sen julkaisua. Helsingin Sanomat uutisoi aiheesta jo vuosi ennen palvelun julkaisua korostaen kirkon ja vapaa-ajattelijoiden vastakkainasettelua. Jutun otsikkona oli ”Eroakirkosta.fi saa vastustajaksi liity kirkkoon -palvelun”. (Vainio 2008.) Hs.fi-sivuilla aiheesta virisi vilkas keskustelu, jossa pohdittiin sitä, lisäävätkö nettisivut olenkaan liittymisiä tai eroamisia. Positiiviseksi asiaksi katsottiin se, että ulkomailla asuvat tarvitsevat tällaista palvelua. Keskusteluissa nousivat esiin

myös kirkollisvero, kaste ja konfirmaatio sekä näiden tarpeellisuus. Palvelun perustamisen nähtiin myös lisäävän kirkosta eroamista, sillä kirkko sai huomiota mediassa. Kirkon saadessa mediahuomiota kansalaiset ryhtyvät miettimään omaa suhdettaan kirkkoon sekä oman jäsenyytensä ohuutta. (liitykirkkoon.fi 2008a.)

Liitykirkkoon.fi-palvelusta keskusteltiin myös muilla keskustelupalstoilla. Suomi24.fi:n keskustelupalstalla katsottiin, että kirkolla on oikeus perustaa palvelu, jossa voi liittyä kirkkoon. Palvelun perustaminen nosti esiin myös kysymykset piispojen palkoista ja kirkosta eroamisesta. (liitykirkkoon.fi 2008b.) Käytyt keskustelut osoittavat, että kirkon työntekijöitä ja kirkon jäseniä kaivataan keskustelemaan ja tuomaan omaa näkemystään siihen, miksi kirkkoon kannattaa kuulua.

Uudestaan aihe nostettiin mediassa esiin liitykirkkoon.fi -palvelun julkistamisen yhteydessä. YLE uutisoi aiheen otsikolla ”Kirkko avaa liittymispalvelun nettiin”. Uutisessa kirjoitettiin, että palvelu tulee kilpailemaan eroakirkosta.fi -palvelun kanssa. (YLE Uutiset 2009.) Aiheesta keskusteltiin Aamulehden keskustelupalstalla ja esiin nousi esimerkiksi se, ettei liitykirkkoon.fi -sivuilla puhuta Jumalasta ja Jeesuksesta (Liitykirkkoon.fi tarjoaa vastavedon kirkosta eroamiselle 2009).

Liitykirkkoon.fi-sivustoilta tulee myös hyvin monenlaista palautetta. Vuoden aikana erillisiä kysymyksiä on tullut noin 200 kappaletta. Suurin osa kysymyksistä liittyy kirkkoherranvirastojen peruskysymyksiin kasteen ja ripikoulun suorittamisesta. Kirkkoonliittymisprosessiin kuuluvat asiat pohdituttavat liittyjiä. Toistuvasti kysytään kummiudesta ja kirkollisverosta. Oma seurakuntaa selvitetään tämän palvelun kautta, samoin ohjeita liittymiseen ja eroamiseen. Ulkomailta kysytään, voiko ulkomailla asuva liittyä kirkkoon, ja Suomessa ulkomaalaiset kysyvät, voivatko he liittyä. Usein ihmetellään myös, voiko olla luterilaisen kirkon jäsen Suomessa ja ulkomailta samaan aikaan.

Joitain kysyjä kiinnostaa liitykirkkoon.fi-sivujen kautta liittyneiden määrä. Myös positiivista palautetta palvelun tarpeellisuudesta on tullut. Palautetta on tullut lisäksi yleisesti kirkosta, esimerkiksi kirkon suvaitsemattomuudesta. Palautteisiin oletetaan yleisesti vastattavan nopeasti: esimerkiksi kummiksi aikova on lähettänyt torstaina liittymislomakkeen ja kysynyt, ehtiikö viikonloppuna kummiksi. (liitykirkkoon.fi i.a.) Palautteisiin pyritään reagoimaan nopeasti ja toistaiseksi jokainen kummiksi aikova on ehtinyt liittyä ajoissa kirkkoon – yksi jopa muutamaa tuntia ennen kastetta.

2.3 Kirkon jäsenyys – merkityksellistä verkossa

Tilanteet, joissa kirkko esiintyy vahvana ja yksiselitteisenä auktoriteettina, vieraannuttavat erityisesti nuoria aikuisia kirkosta. Pettymys johtuu viime kädessä siitä, että kirkko näyttäytyy kovana ja kylmänä totuuden omistajana. (Niemelä 2006, 231–232.) Onkin tärkeää, että kirkon omissa ja sen ulkopuolisissa verkkopalveluissa käydyissä keskusteluissa, palautteissa ja cha-teissa kirkon jäsenten ja kirkosta vieraantuneidenkin mielipiteet ja tunteet otetaan vastaan. Mikäli erilaisten palvelujen ja foorumien kautta saadaan aikaan kirkko, jossa jokaisella on oikeus ilmaista mielipiteensä ja jota jokaisella on oikeus olla mukana rakentamassa, saamme luotua kentän, jonne halutaan tulla mukaan pelaamaan. Mitä enemmän yhteiseen projektiin halutaan osallistua, sitä enemmän siitä tulee tekijöidensä näköinen – kirkko, johon halutaan kuulua.

Kirkon rakentaessa verkkopalveluita on muistettava, että verkossa ei suinkaan ole parasta se, mitä kaikkea voidaan virtuaalisesti toteuttaa helposti, nopeasti, näyttävästi ja vähällä vaivalla, vaan se, mitä se voi tuoda ihmisten elämään lisää. Verkossa kirkko, sen työntekijät, usko ja Jumala voivat tulla lähemmäksi ihmistä. Verkossa kohtaaminen, keskustelun aloitus ja avoimuus ovat helpompia. Kirkko elää verkossa samassa todellisuudessa kuin sen jäsenet. Peruspalveluiden on oltava verkossa, mutta sen jälkeen on priorisoitava tarkkaan, millaiset palvelut vastaavat ihmisten todellisiin tunteisiin ja kysymyksiin eivätkä vain rakenna kirkolle koreaa kuorta.

LÄHTEET

- eroakirkosta.info i.a. Viitattu 29.3.2010. <http://www.eroakirkosta.info/>.
- Helsingin Sanomat 2008. Kirkko perusti oman eroa kirkosta -sivuston. Viitattu 29.3.2010. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Kirkko+perusti+oman+eroa+kirkosta+-sivuston/1135240207940/>.
- Iltalehti 2008a. Kirkko perusti eroakirkosta.info -sivuston. Viitattu 29.3.2010. http://www.iltalehti.fi/tampere/200810138416417_te.shtml.
- Iltalehti 2008b. Uusi verkkopalvelu kasvatti erolukuja. Viitattu 29.3.2010. http://www.iltalehti.fi/tampere/200810158429696_te.shtml.
- Kallioinen, Sami & Korpiaho, Mervi 2008. Liity kirkkoon -palvelu. Konseptisuunnitelma. Tekijän hallussa.
- liitykirkkoon.fi 2008a. Keskustelufoorumilla HS.fi Keskustelu. Viitattu 29.3.2010. <http://www.hs.fi/keskustelu/thread.jspa?threadID=124175&messageID=2140293&/>.
- liitykirkkoon.fi 2008b. Keskustelufoorumilla Suomi24. Viitattu 30.10.2010. <http://keskustelu.suomi24.fi/node/5953705/>.
- Liitykirkkoon.fi tarjoaa vastavedon kirkosta eroamiselle 2009. Keskustelufoorumilla Aamulehti.fi. Viitattu 30.10.2010. <http://www.aamulehti.fi/keskustelu/thread.jspa?threadID=63869>.
- Niemelä, Kati 2006. Vieraantunut vai pettynyt? – Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 95. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Vainio, Riitta 2008. Eroakirkosta.fi saa vastustajaksi liity kirkkoon -palvelun. Viitattu 29.3.2010.
- www-eroakirkosta.info 2008. Keskustelufoorumilla Usko, Toivo, Rakkaus. Viitattu 29.3.2010. <http://uskotoivorakkaus.fi/keskustelu/keskustelufoorumi/www-eroakirkosta.info/?searchterm=eroakirkosta.info>.
- YLE Uutiset 2009. Kirkko avaa liittymispalvelun nettiin. Viitattu 7.10.2010. http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/06/kirkko_avaa_liittymispalvelun_nettiin_823877.html?print=true.

PAPPI VERKOSSA

1 Herääminen

Aamuhämärässä yritän käynnistää itseni katkaisijasta samoin kuin muutkin kodinkoneet: kahvimylly käyntiin, espressokone lämpenemään, maito vaahdotumaan, pikimusta kahvi sekaan ja tietokone päälle. Kannettava tietokone on valmiiksi keittiön pöydällä, joten on luontevaa selata uutiset verkossa. Onneksi maailmassa ei ole tapahtunut mitään kovin pahaa ja voin turvallisesti mielin siirtyä uutistoimistojen isoista uutisista tutkimaan ystävien ja läheisten pieniä uutisia. Jos sata Facebook-kaveriani on päivittänyt tilaansa yön aikana, heistä 25 on kommentoinut menneen päivän säätä.

Kun olin nuori, pidin säästä keskustelemista pinnallisena. Sitten olen tullut armollisemmaksi kanssaihmiä kohtaa ja oppinut ymmärtämään, kuinka paljon sää vaikuttaa mielialaan. Se, mikä pikaisesti katsottuna vaikuttaa pinnalliselta, voikin pitää sisällään syvemmän viestin. Nykyään tulkitsen usein säätilapäivityksiä mielentilapäivityksinä; onnellinen ihminen iloitsee auringosta, masentunut ei edes näe sitä. Säätilasta keskusteleminen voi myös olla eettistä keskustelua, ilmastonmuutosten seuraamista.

Facebook paljastaa monen seuranneen televisiosta urheilua. Se on kirvoittanut noin 30 tunteikasta kommenttia. Ilahdun huomattessani, kuinka naiset ja miehet aivan yhtä intohimoisesti elävät urheilumaailmassa. Statuspäivityksillä he avartavat ajattelua ja ehkä näin muuttavat maailmaa paremmaksi paikaksi.

Aamuvirkut jakavat tilapäivityksissään myös uutislinkkejä. Klikkailen auki mahdollisia kiinnostavia sivuja. Löytyy vinkkejä saarnoihin ja puheisiin, ohjeita elämänhallintaan, rohkaisevia aforismeja, virkistäviä videoita ja huikai-

sevia luontokuvia. Viestit sosiaalisissa medioissa muodostuvat nopeista heitoista, arjen kuvauksista ja lyhyistä kommenteista. Pitkät vuodatukset ovat verkon kirjoittamattomien käytössääntöjen vastaisia; pitää ottaa lähimmäinen huomioon. Kaikessa tässä korostuu parhaimmillaan ilo ja rakkaus elämää, ystäviä ja olemassaoloa kohtaan.

Sosiaalista elämää verkossa väitetään joskus pinnalliseksi. Luulen kuitenkin, että verkko on säästä keskustelun tavoin pinnallista vain näennäisesti. Verkko ei vaadi vaan sallii minun olla minä – erilainen, yksilöllinen ja silti yhteydessä toisiin. Joskus törmää palveluun, joka ei anna tilaa erilaisuudelle. Silloin voin valita, viritänpö asiasta keskustelua vai jätänkö tämän palvelun ja etsin paremmin minulle sopivan sen tilalle. Toisin kuin muussa elämässäni verkossa kukaan ei pakota olemaan jossakin. Verkosta löydän myös ”samiksia”, samoin eläviä ihmisiä, joiden kanssa meillä on samoja kiinnostuksen kohteita ja harrastuksia. On tärkeää tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi.

Näyttöni pinnalla näkyy paljon enemmän tunteita kuin ihmisten kohdassa kasvokkain. Verkossa ihmiset kokevat voivansa ilmaista kaikkia tunteitaan. Viha verkossa voi johtaa pahimmillaan karmeisiin tekoihin, rakkaus syttyy yhä useammin juuri verkossa, pelko voi saada vallan myös verkkoyhteisössä. Verkko on luonut myös uusia kilpa-areenoita, nokkimisjärjestyksiä, eliittejä, väkivallan sallivia alueita ja yhden totuuden yhteisöjä. Ehkä se on nostanut esiin jotain pahuutta, jota aiemmin ei viisaasti päästetty valloilleen. Toivo ja toivottomuus aaltoilevat. Usko ja luottamus ovat kuitenkin verkkoelämän ydintä. Verkko tarjoaa kolmiulotteissa maailmassa olemiseen neljännen ulottuvuuden. Tämä ulottuvuus tulee kaikkialla läsnä olevaksi: osaksi arkea, työtä, rakkautta, ystävyyttä ja kuolemaakin.

Näin alkaa tavallinen työpäivä. Ajatukseni ovat tehneet pitkän matkan.

2 Työkulttuuri muutoksessa

2.1 Jeesuksen seuraajana

Seurakunta on antanut käyttöni kännykän, jolla saan luetuksi sähköpostit. Teen sen bussissa työmatkalla, jotta työpaikalle saapuessani saan vastaukset lähtemään ripeämmin. Tällainen työote vaatii tunnollisuutta ja itseenäisyyttä, kykyä arvioida omaa jaksamista ja ajankäyttöä, kykyä nähdä tärkeät työt ja jättää vähemmän tärkeät asiat sivuun.

Työkoneesta avautuu ensimmäisenä sisäisen verkon etusivu, jossa on oman seurakuntani uutisia ja tiedotteita. On hyvä olla perillä siitä, mitä fyysisessä lähitodellisuudessa on vireillä, mistä työhön liittyvistä asioista mediassa huomenna keskustellaan ja mitä ruokaa on tänään tarjolla ruokalassa. Päivän sana putkahtaa painikkeen alta rohkaisemaan. Liitän itseni koko kirkon kontekstiin keskushallinnon sivuilla sakasti.evl.fi. Sieltä löydän muun muassa uusimmat työalaani liittyvät asiat.

Kirkon strategisissa dokumenteissa toistetaan kuin mantraa: ”Verkko on kirkon uusi toimintaympäristö. On oltava siellä missä ihmisetkin ovat.” Strategioissa on pakko yksinkertaistaa ja kärjistää, jotta saataisiin jokin viesti perille. Verkko on teknisesti uusi työympäristö, mutta sisällöllisesti siinä ei ole papille juuri mitään uutta. Verkkoon rakennetaan kirkollisia palveluja eri ikäryhmille. Näistä palveluista tiedottaminen ja niihin mukaan kutsuminen on tärkeä osa kirkon verkkotyötä, mutta se ei ole kovin erilaista kuin seurakuntalaisten kutsuminen messuun, kerhoon tai nuorteniltaan.

Kutsuvan työn lisäksi vahvan roolin verkkotyössä saa etsivä työ. Verkossa on useita avoimia palveluja, joihin rekisteröitymällä työntekijä voi tavata paljon ihmisiä. Facebook on oikeastaan suljettujen kaveripiirien verkosto, mutta suurin osa yhteisöistä on sitä avoimempia. Keskeistä on ihmisten toiminnan seuraaminen. Avoimissa palveluissa kuka tahansa voi seurata melkein ketä tahansa ja seuraamalla saada arvokasta tietoa ja uutisia. Omien tietojen jakaminen ilmaiseksi verkossa tuo sosiaalista pääomaa, jolla kootaan seuraajia. Se, mitä tietoa verkossa jakaa, houkuttelee juuri tiettyntyyppisiä seuraajia. Twitter on tästä oiva esimerkki. Nuoret jakavat Twitterissä kuulumisiaan, etsivät bileitä ja keskustelevat. Useimmille aikuisille se kuitenkin on ammatillisen jakamisen ja päivittämisen kanava. Seminaareissa ja koulutuksissa se toimii taustakanavana, jossa kommentoidaan esityksiä ja luentoja – käydään ikään kuin vapaata ja epävirallista keskustelua virallisesta aiheesta.

Seuraaminen on tuttua kristillisestä perinteestä. Tänä päivänä on jälleen ajankohtaista kysyä, ketä sinä seuraat. Kenen ajatusten annat vaikuttaa itseesi? Seuraatko Jeesusta, vaikka hän ei twiittailekaan? Mitä Jeesuksen seuraaminen sosiaalisessa mediassa oikein voisi tarkoittaa? Verkossa teologia on tuotava kaikkien ulottuville, kaikille ymmärrettävällä tavalla, kontekstuaalisoitava. Vanhat mallit eivät toimi. Jokainen tilanne vaatii uuden ajattelun, harkinnan ja toiminnan.

2.2 Verkko organisaation haasteena

Pappien kokouksessa vain sihteerillä on tietokone auki. Muiden tietokoneet pysyvät nätisti laukussa. Kokouksessa paheksutaan yleisesti jopa kännykän näpräämistä, joka kärkkäästi tulkitaan epäkunnioittavaksi käyttäytymiseksi ja henkiseksi poissaoloksi. Virsikirjan selailu sen sijaan on sallittua – samoin koomainen tuijotus vastapäiseen tiiliseinään. Tottahan se on, että kaikki kokousasiat eivät kosketa juuri minua tai en vain voi panostaa niihin, koska työtaakka on muutenkin jo riittävän raskas.

Verkko ja erityisesti sen jatkuva ja nopea muuttuminen haastavat organisaatioiden jäykät käytännöt. Uudet tavat ovat nopeita ja mahdollistavat entiset rajat ylittävän ongelmanratkaisun ja ideoinnin. Monista tämä muutos tuntuu levottomuudelta; juuri äsken opeteltujen ATK-taitojen lisäksi onkin jo tullut tukku uutta opeteltavaa. Kaikki uusi näyttää keskeneräistä ja kun jokin alkaa näyttää valmiilta, on se jo vanhentunut.

Verkko on jo muuttanut suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Se on tehnyt siitä demokraattisempaa ja keskustelevampaa, vaikeammin ennakoitavaa ja nopeammin reagoivaa. Yksilön on helpompi löytää uusia yhteisöjä, verkko on helpottanut yksinäisyyttä. Toisaalta verkon ilmiöiden moninaisuus vaatii yksilöltä paljon kypsyyttä, itsenäisyyttä ja arviointikykyä. Se haastaa elämänhallintataidot ja kyvyn laittaa itselleen rajoja. On siis otettava vastuu omista tekemisistään. Enää ei ehkä ole olemassa ehdottomia asiantuntijoita, jotka tietävät kaiken ja joita kuuntelemalla tietää tekevänsä oikean ratkaisun. On vain monia tykkääjiä ja säestäjiä.

Verkko antaa mahdollisuuden olla läsnä sielläkin, missä ei juuri nyt oikeastaan voisi tai ehtisi olla. Se johtaa kulttuuriin, jossa ihminen on läsnä monessa paikassa samanaikaisesti. Kokouksessa keskustellaan jostain mediasa olleesta uutisesta, joka on mennyt minulta ohi. Kaivan koneen laukusta ja käynnistän sen paheksuvista katseista huolimatta. Kun se kerran on auki, käyn kommentoimassa työkaverin blogia ja lähetän pikaviestin lapselle, jonka pitäisi lähteä kouluun, mutta joka istuu näköjään vielä koneensa ääressä. Kokouksen sihteeri lähettää pikaviestillä linkin uutiseen, jotta pääsen kärryille keskustelusta, jota juuri käydään.

Tämä häiritsee toisenlaiseen työkulttuuriin tottuneita, mutta muutos on jo tapahtunut. Kokonaan uusi tapa tehdä työtä vaikuttaa lopulta myös organisaation rakenteeseen ja työn sisältöön. Organisaatiossa ja siten johta-

misessa hierarkioiden merkitys vähenee. Asioiden hierarkkisuu­den merki­ty­ys taas kasvaa niiden määrän lisääntyessä valtavasti. Työstä tulee entistä itseohjautuvampaa, organisaatioista litteämpiä ja työstä haus­kempaa. Organisaation on opittava jakamaan vastuu sinne, missä työ tehdään. Yhteisistä linjoista tulee sopia, mutta linjausten tulee olla niin väljiä, että puheen autenttisuus säilyy vaihtelevissa tilanteissa.

Sosiaalisen median palveluissa kuka tahansa voi esiintyä asiantuntijana ja se tekee asiantuntijuuden tunnistamisen hyvin vaikeaksi. Tämä on vaikea tilanne organisaatioille, jossa keskeisenä pääomana ovat juuri osaaminen ja asiantuntijuus. On opittava kohtaamaan ihmiset uudella tavalla tasavertaisesti, mutta samalla omaan osaamiseen ja asiantuntemukseen luottaen. Luottamus syntyy oikeasta itseluottamuksesta.

Näytöllä Facebookin chat vilkkuu. Sen kautta joku nuori varmistelee isokoulutuksen kellonaikaa, toinen lähettää hymiöillä koristetun linkin omaan kuvagalleriaansa, johon hän on ladannut kuvat nuorten viikonloppuleiriltä. Katson kuvat läpi lievästi huolestuneena, koska niissä saattaa olla jotain sellaista, jota kaikki seurakuntalaiset eivät ehkä ymmärtäisi. Iltaohjelmaleikit olivat vähän raisuja ja suunnistus metsässä sisälsi pieniä turvallisuusriskejä. Koska kuvat eivät ole seurakunnan sivuilla, on hyvin vaikea puuttua siihen, mitä verkkoon ladataan. Internetin tuoman jokamiehen sananvapauden myötä on ehkä jopa hyvä ja turvallisuutta lisäävä tekijä, että leiri päättyy verkkoon moninkertaisena kuvakertomuksena.

Vielä yksi nuori varmistelee Facebookin kautta, että iltapäiväksi sovittu kahdenkeskinen mesekeskustelu todella toteutuu. Mesessä eli pikaviestiohjelmassa käyn viikoittain yhden tai kaksi sovittua sielunhoidollista keskustelua nuorten kanssa.

Kokouksen päättyessä ne, joilla ei ollut omaa tietokonetta mukana kokouksessa, etsiytyvät kiireisesti selvittämään sähköpostejaan, hyväksymään laskuja ja vahvistamaan osallistumistaan heille jaettuihin tilaisuuksiin. Toimitusperheisiin soitetaan puhelimella, sen välinearvoa ei kyseenalaisteta samalla tavalla kuin kyseenalaistetaan sähköpostin käyttäminen kontaktivälineenä. Seurakuntalaiset, tututkaan, eivät usein enää ota yhteyttä sähköpostin kautta, vaan kontaktit nuoriin, nuoriin aikuisiin ja perheisiin jatkuvat useimmiten Facebookissa. Eikö kontaktin voisi ottaa sillä tavalla, mikä seurakuntalaiselle sopisi parhaiten?

2.3 Viinipuun oksana

Tällä viikolla pitäisi valmistella sunnuntaiksi saarna Johanneksen evankeliumin 15. luvun tekstistä. Temaattisten saarnojen valmistelussa internetin hakukoneista on paljon apua. Etsin Googlega sanaa ”viinipuun” ja yllätykseni huomaan, että tuo sana esiintyy oikeastaan vain kahdessa merkityksessä. Se viittaa Helsingissä sijaitsevaan Viikin kirkkoon, jonka nimi on Viinipuun kirkko, ja toisaalta taas juuri Johanneksen evankeliumin tekstiin ja sen tulkintaan.

Huomaan Googlen suosiollisella avustuksella, että olen omassa ajattelussani niin rajoittunut kirkolliseen kontekstiin, että sana viinipuun ei tunnu minusta mitenkään oudolta. Jos puutarhamyymälässä menisin pyytämään viinipuuta, minulle ehkä naurettaisiin. Sellaista puuta kun ei näytä olevan olemassa, vaan viini on köynnös. Sana ”viinipuun” tulee varmaankin siitä, että ensimmäisten raamatunkäännösten aikaan kukaan Suomessa ei tiennyt, millainen kasvi viini on, koska täällä pohjoisilla leveysasteilla sitä ei luonnostaan kasva. Ehkä eniten minua järkyttää se, millaisiin tulkintoihin viinin puuksi määrittelemisen on johtanut. Viiniköynnös nimittäin koostuu lähes yksinomaan oksista, jotka vasta toisiinsa kietoutuneina muodostavat jonkinlaisen rungon. ”Minä olen viinipuun ja te olette oksat”, sanoi Jeesus. Olen kiitollinen saamastani uudesta oivalluksesta (ja pidän ehkä elämäni parhaimman saarnan).

Seuraavan aamun päivänavausta varten vierailen Facebook-ryhmässä, jossa on linkkejä erilaisiin päivänavausmateriaaleihin. Näistä saan sopivasti virikkeitä omalle ajattelulleni. Kirkon tiedotuskeskuksen sivua selatessani mietin, miksi ihmisessä en näyttäisi jotain valmista videota. Aikaa ei kuitenkaan tunnu löytyvän riittävästi siihen, että ehtisin sopia koulun kanssa videon näyttämisen teknisestä toteuttamisesta. En edes tiedä, voiko siellä näyttää videota suoraan verkosta, ja epäilen, ettei asiaa tiedä päivänavauksen teknisessä puolessa avustava kouluisäntäkään.

Mikä siis saa minut liittymään johonkin yhteisöön? Kuulun Päivänavausyhteisöön, koska siitä on minulle konkreettista hyötyä ja apua. Toisiin kuulun harrastuksen, musiikin tai idolini takia. Joissain ryhmissä tai yhteisöissä on vain ihmisiä, joihin ei muuten tulisi pidettyä yhteyttä. Yhteisöissä käydystä keskusteluista opin ja oivallan enemmän uutta kuin kirjoista.

Yksilönä verkossa olen osa suurempaa kokonaisuutta. Lunastan paikkani luomalla yhteisöön oman profiilin, jossa kerron, että tykkään sekä metallimusiikista että popista, olen kirkon työntekijä ja fanitan Jeesuksen lisäksi MacGyveria. Yhteisöt muodostuvat toisista samoista asioista kiinnos-

tuneista yksilöistä ja niihin voi kuka tahansa liittyä. Yhteisöön kuuluminen voi yhdistää voimakkaasti toisiin ihmisiin, joita ei ole koskaan nähnyt. Yhteisön jäsenten kanssa on luontevaa jakaa ilot ja surut, usko ja epäily, innostus ja turhautuminen. Yhteisö voi tukea elämän tarkoituksen etsinnässä. Yhteisössä voin kysyä kaiken, mikä minua askarruttaa: Mihin kuulun? Onko kukaan muu ihmetellyt tätä? Ovatko ajatukseni hassuja, ymmärtääkö huumorin joku muukin? Kysymyksiini vastaa se, joka tuntee siihen kutsumusta. Meitä yhdistää asia, ei pakko olla samassa huoneessa, työyhteisössä tai tiimissä. On uudenlaisten rakenteiden aika.

Kirkkokin on yhteisö, mutta tämän ajan ihmiselle vaikea sellainen. Sinne voi huutaa kysymyksiään, mutta se ei vastaa. Sen kannanotot epäselviä ja vaikeita, kukaan ei tiedä mihin rahat käytetään tai millaisia ihmisiä sen työntekijät ovat. Yhteisönä se panttaa siunausta eikä kukaan kerro, minkälaisiin asioihin yksilössä kiinnitetään huomiota. Kuka on tarpeeksi hyvä ja nuhteeton ja kuka tuomitaan teoistaan? Kirkko yhteisönä ei juuri houkuttele liittymään tai kuulumaan.

2.4 Kultaisen iän kerhossa

Alkuiltapäivästä kirkolle kokoontuu kymmenkunta eläkeläistä juomaan kahvia, keskustelemaan ja kuuntelemaan papin alustusta. Pari vuotta sitten porukkaa oli enemmän – nyt monet ovat pysyvästi poissa joukosta ja uusia ei tule kirkolle, koska he löytävät parempaa kahviseuraa netistä. Siellä verkossa vanhuksetkin yhä useammin ovat. Tiettyyn aikaan ja paikkaan sitoutuminen joka viikko on myös yhä vaikeampaa, koska virikkeitä ja toimintaa on tarjolla yllin kyllin. Eläkkeellä sitä vasta kiireisiä ollaan.

Nämä harmaat pantterit ovat vielä ehkä enemmän verkon palvelujen käyttäjiä kuin sosiaalista elämää verkossa eläviä. Palvelut tilataan, matkat ostetaan ja yöpymiset varataan netissä. Kelalta anotaan avustuksia ja sanomalehden sivuilla äänestetään maahanmuuttajien kotouttamisesta. Tilastokeskus julkaisee, verkossa, tilastoja siitä, mihin nettiä käytetään ja ketkä sitä käyttävät. Suosituimpia nettisivuja listataan. Tällaisissa tutkimuksissa on selvinnyt, että lähes kaikki maksavat laskunsa verkossa, mutta myös sähköpostien lukeminen sekä matkojen ja lippujen varaaminen ovat suosituimpien toimintojen listan kärjessä. Kaikki ovat jo tottuneet vaivattomaan asiointiin, joka on mahdollista aukioloajoista riippumatta ja kotoa poistumatta. Tilastot kertovat toiminnasta, mutta minkälainen ihminen on tämän takana? Ti-

lastoja tutkimalla ei saada selville, mitä netissä sen jälkeen tehdään, kun laskut on maksettu ja uutiset luettu.

Jokaisen yksilöllinen elämä jatkuu netissä. Mikäli elämään etsii toista ihmistä, deittipalvelut kiinnostavat. Kaksikymmentä vuotta naimisissa ollut ei voi ymmärtää nettikohtaamisten tärkeyttä yksinäiselle. Vakavaan sairautteen haetaan usein ratkaisuja ja vertaistukea netistä, kasvatuksen toistuvia ongelmia voi pohtia yhdessä toisten kanssa. Ulkomailla voi kotimaahan pitää yhteyttä verkossa ja oikeastaan laajaa ihmissuhdeverkostoa on lähes mahdotonta ylläpitääkään missään muualla.

2.5 Surussa ja murheessa

Olen varannut takkahuoneen omaisten tapaamista ja toimituskeskustelua varten. Takkahuone on rauhallinen, mutta siellä ei ole verkkoyhteyttä – toisaalta sitä ei juuri tässä hetkessä tarvitakaan. Kohtaaminen kasvotusten on tärkeää eikä verkossa kohtaaminen tule koskaan korvaamaan sitä. Toisaalta verkossa on paljon sellaista, mikä voisi lohduttaa surussa ja johon voisin omaisia myöhemmin johdattaa. Tiedän muistosivustoja ja muistoryhmiä, jotka ovat saaneet alkunsa siitä, että joku on tarvinnut sellaista omassa surussaan. Suru, luopuminen ja kuolema halutaan jakaa muiden kanssa. Jakaminen tapahtuu hyvin monin eri tavoin: kirjoittamalla, valokuvilla, videoilta, linkityksillä ja kommentoinneilla. Verkossa nuoret harjoittelevat surua ja kuolleille kotielämillekin tehdään muistovideoita. Myös kuolleita ystäviäni on edelleen Facebookin kaverilistalla. Kun näen heidän profiilinsa, muistan rukoilla heidän ja heidän omaistensa puolesta.

Elämää ja kuolemaa ei voida laittaa siisteihin sarakkeisiin, hoitaa salasanoin näppärästi ja nopeasti. Ihmiset pettyvät kirkossa siihen, ettei heitä kohdata yksilöinä. Kohtuun kuollut vauva olisi saanut hautajaiset vasta, jos tietty kuukausimäärä olisi ollut täynnä. Siunauspuhe meni ihan ohi ja siinä käsiteltiin vain yleisiä asioita. Kirkkoherranvirastossa kohtasi epäystävällistä palvelua. Pappi käveli ohitseni ostarilla, vaikka oli kaksi päivää sitten siunannut mummini hautaan. Verkossa ei mennä ohi vaan siellä tullaan kohti. Keskustelupalstoilla kysytään suoraan, missä oli Jumala. Mitä on kuoleman jälkeen? Kastettaisiinko meidän lapsi vai ei? Verkkokeskustelussa löydetyn vastauksen perusteella moni tekee isoja päätöksiä.

Onko tavallisen ihmisen tavallisessa arjessa tilaa kirkolle ja elämän suuril-

le kysymyksille? Mahtuuko perheen pyörityksen, parisuhteen koukeroiden, työn uuvuttavuuden tai ystävien tapaamisten oheen kysymyksiä elämästä ja kuolemasta, oikeasta ja väärästä, arvoista, peloista ja huolista, johdatuksesta ja merkityksistä? Näihin kysymyksiin ei mikään organisaatio pysty tyhjentävästi vastaamaan, mutta vierelläkulkija tavoittaa toisen ihmisen kanssaihmettelyllään. Meillä kirkon työntekijöillä olisi taitoa olla sellaisia rinnalakulkijoita, mutta miten löydämme tiemme sinne, missä meitä tarvitaan?

On vaara, että kirkko ajautuu uomaan, jossa sille on tilaa vain erilaisissa kriiseissä. Pappi saapuu mustissaan syyttämään kynttilän ja pitämään harauden, kun muiden sanat eivät riitä. Kokoavaan toimintaan osallistuvat ne, jotka tietävät pappiakin paremmin Raamatun antamat vastaukset. Olisiko kirkon missio kuitenkin tavoittaa ihmiset myös arjessa, ilossa, tässä ja nyt? Verkko-yhteisöjen arkipäiväisissä keskusteluissa on mahdollisuus, että syntyy luottamus kirkkoa ja sen työntekijöitä kohtaan. Tällainen luontainen yhteys kantaa kriisienkin yli helpommin. Lähdemmekö siis etsimään laumasta eksynnyttä yksilöä vai kaitsemeko sitä laumaa, joka on jo turvallisesti yhteisön huomassa? Onko tärkeämpää keskittyä oikean opin ja lauman yhtenäisyyden vaalimiseen vai vastata niihin kysymyksiin, jotka ovat kuultavissa, jos ne vain haluaa kuulla. Aito läsnäolo on tärkeää, kun kohdataan ihmiset kasvokkain, mutta se on mahdollista myös verkossa. Verkossa eläekin vahvasti sekä autenttisuuden vaatimus että autenttisuuden mahdollisuus.

Autenttisuuden määrittelee vastaanottajan kokemus aitoudesta ja ihan oikeasti läsnä olevasta ihmisestä. Verkossa kommunikaatio perustuu dialogiin, ei yksisuuntaiseen huutoon, saarnaan, inttämiseen tai oikeassa olemiseen. Tämän dialogin edellytys on autenttisuus. Ruotsin verbi ”samtala” on juuri oikea kuvaamaan verkon kommunikaatiota, kuuntelevaa ja kuulevaa puhetta. Verkko mahdollistaa kuitenkin myös passiivisen osallistumisen ja suuri osa ihmisistä käyttää verkkoa pääsääntöisesti toisten tekemisten seuraamiseen. Luetaan blogeja, rullataan Facebookia, silmätään Twitterit. Jotkut ottavat verkon vahvemmin haltuunsa aktiivisina toimijoina kuin toiset. Onkin selvää, että kaikki eivät ole yhtä aikaa syvällisiä, hauskoja, nokkelia, nopeita ja värikkäitä kirjoittajia. Toisaalta kaikkien ei tarvitse ollakaan, edes verkossa. Verkko sallii myös sen, että sinne ei mene lainkaan. Ihminen, joka pysyy poissa sosiaalisen median palveluista, ei ole huonompi kuin muutkaan.

Verkosta pois jättäytyvä jää luonnollisesti myös ilman jotain. Monet tuo verkkoon tuen tarve. Surujen ja murheiden maailmassa ihminen tarvitsee

toisia ihmisiä. Aivan erityisen arvokkaita ovat sellaiset ihmiset, jotka ovat kokeneet jotain samaa. Verkon keskustelupalstoilla samaa kokeneet ihmiset tukevat toisiaan ennen ja jälkeen suurten leikkausten, avioeron kurimuksessa tai lastenkasvatusmurheissa. Aivan erityisen oman todellisuutensa muodostavat vakavasti sairastuneiden blogit. He itse haluavat tarjota omat kokemuksensa toisten käyttöön ja saavat kommenttien kautta palautetta, rohkaisua ja tukea toisilta. Kun ihminen tietää kuolevansa, pelkistyvät myös hänen blogikirjoituksensa: Herra, armahda meitä!

Uskottavuus on tavoittelemisen arvoista. Kirkon uskottavuutta syö kaikkein eniten aidon läsnäolon puute. Kollegan mielestä tämä on jopa kirkon kohtalonkysymys. Läsnäoloa odotetaan erityisesti papeilta, mutta myös muilta työntekijöiltä. Ihminen, joka elää sairauden, kuoleman tai kärsimyksen äärellä, yhteiselämän rikkinaisyyden keskellä tai tarkoituksettomuuden syövereissä, tunnistaa verkossakin epäaidon muka-läsnäolon. Elämän haurauden jokapäiväisen paljastumisen keskellä ihminen etsii sitä, mikä on kestävää ja pysyvää, ei valheellista tai pinnallista lohduttelua.

3 Hengellinen elämä

Illalla käyn vielä koneen ääreen. Hiljennyn henkilökohtaisen sähköpostini ääreen ja tarkistan, mitä sinne on kertynyt. Samaan osoitteeseen tulevat ilmoitukset Facebookista, työsähköpostista ja muista. Sen ääressä on hyvä summata päivän saldo.

Verkko on tutustuttanut minut uusiin ystäviin ja olen löytänyt vanhoja, jo kadonneita ystäviä. Aktiiviset ystävyysuhteet ovat löytäneet uuden vaihteen. On hauska tietää, mitä kaverille kuuluu, mitä hän ajattelee näinä hetkinä, minkä kanssa hän painii työssään, mitä lapset ovat puuhanneet. Kun taas tapaan hänet kasvokkain, tuntuu, että tavattiin viimeksi aivan hetki sitten, vaikka siitä olisi kulunut pitkäkin aika.

Ystävien ystävät ja kavereiden kaverit muodostavat outoja verkostoja. Nämä verkostot limittyvät hedelmällisellä tavalla. Verkostot synnyttävät uusia kontaktiverkkoja, ruokkivat luovuutta, auttavat jalostamaan vanhoja ideoita. Jos muualla elämässä oman elämäni alakulttuurit eriytyvät koko ajan enemmän ja enemmän, verkossa ne sekoittuvat autuaasti. Jos verkko toisaalta auttaa jonkin hyvin erityisen ja harvinaisen asian harrastajia löytämään toisensa, se myös sekoittaa näitä verkkoja. Alakulttuurit aukeavat toisilleen, mikä

lisää yhteyksiä ihmisten välille ja yhteisyyden kokemusta – yksinkertaisesti parantaa maailmaa. Usein verkossa löydetty yhteisö tai uusi ystävä johtaa myös tapaamiseen oikeassa elämässä. Verkossa on oudompaakin ihmistä helppo pyytää vaikka kahville. Tälläkin on kääntöpuolensa; verkko voi johtaa myös ongelmallisiin tilanteisiin, kun tavataan ihminen, jonka tuntee vain hyvin pieneltä osalta. Joskus verkko voi olla ystävyysuhteelle syvempi ja koskettavampikin paikka kuin fyysinen todellisuus.

Oleellista verkon sosiaalisuudelle on, että voin itse määritellä sitä. Jokainen itse päättää, kuinka lähelle päästää toiset ihmiset ja kuinka paljon hän avaa omaa elämäänsä, tunteitaan, ajatuksiaan ja tekojaan. Verkossa tulee helposti kertoneeksi enemmän kuin aikoikaan. Avoimuus syventää ihmissuhteita.

Haluaako kirkko puhua verkossa yksilölle vai laumalle? Onko papin työn kohteena lauma vai yksilöt? Mietin Luukkaan evankeliumin tuttua tekstiä:

Jos jollakin teistä on sata lammasta ja hän kadottaa yhden niistä, eikö hän jätä niitä yhdeksääkymmentä yhdeksää erämaahan ja mene etsimään kadonnutta, kunnes hän sen löytää? Ja löydettyään hän panee sen hartioillensa iloiten. Ja kun hän tulee kotiin, kutsuu hän kokoon ystävänsä ja naapurinsa ja sanoo heille: 'Iloitkaa minun kanssani, sillä minä löysin lampaani, joka oli kadonnut.' Minä sanon teille: samoin on ilo taivaassa suurempi yhdestä syntisestä, joka tekee parannuksen, kuin yhdeksästäkymmenestä yhdeksästä vanhurskaasta, jotka eivät parannusta tarvitse. (Luuk. 15:3-7)

Toisaalta omaa yksityisyyttä pitää varjella. Jos ei laita itselleen mitään rajoja, käy helposti niin, että kohta ei enää olekaan mitään yksityisyyttä. Se voisi sopia minulle pappina, mutta ehkä on viisasta ottaa huomioon myös puoliso ja lapset. Tämä teema ei onneksi ole uusi papin identiteettipohdiskeluissa. Pappi on aina yhteisössään ollut julkinen hahmo, jonka tekemisiä on kommentoitu ja jonka työhön ovat joutuneet osallistumaan myös puoliso ja lapset. ”Perhe, joka asuu lasitalossa, ei voi heitellä kiviä”, on sanottu pappiloista. Nyt tätä pohdiskelua käydään suhteessa verkkoon ja sen palveluihin.

Verkko on tullut minun elämäni lähtemättömästi. Psalmikirjoittajakin sen tietää: ”Sinä olet antanut meidän joutua verkkoon, olet pannut orjuuden taakan harteillemme.” (Ps. 66:11) ”Olen verkon silmässä kala, en pääse

pois: ovat viiltävät säikeet jo syvällä lihassa mulla”, kirjoittaa puolestaan Uuno Kailas. Välillä tuntuu kuin verkko olisi kaikkialla läsnä ja minä pyristelisin siinä kuin avuton, kiinnijuuttunut kala. Onneksi verkko kuitenkin antaa minun olla vedessä, joka on minulle kalana luontainen elementti.

Summaan päivän kokemukset sorvaamalla Facebookiin tilapäivityksen. Sitä miettiessäni käyn vielä läpi päivän tapahtumat ja mietin, mikä siellä voisi olla yleisesti kiinnostavaa, mitä kysymyksiä minussa heräsi, mitä huolia kannan harteillani ja mistä erityisesti ilostuin. Huippuhetket ja suuret tunteet erottuvat tasaisesta tapahtumien ja kohtaamisten virrasta, ja minusta tuntuu kuin olisin elänyt tämän päivän voimakkaasti. Tästä kaikesta tiivistyy yksinkertainen ja napakka teksti kuin terävä päiväkirjamerkintä: ”Kaiken hälyn keskellä edelleen kuulen, niin luulen.”

Iltarukousta varten menen Ruotsin kirkon rukoussivulle (www.svenskkyrkan.se/be), koska siellä on hyvä tunnelma. Kirjoitan sinne lyhyen kiitosrukouksen kuluneesta päivästä, lähetän sen luettavaksi Härnosandin tuomiokirkkoon ja tallennan. Katselen kuinka se näytöllä nousee kohti taivasta. Tulee vahvasti olo, että rukoukseni on vastaanotettu. Jännittävää huomata, että se on eri asia kuin ajatella, että rukoukseni on kuultu.

Verkkoa kuvataan sanalla ubiikki, kaikkialla läsnäoleva. Samalla sanalla kuvataan Jumalaa. Hän on läsnä. Kaikkialla.

(Artikkeli on julkaistu rinnakkaisjulkaisuna teologimatrikelissa 2010.)

IV KASVUUN SAATTELEMASSA

Jussi Kosonen

POIKALEIRISTÄ BITTIYHTEISÖKSI

Bittileiri on 17-vuotisen historiansa aikana kehittynyt lasten leiristä omaksi yhteisöksi, joka vieläkin kokoaa sekä uusia että vanhoja leiriläisiä yhteen harrastuksen ja kristillisen sanoman ympärille. Tietokoneet ja pelaaminen muuttuvat leirillä sosiaalisiksi harrastamiseksi, ja pelien varjolla pojat saadaan mukaan normaaliin leirielämään. Vastaavanlaista toimintaa ei järjestetä missään muualla Suomessa kuin Tampereen seurakuntien nuorisotyössä. Yhteisön voimavaroina ovat yhteinen harrastus, seurakuntien myötämielinen suhtautuminen harrastajiin sekä jatkuvuus; samat kaverit tapaavat toisiaan vielä aikuiseenakin ja monet ovat mukana seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa.

1 Bittileirin synty

90-luvun alussa, ennen internetin läpimurtoa, Tampereen seurakunnat olivat kehityksen kärjessä tarjoamalla nuorille tietotekniikan harrastajille sähköisiä palveluja Manse Heaven BBS:n välityksellä. BBS-systeemit eli ”purkit” olivat tietokoneita, jotka oli kytketty puhelinverkkoon. Toisella tietokoneella voitiin ottaa yhteyttä ”purkkiin” ja osallistua siellä keskusteluihin, vaihtaa tiedostoja ja pelata pelejä. Seurakunnan purkissa oli tarjolla keskustelua, artikkeleja, uskonelämää käsittelevä kysymys-vastauspalsta sekä kristillisiä pelejä ladattavaksi. Purkkeihin saatiin yhteys modeemin välityksellä, aina yksi käyttäjä kerrallaan.

Silloisen purkinpitäjän, Ilkka Purasen kanssa syntyi ajatus leirin järjestämisestä tietotekniikan harrastajille. Ensimmäinen leiri pidettiin Aitolahden vanhassa pappilassa kesällä 1994. Aktiiviset harrastajat toivat paikalle muu-

taman tietokoneen. Kiinnostus oli huomattavaa, ja siksi siirryttiin Torpan kurssikeskukseen, joka tarjoaa paremmat tilat ja on parempien kulkuyhteyksien päässä. Alusta alkaen Bittileirin ideana on ollut tarjota leiri ja LAN-tapahtuma tietokoneista kiinnostuneille tamperelaisille lapsille ja varhaisnuorille. Leiriläiset tuovat omat koneensa mukanaan. Leirille otetaan ensisijaisesti jo aikaisemminkin mukana olleita, jotta luodut ystävyydet ja kaaveruudet voivat jatkua ja Tampereen eri puolilla asuvat lapset voivat tавata toisiaan.

Lähiverkkotapahtumat eli lanit ovat tapahtumia, joissa harrastajat tuovat tietokoneensa yhteen tilaan ja ne liitetään toisiinsa verkkokaapeleilla. Yhteinen lähiverkko mahdollistaa verkkopelien pelaamisen yhtä aikaa sekä erilaisten tuotosten, kuten musiikin, elokuvien ja digitaalisten valokuvien jakamisen. Koska koneiden tuominen ja asentaminen oli aluksi suuri urakka, leirit muodostuivat nelipäiväisiksi ja niitä pidettiin hiihto-, kesä- ja syyslomalla. Verkkotekniikoiden kehittyessä leirille hankittiin verkkokortteja, joita sitten vanhempien luvalla asennettiin koneisiin. Nykyään verkkoon liittäminen onnistuu suoraan ilman erityistä asentamista. Internetin yleistyessä ensimmäinen nettiyhteys saatiin Tampereen Puhelimen eli Soon Communicationsin avustuksella ja lahjoituksena Torpalle. Sittenkin lahjayhteys on vaihtunut Torpan omaan yhteyteen.

2 Bittileirin toteutus

2.1 Ohjaajat

Bittileirin tärkein voimavara ovat sen ohjaajat. Leiriorganisaatio on alusta asti jakautunut kahteen osaan: tietotekniikkapuoleen ja leiripuoleen. Osa ohjaajista hallitsee tietotekniikan ja osa on koulutettu leiriohjaajiksi. Ilman Ilkka Purasen panosta leiriä ei koskaan olisi perustettu, koska tekninen osaminen on vaatinut erityisosaamista, jota rahalla ei olisi saanut tai kannattanut hankkia. Ilkan apuna ovat niin sanotut bittiohjaajat, vanhat leiriläiset, jotka nyttemmin opiskelevat alaa ja hallitsevat tietokoneet.

Leiripuoli puolestaan on muodostunut aikuisista vapaaehtoisista, jotka ovat pitkän linjan nuorisotyön veteraaneja ja palkittuja nuorisokasvattajia. Marko Niemimaa, Mikko Korpela ja Kari Hakala ovat vuorollaan vastanneet leirin ohjelmasta yhdessä ohjaajien kanssa, joista suurin osa on myös

kerhonohjaajina ja ripari-isosina Viinikan seurakunnassa. Leiripuolen ohjaajaksi haluavalta onkin edellytetty joko seurakuntien isoskoulutusta tai kerhonohjaajakoulutusta. Seurakunnan työntekijän rooliin tässä kaikessa kuuluu kristillinen kasvatusta, jumalanpalvelukset sekä koko paketin yhteen sovittaminen ja suunnittelu.

Ohjaajat valmistelevat leirin ulkoilut, kilpailut sekä iltaohjelmat. Saunat ja nuotioillat kuuluvat leirille samoin kuin jumalanpalvelukset ja hartaudetkin. Jokainen Bittileiri päättyy yhteiseen jumalanpalvelukseen.

Bittileiriyhteisö elää vahvasti ohjaajien varassa. Kaikki halukkaat eivät mahdu ohjaajiksi, vaikka leirillä joskus onkin saman verran ohjaajia kuin leiriläisiä.

2.2 Leiriohjelma

Leirin ohjelma koostuu samoista elementeistä kuin normaalitkin poikaleirit. Bittileirillä osa ajasta vain ollaan omien tietokoneiden parissa, yleensä pelaten yhteisiä pelejä, tutkien koneita tai nettiä ja niin edelleen.

Koneilla ollaan noin kolme kertaa päivässä ja kaksi tuntia kerrallaan. Tänä aikana järjestetään erilaisia kisoja ja tapahtumia. Suosittu on ollut esimerkiksi Counter Strike -kisa, jossa 3–5 hengen ryhmissä kamppaillaan toisia ryhmiä vastaan lyhyissä erissä taistelupeliä. Tanssimatto ja Guitar Hero -kisat ovat paitsi erittäin suosittuja myös liikunnallisia tapahtumia. Hiki virtaa, kun pelaajat yrittävät tehdä omia piste-ennätyksiään peleissä. Yleisölläkin on hauskaa.

Tietokoneluokan ulkopuolinen ohjelma koostuu iltaohjelmista, ulkoilusta, kilpailuista ja hartauksista – eli kaikesta siitä, mistä seurakunnan lastenleirit ovat koostuneet kautta aikojen. Bittileirin erikoisuutena on laaja aikuisten vapaaehtoisten joukko, joka suunnittelee ja toteuttaa leirille erikoisia tapahtumia ja ulkopelejä, joita ei ole missään muualla. Ne ovatkin leirien odotetuimpia tapahtumia. Tällaisia ovat esimerkiksi Kaksi Paronikuntaa -liveroolipeli sekä kauppalaivapeli. Liveroolipeleissä eli larpeissa (LARP = Live Action Role Play) pelaajat saavat pelin alussa hahmon, jota he yrittävät näytellä pelin aikana parhaansa mukaan. Pelaajille saatetaan antaa asioita, joihin heidän tulee pyrkiä pelissä, tai sitten he saavat itse keksiä ”maalinsa”. Peleissä konfliktinmallinnus toteutetaan pelin henkeen liittyvillä tavoilla; saatetaan käyttää kivi-paperi-sakset -peliä, pehmomiekköjä tai kuula-aseita.

Pelit kestävät puolesta päivästä päivään ja niitä pelataan ulkona. Seurakunnat ovat hankkineet pelissä tarvittavat materiaalit vuosien saatossa. Yhden pelin valmisteluun saattaa kulua parikin viikkoa ja siihen osallistuu useita henkilöitä ympäri Suomea, joten pelit ovat ammattilaistasoa, vaikka seurakunnat saavat ne ilmaiseksi.

2.3 Yhteisö

Alusta asti leiriyhteisö on käyttänyt kehittyvää internetiä tiedotukseen ja yhteydenpitoon. Heikki Revon suunnittelemat bittileiri.fi-sivut ovat leiriläisten käytössä keskustelun, leirien suunnittelun ja yleisen kirjoittelun apuvälineenä. Sivusto tarjoaa mahdollisuuden olla yhteydessä porukkaan ja vaihtaa ajatuksia leirien välilläkin. Sivustoilla leiriläiset suunnittelevat tulevia leirejä, sopivat pelattavista peleistä, hankkivat kämppekaverit, kysyvät neuvoa tietotekniikkaan liittyvissä ongelmissa, kertovat kuulumisistaan, esittelevät tietokoneitaan sekä arvostelevat pelejä ja laitteita. Yhteisön vanhemmat ja osaavammat kaverit neuvovat nuorempia kaikissa mahdollisissa elämän kysymyksissä, tosin erityisesti tietotekniikkaan liittyvissä. Tärkeimpiä syitä sivuilla vierailuun ovat leirikuvat, jotka julkaistaan aina leirin jälkeen galleriassa. Myös tiedot seuraavista leireistä löytyvät ensimmäisenä bittileiri.fi-sivulta. Samoin ilmoittautuminen onnistuu nykyään vain ja ainoastaan sivujen kautta. Koska leirit ovat aina täynnä eivätkä kaikki halukkaat mahdu mukaan, on tärkeää vieraila sivuilla usein, jolloin voi varmistaa mahtumisensa leirille.

Bittileirin rinnalle on syntynyt Bittipaja, Nekalan seurakuntatalolla toimiva kerho, jonne leiriläiset voivat tulla tapaamaan toisiaan leirien välillä. Pojat, jotka ovat kokeneet leirin mieluisaksi ja kivaksi toiminnaksi, haluavat jatkaa mukana ja tavata toisiaan vielä leiriuran jälkeenkin. Pajalla toimivat ohjaajina Bittileiriltä tutut ohjaajat.

Yhteisö elää omaa elämäänsä koko ajan. Kesän leirille tulee usein uusia 10–12-vuotiaita, koska leiriä mainostetaan seurakuntien kesäleiriesitteessä. Lapset tulevat mukaan vanhempien ja kavereiden innostamina, ja suurin osa jää mukaan toimintaan ollen kerta toisensa jälkeen leireillä aina siihen asti, kunnes täyttävät 15 vuotta. Tämän jälkeen he eivät enää pääse mukaan. Tällä varmistetaan se, että uusille on aina tilaa.

Kokeneemmat elävät leirillä yhdessä uusien kanssa ja leirien perinteet siirtyvät aina uudelle polvelle, joista aikanaan tulee veteraaneja. Muutaman kerran

vuodessa näille veteraaneille järjestetään niin sanottuja Bittimiittejä eli vanhojen leiriläisten tapaamisia. Niihin taas nuoremmat leiriläiset eivät voi osallistua. Miittien ohjelma on vapaampaa, lähinnä perinteistä Assembly-tyylistä nuorten hengailua ja yhdessäoloa. Muistellaan leirejä ja yhteisiä kokemuksia. Leiriläiset itse tekevät ohjelman eikä miitissä ole muita ohjaajia.

Miitin lisäksi järjestetään kerran vuodessa aikuisille vapaaehtoisille ohjaajille ”Korkean paikan leiri”, jossa samalla suunnitellaan seuraavan vuoden erikoisohjelmat. Bittimiitti ja KP-leiri ovat myös tapoja palkita vapaaehtoisia ohjaajia ja mukana olevia henkilöitä ilmaisesta työpanoksesta.

Yhteisön voima on vapaaehtoisuudessa ja yhteisessä harrastuksessa, jota voi toteuttaa turvallisessa ympäristössä kavereiden kanssa. Jos jotain oikeasti haluaa, sen eteen on valmis toimimaan ja näkemään vaivaa. Seurakunta voi vain tarjota puitteet ja välineet tälle kiinnostukselle ja toiminnalle.

3 Suosion salaisuus?

Bittileiri syntyi aikoinaan vahingossa, mutta vastasi tietyn harrastajakunnan tarpeeseen tehdä yksinäisestä harrastuksesta sosiaalista. Tietotekniikka tarjosi paitsi harrastuksen myös välineen kommunikointiin ja yhteyden pitämiseen. Vanhemmat suhtautuivat erittäin myönteisesti Bittileireihin. Monet kertoivat menestystarinaa yksinäisestä, tietokoneella viihtyvistä kaverista, joka löytää vertaisryhmän ja ystäväpiirin kodin ulkopuolelta ja kiinnostuu leiritoiminnasta. Monelle Bittileiri oli ainoa leiri, johon saattoi osallistua, sekä ainoa seurakunnallista toimintaa, joka kiinnostaa. Useat vanhemmat kertoivat perheiden joutuneen luopumaan yhteisistä etelänlomista pojan vaatiessa päästä uudestaan leirille.

Bittileiri on elänyt yhdessä tietotekniikan kehityksen ja trendien kanssa. Alussa kiinnostuksen kohteena olivat itse koneet ja tekniikka. Silloin leirilä koottiin laitteita ja opeteltiin asentamaan osia tietokoneeseen. Myöhemmin kiinnostuksen kohteiksi tulivat koneilla tekeminen, ohjelmien asentaminen ja niiden käyttäminen. Nykyään pelit ovat vienneet suurimman kiinnostuksen ja pelaamisesta on tullut leirin pääpaino. Jo nyt pelaaminen onnistuu kotoa käsin, ja tulevaisuudessa leirit voidaankin pitää virtuaalisesti ilman, että yhdistävyys ja sosiaalisuus kärsivät.

Seurakunta taustayhteisönä on alun perin suhtautunut toimintaan hyvinkin kaksijakoisesti. Toisaalta on iloittu 10–15-vuotiaiden poikien kiinnos-

tuksesta seurakuntaa ja leiritoimintaa kohtaan, mutta toisaalta on nähty, että tietotekniikan opetus ei ole seurakunnan tehtävä ja että pelien pelaaminen ei kuulu kirkolliseen toimintaan. Pikkuhiljaa asenteet ovat muuttuneet tietokoneharrastuksen yleistyessä ja toiminnan vakiinnuttua.

Bittileirin voima on aina ollut porukan samankaltaisuudessa, ryhmän homogeenisuudessa. Tyttöjä ei leirille ole otettu, vaikka kysyntää olisikin ollut. Kyse on poikien harrastuksesta ja ”miesten maailmasta”, jota poikien mielestä naiset yleensä vain häiritsevät ja rajoittavat. Moni ohjaaja on pitänyt taukoa murrosiän kynnyksellä, seurustelukumppanin löydyttyä, mutta muutaman vuoden kuluttua taas palannut ohjaajaryhmään. Myös oheisohjelmat ovat olleet poikamaisia: keskiaikaista roolipelaamista miekkailuineen, airsoftaamista, jousiammuntaa, värikuulasotaa, mönkkärillia, agenttitehtäviä, kilpailuja sekä pimeäseikkailuja metsässä ja vedessä. Leirin historiassa ei kertaakaan ole askarreltu. Tätä asennetta ja mielikuvaa on myös pidetty yllä. Kerrankin seurakunta tarjoaa pojille jotain, johon isätkin haluaisivat osallistua!

4 Hengellisyys bittileireillä

On ollut itsestänselvyys, että hengellisyys on aina vahvasti mukana leirillä. Rukoukset, iltahartaudet sekä leirijumis ovat leiriin kuuluvia ohjelmia. Varsinaisessa verkkotyössä hengellisyys on sen sijaan ollut vähäistä. Bittileiri.fi-sivuston blogit ja hartauskirjoitukset keräsivät vähänlaisesti lukijoita eivätkä olleet kiinnostavia kohderyhmälle. Pojat lukivat ja keskustelivat mieluummin peleihin ja tietokoneisiin liittyvistä asioista.

Joskus myös leirin hartauselämää on poikien mielestä aivan liikaa: menee hyvää peliaikaa hukkaan. Se kuitenkin kestetään, koska se ”kuuluu asiaan”. Hartauksissa käsitellään paitsi jumalasuhdetta myös kristinuskon opetuksen peruskysymyksiä. Usein mukana on myös elementtejä mediakasvatuksesta.

Leirin eettinen normisto hillitsee käyttäytymistä sekä liian väkivaltaisten pelien pelaamista. Pojat tietävät, että pornon lataaminen tai katselu ei ole hyväksyttävää, riehuminen ja huono kielenkäyttö eivät kuulu leirille, toisen häiritsemiseen tai kiusaamiseen puututaan ja asioita myös valvotaan. Pojat myös pitävät huolen siitä, etteivät muutkaan riko näitä normeja. Kaikki kokevat nämä yhteisiksi asioiksi, jotka lisäävät viihtyvyyttä ja turvallisuutta.

Heikki Rusama

RIPPIKOULUN OPETTAJAT SOSIAALISEN MEDIAN KYNNYKSELLÄ

Tämän artikkelin tarkoituksena on selvittää, millaisena ilmiönä sosiaalinen media näyttäytyy rippikoulun opettajille. Artikkelin valottaa niin opettajien motiiveja kuin käytännön kokemuksia rippikouluryhmistä, joissa sosiaalista mediaa on hyödynnetty opetuksen osana. Rippikoulun opettajat hyödyntävät sosiaalista mediaa pääasiassa monipuolisesti, joskin hieman pinnallisesti ja jäsenyttämättömyyksiä. Tästä kertoo muun muassa se, että opettajat tekevät vielä eron verkossa tapahtuvan ja ”oikeassa elämässä” tapahtuvan opetuksen välille. Sosiaalinen media ei kuitenkaan ole kasvotonta virtuaalimaailmaa. Parhaimmillaan verkko madaltaa nuoren kynnystä osallistua seurakunnan toimintaan ja syventää rippikouluryhmän yhteisöllisyyden tunnetta. Artikkelin perustuu syksyllä 2010 Helsingin yliopistossa tarkastettuun kasvatustieteelliseen pro gradu -tutkielmaani ”Sosiaalista mediaa hyödyntävien rippikoulun opettajien käsityksiä verkko-opetuksesta”. Haastattelututkimuksissa selvitettiin, millaisia verkko-opetukseen liittyviä tavoitteita ja työtapoja rippikoulun opettajilla on. Aineistonkeruukanavana toimi nuortenmedia Fleim.fi.

1 Johdanto

1.1 Verkko-opetus rippikoulussa

Sosiaalisen median käsitettä käytetään julkisessa keskustelussa jo sujuvasti siitäkin huolimatta, että se on epämääräinen eikä sille löydy yhtä oikeaa määritelmää. Siitä huolimatta kyse ei ole kuitenkaan pelkästä mainosmies-

ten puheesta. Internetin kehityksessä tapahtui 2000-luvulla jotain, mikä on havainnut jokainen verkon käyttäjä niin rippi- kuin peruskoulussakin: kollektiiviseen yhdessäoloon, jakamiseen, tiedon- tai muun sisällön tuottamiseen, kansalaisadressien organisoimiseen tai joukkovoiman käyttöön perustuvista palveluista on tullut arkipäiväisiä.

Verkko-opetus rippikoulun kontekstissa on vielä marginaalinen ilmiö. Jos tuoreimpia tutkimuksia on uskomisen, valtaosa rippikoulun opettajista ei ole koskaan käyttänyt internetiä opetuksensa apuna. Niemelän ja Pruukin (2009, 85–86) tutkimus on osoittanut, että suomalaisista rippikouluopettajista ainoastaan 17 prosenttia on joskus käyttänyt internetiä opetuksessa joskus tai harvoin. Tutkimus osoitti myös sen, että peräti 82 prosenttia rippikoulun opettajista ei ole koskaan käyttänyt internetiä opetuksessaan. Pruukin (2009, 70) tutkimuksessa puolestaan selvisi, että media-avusteiset menetelmät (televisio, video, diat, PowerPoint, jne.) ovat vieraita rippikoulun opettajille. Internet ei myöskään tule esille rippikoulun paikallisuunnitelmien sisällössä (Kokkonen 2009, 35–60).

Suomalainen rippikoulukäytäntö selittää osittain internetin ja verkko-opetuksen marginaalisen hyödyntämisen opetuksessa. Melkein kaikkiin (90 prosenttiin) rippikouluista liittyy kiinteästi pitkäkö leiriosuus. Näistä rippikouluista 87 prosenttia antaa vähintään puolet opetuksestaan leiriolosuhteissa. (Niemelä & Pruuki 2009, 79.) Tämä siitäkkin huolimatta, että rippikoulun opetussuunnitelman (Elämä – usko – rukous – Rippikoulusuunnitelma 2001, 41) määrittelemä rippikoulun vähimmäiskesto on vähintään puoli vuotta. Internetin ja verkko-opetuksen marginaalisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että asetelma olisi pysyvä. On täysi syy olettaa, että tulevaisuudessa internet ja verkko-opetus yleistyvät rippikouluopetuksessa.

Mikä puolustaa verkko-opetusta rippikoulussa ja miten sen käyttöä voidaan perustella? Tuoreet rippikoulututkimukset antavat tähän ainakin joitain vastauksia. Ensimmäinen verkko-opetusta tukeva näkökulma liittyy rippikoulun toteuttamiseen. Rippikoulun opetussuunnitelman (Elämä – usko – rukous – Rippikoulusuunnitelma 2001, 38, 43) mukaan työskentelyn tulee olla menetelmällisesti vaihtelevaa. Sitä varten tarvitaan erilaisia ja kulloisenkin toiminnan näkökulmasta tarkoituksenmukaisia toimintatapoja. Näyttää kuitenkin siltä, että tämä tavoite ei kaikilta osin toteudu. Niemelän ja Pruukin (2009, 70) tutkimuksen mukaan rippikouluopetuksen painopiste on selvästi opettajakeskeisessä opetuksessa. Tämä täyttää opetuskokonaisuuksista jopa kak-

si kolmasosaa. Vaikka opettajakeskeisyys ei olekaan synonyymi heikolle opetukselle, verkko-opetuksen integrointi rippikouluun voisi omalta osaltaan laajentaa opetuksen metodeja.

Sosiaalista mediaa rippikouluopetuksessa voisi Hintikan (2009, 6) tavoin lähestyä kaksitahoisena ilmiönä, jossa on kyse uusien työvälineiden kehittämisestä ja toimintatapojen muutoksesta. Tällöin työvälineiden ja rippikoulun opettajan näkökulmasta sosiaalinen media rippikouluopetuksessa voisi tarkoittaa pelkistetysti sitä, että rippikoulun osaksi on muodostunut verkkopalveluja, joissa rippikoululaiset voivat luoda itse sisältöjä. Nämä palvelut ovat luonteeltaan sellaisia, joissa opettaja on yhdenvertaisessa asemassa rippikoululasten kanssa suhteessa palveluun. Toimintatapojen ja rippikoulun opettajan näkökulmasta sosiaalinen media rippikoulunopetuksessa voisi tarkoittaa sitä, että sosiaalisen median tavoin toimivien palveluiden koetaan tuovan rippikouluun uudenlaista yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutuksellisuutta.

Toinen verkko-opetusta tukeva näkökulma liittyy rippikoulun kestoön. Näyttää siltä, että rippikoululle asetettu puolen vuoden kesto ei aina toteudu. Kuten Kokkonen (2009, 60) toteaa, ajallisen keston lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, millainen prosessi tapahtuu puolen vuoden sisällä. Kokkonen tarkastelemissa rippikoulujen paikallisuunnitelmissa pohdittiin vain vähän sitä, miten rippikoulun suunnittelu ja toteutus elävät puolen vuoden aikana. Verkko-opetus tarjoaisi mainion lähestymistavan tiedon prosessointiin leirijakson molemmin puolin.

Rippikoulun opetussuunnitelmassa (Elämä – usko – rukous – Rippikoulusuunnitelma 2001, 42) mainitaan, että rippikoulunopettajan tulee pitää päiväkirjaa kurssin toteutumista ja arviointia varten. Niemelän ja Pruukin (2009, 70) tutkimuksessa on kuitenkin viitteitä siitä, että oppimispäiväkirjatyöskentely metodina ei täysin toteudu tai ainakin sen käyttö on vähäistä. Toisaalta Niemelän ja Pruukin (2009, 71) mukaan on mahdollista, että oppimispäiväkirjan täyttäminen on oma kokonaisuutensa opetuskokonaisuuksien ulkopuolella. Verkko-opetus voisi toteutuessaan korvata perinteistä oppimispäiväkirjatyöskentelyä ja parantaa opitun sisällön omakohtaista ymmärrystä ja syventämistä.

Verkon integroiminen opetukseen ei koskaan toteudu täysin ilman ongelmia. Vaikka 15-vuotiaat nuoret ovat internetin käyttäjinä aktiivinen ryhmä, joukkoon mahtuu kuitenkin yksilöitä, joilla voi olla tietokoneen käyttöön tai verkkoon pääsemiseen liittyviä ongelmia. Tämä tuli esille myös haastattelututkimuksessa.

1.2 Fleim.fi-palvelu sosiaalisen median ja rippikoulun leikkauspisteessä

Suomen evankelis-luterilainen kirkko määrittelee viestintästrategiassaan Vuoropuhelun kirkko (2004, 45, 58–59) verkkoviestinnän yhdeksi kirkon kolmesta painopistealueesta: se avaa erityisiä mahdollisuuksia vuoropuheluun ja vuorovaikutukseen. Verkkoviestintä paitsi madaltaa yhteydenoton kynnystä myös vahvistaa kristillistä identiteettiä siellä, missä henkilökohtaista kanssakäymistä on vaikea järjestää.

Fleim.fi on nuorisomedia, joka koostuu verkkopalvelusta sekä kerran vuodessa ilmestyvästä lehdestä. Fleim.fi on perustettu vuonna 2006 ja sen kohderyhmänä ovat rippikoululaiset, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyössä mukana olevat nuoret sekä nuorten kanssa työskentelevät seurakuntien työntekijät. Vuoden 2009 syyskuussa Fleim.fi:tä tuli yhteistyöpäiväpöytäkirjalla kirkon virallinen rippikoulu- ja nuorisotyön verkkopalvelu.

Fleim.fi ei ole ainoastaan sosiaalisen median palvelu, vaan se on myös muuta. Siksi tässä yhteydessä Fleim.fi-palvelu tutkimuskohteena ei ole täysin ongelmaton. Palvelua voidaan paremminkin kuvata perinteiseen verkkomedian ja sosiaalisen median yhdistelmäksi. Tästä huolimatta palvelu täyttää yhteisöpalveluna sosiaaliselle medialle asetetut vaatimukset avoimen sisällöntuotannon ja yhteisöllisyyden suhteen, kuten esimerkiksi Lietsala ja Sirkkunen (2008, 24) ovat sosiaalista mediaa määritelleet.

Rippikouluteema nousee esille myös sosiaalisen median palveluissa, kuten Facebookissa tai IRC-Galleriassa. Suomen suosituimpien verkkopalvelujen näkökulmasta Fleim.fi-palvelu on varsin pieni ja marginaalinen. Kaikesta huolimatta se on hyvä esimerkki palvelusta, joka yhdistää tutkimuksen kannalta kolme keskeistä tekijää: verkko-opetuksen, sosiaalisen median ja rippikoulun. Fleim.fi-palvelun käyttämistä tarkastelun kohteena tukee myös se seikka, että palveluun viitataan kirkon interaktiivisia verkkopalveluita koavassa Hengellinen elämä verkossa -raportissa (Kirkkohallitus 2007, 2).

2 Rippikoulun opettajat sosiaalisessa mediassa

Syksyllä 2010 Helsingin yliopistossa tarkastettuun kasvatustieteelliseen pro gradu -tutkielmaani ”Sosiaalista mediaa hyödyntävien rippikoulun opettajien käsityksiä verkko-opetuksesta” liittyvässä haastattelututkimuksessa selvitettiin, millaisia verkko-opetukseen liittyviä tavoitteita ja työtapoja rippi-

koulun opettajilla on. Tutkimukseen osallistui yhdeksän henkilöä. Neljä heistä toimi seurakuntapastorina ja kolme nuorisotyönohjaajana. Kaksi haastateltavaa oli muissa kirkollisissa tehtävissä, mutta heitä yhdisti monipuolinen kokemus rippikoulun opettajina. Maantieteellisesti rippikoulun opettajat tulivat ympäri Suomea. Kaikkia haastateltavia yhdisti se, että he eivät olleet saaneet minkäänlaista koulutusta verkossa tai verkon välityksellä tapahtuvaan rippikouluopetukseen. Vaikka kyse ei ollutkaan kvantitatiivisesta tarkastelusta, tämä lienee oikea kuva myös muiden verkkoa hyödyntävien rippikoulun opettajien kohdalla. Kirkon työntekijä joutuu uuteen tilanteeseen, johon hän ei ole saanut minkäänlaista koulutusta.

Sosiaalisessa mediassa on kyse muuttuneesta toimintaympäristöstä, jossa opettaja joutuu etsimään uutta roolia. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa opettajan toimintaa ei mielletä opettamisen kautta. Haastatteluiden myötä havaitsin, että verkko-opetuksen käsite ei kuvaa kaikkien rippikouluopettajien mielestä parhaiten sitä toimintaa, jota he tekevät verkon avulla rippikoulussa. Toisaalta ongelma ei ole niinkään verkko-opetuksen käsitteessä, vaan opetuksen käsitteessä ylipäätään. Aineiston perusteella voidaan sanoa, että rippikoulun opettajat ymmärsivät opetuksen käsitteen luokkahuonemaiseksi opettajajohtoiseksi toiminnaksi. Verkko edusti joissain näkemyksissä toista todellisuutta, joka oli irrallaan varsinaisesta opetuksesta. Tämä selviää seuraavasta esimerkistä:

...omassa tilanteessa ei ole sinällään korvannut opetuksessa varsinaisesti mitään, että kyllä se sitten ihan oikeassa elämässä se opetus on tapahtunut. (Kati, 27, seurakuntapastori) (kaikki artikkelissa käytetyt nimet muutettu)

Opetuksen käsitteen sijaan verkkotyöskentely miellettiin vapaamuotoisen tustumisen paikaksi tai välineeksi, joka ei liity varsinaiseen rippikoulujen opetussisältöjen läpikäymiseen. Miksi sitten opettajat menevät verkkoon? Rippikoulun opettajat esittivät yhteensä kymmenen teemaa tai motiivia, joilla he perustelivat omaa verkon käyttöään rippikoulussa. Kymmenen teemaa olivat 1) yhteisöllisyys, 2) verkon arkipäiväistyminen, 3) imagoarvo, 4) huoltaja- ja seurakuntasuhteen vahvistaminen, 5) helppous, 6) kokeilunhalu, 7) elämyksellisyys, 8) vaihtoehtoisuus, 9) kasvatuksellisuus ja 10) pedagogisuus.

Opettajien mainitsemat kymmenen teemaa voidaan jakaa vielä kolmeen ryhmään. Rippikoulun opettajat hyödynsivät verkkoa, koska he halusivat

olla opetuksessa ajan tasalla (teemat: verkon arkipäiväistyminen, imagoarvo). Toisaalta verkko-opetuksen toivottiin toimivan yhteisöllisyyden rakentajana (teemat: huoltaja- ja seurakuntasuhteen vahvistaminen, yhteisöllisyys). Merkittävä peruste näyttää liittyvän myös yksinkertaisesti opetuksen monipuolistamiseen niin tapojen kuin sisältöjenkin osalta (teemat: helppous, kokeilunhalu, elämyksellisyys, vaihtoehtoisuus, kasvatuksellisuus ja pedagogisuus.)

Tärkeimmäksi tueksi rippikoulun opettajat esittivät kollegojen kiinnostuksen ja myönteisen palautteen rippikoululaisilta tai vanhemmilta. Tuki saattoi olla myös passiivista tai epäsuoraa. Yksi haastatelluista rippikoulun opettajista esitti asian seuraavasti:

...mä oon ihan itse kehitellyt ja ollut omasta innokkuudesta lähtien. Ehkä sillä että on annettu tehdä, sillä tavalla on tuettu. Ja annettu työvälineitä mitä on tarvinnut. Ehkä meidän seurakunnan vanhimmat päättäjät eivät välttämättä edes ymmärrä mistä on kysymys, ajattelee, että on vaan nuorten juttuja. (Esa, 31, diakoni)

Sosiaalinen media näyttää oleva hittituote. Se, mikä toimii IRC-Galleriassa nuorten välillä, ei kuitenkaan välttämättä toimi opettajan johtamana jossain toisessa yhteisössä. Aina löytyy myös niitä, jotka joko motivaation tai taitojen puuttuessa jäävät ryhmän ulkopuolelle. Näissä tapauksissa asetelma voi kääntyä pääläelleen: yhteisöllisyyttä rakentavasta verkosta tuleekin ryhmää erottava. Tämä piirre nousi haastatteluista esille yllättävän vahvasti. Tutkielmaani ei varsinaisesti liittynyt niin sanottujen nettipudokkaiden tarkastelu. Teema nousi haastatteluissa esille tavalla, joka vaatii erityistä tarkastelua. Kaikki opettajat yhtä lukuun ottamatta kertoivat, että kaikki rippikouluryhmän jäsenet eivät osallistuneet verkko-opetukseen. Tähän on löydettävissä kolme syytä: palvelun vieraus, motivaation puute tai periaatteelliset syyt.

2.1 Sosiaalinen media madaltaa kynnystä

Kaikki tutkimuksessa haastatellut rippikoulun opettajat kertoivat käyttävänsä sosiaalista mediaa rippikoulussa, koska uskoivat sosiaalisen median tarjoavan mahdollisuuden yhteisöllisyyden rakentamiseen. Vaikka verkon yhteisöllinen käytötapa esiintyi opettajien perusteluissa selvästi, yhteisölli-

syys näyttäytyi käytännössä myös pinnallisena ja hallitsemattomana. Myös opettajien suurimmat pettymykset liittyivät siihen, miten he kokivat yhteisöllisyyden toteutuvan verkossa. Kun yhteisöllisyyden toteutumista verkossa kuvattiin negatiivisilla teemoilla, siihen yhdistettiin ”pinnallisuus”, ”osalistumattomuus” ja ”hallitsemattomuus”. Kun verkko-opetuksen avulla tapahtuvaa yhteisöllisyyttä kuvattiin positiivisesti, liitettiin yhteisöllisyyteen esimerkiksi määreet ”tasa-arvoistava”, ”yhteyttä syventävä” ja ”vuorovaikutusta lisäävä”.

Tutkielmassani tarkastelin myös sitä, miten opettajat arvioivat rippikouluisten tuottamaa sisältöä verkossa. Tulokset olivat hyvin linjassa aikaisempien kysymysten kanssa. Aineistosta nousivat esille ”passiivisuus”, ”pinnallisuus” ja ”sattumanvaraisuus”. Toisaalta toimintaa leimasi kokeilunomaisuus, jossa ei ollut erityisiä selvästi määriteltyjä tavoitteita. Positiivisina teemoina esiin nousivat ”kynnyksen madaltuminen” ja ”rohkaiseva”.

2.2 Suunnittelu, tavoitteet ja koulutus

Verkko-opetukseen ja sosiaaliseen mediaan näyttää tutkielman perusteella liittyvän suuria odotuksia. Toisaalta suuriin odotuksiin liittyy myös pettymyksiä. Mitä eväitä tämä tutkielma antaa sellaiselle opettajalle, joka suunnittelee sosiaalisen median hyödyntämistä rippikouluopetuksessa? Tutkielman perusteella huomio kannattaa kiinnittää kolmeen kohtaan: suunnitteluun, tavoitteisiin ja koulutukseen.

Sosiaalinen media ei ole väline, joka tuottaa automaattisesti rippikoulun tavoitteiden mukaista oppimista. Sosiaalinen media on ennen kaikkea prosessi, jossa tietoa rakennellaan yhdessä rippikouluryhmän kanssa. Tämä vaatii opettajalta pelinrakentajan silmää ja taitoa tukea rippikoululaisia. Jos rippikoulussa haluaa hyödyntää sosiaalista mediaa parhaalla mahdollisella tavalla, kannattaa aktivoida rippikoululaisia jo suunnitteluvaiheessa. Opettajan on syytä sisäistää rippikoulun tiedolliset ja taidolliset tavoitteet, jotta hän osaa viedä ryhmänsä toimintaa oikeaan suuntaan.

Kirkko on ottanut sosiaalisen median tuoman koulutushaasteen vastaan perustamalla uusia virkoja ja kouluttamalla työntekijöitään. Alati muuttuvassa sosiaalisessa mediassa opettajan on hyvä ja turvallista tunnustaa oma keskeneräisyytensä. Oli koulutus kuinka laadukasta hyvänsä, varmaa on ainakin se, että nuoret pysyttelevät aina askeleen edellä. Ennakkoluuloton vir-

heiden kautta oppiminen on parasta mahdollista koulutusta. Lopulta kyse ei kuitenkaan ole jonkun tietoteknisen ohjelman taitamisesta. Rippikoulun opettajalta vaaditaan kiinnostusta nuorten maailmaa kohtaan ja rohkeutta mennä perässä sinne, missä nuoret jo ovat. Rippikoulun opettajalta sosiaalinen media vaatii heittäytymistä ja luottamusta omaan ryhmäänsä. Näin sosiaalinen media voi luoda rippikoulua rikastuttavia kokemuksia ja oivaltamisen iloa.

Lähteet

- Kirkkohallitus 2007. Hengellinen elämä verkossa – interaktiivisten verkkopalveluiden esiselvitystyöryhmän loppuraportti. Viitattu 26.10.2010. <http://www.internetjakirkko.fi/Members/SamiK/Hengellinen-elama-verkossa-esiselvitys-loppuraportti%282%29.rtf/view>.
- Hintikka, Kari A. 2009. Sosiaalinen media aktivoivan oppimisen välineenä -hanke. Loppuraportti. Viitattu 26.10.2010. <http://kans.jyu.fi/aineistot/raportit/JY-Sosiaalinen-media-2008-loppuraportti.pdf>.
- Kokkonen, Jarmo 2009. Rippikoulun paikallisuunnitelmat Helsingin ja Espoon hiipakunnissa. Teoksessa Tapani Innanen & Kati Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 35–60
- Lietsala, Katri & Sirkkunen, Esa 2008. Social Media – Introduction to the Tools and Processes of Participatory Economy. Tampere: University of Tampere, Hypermedia Lab.
- Niemelä, Kati 2007. Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Kirkon tutkimuskeskus, julkaisuja 99. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati & Pruuki Lassi 2009. Rippikoulun toteutustavat Euroopassa. Teoksessa Tapani Innanen & Kati Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 78–90.
- Elämä – usko – rukous – Rippikoulusuunnitelma 2001. Helsinki: Kirkkohallitus, Kirkon kasvatusasiain keskus.
- Pruuki, Lassi 2009. Miten rippikoulussa opetetaan? Teoksessa Tapani Innanen & Kati Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 62–77.
- Vuoropuhelun kirkko. Suomen ev.lut. kirkon viestintästrategia 2004-2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2004:4. Helsinki: Kirkkohallitus.

Esko Kätkönen

VERKKOHANKKEET KIRKON OPETUSTEHTÄVÄNÄ

Artikkelissa pohditaan kirkon verkkotoimintaa opetuksen näkökulmasta. Onko mielekästä puhua kirkon opetustehtävästä, kun toimintaympäristönä on verkko ja toiminnan keskiössä verkkofoorumit? Artikkelissa taustoitetaan ensiksi verkko-pedagogista toimintaa. Varsinaisena tutkimusaineistona on kirkon verkkohankkeiden toimijoille tehty kysely. Kysely osoittaa, että vastanneiden toiminnalla verkossa on vahvoja pedagogisia ulottuvuuksia. Pedagoginen ajattelu ei ole silti aina tiedostettua.

Vastanneet verkkotyöntekijät luottavat verkon mahdollisuuksiin. He katsovat verkon tukevan elämänskysymysten käsittelyä myös hengellisten kysymysten osalta. Verkko toimii heidän mielestään kristillisen viestinnän ja opetuksen kanavana. Kirkon uudistuminen ja hierarkkisuuden väheneminen ovat teemoja, joita vastaajat pitävät tärkeinä toiminnan tavoitteina. Mitä tiiviimmin työntekijä on mukana verkkotoiminnassa, sitä vahvempi on hänen luottamuksensa sekä verkkotyöhön että omaan toimintaansa verkossa. Vapaalle verkkokeskustelulle on paikkansa, mutta verkkoyhteisöt tarvitsevat vastaajien mielestä ohjausta. Verkkotyöntekijät ovat sitoutuneita verkkotyön hengelliseen luonteeseen.

1 Tehtävä

Artikkelissa käsittelen kirkon verkkotyön motivaatiota, tavoitteita ja rooleja. Erityisesti tarkastelen pedagogisten tekijöiden näkyvyyttä ja roolia kirkon verkkotoiminnassa. Osin kysymys on yhteisöllisen oppimisen näkökulmasta. Toiminnan luonnetta ei pidä kuitenkaan pedagogisoida liikaa, koska kysymyksessä ei ole lähtökohtaisesti opetustoiminta. Tarkastelua suuntaa-

vana ajatuksena on kuitenkin, että toiminnalla on pedagoginen ulottuvuutensa silloinkin, kun sitä ei ole tiedostettu. Lähtökohtanani ei ole esittää arvoarvostelmia siitä, miten verkossa tulisi toimia ja missä roolissa verkkotyön tulisi olla kirkon työn kokonaisuudessa. Kirkko on historiallisesti hyödynttänyt teknologisen kehityksen hedelmiä, olipa kysymyksessä kirjapainotaito, radio tai televisio. Verkkoympäristö on välineenä uusi ja viestinnällisiltä mahdollisuuksiltaan entistä monipuolisempi salliessaan sitä edeltävien teknologioiden integroimiseen samaan mediaan.

Tieto- ja viestintätekniikan laajamittainen soveltaminen koulutukseen on edistynyt kymmenen vuoden aikana huomattavasti. Erityisesti se on nähtävissä virtuaaliyliopisto- ja virtuaaliammattikorkeakouluhankkeissa. Verkon työkalut ja ympäristöt ovat myös ottaneet merkittäviä kehitysaskeleita. Verkkoon mahtuu vaivattomasti videoita, ääntä, kuvia ja musiikkia. Nyt alkaa olla edellytyksiä myös mobiiliteknologioiden laajamittaiseen käyttöön ottoon verkkoviestinnässä. Verkon välineillä on yhteisöllisyyttä luovaa voimaa. Vapaa kansalaistoiminta ja vertaisyhteisöt pystyvät saavutuksiin, joihin viralliset toimijat eivät pysty synnyttämään.

2 Verkkohankkeiden strategia ja diskurssi opetustehtävän näkökulmasta

Hengellinen työ verkossa -hankekokonaisuus kiinnittyy muun muassa kirkon tietohallintostrategiaan, joka linjaa lähtökohdat ja tavoitteet kirkon toiminnalle tietoverkoissa seuraavasti:

Päämääränä on tehdä verkossa olevasta ja siellä syntyvästä hengellisestä elämästä luonteva osa seurakuntalaisen ja seurakunnan työntekijän omaa hengellistä elämää. Näin verkossakin tehtävä hengellinen työ tulee osaksi kirkon perustyötä ja työntekijän arkea. Kun tämä tavoite on saavutettu, hanke voidaan nykyisen kaltaisena päättää ja suunnitella verkkotyön kehittämistä ja koordinointia uudelleen. (Meidän kirkko tietoverkoissa – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tietohallintostrategia vuosille 2009–2012, 11.)

Tavoitteena on siis verkkotoiminnan vakiinnuttaminen seurakunnan perustoiminnaksi. Verkkotoiminnan hengellinen ulottuvuus on nostettu ytimeen – tietohallintostrategiaksi hyvin toiminnallisella tavalla. Sävy on optimistinen. Tietoverkon käyttökelpoisuus kirkon hengellisten toimintojen

päämäärien toteuttamisessa on itsestäänselvyys. Ei kuitenkaan käy selville, onko kysymyksessä luottamus teknologiavälitteiseen kommunikaatioon sinänsä vai hengellisen yhteisön vaikutusvoimaan verkossa. Ainakin nämä lyövät kättä toisilleen: verkossa voi todella syntyä hengellistä elämää, ja se on siirrettävissä sekä seurakuntalaisen että työntekijän kokemusmaailmaan sekä kirkon uskon kollektiivisen toteutumisen tasolla että henkilökohtaisella syvätasolla.

Tietohallintostrategian henki on se, että tällainen kehitys voi tapahtua nähtävillä olevassa ajassa, ikään kuin projektisuunnitelman mukaisesti. Kirkon opetustehtävä ei tekstissä esiinny käsitteenä, mutta tavoitteiden purkaminen toimivaksi käytännöksi on mittava pedagoginen prosessi. Tavoitteet on laadittu arvattavasti tekijöille itselleenkin tunnistamattoman diskurssin ohjaimena. Kirkon verkkotoiminnan diskurssin laajempi avaaminen voisi olla mielenkiintoinen tehtävä, mutta se rajautuu tämän artikkelin ulkopuolelle. Diskurssin taustalta nousee näkemyksiä ja pyrkimyksiä, joilla on aatteelliset liittymäkohtansa. Näitä voisivat olla uskontopedagoginen ja sosiaalipsykologinen vaikuttavuus sekä yhteisön muodostuminen. Mielenkiintoisia ovat vastaavantyyppisissä ohjelmissa myös paikanmäärittäminen suhteessa teknologiseen optimismiin ja taloudelliseen tehokkuuteen. Teologiset lähtökohdat ovat samoin osa diskurssia. Muutoin tuskin tietohallintostrategiaan olisi niin rohkeasti liitetty odotusta verkossa syntyvästä hengellisestä elämästä.

Esimerkkinä tieto- ja viestintätekniiikan koulutusikäisen diskurssista esitelen Joanna Muukkosen tutkimuksen (2004). Hän tarkasteli ja paikansi Lappeenrannan teknillisen yliopiston verkko-opetuksen käyttöönottoaiheen diskurssia. Tutkimuksessa tehtiin haastatteluja organisaation eri tasoilla ja analysoitiin strategioita.

Muukkonen erotti tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäytössä seitsemän diskurssia:

Tietoyhteiskunta, Teknologia, Pedagoginen, Ihmistyyppi, Opetusjärjestely, Resurssi ja Muutoskriittinen. Diskurssit painottuvat tuloksissa eri tavoin, toimijan asemasta ja tehtävästä riippuen. Postmodernilla tavalla henkilöt voivat edustaa myös useampia näkökantoja samanaikaisesti. Tietoyhteiskuntadiskurssi oli voimakas sekä strategiassa että toimijoiden puhettavassa. Teknologiadiskurssi oli tutkijan mukaan myös vahva, erityisesti strategiatasolla. Sen sijaan pedagoginen diskurssi näkyi lähinnä käytännön toimijoiden puheissa. Tutkija kaipaakin pedagogisen diskurssin vahvistamista strategia-

tasolla. (Muukkonen 2004, 123–152, 154–157.) Kokonaisuudessaan tutkija Muukkonen pyrkii tiedostamaan menetelmänsä tietyn subjektiivisuuden, diskurssien päällekkäisyyden ja toisiinsa kietoutumisen.

Kirkon verkkotoiminnan pedagoginen luonne nousee esille tietohallintostrategiassa epäsuorasti, mutta tavoitteiden näkökulmasta selvästi tunnistettavana. Käytännössä keskeiset pedagogiset valinnat saatetaan tehdä kokemusperäisesti. Sellainen on muun muassa chatin eli verkkokeskustelun muotoutuminen toimintatavaksi ja -ympäristöksi. Verkkoyhteisön toiminnan ohjaamisen käytännöistä myös rakentuu eräänlainen pedagoginen ohjauksen malli. Verkkokeskustelun moderointi on selkeästi pedagogista toimintaa. Verkon käytölle muodostuu myös – tiedostetusti tai tiedostamatta – etiikkansa. Vapaasti muodostuvat käytännöt tai sitten yhteisön laatimat toimintasäännöt ovat arvopohjaista toimintaa, verkkopedagogista etiikkaa.

Hengellinen elämä verkossa -hankkeiden pedagoginen aktiviteetti voi käytännössä olla hankkeittain hyvinkin erityyppistä. Tässä tarkastelussa ei mennä hankekohtaiseen selvittelyyn. Toimijoiden näkemykset, asenteet ja toimintatavat kertovat toiminnan kokonaisuudesta.

3 Verkossa toimimisen pedagogisia ulottuvuuksia

Yhteisöllinen oppiminen on ollut vuosikymmeniä tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön tutkimuksen keskeisiä osa-alueita. Nyt iskusanaksi muodostunut sosiaalinen media on verkkopedagogisesti ankkuroitavissa tuttuun yhteisöllisen oppimisen kehykseen.

Päivi Häkkinen toteaa, että oppimisympäristöjen suunnittelua ylipäätään on viime vuosina ohjannut keskeisesti yhteisöllisen vuorovaikutuksen ja osallistumisen ajatus. Oppimista tarkastellaan nykyään vahvasti ryhmäprosesseina, yksilön ”mentaalisen tiedonrakentamisprosessin rinnalla”. Molemmat ulottuvuudet ovat siis olennaisia. Samalla Häkkinen katsoo kuitenkin, että yhteisöllinen oppiminen on vaikeampaa kuin yleensä annetaan ymmärtää. Yhteistoiminta on vaateliasta fyysisessä ympäristössäkin, eikä verkkoympäristö ainakaan helpota asiaa. Yhteisölliset toiminnot mahdollistavat myös yhteisöllisen oppimisen, ja kysymys on tähän motivoitumisesta ja sitoutumisesta. Vapaa yhteinen työskentely ei useiden tutkimusten mukaan mahdollista oppimista. (Häkkinen i.a.)

Toinen alan asiantuntija, Sanna Järvelä, katsoo, että ”korkeakouluoppimisen ja työssä oppimisen konteksteissa tehdyt viimeaikaiset tutkimukset kertovat virtuaalisen vuorovaikutuksen pinnallisuudesta ja osoittavat voimakasta tarvetta kehittää virtuaalisen ryhmän jäsenten vastavuoroista ymmärtämistä ja yhteisen tietoperustan muodostumista pedagogisin keinoin”. (Järvelä i.a.)

Kansainvälisiin tutkimuksiin viitaten Järvelä (i.a.) toteaa myös:

[M]eillä on oltava realistisempi käsitys ihmisen kyvystä osallistua virtuaaliseen vuorovaikutukseen, jossa opiskelija ei fyysisesti kohtaa toista ja jossa hän ei esimerkiksi voi tulkita vastapuolen ilmeitä tai eleitä [– –] Virtuaaliitiimit ja verkostoyhteisöt ovat ajatuksena viehättäviä. Silti yksittäisen opiskelijan tai työntekijän toimiminen osana virtuaaliitiimiä on paljon vaativampaa kuin oletetaan.

Toisaalta Järvelä (i.a.) arvioi verkossa tapahtuvan kommunikaation olevan hyödyksi yksilöllisen oppimisen kannalta, muun muassa altistaessaan henkilön ”kognitiiviselle konfliktille” ristiriitatilanteissa. Puheenvuorot edustavat koeteltua verkkopedagogista näkökulmaa. Kokonaisuudessaan niistä välittyy enintään varovaisen myönteinen kuva vapaamuotoisten verkkoyhteisöjen käyttökelpoisuudesta oppimisen tukena.

Asiantuntija-arviot olisi helppoa sivuuttaa toteamalla, että vapaamuotoinen vuorovaikutus verkossa riittää. Seuraavassa on tarkoitus selvittää, miten kirkon verkkohanketoimijoiden ajattelu suuntautuu. Vaikka emme puhuisi pedagogisesta ohjelmasta, pedagogisen tiedostamisen kautta voi jokin sivuun jäänyt toiminnan ulottuvuus tulla esille. Siinä mielessä pidän pedagogisen ulottuvuuden teemaa myös toiminnan yhtenä peilinä. Luottamus sosiaaliseen mediaan, verkkoyhteisön toimivuuteen ja kommunikatiivisuuteen on kirkon hankkeissa ilmeisen vahva. Tähän viittaa myös panostus vapaisiin verkkofoorumeihin hanketoiminnan runkona.

Osassa hankkeita on aktiivisen ohjauksen malli ja selkeä rakenne. Lapsille suunnattu Lastenkirkko.fi on esimerkki tästä. Hankkeessa on tuotettu sisältöä sivustoille ja toimintatapa on strukturoitu. Nuorille aikuisille suunnattu, verkkomaailman ja fyysisen maailman yhdistämisestä viestittävä ”hybridi” verkkoyhteisö, Urban Light, on samantyyppinen. Luonteeltaan se on kuitenkin lähempänä keskusteluforumia, johon on lisätty erityyppisiä tiedotuskanavia ja audiovisuaalisia elementtejä. Koska kirkon toiminnan heikkoutena on pidetty heikkoa yhteisöllisyyttä, verkkotoimintaan kiinnittyy toi-

veita yhteisön vahvistamisesta ja läsnäolosta. Mielenkiintoista onkin tarkastella kirkon verkkotoimijoiden arvioita tästä näkökulmasta.

4 Verkkotoimijoiden kyselyn toteuttaminen ja metodisia huomioita

Verkkopohjainen kysely (ks. liite 1) lähetettiin 26 kirkon verkkohankkeissa aktiiviselle henkilölle, joiden yhteystiedot oli saatu Kirkkohallituksen verkkoyksikön kautta. Otos kattaa valtaosan Hengellinen elämä verkossa -hankkeiden toimijoista. Kysymyksiä oli taustatietokysymykset mukaan luettuna 27, joista kaksi oli avoimia kysymyksiä. Vastauksia saatiin 18, mitä voi pitää kohtuullisena kyselyjen yleiseen vastaustasoon nähden. Verkkokysely tutkimuksen muotona ei varmastikaan ollut hankala nimenomaisesti verkkotyössä aktiiviselle ryhmälle. Kaikki vastaajat olivat palkattuja työntekijöitä. Evankelis-luterilaisen kirkon palkkalistoilla heistä oli 16 ja kirkollisen järjestön palveluksessa kaksi. Kyselyä ei tehty Kirkkohallituksen verkkotoiminnan johtotehtävissä oleville henkilöille, koska tarkoituksena oli kartoittaa käytännön toimijoiden näkemyksiä.

Vastaajia käsitellään tässä lähtökohtaisesti yhtenäisenä joukkona otoksen pienuuden vuoksi ja tutkimuseettisistä syistä. Vastaajista naisia oli kymmenen, miehiä kahdeksan. Vastausaineistosta on tehty sukupuoleen liittyvät vertailut. On nähtävissä, että vastauksien eroavuuksia ei voida lähteä luotettavasti selittämään sukupuolen perusteella. Vastaajista 16 lukeutuu ikäryhmään 31–50 vuotta. Heistä puolet on alle 40-vuotiaita ja toinen puoli siis alle 50-vuotiaita. Joukko on varsin yhtenäinen, eikä tällä vastaajamäärällä ole tilastollisesti perusteltua – eikä tutkimuseettisestikään suotavaa – ryhtyä erittelemään tuloksia ikäryhmittäin. Ikäryhmään liittyvänä havaintona on silti mielenkiintoista, että verkkotyössä toimivat vastaajat ovat työssään jo varsin kokeneita henkilöitä.

Vastaajilta kysyttiin verkkotyöhön käytettyä kuukausityöaika. Verkkotyöhön käytetyn työpanoksen perusteella on nähtävillä mielenkiintoisia seikkoja verkkotyön arvostamisesta. Henkilökohtaista kokeneisuutta verkkotyössä ei pidetty mielekkäänä kysyä, sillä Hengellinen elämä verkossa -hankkeilla on lyhyt historia. Tuonnempana esitellään havaintoja siitä, onko verkkotyön osuudella kokonaistyöajasta merkitystä vastaajaryhmän näkemysten ja asenteiden kannalta. Kaksi vastaajista on verkkotyössä kuukausittain 120–160 tuntia. Neljän henkilön verkkotyöpanos on 80–120 tuntia, kuuden 40–80 tuntia, kolmen henkilön 20–40 tuntia ja kolmen alle 20 tuntia kuukaudes-

sa. Tuntirajaukset ovat jossain määrin keinotekoisia, mutta antavat kuvaa etenkin täysi- ja osa-aikaisten työntekijöiden välisistä eroista.

Taulukossa 1 on esitetty kyselyn väitelauseet, joihin vastaajat ottivat kantaa neliportaisella Likert-asteikolla.

TAULUKKO 1. Kyselyssä käytetyt väitelauseet

1. Seurakunnan verkkotoimintaan liittyy pedagoginen ulottuvuus.
2. Toimintaa verkossa täytyy johtaa aktiivisesti, jotta verkkokeskusteluissa pysytään asiassa.
3. Toimintaa verkossa täytyy johtaa aktiivisesti, jotta kirkon tietohallintostrategiassa asetettu tavoite verkkotoiminnasta luontevana osana seurakuntalaisen ja seurakunnan työntekijän omaa hengellistä elämää saavutetaan.
4. Eri teemoista ja eri ikäryhmille tarvittaisiin Lastenkirkko.fi tyyppisiä ohjattuja verkkoympäristöjä.
5. Verkko on hyvä väline hengellisten sisältöjen välittämiseen.
6. Kirkollisessa verkkoyhteisössä toimivat ihmiset itse tekevät sisällön verkossa, ohjausta ei tarvita.
7. Verkkokeskustelun ohjaaja voi nostaa verkkokohtaamisen tasoa huomattavasti.
8. Kirkon verkkotoiminnassa luotetaan tällä hetkellä liikaa verkkomedian voimaan.
9. Kirkon verkkotoiminnassa luotetaan tällä hetkellä liikaa verkkoyhteisön itseohjautuvuuteen.
10. Kirkon verkkotoimintamuodoissa tällä hetkellä ei ihminen opi kristillisiä sisältöjä.
11. Verkko antaa hyvät mahdollisuudet kristinuskon ajankohtaiseen ja tuoreeseen tulkintaan.
12. Kirkon verkkotoimintaa uhkaa työntekijäkeskeisyys kuten perinteisissä toimintamuodoissa.
13. Verkossa on helpompi käsitellä sielunhoidollisia kysymyksiä kuin kasvokkain.
14. Vuorovaikutus verkossa on pinnallista.
15. Kirkon verkkoyhteisössä voi oppia tärkeitä asioita hengellisestä elämästä.
16. Verkkotoiminnassa kirkon toimijan (työntekijä tai muu aktiivi) periaatteena tulee olla, että uskonnollisia kysymyksiä tuodaan esille vain, jos keskustelija aloittaa keskustelun niistä.
17. Vaihtoehtoisesti rippikoulu pitäisi voida suorittaa kokonaan verkossa.
18. Verkkoyhteisössä uskaltaa kyseenalaistaa asioita paremmin kuin fyysisessä yhteisössä.
19. Verkkoyhteisön toiminnan onnistuminen on kiinni työntekijän taidosta.
20. Verkkoyhteisössä on menestyksekkäästi ratkottu ongelmakysymyksiä.
21. Kristittyjen tulisi oppia välittämään uskon todistusta verkossa.
22. Verkossa pitäisi olla tarjolla enemmän kristilliseen elämään liittyvää aineistoa.
23. Verkossa voi syntyä hengellistä elämää.

Kokonaisuudessaan kyselyn vastauksien koontia ja tulkinnan johdonmukaisuutta tarkasteltiin silmämääräisen tarkastelun lisäksi vastauksien keskinäistä riippuvuutta selvittämällä. Webropol-ohjelman betaversioiden tilastollisia menetelmiä ja SPSS 13.0 for Windows -tilasto-ohjelmistoa hyödyntäen tehtiin koeluonteisia ajoja. Tarkoituksena oli selvittää aineiston soveltuvuutta tilastolliseen käsittelyyn ja arvioida vastausten tulkinnan johdonmukaisuutta. Matemaattisia edellytyksiä aineistolla ei ole tavanomaiseen Pearsonin tulomomenttikorrelaatioiden laskemiseen, koska muuttujat eivät ole välimatka- tai suhdeasteikollisia. Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella saadaan tilastollisesti merkitseviä riippuvuuksia, mutta poikkeamat tai pieni hajonta herättävät epäluottamusta tulosten käyttökelpoisuuteen. Pieni hajonta jopa johtaa jonkun kysymyksen täydelliseen korrelaatioon ($r = 1.000$). Mediaania ja vaihteluväliä olisi mahdollista seurata luotettavasti, mutta niidenkään käyttö ei tuota erityistä hyötyä silmämääräiseen aineistoon perehtymiseen nähden.

Aineistoa käsiteltäessä seurasin vastausstrategioiden johdonmukaisuutta. Mielenkiintoisia riippuvuuksia on erityisesti vastauksilla, jotka kertovat verkkoympäristön luonteesta hengellisten sisältöjen välittämisessä ja verkosta avoimen keskustelun foorumina. Vastajat esimerkiksi torjuvat laajalla rintamalla väitteen verkkovuorovaikutuksen pinnallisuudesta. Samaan tapaan vastaajat esiintyvät vahvasti verkkoyhteisön puolesta. Tämä näkyy selkeänä tukena väitteelle ”verkkoyhteisössä uskaltaa kyseenalaistaa asioita paremmin kuin fyysisessä yhteisössä”. Toinen esimerkki asiasta on vastaajien erittäin vahva näkemys siitä, että ”verkko on hyvä väline hengellisten sisältöjen välittämiseen”. Tästä kohdasta välittyy sama viesti kuin näkemyksestä, jonka mukaan ”verkossa pitäisi olla tarjolla enemmän kristilliseen elämään liittyvää ainesta”.

Jos vastaajien painotukset kuvattaisiin tilastollisesti, olisi vaarana tulkinnan vääristyminen. Väite ”Verkko on hyvä väline hengellisten sisältöjen välittämiseen” saa vastaajajoukosta lähes täydellisen hyväksynnän (täysin samaa mieltä 17, jossain määrin samaa mieltä 1). Tämä antaisi huippukorrelaation ”verkkossa voi syntyä hengellistä elämää” -väitteen kanssa, mutta on käytännössä tilastollisesti kelvoton. Pienessä joukossa keskiarvon luottamusvälit pyrkivät nousemaan korkeiksi, minkä vuoksi niidenkin käytöstä on syytä pidättäytyä.

Jotta tulosten tulkinnassa päästäisiin laajempaan ja uskottavampaan kokonaisuuteen ja keskusteluun, vastauksista muodostetaan seuraavassa temaattisia ryhmiä. Isommalla aineistolla voisi olla tarkoituksenmukaista lähteä teke-

mään tilastollista aineistoa summamuuttujilla – siltikin tulkintavirheille hel-
posti alttiina – mutta tällä aineistolla käsittelytapa on manuaalinen. Samansi-
sältöisiä väitteitä yhdistelemällä pyritään tulkinta saamaan luotettavammak-
si ja käyttökelpoisemmaksi.

5 Pedagogisen ulottuvuuden arviointi

Kyselyn taustamotivaationa on tämän artikkelin painotuksen mukaisesti
kirkon verkkotoimintaan liittyvien pedagogisten tekijöiden selvittely. Tätä
pyrkimystä ei sellaisenaan välitetty vastaajille kyselyn saatteessa. Pedagogisen
ulottuvuuden tunnistamisen verkkotoiminnassa voi olla vastaajille abstrakti
asia toiminnan kohdistuessa vahvasti avoimille verkkofoorumeille.

5.1 Oppimista aineiston ja sisällön näkökulmasta koskevat lausumat

Taulukossa 2 on esitetty kyselyn kohdat, jotka liittyvät oppimista aineiston
ja sisällön näkökulmasta koskevien lausumien temaattiseen ryhmään.

TAULUKKO 2. Oppimista aineiston ja sisällön näkökulmasta koskevat
lausumat

Kirkon verkkotoimintamuodoissa tällä hetkellä ei ihminen opi kristillisiä sisältöjä.
Verkossa pitäisi olla tarjolla enemmän kristilliseen elämään liittyvää aineistoa.
Eri teemoista ja eri ikäryhmille tarvittaisiin Lastenkirkko.fi tyyppisiä ohjattuja verkko- ympäristöjä.
Kristittyjen tulisi oppia välittämään uskon todistusta verkossa.
Kirkko on opettava yhteisö. Siksi sen toiminnalla verkossa on pedagoginen ulottuvuus.

Kyselyn avausväite kohdistui kirkon tehtävään: ”Kirkko on opettava yh-
teisö. Siksi sen toiminnalla verkossa on pedagoginen ulottuvuus.” Koska ky-
selyn motivoinnin kannalta tällä kysymyksellä voi olla suuri merkitys, käsit-
telen kysymyksen ensiksi erikseen.

Kirkko opettavana yhteisönä ja pedagoginen ulottuvuus ovat kysymykses-
sä toisiinsa liittyneinä. Ajatus kirkosta opettavana yhteisönä vastaa vakiin-
tunutta kirkollista näkemystä ja keskeisiä työmuotoja, mutta vastaajan kan-
nalta kysymys voi olla pulmallinen, jos hän ei allekirjoita ensimmäistä väi-
tettä. Pedagogisen ulottuvuuden tiedostaminen verkkotoiminnassa saattaa
olla vähäistä. Lähtökohtaisesti vastaajan oletetaan ottavan kantaa kysymyk-

sen kokonaisuuteen. Tarkentavia, kirkon opetustoimintaan liittyviä näkemyksiä saadaan esille tuonnempana.

Kysymykseen annettujen vastauksien jakauma on esitetty taulukossa 3. Täysin samaa mieltä väitteestä on kolme vastaajaa, jossain määrin samaa mieltä yhdeksän henkilöä. Jossain määrin eri mieltä on viisi henkilöä, yksi on kokonaan eri mieltä. Verkkotyön nimeäminen pedagogiseksi toiminnaksi olisi tämän kysymyksen pohjalta liian uskalias tulkinta vastauksista. Ehkä se on toimijoille vähemmän tiedostettu tekijä, mutta toisaalta suurta vastustustakaan ajatus ei herätä. Oppimiseen liittyvää aineiston tulkintaa jatketaan seuraavassa ryhmittelyssä.

TAULUKKO 3. Kysymykseen ” Kirkko on opettava yhteisö. Siksi sen toiminnalla verkossa on pedagoginen ulottuvuus.” annettujen vastauksien jakauma.

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
N	3	9	5	1
%	16,7	50	27,8	5,6

Teemakokonaisuuteen on koottu kysymyksiä, jotka selvittävät verkkoaineiston ja sisällön näkökulmia. Vastaukset eriyvät tällä tema-alueella jossain määrin toisistaan. Vastaajilla on joka tapauksessa siitä selvä näkemys ja kokemus, että hengellisten asioiden käsittely verkossa on asiaankuuluvaa ja sitä myös tapahtuu. Vastaajajoukko torjuu varsin yhtenäisesti väitteen, ettei kirkon verkkotyössä tällä hetkellä oppisi kristillisiä sisältöjä. Kristilliseen elämään liittyvää verkkoaineistoa voitaisiin vastaajien mukaan myös lisätä. Myös aktiivista ohjausta käyttäviä verkkofoorumeita voitaisiin luoda ja rakentaa, joskin aivan yhtenäistä näkemystä asiassa ei ole.

Uskontodistukseen liittyvä kysymys aiheuttaa enemmän hajontaa. Yksi vastaaja tarttui kriittisesti erityisesti tähän kysymykseen. Vaarana hänestä on se, että uskontodistuksen välittäminen verkossa synnyttää kielteisiä asosiaatioita. On ymmärrettävä niin, että vastaajien joukossa tämä voi olla teologisesti emotionaalinen kysymys ja riippuu myös väitteen sanavalintojen tulkinnasta. Liki puolet vastaajista on kuitenkin uskontodistuksen välittämisen tarpeesta verkossa täysin samaa mieltä. Teologisesti neutraalim-

pi kysymys (väite 22) kristillisen aineiston lisäämisestä verkossa saavuttaakin puolet vahvemman kannatuksen, koska 12 kaikkiaan 18 toimijasta on täysin samaa mieltä asiasta.

5.2 Ohjausta koskevat lausumat

Ohjausta koskevien lausumien teemakokonaisuuteen liittyvät kyselyn kohdat on lueteltu taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Ohjausta koskevat lausumat

Kirkollisessa verkkoyhteisössä toimivat ihmiset itse tekevät sisällön verkossa, ohjausta ei tarvita.
Verkkokeskustelun ohjaaja voi nostaa verkkokohtaamisen tasoa huomattavasti.
Toimintaa verkossa täytyy johtaa aktiivisesti, jotta kirkon tietohallintostrategiassa asetettu tavoite verkkotoiminnasta luontevana osana seurakuntalaisen ja seurakunnan työntekijän omaa hengellistä elämää saavutetaan.
Kirkon verkkotoiminnassa luotetaan tällä hetkellä liikaa verkkoyhteisön itseohjautuvuuteen.
Toimintaa verkossa täytyy johtaa aktiivisesti, jotta verkkokeskusteluissa pysytään asiassa.

Verkko-ohjausta koskevat näkemykset ovat varsin yhtenäisiä. Luottamus verkossa toimivien ihmisten itseohjautuvuuteen on vahva. Hajontaa syntyy eniten kirkon virallisen verkkostrategian tavoitteisiin liittymisen suhteen (väite 3). Pitkälle meneviä päätelmiä tästä ei voi tehdä. Asiallista on todeta, että vastaajat eivät nähtävästi motivoitu tai ohjaudu tietohallintostrategian mukaisesti. Kautta linjan kannanotoissa on kuitenkin paljon jossain määrin -valintoja. Väite siitä, että kirkon verkkotoiminnassa luotettaisiin tällä hetkellä liikaa verkkoyhteisön itseohjautuvuuteen, saa kuitenkin selkeän hylkäyksen seitsemän vastaajan ollessa täysin eri mieltä ja kymmenen jossain määrin eri mieltä. Verkkotoimintaan ei kaivata vahvaa ohjausta sen enempää strategian kuin toimijoidenkaan taholta. Kokonaisuudessaan teema-alueeseen liittyy ilmeistä keskustelun tarvetta.

Kirkon verkkohanketoimija toimii verkkotyössä eri rooleissa. Tuore virkanimike useilla henkilöillä on verkkokeskustelija. Opettajan roolia ei ole haettu. Verkon koulutusikäytön osalta opettajan rooli on ollut pedagogisen

keskustelun kohteena, ja verkko-opetuksen opettajarooliin liittyvän uudistustyön tuloksena opettajalle on istutettu lähinnä moderaattorityyppinen tehtävä. Pedagoginen lähtökohta on tällöin vahvasti itseohjautuvuus. Näin vertaillen kirkon verkkotoimijoiden rooli tuskin olennaisesti poikkeaa itseohjautuvuutta korostavasta pedagogiikasta.

Tuki verkkoyhteisön itseohjautuvuudelle ja sisällön tuottamiselle on kirkon verkkotoimijoista tavoiteltavaa. Myös verkkotoimijoiden oma rooli on löytymässä ja ilmeisesti identiteetti vahvistumassa, koska vastaajat arvostavat ohjaajan rooliin liittyvää osaamista. He näkevät verkkokeskustelujen laadun vahvistuvan toimintansa kautta. Vastaukset eivät välitä tässäkään jyrkkää näkemystä tai oman roolin vahvaa korostamista. Vastaus on myös linjassa itseohjautuvuuden peruslähtökohdan kanssa. Ohjauksen rooli on vastauksien hajonnasta päätellen kehittymässä. Kuten jo edellä todettiin, eniten mielipiteiden hajaantumiseen vaikuttaa kysymys tietohallintostrategian mukaisesta verkkotyön johtamisesta. Kysymys olettaa kylläkin, että työntekijät ovat sitoutuneita strategiaan.

5.3 Mediaa eli verkkoympäristöä koskevat lausumat

Mediaa koskevien lausumien teemakokonaisuuteen liittyvät kyselyn kohdat on esitetty taulukossa 5.

TAULUKKO 5. Mediaa koskevat lausumat

Verkossa on helpompi käsitellä sielunhoidollisia kysymyksiä kuin kasvokkain.
Verkossa voi syntyä hengellistä elämää.
Kirkon verkkotoiminnassa luotetaan tällä hetkellä liikaa verkkomedian voimaan.
Verkko on hyvä väline hengellisten sisältöjen välittämiseen.
Kirkon verkkotoimintaa uhkaa työntekijäkeskeisyys kuten perinteisissä toimintamuodoissa.
Vaihtoehtoisesti rippikoulu pitäisi voida suorittaa kokonaan verkossa.
Vuorovaikutus verkossa on pinnallista.
Verkko antaa hyvät mahdollisuudet kristinuskon ajankohtaiseen ja tuoreeseen tulkintaan.

Verkkoa toimintaympäristönä koskevissa näkemyksissä arvostetaan toimintaa verkossa erittäin korkealle ja hyvin yhtenäisesti. Tämä näkyy kolmessa verkon luonnetta hengellisen toiminnan ympäristönä kartoittavassa kysymyksessä. Verkko on vastaajille suorastaan uutta luova ja vahva instrumentti. Kysymyksessä ei ole silti pelkästään verkon välineellinen arvo. Toimijat kokevat, että verkossa voi syntyä hengellistä elämää, aivan kuten kirkon tietohallintostrategia visioi. Verkko antaa vastaajien suuren enemmistön mielestä erinomaisen mahdollisuuden kristinuskon ajankohtaiseen ja tuoreeseen tulkintaan. Yksikään vastaaja ei ole missään määrin tästä väitteestä eri mieltä. Sen sijaan käytännön toimintamuotoja koskevissa kysymyksissä hajontaa on sekä määrällisesti että laadullisesti. Asetelmaa voisi kuvata siten, että toimintaympäristöä koskevat peruslinjaukset ovat yhteneväiset. Toimintatavan suhteen on erilaisia näkemyksiä.

Vastaajat torjuvat yhteisesti väitteen, että kirkossa luotettaisiin liiaksi verkko median voimaan. Kaikkea ei olla kuitenkaan valmiita laittamaan verkko ympäristöön. Vain yksi vastaaja hyväksyisi empimättä vaihtoehtoisena toimintana toteutettavan, täysin verkossa suoritettavan rippikoulun. Noin puolet antaisi ajatukselle jossain määrin hyväksyntää. Kysymys oli valittu koepallon tapaan, konkretisoimaan sitä, miten pitkälle verkkotyössä ollaan valmiita menemään. Kirkon työn johdonmukainen siirtyminen kasvotusten kanssakäymisestä verkkoympäristöön merkitsisi esimerkiksi leiritoinnasta luopumista.

Vaikka verkkorippikoulua ei ollakaan valmiita hyväksymään, verkko on vastaajien mielestä kuitenkin erinomainen ympäristö hengellisten asioiden välittämiseksi. Yhtä vaille kaikki vastaajat tukevat täysin näkemystä. Tässäkään ei käytetty nimenomaisesti sanoja opettaminen tai opetus. Kirkon opetusta voinee yleisesti ottaen kuvata hengellisten asioiden välittämisenä. Näin ollen vastausten tulkintana voidaan tästä näkökulmasta esittää, että kirkon verkkohankkeiden toimijajoukko näkee verkossa työskentelyn kirkon opetustoimintana ja pitää verkon antamia mahdollisuuksia siihen erinomaisena. Asian vahvistaa myös se, että vastaajat suurella enemmistöllä ja yhteneväisesti torjuvat väitteen verkkovuorovaikutuksen pinnallisuudesta. Kolmasosa kokee asiassa pientä epävarmuutta. Vastaajista kuitenkin 11 torjuu väitteen pinnallisuudesta täysin, kuusi heistä on jossain määrin eri mieltä väitteestä. Jossain määrin on pelkoa verkkotoiminnan lankeamisesta työntekijäkeskeisyyteen, se ei kuitenkaan ole enemmistön nimenomaisena huolena.

5.4 Vuorovaikutuksen laatua koskevat lausumat

Taulukossa 6 on lueteltu kyselyn kohdat, jotka on liitetty vuorovaikutuksen laatua koskevien lausumien teemakokonaisuuteen.

TAULUKKO 6. Vuorovaikutuksen laatua koskevat lausumat

Kirkon verkkoyhteisössä voi oppia tärkeitä asioita hengellisestä elämästä.
Verkkoyhteisössä uskaltaa kyseenalaistaa asioita paremmin kuin fyysisessä yhteisössä.
Verkkoyhteisön toiminnan onnistuminen on kiinni työntekijän taidosta.
Verkkotoiminnassa kirkon toimijan (työntekijä tai muu aktiivi) periaatteena tulee olla, että uskonnollisia kysymyksiä tuodaan esille vain, jos keskustelija aloittaa keskustelun niistä.
Verkkoyhteisössä on menestyksekkäästi ratkottu ongelmakysymyksiä.

Edellisen teemakokonaisuuden kysymykset liittyivät painotetusti verkkoon mediaan, tämä osio keskittyy verkkoyhteisöön. Osittain tekijät ovat tietysti myös päällekkäisiä, eikä teema-alueita tule irrottaa toisistaan. Väitelauseiden ryhmitely ei näin ollen tähtää tilastollisiin yleistyksiin. Taustalla on pyrkimys jäsentää sisältöjä.

Verkkoyhteisöä koskeva osa-alue on erityisen kiinnostava kirkon verkko-toiminnan perusteluista katsoen. Verkkopedagogisesta näkökulmasta havainnot voivat myös olla kiinnostavia, erityisesti kun kysymyksenä on yhteistoiminnallisuus verkossa.

Vahvoja, yhtenäisiä kannanottoja vastaajilla on verkkoyhteisön voimaan nähden. Kannanotto ei kuitenkaan ole niin selvä kuin edellä verkkoa mediaan koskevissa näkemyksissä. Kuitenkin selkeästi on nähtävissä sekä luottamus verkkoyhteisön ongelmanratkaisukykyyn että verkkoyhteisön tuki hengellisen elämän asioiden oppimisessa. Kannanotot jäävät kuitenkin keskimääräiselle tasolle, joten suuria voittoja verkkoyhteisön tuesta ei ilmeisesti ole raportoitavana.

Verkkoyhteisö näyttäytyy kyselevän asenteen sallivana yhteisönä, mikä poikkeaisi vastaajien mielessä edukseen fyysisestä yhteisöstä. Tässä ei pystytä mittaamaan verkkoyhteisön jäsenten sitoutuneisuutta ja suvaitsevaisuutta laajemmin. Kuitenkin oppimisenäkökulmasta tulos on huomion arvoinen.

Yhteisöllisen oppimisen mahdollisuuksista verkkoympäristössä välittyvä kuva toimijoiden korkeasta motivaatiosta ja onnistuneesta vuorovaikutuksesta. Verkossa toimivan kirkon työntekijän rooli painottuu tukihenkilöyteen. Työnte-

kijän taitoja toimijat eivät pidä kokonaisuudessaan ratkaisevana onnistuneelle verkkoyhteisöllisyydelle.

Mielenkiintoinen seikka kirkon työntekijän verkkorooliin nähden on suhtautuminen uskonnollista keskustelua etsivään toimintatapaan. Vastaajista selkeä enemmistö (11) on jossain määrin eri mieltä väitteestä, että kirkon työntekijän tulee olla aktiivinen vain, jos toinen osapuoli aloittaa keskustelun uskonnollisista aiheista. Vastauksessa syntyy selvää hajontaa. Valtaosa vastaajista hyväksyy kuitenkin toimintalinjana verkkotyöntekijän aktiivisuuden uskonnollisen keskustelun aktivoijana.

5.5 Erot työntekijöiden asennoitumisessa

Verkkotyöntekijöiden asennoituminen näyttää monelta osin varsin yhtenäiseltä. Hajontaa synnyttävissäkin kysymyksissä enemmistö on samoilla linjoilla. Vastaajien taustamuuttujiin nähden selväksi eroavuudeksi muutamissa kysymyksissä nousee mielenkiintoisella tavalla vastaamisstrategia, joka riippuu siitä, miten suurella työpanoksella henkilö on mukana verkkotyössä.

Luottamus verkossa toimimiseen vahvistuu sitä enemmän, mitä isommalla työpanoksella henkilö toimii verkkotoiminnassa. Tällä kyselyllä ei pystytä todentamaan, onko näiden henkilöiden luottamus verkkotoimintaan alun perinkin ollut vahvempi kuin vähäisemmällä määrällä työskentelevillä. Pieniä prosenttieroavuuksia ei voida tässä pienen vastaajajoukon vuoksi uskottavasti edes huomioida. Tämän vuoksi pidän merkittävänä eroja, jotka syntyvät asteikolla mielipideerojen ääripäissä eli joko täysin samaa tai eri mieltä olevien kannanotoista:

TAULUKKO 7. Eroavuudet eri työpanoksella työskentelevien näkemyksissä

	Kaikki 18 vastaajaa	Alle 40 h/kk työskentelevät	Yli 80 t/kk työskentelevät
täysin samaa mieltä väitteestä ”Verkkokeskustelun ohjaaja voi nostaa verkko-kohtaamisen tasoa huomattavasti”	22,2 %	16,7 %	50 %
täysin eri mieltä väitteestä ”Kirkon verkkotoimintamuodoissa tällä hetkellä ei ihminen opi kristillisiä sisältöjä”	50 %	33,3 %	83,3 %
täysin eri mieltä väitteestä ”Vuorovaikeus verkossa on pinnallista”	61,1 %	33,3 %	66,7 %
täysin samaa mieltä väitteestä ”Verkkoyhteisessä uskaltaa kyseenalaistaa asioita paremmin kuin fyysisessä yhteisössä”	55,6 %	16,7 %	83,3 %

Luottamus verkon käyttökelpoisuuteen niin vuorovaikutuksen laadun kannalta kuin kristillisten sisältöjen välittäjänä on isoa työpanosta verkkotyössä tekevillä vahva. Ero on erityisen selkeä alle 40 tuntia kuukaudessa työskenteleviin verrattuna (ks. taulukko 7). Myös työntekijäkeskeisyyden pelko vähenee sitä myöten, mitä enemmän verkkotyötä henkilö tekee. Ero on silmiinpistävä siinä, miten alle 40 tuntia kuukaudessa verkkotyötä tekevät ja yli 80 tuntia tekevät näkevät asian. Kuudesta pienemmällä työpanoksella työskentelevästä henkilöstä viisi kokee ainakin jossain määrin työntekijäkeskeisyyden vahvistumisen uhkaa. Suurella työpanoksella mukana olevista, päätoimisista työntekijöistä, asian näkee näin vain kaksi kuudesta. Loput (neljä päätoimista työntekijää) ovat jossain määrin tai täysin eri mieltä väitteestä, että työntekijäkeskeisyys olisi uhkana. Verkkotyössä vähemmän mukana olevat pelkäävät siis työntekijäkeskeisyyttä enemmän kuin paljon verkkotyössä mukana olevat. Verkkoyhteisön itseohjautuvuuden suhteen isolla työpanoksella verkkotyössä mukana olevat ovat samoilla linjoilla eikä eroa ole vähemmän verkkotyötä tekeviin henkilöihin. Ei ole siis asiallista väittää, että suurella työpanoksella verkkotyötä tekevät korostaisivat omaa rooliaan.

Tarkastelu on kokonaisuudessaan osoittanut varsin yhtenäistä kannanmuodostusta vastaajajoukossa keskeisillä toiminnallisilla osa-alueilla. Suurempaa hajontaa synnyttäviä aiheita ovat verkon luonnetta hengellisen työn foorumina kuvaavat tekijät. Siltikin tuloksena on varsin yhtenäinen kuva verkkotyöntekijöistä.

Avoimilla kysymyksillä haluttiin kartoittaa verkkotyön kielteisiä ja myönteisiä kokemuksia. Kysymys on paljolti työmotivaatiosta. Avoimet kysymykset peilaavat myös strukturoitujen kysymysten mielekkyyttä. Jos avointen kysymysten vastauksissa korostuisivat kielteiset tekijät, kyselyn tulokset kyseenalaistuisivat.

Avoimista vastauksista välittyi kuva motivoituneista työntekijöistä, jotka tasapainoilevat työn vaatimusten ja uuden työmuodon perustelutarpeen edessä. Avointen vastauksien viesti on mielestäni tiivistettävissä kolmeen keskeiseen tekijään:

1. kirkon rakenteiden muuttaminen
2. ihmislähtöisyys
3. luottamus verkon voimaan välineenä.

Vastausten luonnetta ja henkeä kuvaavat seuraavanlaiset lausumat:

”Ylhäältäpäin sanellaan niin kovin paljon, vanhat rakenteet puristavat välillä ilmat pihalle ja uuvuttavat.”

”Kirkko sortuu suunnitelmissaan kaavamaisuuteen eikä lähde ennakkoluulottomasti toteuttamaan ideoita ”yleisöstä” nousevan pohjalta.”

”Verkkotoimintaa ei läheskään aina pidetä oikeana työnä kirkon työntekijöiden piirissä.”

”Verkko on hienosti murtanut niin kirkon kuin muidenkin yhteisöjen valtarakenteita ja lisännyt sananvapautta ja samanarvoisuutta.”

’...siinä yritetään taas kerran luoda jotain ja kutsua ihmiset ”tänne”, sen sijaan että mentäisiin ”sinne” missä ihmiset jo ovat – jo olemassa oleville keskustelupalstoille ja verkkoyhteisöihin, toisten ihmisten sekaan.’

”(Verkko on) parhaita paikkoja kumota kirkkoa/uskoa koskevia ennakkoluuloja ja väärintulkintoja.”

”Verkkokirkon kynnyks on matala.”

”Se on tasa-arvoinen ja hierarkioita kumartamaton tapa toimia ja kommunikoida.”

6 Pohdinta

Asetin tehtäväkseni pedagogisten tekijöiden roolin ja näkyvyyden selvittelyn kirkon verkkotyössä. Esittelin eräitä verkkopedagogisia ja yhteisöllisen oppimisen näkökulmia. Verkkopedagogiseen asiantuntemukseen viitaten nostin esille myös vapaamuotoisen verkkokommunikaation heikkoudet yhteisöllisen oppimisen näkökulmasta. Taustoitus toimii peilinä asioille, joista verkotyön pedagogiset ulottuvuudet voisivat koostua.

Kirkon tietohallintostrategia asettaa mittavan pedagogisen tavoitteen verkotyölle, asiaa sen tarkemmin työstämättä. Tavoite on hengellisen elämän syntyminen verkossa. Tätä voisi nimittää seurakuntapedagogiseksi tavoitteeksi tai hengelliseksi diskurssiksi. Toimijoiden ajattelussa strategia ei sinänsä nouse ohjaavaksi tekijäksi. Tietoisuus strategiasta ja myös sitoutuminen työn hengelliseen luonteeseen on kuitenkin selkeä. Ohjauksen tarve ja mallit sekä suhtautuminen verkkomediaan – opetusvälineeseen itse asiassa – ovat myös keskeisiä pedagogisia elementtejä verkkotyössä. Verkkotoimijat katsovat, että verkossa voi hyvin oppia kristillisiä sisältöjä. Oppiminen verkossa toteutuu heidän mukaansa tuoreella tavalla. Verkkotoimijoille tehty

kysely avaa siis merkityksiä, jotka liittävät työn ymmärtämisen kirkon opetustoimintaan. Pedagogisesti katsoen verkkotyö rakentuu kirkon verkko-työntekijöiden mielissä itseohjautuvuudelle.

Verkkotyöntekijöiden roolin voi kuitenkin tulkita olevan vielä kehitysvaiheessa. Mitä enemmän toimija on työssä mukana, sitä luottavamemmaksi hän käy omaan osaamisensa ja verkkotyön mahdollisuuksiin nähden. Vuorovaikutus verkossa nousee suureen arvoon. Yhteisöllinen oppiminen näyttäytyy ennen muuta luottamuksena verkkoyhteisön toimintakykyyn ongelmanratkaisussa.

Kyselyyn vastanneet työntekijät toimijat toivovat verkkotyön tukevan kirkon uudistumista. Hierarkkisuuden madaltaminen ja vallankäytön tasa-arvoistuminen ovat heille tavoiteltavia asioita. Nämä ovat yhteisöllisen oppimisen näkökulmasta varteenotettavia tavoitteita.

Pienimuotoisen verkkokyselyn ylitulkitsemista on syytä varoa. Tarkemman kuvan saaminen edellyttäisi täydentäviä tietoja esimerkiksi haastatteluilla. Kokonaisuudessaan kysely antaa kuitenkin selkeitä vastauksia ja aineisto on pedagogisessa mielessä mielenkiintoista. Edelleen on korostettava, että esille saadut lausunnot eivät välttämättä edellytä pedagogista tiedostamista tai käsitteellistä muotoilua. Avoimet vastaukset antavat kylläkin viitteitä myös yhteisöllisesti luovasta potentiaalista. Vuorovaikutuksen laadun ja yhteisöllisyyden parantamisesta muodostuu selkeitä ja vastaajajoukolle pitkälti yhdenmukaisia tavoitteita ja merkityksiä.

Pitäisikö kirkon verkkotyössä tiedostaa selvemmin kirkon opetustoimintaan liittyvä ulottuvuus? Nähdäkseni toimijajoukko on tiedostanut opetuksellisesti merkityksellisiä ja vaikuttavia asioita. Katson, että tehtävänasettelussa esittämäni oletus verkkotoiminnan pedagogisesta ulottuvuudesta vahvistuu tulosten myötä. Tehtäväni ja aineistoni eivät ulotu ryhmän sisäiseen viestintään ja koulutuksen sisältöihin. Katson, että edellä esiteltyt keskeiset tekijät voivat olla verkkotoiminnan kehittämisen ja tulevaisuuden kannalta merkittäviä. Niiden jäsentäminen kirkon opetustoimintaan – ja kokemusten levittäminen verkkotyötä laajemmalle – voisi olla seurakuntapedagogisesti suuriarvoista.

Vielä on kovin vähän tietoa, miten kestäväksi verkkoyhteisöllisyys kirkon toiminnassa muodostuu. Vastaajien kielteisyyttä rippikoulun suorittamiselle verkossa voisi peilata tätä kautta. Rippikoulu on lähes koko nuorisoiكالوكان mukaansa tempaava työmuoto. Sen toteuttamisen osalta verkkotoimijoiden

luottamus kohdistuu sittenkin intensiiviseen kasvokkain olemiseen.

Selvää ei ole, pitäisikö kirkon verkkotyössä pyrkiä muodostamaan pysyviä yhteisöjä. Yhteisöllisen oppimisen kannalta katsottuna vastaus voi hyvinkin olla kieltävä. Vertaisryhmän tai viiteryhmän yhteinen kohtaaminen osallistujien itse haluamalla sitoutumisen tasolla voi olla sellaisenaan osallistujille merkityksellistä. Tämä on hyvä pitää mielessä verkkotyön tulevaisuudesta päätettäessä.

Kirjallisuus

- Häkkinen, Päivi i.a. Yhteisöllisen oppimisen teoriasta perusteita verkko-oppimisen käytäntöön. Viitattu 2.11.2010. http://tievie.oulu.fi/verkkopedagogiikka/luku_7/yhteisollinen_oppiminen.htm.
- Järvelä, Sanna i.a. Verkkovuorovaikutuksen mekanismit ja ymmärtävä oppiminen. Viitattu 2.11.2010. http://tievie.oulu.fi/verkkopedagogiikka/luku_7/verkkovuorovaikutus.htm.
- Meidän kirkko tietoverkoissa – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tietohallintostrategia vuosille 2009 - 2012. Sarja C 2008:11. Viitattu 2.11.2010. <http://www.evl.fi/tietohallinto/strategia/mkt.pdf>.
- Muukkonen, Joanna 2004. Verkko-opetus organisaation strategiassa ja puheissa tuotettuna käytäntönä. Teoksessa Esko Kähkönen (toim.) Verkko-oppimisen vakiintuessa – näkökulmia ja arvioita mielekkyydestä, rahasta ja strategiasta. Joensuu: Joensuu yliopisto, 107-160.

Liite 1 – Verkkokyselyn kysymykset ja vastausjakauma

Verkkotoimintaa koskevat väitteet vastattavaksi. Vastaa kokemuksesi ja näkemyksesi mukaisesti.

Vastaaajien määrä: 18

	täysin samaa mieltä	jossain määrin samaa mieltä	jossain määrin eri mieltä	täysin eri mieltä	YHTEENSÄ
Seurakunnan verkkotoimintaan liittyvä pedagoginen ulottuvuus.	3	9	5	1	18
Toimintaa verkossa täytyy johtaa aktiivisesti, jotta verkkokeskusteluissa pysytään asiassa.	0	6	8	4	18
Toimintaa verkossa täytyy johtaa aktiivisesti, jotta kirkon tietohallintostrategiassa asetettu tavoite verkkotoiminnasta luontevana osana seurakuntalaisen ja seurakunnan työntekijän omaa hengellistä elämää saavutetaan.	4	6	7	1	18
Eri teemoista ja eri ikäryhmille tarvittaisiin Lastenkirkko.fi tyyppisiä ohjattuja verkkoympäristöjä.	7	7	3	1	18
Verkko on hyvä väline hengellisten sisältöjen välittämiseen.	17	1	0	0	18
Kirkollisessa verkkoyhteisössä toimivat ihmiset itse tekevät sisällön verkossa, ohjausta ei tarvita.	2	11	5	0	18
Verkkokeskustelun ohjaaja voi nostaa verkkokohtaamisen tasoa huomattavasti.	4	10	3	1	18
Kirkon verkkotoiminnassa luotetaan tällä hetkellä liikaa verkkomedian voimaan.	0	2	7	9	18
Kirkon verkkotoiminnassa luotetaan tällä hetkellä liikaa verkkoyhteisön itseohjautuvuuteen.	0	1	10	7	18
Kirkon verkkotoimintamuodoissa tällä hetkellä ei ihminen opi kristillisiä sisältöjä.	0	1	8	9	18
Verkko antaa hyvät mahdollisuudet kristinuskon ajankohtaiseen ja tuoreeseen tulkintaan.	15	3	0	0	18
Kirkon verkkotoimintaa uhkaa työntekijäkeskeisyys kuten perinteisissä toimintamuodoissa.	4	8	4	2	18
Verkossa on helpompi käsitellä sielunhoidollisia kysymyksiä kuin kasvokkain.	6	7	5	0	18
Vuorovaikutus verkossa on pinnallista.	0	1	6	11	18
Kirkon verkkoyhteisössä voi oppia tärkeitä asioita hengellisestä elämästä.	12	6	0	0	18
Verkkotoiminnassa kirkon toimijan (työntekijä tai muu aktiivi) periaatteena tulee olla, että uskonnollisia kysymyksiä tuodaan esille vain, jos keskustelija aloittaa keskustelun niistä.	2	4	11	1	18
Vaihtoehtoisesti rippikoulu pitäisi voida suorittaa kokonaan verkossa.	1	4	9	4	18
Verkkoyhteisössä uskaltaa kyseenalaistaa asioita paremminkuin fyysisessä yhteisössä.	10	7	1	0	18
Verkkoyhteisön toiminnan onnistuminen on kiinni työntekijän taidosta.	1	6	8	3	18
Verkkoyhteisössä on menestyksekkäästiratkottu ongelmakysymyksiä.	5	12	1	0	18
Kristittyjen tulisi oppia välittämään uskon todistusta verkossa.	8	4	6	0	18
Verkossa pitäisi olla tarjolla enemmän kristilliseen elämään liittyvää aineistoa.	12	5	1	0	18
Verkossa voi syntyä hengellistä elämää.	17	1	0	0	18
YHTEENSÄ	130	122	108	54	414

Liite 2 – Kuvaliite

⌘ VIRTUAALIKIRKKO.FI ⌘

ETUSIVU INFO VIDEOARKISTO REKISTERÖIDY KIRJAUTUMINEN OTA YHTEYTTÄ

1. Näkymä Oulun Tuomiokirkkoon Virtuaalikirkon kautta.
(<http://www.virtuaalikirKKO.fi/>)

Yhteisöt

- Perusta yhteisö
- Omat yhteisöt
- Suosituimmat
- Uusimmat

Yhteisön tiedot

RAKKAUDEN AMMATTILAISET

Perustettu
4.11.2008 12:29

Kategoria
Rakkaus ja suhteet

Koko
126 henkilöä

Perustaja

Onnenpäivä

Mitä tuntuu? Klikkaa!

1 2 3 4 5

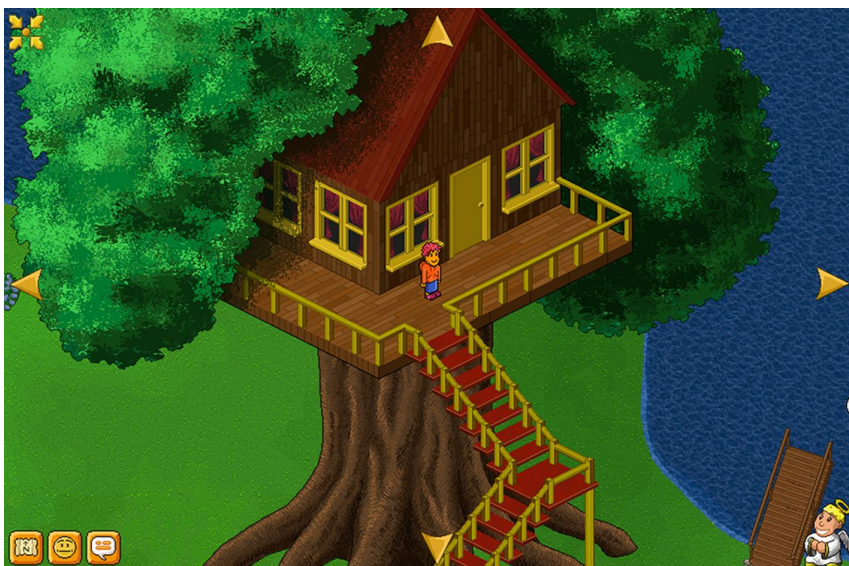
Mitä rakkaus on? Miten meistä tulee parempia rakastajia? Rakkausyhteisöön ovat tervetulleita kaikki Cityn käyttäjät – jäsenkirjoja tai uskonnuttunnuksia ei kysellä.

Mukana on pappeja, parisuhdeammattilaisia ja muita kirkon työntekijöitä, jotka osallistuvat keskusteluun rakkaudesta.

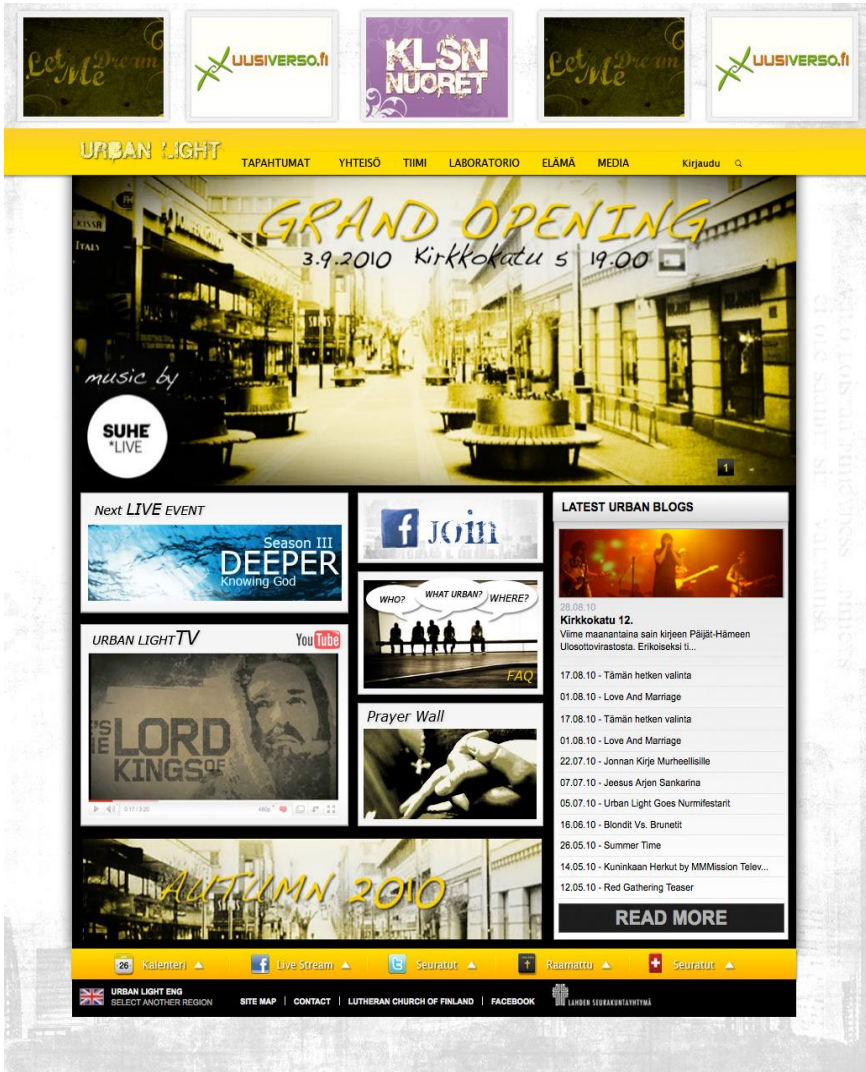
2. Kirkon ensimmäisiä askelia sosiaaliseen mediaan organisoidusti. Rakkauden ammattilaiset -yhteisö City-lehden verkkosivuilla tarjoaa nuorille aikuisille keskustelupaikan sekä Pariterapeutti- ja Puhu papille -palvelut. (<http://www.city.fi/yhteisot/784/>)

3. Lastenkirkko hautausmaaineen on lasten oma turvallinen pelitila verkossa.
(<http://lastenkirkko.fi/>)

4. Lastenkirkon pyhakouluhuoneessa pidetään hartauksia ja kerhohetkiä säännöllisesti.

5. Urban Light on lahtelainen innovatiivinen kohtaavan toiminnan ja sosiaalisen median yhdistävä nuorten aikuisten työmuoto. (<http://www.urbanlight.fi/>)

◆ Palveleva netti

Palveleva netti on evankeli-luterilaisen kirkon ylläpitämä verkkoyhteistyöpalvelu, joka pyrkii antamaan tukea henkilökohtaisissa ongelmatilanteissa. Voit lähettää sinne nimettömänä ja luottamuksellisesti viestin, jossa voit kertoa mieltäsi painavista asioista. Vastaja ovat tehtävään koulutettuja vapaaehtoisia maallikoita, eivät ammattiauttajia. Myös he toimivat nimettömästi. Palvelevan netin käyttö on maksutonta. Viestisi vastataan viiden päivän kuluessa. Jos asiaksi on kiireellinen, voit soittaa Palvelevaan puhelimeen. Palvelevan puhelimen numero on kaikkialla maassa 01019-0071. Päivystysaika on su-to klo 18-01, pe-la klo 18-03.

Tutustu aluksi palvelun käyttöohjeisiin ja toiminnan periaatteisiin!

Kirjautuminen

Jotta voisit käyttää Palvelevaa nettiä, sinun on rekisteröitävä itsellesi nimimerkki. Päätät täyttämään rekisteröitymislomakkeen, kun olet ensiksi tutustunut Palvelevan netin tietosuojaperiaatteisiin. Mikäli olet jo rekisteröitynyt, kirjoita nimimerkkisi ja salasanasasi viereisiin kenttiin.

Kun lopetat palvelun käytön, muista kirjautua siitä ulos. Sulje tämän jälkeen myös selainohjelma. Näin koneen mahdolliset muut käyttäjät eivät pääse näkemään kirjoittamiasi viestejä.

Tunnus:

Salasana:

Kirjaudu ▶

Suomeksi
På Svenska
Palveleva puhelin
evl>fi

6. Palveleva netti on tietoturvallinen kysymys-vastauspalvelu, jossa ihminen voi keskustella anonymisti kirkon vapaaehtoistyöntekijän kanssa. (<https://www.verkkoauttaminen.fi/portal/suomi/>)

Haku Hae

eroakirkosta.info

Kirkosta eroaminen

Eroakirkosta.info -sivuston tarkoituksena on tuoda esille tavallisimpia syitä, joiden vuoksi ihmiset eroavat kirkosta. Voit ottaa kantaa, äänestää ja antaa palautetta kirkon toiminnasta.

Sivuston tarkoituksena on herättää pohdintaa kirkosta eroamisen vaikutuksista. Sivustolla on ohjeet, mitä tehdä, jos haluat erota kirkosta sekä yhteydenottopyyntölomake kirkkoon liittymiseksi. Sivustoa ylläpitää Tampereen ev.lut.seurakunnat.

- [Mihin kirkollisverot käytetään?](#)
- [Yksilö vai yhteisö?](#)
- [Svriikö kirkko naisia?](#)
- [Mihin nykvään tarvitaan kansankirkkoa?](#)
- [Onko kirkko suvaitsevainen vai suvaitsematon?](#)
- [Kohteleeke kirkko seksuaalivähemmistöjä oikein?](#)

Etusivu
Kirkollisvero
Kiistakysymyksiä
Miten uskoa?
Yksilö vai yhteisö?
Uskonnottomuus
Tosiuskovaisuus
Miksi kuuluu kirkkoon?
Kysy!
Anna palautetta
Eroanko? Liitynkö?

7. Tampereen evankeli-luterilaiset seurakunnat perustivat vapaa-ajattelijoiden eroakirkosta.fi-sivuston vastapainoksi eroakirkosta.info-palvelun. Palvelun kautta saa tietoa kirkkoon kuulumisesta ja voi jättää yhteydenottopyynnön kirkkoon liittymiseksi. (<http://www.eroakirkosta.info/>)

Toimituskunta

Meri-Anna Hintsala
TM, verkkokeskustelija
Kirkkohallitus

Esko Kähkönen
TT, tutkimuspäällikkö
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Teemu Pauha
PsM, TK, tutkimusassistentti
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Kirjoittajat

Eija Harju
verkkotoimittaja
Espoon seurakunnat

Henna Hauta-aho
Yhteisökoordinaattori
Hengellinen elämä verkossa
-hanke, Kirkkohallitus

Ilkka Kalmanlehto
projektityöntekijä
Suurella sydämellä
-vapaaehtoistoiminta
Tampereen seurakuntayhtymä

Jussi Kosonen
kirkon nuorisotyönohjaaja
Tampereen ev.lut. seurakunnat,
Viinikan seurakunta

Maire Kuoppala
nuorisotyöntekijä
Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymä
Mari Inka Leppänen
FM, tiedottaja
Liedon seurakunta

Hannu Majamäki
TM, hankepäällikkö
Hengellinen elämä verkossa
-hanke, Kirkkohallitus

Rebekka Naatus
tiedottaja
Oulun seurakuntayhtymä

Ulla Oinonen
projektisihteeri, pastori
Hengellinen elämä verkossa
-hanke, Kirkkohallitus

Terhi Paananen
Koulutussuunnittelija, pastori
Hengellinen elämä verkossa
-hanke, Kirkkohallitus

Jere Rinne
mediatuottaja
Internetix

Sami Ritokoski
TM, tutkijalehtori
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Miikka Rosendahl
verkkoinnovaattori
Zoan Oy

Heikki Rusama
Verkkotuottaja
Iltalehti

Helena Samulin,
TM, HuK, rovasti
Palvelevan puhelimen sihteeri
Kirkkohallitus/Perheasiat

Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B Raportteja

Sarjassa julkaistaan pääsääntöisesti Diakonia-ammattikorkeakoulun opin-
näytetöitä, henkilökunnan tutkimuksia ja opinnäytetöitä sekä niiden Dia-
kin kehittämisprojektien raportteja, jotka ovat tuottaneet innovatiivisia ja
merkittäviä työelämää kehittäviä tuloksia.

B 1 Hurskainen, Eeva & Puukki, Arja 1999. Maahanmuuttajien opintojen
ohjaus ja kuratiivinen toiminta

B 2 Rintatalo, Paula 1999. Kun yhteiskunnan todellisuus musertaa: kon-
tekstuaalista teologiaa Englannissa

B 3 Gothoni, Raili, Tenhunen, Sirpa & Mallik, Bijli 1999. A future for the
children: evaluation research from Calcutta

B 4 Gothoni, Raili & de Carvallio Silveira, Claudio 1999. Program for so-
cial education: evaluation report of the project in Rio de Janeiro

B 5 Mikkola, Arto & Heiskanen, Tatu 1999. OlenNainen: raportti toimin-
nallisesta koulutushankkeesta

B 6 Gothóni, Raili (toim.) 2000. Yhteisyyttä vapaaehtoistyössä, hoitamises-
sa ja päihdehuollossa: kolmen päättötyön tuloksia

B 7 Ilkka-Ahola, Sirpa 2001. Suomalaisen diakonian juurilla: Otto Aarni-
salon seurakuntadiakonia Virroilla 1895-1899

B 8 Kohonen, Sanna-Maija & Uuksulainen, Riikka & Kortelahti, Teemu
2002. "Lähe miun artteliksein": yhteisvastuukeräys yhteisöjen tukena

B 9 Kainulainen, Sakari (toim.) 2002. Neljä ikkunaa nuorisotyöhön

B 10 Kainulainen, Sakari (toim.) 2002. Työkäytäntöjä tutkimassa ja kehit-
tämässä

B 11 Mattila, Marita 2002. Työttömän toivo - vapautuksen teologiaa Lappeenrannassa

B 12 Huovila, Mikko 2002. Hoivaajasta vaikuttajaksi? Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden osallistuminen ja vaikuttaminen

B 13 Välttilä, Orvokki 2002. Keneltä toivo ja tulevaisuus? Kroatian evankelisen kirkon tuki jäsenilleen sodan aikana

B 14 Hursti, Irene 2002. Ystävyyttä yli etnisten esteiden. Tutkimus SPR:n maahanmuuttajien ystävälityksen ja neuvonnan kehittämisestä.

B 15 Ritokoski, Sami & Valtonen, Minna 2003. Miten suunta löytyy? Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat kutsumusta, ammatillista identiteettiä ja työhön sijoittumista pohtimassa.

B 16 Laurila, Anja 2003. Toivo ja Ilona

B 17 Novitskij, Jaana 2003. Elämäntaitoja ryhmätyönä – kuntoutusmalli nuorille huumeidenkäyttäjille

B 18 Laulaja, Hanna & Takamaa, Maria 2003. Viittomakielinen käänös: Varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmä, MC-DI-lomake 8 – 16 kk

B 19 Laine, Terhi & Haavisto, Kari & Viemerö, Jaana 2004. Sosiaalityö poliisilaitoksella. Keski-Uudenmaan kokeilun loppuraportti.

B 20 Lehtinen, Jonna & Säilä, Sanna 2004. Seikkailujen saari - Vapaa-ajan-toiminnan kehittämishanke Perheryhmäkoti Myötätuulessa.

B 21 Manninen, Anja 2004. "Koko työyhteisön voimin" - Laadukkaat hyvinvointipalvelut ja palveluketjut -projektin loppuraportti

B 22 Djupsjöbacka, Stefan 2004. "Valinta kokeessa" - Valtakunnallinen sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijavalintakokeiden kehittämishanke vuosina 2002 - 2003: Kartoitusraportti

B 23 Noppiari, Eija & Tanttinen, Marja-Terttu (toim.) 2004. Arvokas vanhuus ja vanhustyön arvostus.

B 24 Poikolainen, Päivi & Rinne, Leena & Taruvuori, Karoliina 2005. Kaupunki- ja maaseutu ympäristö koulutusvalintojen ja elämäntavan muovajina.

B25 Girsén, Mervi 2005. Kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyö. Solmut auki vuorovaikutteisella työn kehittämisellä.

B 26 Helminen, Jari (toim.) 2005. Kiintopisteitä nuoruusaikaan. Psykososiaalinen tuki ja työ nuorten kanssa toimittaessa

B 27 Hämäri, Eira 2005. Orpolasten elinolot Emkhuzwenin alueella Swazimaassa

B 28 Tikka, Irina 2005. Katulapsityön kahdet kasvot

B 29 Mattila, Kati 2005. "Jos nainen lepää, sakaali vie kanat". Tyttöjen ja naisten asema Nepalissa.

B 30 Helminen, Jari (toim.) 2005. Hyvinvoinnin rakentajat. Näkökulmia hyvinvointityön ja sen edellyttämän ammatillisen osaamisen kehittämistarpeisiin Uudellamaalla.

B 31 Kortelainen, Hanna 2006. Tiedettä, tutkimusta vai kehittämistä? Ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystoiminta valtion, työelämän ja akateemisen imun ristipaineessa.

B 32 Thitz, Päivi 2006. Diakonian yhteisölliset merkitykset.

B 33 Kinnunen, Tuula 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana.

B 34 Markkanen, Seija, Kohonen, Sanna-Maija & Nieminen, Ari 2007. Ohjatusti työhön - oppiminen, motivointi ja sosiaalinen yrittäjäyys.

B 35 Malinen, Anette 2007. Pakko ja autonomia. Päihteidenkäyttäjät sosi-
aali- ja päihdehuollossa.

B 36 Vuokila-Oikkonen, Päivi; Kivirinta, Mervi (toim.) 2007. POVER :
psykiatrisen hoitotyön malli – verkostot ammatillisen pätevyyden kehittä-
misessä : loppuraportti

B 37 Leino, Irina 2008. Olla kannettuna – olla suojattuna : kertomus erään
kuvataidepajan pyhiinvaelluksesta

B 38 Noppari, Eila 2008. Monialaiset verkostot perheitä tukemassa

B 39 Tainio, Hannele 2009. Asunnottomuuskierteessä

B 40 Tölli, Sirpa 2009. Mielenterveyshoitotyön asiantuntijuuden oppi-
nen Diakonia-ammattikorkeakoulun Oulun yksikössä

B 41 Autio, Kaarina ja Rauhala, Henna 2010. Avoimet ovet. Miten toimin-
ta tukee nuoria huumeiden käyttäjiä ja mitä he tarvitsevat asiakkaina

B 42 Piirainen, Keijo; Kuvaja-Köllner, Virpi; Hokkanen, Joni; Mannelin,
Kristiina ja Kettunen, Aija 2010. Järjestöjen vaikutukset. Arvioinnin kehit-
tämistä kolmessa kuopiolaisessa järjestössä

B 43 Huhtala, Katja ja Lehtinen Maria 2010. Tuetusti koulutien alkuun.
Koulunsa aloittaneen lapsen kielen kehityksen ja itsetunnon tukeminen sa-
dutuksen ja toiminnallisten harjoitteiden keinoin

B 44 Itäniemi, Taru 2010. Ei mitään pitsinnypläystä. Television ulkomaan-
toimittajien kokemukset kriisialueilla ja niistä selviytyminen.